

การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา

นายไกรพล อรัญรัตน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

THE USE OF ISSUE ESTOPPEL IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Mr. Kraiphol Aranyarat

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โดย

สาขาวิชา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา

นายไกรพล อรัญรัตน์

นิติศาสตร์

อาจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์วีระพงษ์ บุญญะภาส)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์พิเศษจรูญ ภัคดีธนากุล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ไกรพล อรรถรัตน์ : การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา. (THE USE OF ISSUE ESTOPPEL IN CRIMINAL PROCEEDINGS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 หลัก: อ. ดร.คณพล จันทน์หอม, 243 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลผูกพันของคำพิพากษาคดีอื่นที่มีต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ในกรณีที่คดีทั้งสองมีคู่ความและข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน (Same Parties and Same Issue) ภายใต้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) รวมถึงนำเสนอแนวทางปฏิบัติ และแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อกำหนดสถานะของคำพิพากษาคดีอื่นที่มีต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาให้ชัดเจนด้วย

จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 โดยกฎหมายทั้งสองมาตราดังกล่าวได้กำหนดให้มีการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดกำหนดให้นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญา ดังนั้น โดยหลักกฎหมายแล้ว ศาลในคดีอาญาจึงไม่มีความจำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น แม้คดีทั้งสองจะมีคู่ความและข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันก็ตาม กลับกันสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงไปตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีอาญาได้เลย อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาต่อไปพบว่าศาลฎีกาของประเทศไทยได้วางบรรทัดฐานให้ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือศาลฎีกาของไทยนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาด้วย ซึ่งขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาหลายประการและไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์หรือซีวิลลอว์ก็ตาม

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงเสนอแนะให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญายกเลิกการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้เป็นบพัตตสำนวนในคดีอาญา แต่ให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญารับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีอาญาเพื่อประกอบกับพยานหลักฐานชั้นอื่นที่นำสืบเข้ามาในคดีได้ อันจะทำให้สถานะของคำพิพากษาคดีอื่นต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อนิติกร .....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

5585960334 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: ISSUE ESTOPPEL / PRIOR LITIGATION / COLLATERAL ESTOPPEL / ISSUE PRECLUSION / SUBSEQUENT LITIGATION / RELATED PROCEEDING / CRIMINAL PROSECUTION / SAME PARTIES AND SAME ISSUE / RES JUDICATA

KRAIPHOL ARANYARAT: THE USE OF ISSUE ESTOPPEL IN CRIMINAL PROCEEDINGS. ADVISOR: LECT. DR.KANAPHON CHANHOM, 243 pp.

This thesis involves a discussion of the use of Issue Estoppel rule in Thai criminal proceedings in which those criminal cases share the same parties and the same facts-in-issue with a prior final judgment of a court of competent jurisdiction. Moreover, alternatives regarding the application of such rule in a criminal case are simultaneously provided.

The major component of the study is the Issue Estoppel rule which bars both the parties to a case and the court from contesting the facts formerly determined by another court of competent jurisdiction. The study shows that, under the Thai legal system, the provision under the Article 145 of the Civil Procedural Code and the Article 46 of the Criminal Procedural Code set forth that the court shall apply the rule of Issue Estoppel in civil litigations in order to prevent needless re-litigation and particularly promote judicial economy at the same time. In contrast, there is no such provision under Thai law which applies the rule of Issue Estoppel to a criminal proceeding.

Nonetheless, the Supreme Court of Thailand recently held that the rule of Issue Estoppel does exist in Thai criminal proceedings for the sake of preventing conflict of judgment and needless re-litigation. On the other side, with respect to the Supreme Court of Thailand, it may argue that the use of Issue Estoppel in criminal cases explicitly causes the violation of fundamental principles in criminal procedure and the due process right.

This research finally recommends the judiciary to prohibit the use of Issue Estoppel in criminal proceedings. However, in case that the judgment of a court is introduced in related, subsequent criminal litigation to prove the fact formerly determined in the first action, such judgment should be taken into consideration.

Field of Study: Laws

Student's Signature .....

Academic Year: 2013

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะความอนุเคราะห์อย่างสูงจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอาจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านมารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยท่านได้ให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่าน อาจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม เป็นอย่างสูงที่ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียนตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์วิระพงษ์ บุญโญภาส ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำ ความรู้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงท่านศาสตราจารย์พิเศษจรัญ ภัคดีธนากุล และท่านศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยหนังสือกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของท่านอาจารย์ทั้งสองท่านถือเป็นแรงบันดาลใจในการริเริ่มและต่อยอดการศึกษาในประเด็นเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาอย่างแท้จริง และท่านยังได้ชี้แนะแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาการศึกษาให้มีความชัดเจน จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลที่มีส่วนสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ให้โอกาสในการศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งเป็นแรงผลักดันและแรงสนับสนุนให้ผู้เขียนสามารถทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงได้ดีก็คือ คุณกิตติ อรัญรัตน์ คุณนิสาชล อรัญรัตน์ และคุณชนนิกานต์ อรัญรัตน์ ซึ่งเป็นบิดา มารดา และพี่สาวของผู้เขียนตามลำดับ หากปราศจากโอกาส การสนับสนุนและความเข้าใจในความยากลำบากของการเขียนวิทยานิพนธ์จากบุคคลดังกล่าว การทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนคงจะประสบความสำเร็จยากลำบากเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคน ที่คอยให้กำลังใจและให้ความเอาใจใส่ในการสอบถามความคืบหน้าของงานตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต เจ้าหน้าที่ประจำห้องระบบสืบค้นข้อมูลเพชรรัตน์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และบุคคลอีกหลายท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมดในที่นี้ สำหรับความมีน้ำใจและคำแนะนำที่มีให้เสมอมา

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คงจะก่อให้เกิดประโยชน์กับบุคคลทั่วไปและวงการกฎหมายของประเทศไทย หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณประโยชน์ประการใด ผู้เขียนขอมอบความดีนั้นให้แก่บุคคลทุกท่านที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ แต่ถ้าหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนต้องกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ และขออ้อมรับเอาไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐาน.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.8 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์.....	7
บทที่ 2 วิวัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริง.....	12
2.1 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริง.....	12
2.1.1 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law).....	13
2.1.2 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law).....	20
2.1.3 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทย.....	24
2.2 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น.....	33
2.2.1 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law).....	34
2.2.2 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law).....	36
2.2.3 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทย.....	39
บทที่ 3 หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาและหลักการรับฟังข้อเท็จจริง ในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทย.....	50

3.1	หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญา	51
3.1.1	หลักการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาล	51
3.1.2	หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาล	52
3.2	หลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น	62
3.2.1	การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า	62
3.2.2	การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า	66
บทที่ 4	ปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญา ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทย	75
4.1	ปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า	75
4.1.1	ปัญหาเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ	76
4.1.2	ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย	77
4.1.3	ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำพิพากษาคดีก่อน	78
4.2	ปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า	81
4.2.1	ปัญหาความแตกต่างระหว่างลักษณะของคดีแพ่งและคดีอาญา	82
4.2.2	ปัญหาความเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงของภาครัฐ	88
4.2.3	ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อลบล้มคดีอาญา	92
4.2.4	ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย	95
4.2.5	ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำพิพากษาคดีก่อน	97
บทที่ 5	การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษา ของศาลในคดีอื่นตามกฎหมายต่างประเทศ	102
5.1	ประเทศอังกฤษ	103
5.1.1	หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน	103
5.1.2	หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น	107
5.2	ประเทศสหรัฐอเมริกา	121
5.2.1	หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน	121
5.2.2	หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น	125
5.3	ประเทศฝรั่งเศส	135

5.3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน	135
5.3.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น.....	139
5.4 ประเทศเยอรมนี.....	143
5.4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน	143
5.4.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น.....	147
บทที่ 6 การเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา	154
6.1 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา	154
6.1.1 การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณากรณีประเทศไทย	155
6.1.2 การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณากรณีต่างประเทศ.....	157
6.1.3 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ	164
6.2 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา	168
6.2.1 การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญากรณีประเทศไทย	168
6.2.2 การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญากรณีต่างประเทศ	173
6.2.3 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	179
บทที่ 7 บทวิเคราะห์ความเหมาะสม ในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา	183
7.1 ความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา	183
7.1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น	184
7.1.2 ข้อโต้แย้งการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น.....	184
7.1.3 ข้อวิเคราะห์การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น.....	185
7.2 ความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา.....	189
7.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่ง.....	190
7.2.2 ข้อโต้แย้งการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่ง	190

7.2.3 ข้อวิเคราะห์การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่ง	191
บทที่ 8 ปัญหาพิเศษเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่น ที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรมมาใช้ในคดีอาญา.....	198
8.1 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ.....	198
8.1.1 ผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา	199
8.1.2 ข้อโต้แย้งการนำข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ในคดีอาญา	202
8.2 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครอง.....	205
8.2.1 ผลผูกพันของคำพิพากษาศาลปกครองต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา.....	206
8.2.2 ข้อโต้แย้งการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญา.....	209
8.3 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหาร	212
8.3.1 ผลผูกพันของคำพิพากษาศาลทหารต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา	212
8.3.2 ข้อโต้แย้งการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลทหารมาใช้ในคดีอาญา	215
บทที่ 9 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	220
9.1 บทสรุป.....	220
9.2 ข้อเสนอแนะ.....	224
9.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา.....	224
9.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา.....	225
9.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรมมาใช้ในคดีอาญา	228
รายการอ้างอิง	238
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	243

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment/*Res Judicata*) ถือเป็นหลักกฎหมายที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน และถูกนำมาประยุกต์ใช้ในระบบกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของประเทศไทยด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณา จะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อเท็จจริงที่ได้มีการวินิจฉัยเอาไว้แล้วในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น หากปรากฏว่าทั้งสองคดีมีคู่ความและประเด็นแห่งคดีชุดเดียวกัน (Same Parties and Same Issue)¹

อนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มีข้อพิงพิจารณาว่า ศาลจะสามารถนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในคดีอาญาได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนั้นบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 โดยกฎหมายทั้งสองมาตราดังกล่าว ได้กำหนดให้มีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น โดยไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดกำหนดให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญา

ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้ เดิมไม่ปรากฏว่ามีปัญหาขัดข้องประการใดในการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวและในทางตำรา ก็ยึดถือตามหลักเกณฑ์นี้มาโดยตลอด จนกระทั่งได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 วางบรรทัดฐานเอาไว้ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย โดยคำพิพากษาฎีกาข้างต้นได้วางบรรทัดฐานใหม่เอาไว้ว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่เป็นคนแก่จำเลย รวมถึงในคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 ก็ได้แสดงให้เห็นว่าศาลมีแนวโน้มในการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันด้วย โดยศาลอ้างอิงถึงการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้ในคดีอาญาผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพราะไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กล่าวถึงหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีเอาไว้โดยตรง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าศาลไทยมีแนวคิดในการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาอยู่ด้วย เพื่อให้การรับ

¹ Bryan A. Garner, *Black's Law Dictionary*, 9 ed. (United States of America: West, 2009), p. 1425.

ฟังข้อเท็จจริงของศาลมีเอกภาพ และเป็นการป้องกันการดำเนินคดีอาญาซ้ำซ้อนอันก่อให้เกิดความสับสนเปลืองทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เจ้าพนักงานของรัฐในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาถูกคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าปิดปากห้ามไม่ให้พิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น เพราะเมื่อศาลในคดีก่อนหน้าที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้แล้ว ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามนั้น ไม่อาจโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้เลย

ด้วยความเคารพอย่างสูงต่อแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกา การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาในลักษณะของข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ (Undisputable Facts) นั้น อาจไม่เหมาะสมและอาจเกิดปัญหาได้ ทั้งนี้เพราะการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 กำหนดให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เฉพาะในคดีแพ่ง โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญา ส่วนหนึ่งอาจมาจากเหตุผลที่ว่า หลักการสำคัญในคดีอาญาจะต้องมุ่งตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดยิ่งกว่าการมุ่งเอาชนะกันระหว่างคู่ความ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างมาก อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอีกด้วย ข้อเท็จจริงแห่งคดีจึงจำเป็นต้องมีความถูกต้องแม่นยำกว่าในคดีแพ่ง นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงในคดีแต่ละคดีมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นคดีอาญาและคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาเอาไว้ก่อนนั้นเป็นคดีแพ่ง ในกรณีเช่นนี้ยังมีปัจจัยด้านมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาจะมีลักษณะที่เข้มข้นมากกว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งเพราะศาลจะต้องใช้มาตรฐานการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Proof Beyond Reasonable Doubt) ทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีอาญามีความถูกต้องมากกว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีแพ่ง นอกจากนี้การที่ศาลฎีกาสร้างบรรทัดฐานให้นำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ ได้แก่ ปัญหาการขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่มีหลักว่าในการดำเนินคดีอาญา ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างถึงที่สุดโดยปราศจากความผูกมัดใดๆ ปัญหาการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย ที่มีหลักอยู่ว่าการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องวินิจฉัยอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่มีการนำสืบต่อหน้าจำเลยเท่านั้น และปัญหาการขัดต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่า ที่โดยหลักแล้วกฎหมายมุ่งตัดพยานบอกเล่าออกจากการพิจารณาคดีของศาลเพราะเป็นพยานที่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์น้อย รวมถึงปัญหาในทางปฏิบัติที่อาจเกิดการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบในทางอาญาเพิ่มเติมขึ้นมาอีกด้วย ปัญหาเหล่านี้จะทำให้วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมไม่บรรลุผล

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งจะศึกษาถึงผลของคำพิพากษาคดีอื่นที่มีต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน และนำเสนอแนวคิดในการกำหนดขอบเขตของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา แนวปฏิบัติของศาลในกรณีที่เกิดคดีอาญาที่พิจารณาอยู่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันกับคำพิพากษาในคดีอื่น รวมถึงเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อสร้างแนวทางที่ชัดเจนในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาด้วย

1.2 สมมติฐาน

แม้ศาลฎีกาจะมีคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานว่าให้นำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา แต่การมีแนวบรรทัดฐานเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะขัดต่อหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญาหลายประการ อีกทั้งยังทำให้วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากกว่าการเอาชนะกันระหว่างคู่ความไม่บรรลุผลอีกด้วย ดังนั้น ควรมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีส่วนอาญา โดยให้ถือคำพิพากษาคดีอื่นเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเท่านั้น เพื่อให้รัฐสามารถทำหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างเต็มที่ อันจะทำให้การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อกำหนดขอบเขตของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญา

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ถึงผลดีและผลเสียของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญา

1.3.3 เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี เปรียบเทียบกับของประเทศไทย

1.3.4 เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญา

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี และวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการ

นำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ทั้งนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะกรณีที่ศาลอาญานำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอันได้แก่ คดีแพ่งและคดีอาญา มาใช้ในคดีอาญาเท่านั้น ส่วนการศึกษาถึงกรณีที่ศาลอาญานำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรม เช่น คดีของศาลรัฐธรรมนูญ คดีของศาลปกครอง และคดีของศาลทหารมาใช้ในคดีอาญา จะศึกษาโดยสังเขปเท่านั้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ได้กำหนดวิธีการศึกษาโดยวิธีวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) อันได้แก่ หนังสือ ตำรา ผลงานวิจัย ทั่วบทความ คำพิพากษาศาลฎีกา บทความ ตลอดจนข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ในเชิงลึกเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงวิวัฒนาการแนวความคิดเกี่ยวกับการค้นหาข้อเท็จจริงและการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์แนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอื่น

1.6.2 ได้ทราบถึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่กำหนดให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น และแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น

1.6.3 ได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาในการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาให้เกิดความเหมาะสมต่อไป

1.6.4 ได้กำหนดขอบเขตที่เหมาะสมของการนำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา เพื่อสร้างแนวทางที่ชัดเจนและเหมาะสมในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เมื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาแล้วพบว่า มีวรรณกรรมที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเหล่านั้นโดยมากมักจะกล่าวถึงการรับฟังข้อเท็จจริงในคดี

แพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่งเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ปัญหาเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญายังคงเป็นปัญหาอยู่มาก

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นว่าได้มีการศึกษาในประเด็นใดไว้บ้าง รวมถึงผลการศึกษาและประเด็นที่ยังไม่สามารถหาคำตอบจากการศึกษาดังกล่าวได้ ซึ่งมีดังนี้

นายจรัญชัย เคียงกิตวิวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง “ผลของคำพิพากษาคดีอาญาที่มีต่อการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” โดยผลของการศึกษาพบว่า การถือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามคดีอาญาในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นมีเจตนารมณ์เพื่อให้ศาลชั้นต้นสองศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงเหมือนกัน เพราะถ้าศาลแพ่งและศาลอาญาซึ่งต่างก็อยู่ในระบบของศาลยุติธรรมรับฟังข้อเท็จจริงที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขัดแย้งกันแล้ว ก็อาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของศาล² อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังไม่ได้ตอบคำถามที่ว่า สำหรับคดีอาญาแล้ว ต้องถือข้อเท็จจริงตามคดีแพ่งหรือไม่ ปัญหาดังกล่าวจึงยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้

นายธิตินันท์ วงศ์พิทักษ์โรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง “การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา” โดยผลของการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ต้องมีการถือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามคดีอาญาก็เพื่อให้เกิดการวินิจฉัยคดีโดยการรับฟังข้อเท็จจริงไปในแนวทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของศาล³ อีกทั้งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้เสนอว่า ศาลในคดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาเฉพาะกรณีที่คดีอาญาพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าคุณคนนั้นเป็นผู้กระทำความผิด และการกระทำนั้นเป็นประเด็นโดยตรงกับคดีแพ่ง ประกอบกับคดีอาญาต้องใช้กระบวนการพิจารณาที่รวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมอย่างเคร่งครัด รวมทั้งควรให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้เพียงครั้งเดียว จึงจะไม่กระทบต่อการดำเนินคดีแพ่ง⁴ อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังไม่ได้ตอบคำถามว่า ในทางกลับกัน คดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงตามคดีอื่นหรือไม่ ทำให้ปัญหาดังกล่าวยังไม่ยุติ

ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศร ได้กล่าวไว้ใน “คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน” ว่า สำหรับความผิดอาญานั้น ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดอ้างข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาเป็นพยานหลักฐานให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญารับฟังตามนั้น ศาลที่พิจารณาคดีอาญา

² จรัญชัย เคียงกิตวิวรรณ, "ผลของคำพิพากษาคดีอาญาที่มีต่อการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 112-119.

³ ธิตินันท์ วงศ์พิทักษ์โรจน์, "การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2547), หน้า 79-85.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่ปรากฏแต่เฉพาะในสำนวนคดีนั้นเพื่อวินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ หากมีการนำเสนอข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นเข้ามาในคดีอาญา ศาลจะรับฟังในฐานะที่เป็นพยานความเห็นหรือพยานบอกเล่าเท่านั้นเอง⁵ เช่นเดียวกันกับนายโอสถ โกศิน ได้อธิบายไว้ใน “คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน” ว่า คำพิพากษาคดีอาญาไม่อาจเป็นบทตัดสินสำนวนในคดีแพ่ง และเช่นกันกับคำพิพากษาคดีแพ่งก็ไม่อาจเป็นบทตัดสินสำนวนของคดีอาญา⁶ นอกจากนี้ ศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนกร ได้อธิบายเอาไว้ในหนังสือ “คำอธิบายพยาน” ว่า ความผูกพันของคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 เป็นความผูกพันในคำพิพากษาหรือคำสั่งคดีแพ่งด้วยกันเท่านั้น หาได้ผูกพันศาลที่พิจารณาคดีอาญาให้ถือข้อเท็จจริงตามคดีแพ่งไม่⁷ อย่างไรก็ตาม ทั้งศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศร นายโอสถ โกศิน และศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนกร ยังไม่ได้กล่าวถึงในรายละเอียดว่าถ้าหากคำพิพากษาคดีแพ่งรับฟังข้อเท็จจริงเป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ศาลคดีอาญาจะสามารถรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยได้หรือไม่ ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวจึงยังขาดการอธิบายที่ชัดเจนในทางตำรา

ศาสตราจารย์บัญญัติ สุขีวะ ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น” ว่า ตามปกติแล้วข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งไม่อาจนำไปผูกพันคู่ความในคดีอาญาได้ ทั้งนี้เพราะถือว่าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้นำมาใช้เหมือนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 และภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งมีน้อยกว่าในคดีอาญา⁸ อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์บัญญัติ สุขีวะ ไม่ได้กล่าวถึงกรณีที่คดีแพ่งรับฟังข้อเท็จจริงเป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา จะนำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาหรือไม่

เมื่อศึกษาต่อมาพบว่า ศาสตราจารย์พิเศษจรัญ ภัคดิธนากุล ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ในหนังสือ “คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน” ว่า หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษานั้น ในทางสากลจะไม่นำมาใช้ในคดีอาญา เพราะในคดีอาญามีหลักสำคัญพื้นฐานอยู่ว่าศาลจะต้องตรวจสอบให้เห็นความจริงว่าจำเลยเป็นคนที่กระทำผิด ดังนั้น จึงไม่มีช่องทางที่จะอ้างเอาคำพิพากษาในคดีอื่นมาผูกพันคดีอาญา ไม่ว่าคดีอื่นนั้นจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตามที แต่การที่ศาลไทยนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาผูกพันคดีอาญาในกรณีที่ข้อเท็จจริงตามคดีแพ่งเป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญานั้นยังพอรับได้ เพราะไม่ขัดแย้งกับสภาพหรือลักษณะพื้นฐานของการดำเนินคดีอาญาที่จะ

⁵ ประมุข สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 160.

⁶ โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538), หน้า 299.

⁷ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2553), หน้า 224.

⁸ บัญญัติ สุขีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," *ตุลาการ* 13(เมษายน 2509): 26.

ไม่ให้ศาลลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยอาจถือเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป⁹ เช่นเดียวกับ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ซึ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือคำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง แต่ถ้าหากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญานั้น น่าจะไม่มีข้อห้ามใดๆ ที่จะให้รับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาเพื่อเป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญานั้น¹⁰ อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์พิเศษจรูญ ภักดีธนากุล และศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก็ยังไม่ได้วิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เป็นคุณมาใช้ในคดีอาญาทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ดังนั้น จึงยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนสำหรับประเด็นนี้

กล่าวโดยสรุป ภายหลังจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า องค์ความรู้ที่ปรากฏจากวรรณกรรมและเอกสารส่วนมากยังมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาไปใช้ในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ส่วนประเด็นเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งและคดีอาญาอื่นไปใช้ในคดีอาญานั้น มีนักวิชาการบางส่วนได้กล่าวถึงเอาไว้บ้างเพียงเบื้องต้นเท่านั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีงานวิเคราะห์ให้เห็นถึงผลดีผลเสีย ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และเสนอแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ดังนั้น ผลกระทบที่แท้จริงของข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นที่มีต่อคดีอาญาจึงยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่ามีสถานะเช่นไรทั้งในทางปฏิบัติและในทางตำรา ด้วยเหตุนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา เพื่อนำมาประมวลผลเป็นข้อเสนอแนะในการกำหนดแนวปฏิบัติของศาลและปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

1.8 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์

ปัญหาเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา นับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เพราะยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนจากองค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายว่าจะนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาหรือไม่ อีกทั้งจากการศึกษาไม่พบว่า มีตำราหรือนักนิติศาสตร์ท่านใดในประเทศไทยที่อธิบายและวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาอย่างละเอียด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสม และ

⁹ จรัญ ภักดีธนากุล, *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 115.

¹⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินติ้ง, 2553), หน้า 290.

ข้อดี ข้อเสีย ของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา อีกทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปรับปรุง แนวปฏิบัติและกฎหมายในประเทศไทยให้มีความเหมาะสมต่อไป โดยมีลำดับการนำเสนอ ดังนี้

ในบทที่ 2 จะนำเสนอให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงและการรับฟัง ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นว่ามีความเป็นมาอย่างไร โดยจากการศึกษาพบว่า ลักษณะการ ค้นหาข้อเท็จจริงทั้งในระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ และระบบ กฎหมายของประเทศไทย ในอดีตมีลักษณะของการค้นหาความจริงจากเนื้อตัวและร่างกายด้วยวิธีการ ที่รุนแรง (Trial by Ordeal) รวมถึงการค้นหาความจริงจากการต่อสู้ (Trial by Battle) จนกระทั่งใน ภายหลังพัฒนามาใช้รูปแบบการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐาน (Trial by Evidence) ซึ่งถือ เป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในส่วนของวิวัฒนาการของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนั้น ได้รับการพัฒนา มาอย่างยาวนานทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย แบบซีวิลลอว์โดยการเกิดขึ้นของหลักการดังกล่าวมีที่มาจากอยู่บนพื้นฐานของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของ คำ พิพากษา และความพยายามป้องกันไม่ให้ศาลที่พิจารณาคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันวินิจฉัย ข้อเท็จจริงขัดแย้งกัน ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นจึงเป็นประโยชน์ในแง่ของ การทำให้คำพิพากษามีความมั่นคง และมีความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริง อนึ่ง ประเทศไทย ก็ได้รับเอาแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาจากประเทศตะวันตกเมื่อครั้ง ที่มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายเช่นกัน และหลักการดังกล่าวก็ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายของ ประเทศไทยจนถึงปัจจุบันนี้

ในบทที่ 3 มุ่งนำเสนอหลักการดำเนินคดีอาญา และหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ใน คดีอาญา โดยจากการศึกษาพบว่า หลักการดำเนินคดีอาญาที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำข้อเท็จจริงใน คดีอื่นมาใช้ในคดีอาญานั้น ได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle), หลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย, หลักการวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานในสำนวน และหลักการรับฟังพยานบอกเล่า ซึ่งหลักการเหล่านี้ล้วนแต่เป็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการนำข้อเท็จจริง ในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาทั้งสิ้น

สำหรับลักษณะของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญานั้น มีการแยกศึกษาออกเป็น สองประเด็นหลักได้แก่ การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการ พิจารณา และ การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ทั้งนี้ เมื่อได้ศึกษาจากแนวคำพิพากษา ศาลฎีกาในประเทศไทยพบว่า มีแนวโน้มที่จะยอมรับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาอย่าง มาก เพราะศาลฎีกาเห็นว่า การถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น ไม่ว่าจะคดี อื่นจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ล้วนแต่เป็นศาลยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้น หากปล่อยให้แต่ละศาลต่าง

วินิจฉัยข้อเท็จจริงแยกต่างหากจากกันโดยอิสระอาจนำมาซึ่งการวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันขัดแย้งกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของระบบงานศาลยุติธรรมอย่างมาก อีกทั้งการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญายังเป็นการช่วยประหยัดต้นทุนทั้งในแง่ของเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอาญาภายหลังอีกด้วย

ในบทที่ 4 มุ่งพิจารณาว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างไรบ้าง ในประเด็นนี้พบว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาก่อให้เกิดปัญหาทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ กล่าวคือ นอกจากจะเป็นการขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย แล้วยังขัดต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่าอีกด้วย นอกจากนี้ กรณีที่นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญายังก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างปรัชญาในการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อนำมาใช้ล้มคดีอาญา และปัญหาความเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญาภาครัฐอีกเช่นกัน

ส่วนในบทที่ 5 เป็นบทที่ศึกษาเปรียบเทียบโดยมุ่งหาคำตอบว่า ในต่างประเทศมีการนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้หรือไม่ อย่างไร จากการศึกษาพบว่า โดยหลักแล้ว ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา จะนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในการพิจารณาคดีแพ่งเท่านั้น แต่ไม่นำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา ในขณะที่กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี แทบจะไม่มี การนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้เลย เพราะด้วยระบบการพิจารณาคดีเป็นระบบไต่สวนที่ให้อิสระแก่ผู้พิพากษาแต่ละคดีในการรับฟังพยานหลักฐานไว้อย่างกว้างขวางมาก

จากนั้นในบทที่ 6 จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า หลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาตามที่ปรากฏในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ มีความเหมือนหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้วทำให้ทราบว่า ในประเทศไทยมีแนวโน้มที่ศาลฎีกาจะนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นโดยเฉพาะคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาอย่างชัดเจน ด้วยเหตุที่ศาลฎีกาต้องการให้คำพิพากษาของศาลมีความเป็นเอกภาพ และมุ่งประหยัดต้นทุนทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอาญา ในขณะที่ในต่างประเทศแทบจะไม่ปรากฏเลยว่ามี การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา เนื่องจากแนวคิดที่ว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) และสิทธิในการให้การต่อสู้คดี (Right to Presenting Defense) อีกทั้งยังเป็นการขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) อีกด้วย

ในบทที่ 7 มุ่งวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งจากการวิเคราะห์แล้วพบว่า ในประเด็นนี้มีความคิดเห็นแยกออกเป็นสองฝ่าย โดยฝ่ายแรกเห็นว่าควรให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา เพื่อส่งเสริมให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลมีความเป็นเอกภาพ และเพื่อประหยัดต้นทุนด้านเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอาญา จึงควรให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ในขณะที่ฝ่ายที่สองต่อต้านการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาโดยโต้แย้งว่า การกระทำดังกล่าวจะละเมิดสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) และสิทธิในการให้การต่อสู้คดี (Right to Presenting Defense) อีกทั้งยังเป็นการขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) อีกด้วย ซึ่งในประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายหลัง อีกทั้งในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้นำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา มีเพียงกฎหมายที่บัญญัติให้นำข้อเท็จจริงในคดีอื่นไปใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายเห็นว่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับสภาพของการดำเนินคดีอาญา และไม่สมควรนำมาใช้ในคดีอาญา

เพื่อให้เห็นภาพกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ในบทที่ 8 จะได้เสนอถึงปัญหาพิเศษเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรมอันได้แก่ คดีของศาลรัฐธรรมนูญ คดีของศาลปกครอง และคดีของศาลทหาร มาใช้ในคดีอาญาโดยสังเขป จากศึกษาพบว่า ในกรณีของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ได้บัญญัติในเชิงบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาลยุติธรรมซึ่งถือเป็นองค์กรหนึ่งภายใต้รัฐธรรมนูญย่อมจะต้องถูกผูกพันโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและในประเด็นข้อกฎหมาย ส่วนกรณีคำพิพากษาของศาลปกครอง และคำพิพากษาของศาลทหารนั้น ไม่พบว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่บัญญัติให้มีการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลปกครองหรือในคำพิพากษาของศาลทหารมาใช้ในคดีอาญา แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากมีการนำข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญก็ดี คำพิพากษาศาลปกครองก็ดี หรือคำพิพากษาของศาลทหารก็ดีมาใช้ในคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ใช้ในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยอาจจะขัดแย้งต่อหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และหลักการรับฟังพยานบอกเล่าในคดีอาญา ด้วยเหตุนี้ปัญหาเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรม อันได้แก่ คดีของศาลรัฐธรรมนูญ คดีของศาลปกครอง และคดีของศาลทหาร มาใช้ในคดีอาญานั้นยังคงเป็นที่ถกเถียงและยังไม่สามารถหาข้อยุติในประเด็นปัญหาดังกล่าวได้ จึงได้เสนอให้มีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวในเชิงลึกต่อไปในอนาคต

ในบทที่ 9 จะนำเสนอบทสรุปภาพรวมของปัญหาเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา และเสนอแนะให้มีการแก้ไขแนวปฏิบัติและตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการดังกล่าว

เพื่อให้มีความถูกต้องเหมาะสมต่อไป อีกทั้งจะมีการสรุปให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษา
วิทยานิพนธ์เรื่องปัญหาการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาด้วย

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นลำดับการนำเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาการนำข้อเท็จจริงใน
คดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งมีการเรียบเรียงเนื้อหาและประเด็นที่เกี่ยวข้องในการศึกษาประเด็นเรื่อง
การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาเอาไว้อย่างละเอียด และนำมาซึ่งข้อเสนอแนะในการ
ปรับปรุงแก้ไขแนวทางปฏิบัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักการดังกล่าวในท้ายที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2

วิวัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริง

การค้นหาและการรับฟังข้อเท็จจริงในการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่คู่กับมนุษยชาติมาตั้งแต่เริ่มก่อตัวเป็นสังคมขึ้น ในแต่ละยุคสมัยก็จะมีหลักและวิธีการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงแตกต่างกันไปตามวิวัฒนาการทางความคิด ความเชื่อ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาการของเทคโนโลยี แม้ว่าหลักการและวิธีการจะแตกต่างกันออกไปก็ตาม แต่ก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันได้แก่ การคัดกรองข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้บรรยายถึงวิวัฒนาการของแนวคิดในการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และในระบบกฎหมายของประเทศไทย โดยจะได้จำแนกออกเป็น (1) วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริง อันเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้ข้อมูลเข้ามาสู่ระบบการพิจารณาพิพากษาคดี และ (2) วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นกระบวนการคัดกรองข้อมูลที่ได้จากการค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องมากที่สุด การเข้าใจวิวัฒนาการของแนวคิดทั้งสองจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของกระบวนการทั้งหมดประกอบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรากฐานและที่มาของหลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐาน (Trial by Evidence) ซึ่งถือว่าเป็นระบบที่นิยมใช้มากที่สุดในปัจจุบัน อีกทั้งจะได้เป็นพื้นฐานในการศึกษาบทต่อไปอีกด้วย

2.1 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริง

วิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินคดีอาญานั้นมีมาตั้งแต่ในอดีต โดยรูปแบบวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาใช้ตัดสินคดีอาญาในแต่ละสังคมตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันต่างมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า วิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงไม่ว่าจะในระบบคอมมอนลอว์ ซีวิลลอว์ หรือแม้แต่ในประเทศไทย ต่างมีจุดเริ่มต้นที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องคุ้มครองคนที่ถูกต้องทั้งสิ้น จากนั้นจึงมีพัฒนาการต่อมาจนกระทั่งมีการค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจถึงวิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริง ผู้เขียนขอแยกศึกษาวิวัฒนาการในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาออกเป็น 3 หัวข้อคือ วิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) วิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) และวิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทย ตามลำดับ

2.1.1 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law)

จากการศึกษาวิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบคอมมอนลอว์พบว่า ในยุคแรกเริ่มมีลักษณะของการค้นหาข้อเท็จจริงจากเนื้อตัวและร่างกายในลักษณะที่รุนแรง (Trial by Ordeal) รวมถึงการค้นหาข้อเท็จจริงโดยการต่อสู้ (Trial by Battle) โดยมีความเชื่อว่าพระเจ้าย่อมคุ้มครองฝ่ายที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น แนวความคิดดังกล่าวก็เสื่อมความนิยมลงและถูกแทนที่ด้วยระบบการค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐาน (Trial by Evidence) ซึ่งถือเป็นระบบการค้นหาความจริงที่มีอิทธิพลมาจนถึงระบบกฎหมายในปัจจุบัน ในส่วนของรายละเอียดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของแนวความคิดดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มีต้นกำเนิดในประเทศอังกฤษ และได้รับความนิยมใช้แพร่หลายในประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร ยกตัวอย่างเช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา กลุ่มประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ และที่สำคัญคือประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น¹

ในสังคมมนุษย์ยุคโบราณ สิ่งที่อยู่เบื้องหลังภูมิปัญญาและแนวคิดต่างๆ ของมนุษย์ในสมัยนั้นคือ ความเชื่อหรือสำนึกในอำนาจเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้ จากหลักฐานที่ขุดค้นพบในอดีตทำให้เราสรุปได้ว่าวิถีชีวิตของมนุษย์ในสมัยบุพกาลต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน อีกทั้งภูมิปัญญาในอดีตยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าเพียงพอทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และทางวัตถุที่จะอธิบายหรือควบคุมภัยอันตรายจากภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย พุพภิกขภัย รวมถึงโรคระบาดต่างๆ ได้ เป็นเหตุให้มนุษย์มีความยำเกรงต่ออำนาจเหนือธรรมชาติอย่างมาก และมีความเชื่อร่วมกันว่ามีอำนาจลึกลับบางประการที่ทรงอำนาจ ผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงทั้งหลายเกิดขึ้น ดังนั้น ความเชื่อและศรัทธาในอำนาจเหนือธรรมชาติจึงมีอิทธิพลอย่างแท้จริงต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี สังเกตได้จากการที่มนุษย์ในสมัยก่อนมักพยายามร้องขอวิงวอนให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยอำนวยความสะดวกแก่ตน และช่วยค้นหาความจริงให้ปรากฏแก่ผู้มีอำนาจตัดสินคดี กิจกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์ (Paradigm) ของมนุษย์ในยุคก่อนที่ล้วนแต่มีเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนาเข้ามาเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น²

ราวศตวรรษที่ 7-10 บริเวณที่ตั้งของประเทศอังกฤษในปัจจุบันนี้ เป็นพื้นที่ที่ถูกปกครองโดยอาณาจักรของชาวแองโกล-แซกซอน (Anglo-Saxon) ซึ่งสถาบันการปกครองของ

¹ Rene' David, *Major Legal Systems in the World Today* (London: Stevens & Sons, 1968), p. 15.

² ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *เอกสารคำสอนรายวิชา 2204180 อารยธรรม* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 3.

อาณาจักรแองโกล-แซกซอน นั้นรวมอยู่ในองค์กรเดียวกันเรียกว่า ศาล (Court) เพราะศาลในอาณาจักรของชาวแองโกล-แซกซอน จะทำหน้าที่ทั้งงานด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการเลยทีเดียว การทำงานมีลักษณะของการเข้ามาประชุมร่วมกันของบรรดาสมาชิกในชุมชน เพื่อแก้ปัญหา พัฒนา ออกกฎระเบียบ และตัดสินคดีเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นด้วย³

สำหรับระบบการพิจารณาคดีและวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในสมัยแองโกล-แซกซอน ถือเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อมีการฟ้องคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลและเกิดการโต้เถียงข้อเท็จจริงกันระหว่างคู่ความ ย่อมก่อให้เกิดความยากลำบากแก่ศาลว่าจะตัดสินข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้เป็นยุติได้อย่างไร วิธีการเดียวที่ภูมิปัญญาของมนุษย์ในยุคดังกล่าวพอจะคิดได้ก็คือ การพึ่งพาอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติให้ช่วยพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุที่จะต้องพึ่งพาอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาตินี้ มนุษย์ในยุคนั้นจึงพยายามค้นหาผู้ที่เป็นตัวกลางในการติดต่อกับเทพเจ้า และสถาบันที่เข้ามารับบทบาทเป็นตัวกลางในการติดต่อกับเทพเจ้าก็คือศาสนานั้นเอง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ศาสนาก็ได้เข้ามามีส่วนสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของมนุษย์และทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ⁴

ลักษณะการพิสูจน์ความจริงในสมัยแองโกล-แซกซอนนั้น ศาลจะจัดให้คู่กรณีได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า พระผู้เป็นเจ้าจะเป็นผู้กำหนดตัวผู้ชนะคดี ซึ่งลักษณะของการทดสอบนี้จะเป็นพิธีกรรมทางศาสนาอย่างหนึ่ง ที่ต้องอาศัยพระในศาสนาคริสต์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม หากใครผ่านการทดสอบย่อมถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่หากใครไม่สามารถผ่านการทดสอบได้ย่อมแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ รูปแบบของพิธีกรรมการพิสูจน์ความผิดจะมีความยากง่ายแตกต่างกันออกไปตามความร้ายแรงของโทษที่ถูกกล่าวหา และประวัติความประพฤติของผู้ถูกกล่าวหาด้วย⁵ พิธีกรรมพิสูจน์ความผิดนี้มีทั้งเหตุผลและความเชื่อทางไสยศาสตร์ปะปนกันไป ผู้ถูกกล่าวหาบางคนก็สามารถผ่านพิธีกรรมการพิสูจน์ความผิดไปได้แม้จะเป็นการทดสอบที่รุนแรง แต่ผู้กระทำความผิดบางคนกลับไม่ผ่านพิธีกรรม แม้จะเป็นการทดสอบรูปแบบง่ายๆ ก็ตาม⁶

วิธีการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อยและคดีแพ่ง จะมีรูปแบบวิธีการพิสูจน์ความจริงที่เหมือนกัน โดยใช้วิธีการให้ผู้ถูกฟ้องหาตัวผู้ช่วยสาบาน (Oath Helpers หรือ Compurgators) ซึ่งโดยมากจะใช้จำนวน 12 คนเพื่อมาช่วยยืนยันยืนยันว่าคำเบิกความของตนที่ได้ให้ไว้ต่อศาลเป็นความจริง เมื่อคู่กรณีฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์สามารถนำบุคคลจำนวนดังกล่าวมาช่วยสาบานได้ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายแล้ว ก็ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงต่อศาลแล้ว ซึ่งวิธีการ

³ สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์, 2555), หน้า 19.

⁴ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 149.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

⁶ เรื่องเดียวกัน.

ดังกล่าวนี้เรียกว่า “Wager of Law” หรือ “Compurgation”⁷ อนึ่ง การหาบุคคลมาช่วยสาบานในยุคอดีตทำได้กระทำโดยง่ายไม่ เพราะถ้าหากผู้สาบานไม่มีความมั่นใจในความบริสุทธิ์ของจำเลยย่อมมีความเสี่ยงที่ตนจะถูกลงโทษจากบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ นอกจากนี้ หากการสาบานไม่ได้กล่าวกระทำบนพื้นฐานของความจริงที่เกิดขึ้น ก็จะถูกลงโทษในข้อหาเป็นผู้ให้ความเท็จแก่ศาล (Perjurer) ด้วยวิธีการที่รุนแรงไปด้วย กล่าวคือ จะต้องถูกตัดมือทิ้ง (have one hand cut off) เป็นต้น โดยสาเหตุที่จะต้องลงโทษด้วยวิธีการที่รุนแรงก็เพราะประสิทธิภาพในการค้นหาข้อเท็จจริงของระบบ “Wager of Law” หรือ “Compurgation” นี้ ขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์ของผู้ช่วยสาบานเท่านั้น⁸

สำหรับคดีอาญาที่มีโทษร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น (Homicide) โดยทั่วไปจะใช้วิธีการพิสูจน์ความจริงโดยการทดสอบที่รุนแรง (Trial by Ordeal) ยกตัวอย่างเช่น การทดสอบความจริงด้วยไฟ (Ordeal by Fire) ซึ่งจำเลยจะต้องเดินไปข้างหน้าเป็นระยะทาง 9 ฟุต พร้อมถือเหล็กที่ถูกนำไปลงไฟจนร้อนด้วยมือเปล่า จากนั้นจะใช้ผ้าพันมือเป็นเวลา 3 วัน หากมือไม่มีบาดแผลหลงเหลืออยู่หรือบาดแผลหายแล้ว ย่อมถือว่าผ่านการทดสอบและเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถ้าหากแผลที่มือยังไม่หาย ถือว่าไม่ผ่านการทดสอบและเป็นผู้กระทำความผิดทันที⁹ นอกจากนี้ ยังมีการทดสอบความบริสุทธิ์ด้วยน้ำ (Ordeal by Water) ซึ่งจำเลยจะถูกพันธนาการด้วยเชือกแล้วนำไปถ่วงน้ำ (bound by a rope and cast into the water) ซึ่งสาเหตุที่ต้องใช้เชือกผูกจำเลยเอาไว้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการโกงการทดสอบ (practice any fraud) และในขณะที่ถ่วงน้ำก็สามารถใช้เชือกดึงจำเลยขึ้นจากน้ำได้ในกรณีที่จำเลยผ่านการทดสอบ หากพบว่าจำเลยจมลงไปถึงระยะความลึกที่กำหนด ย่อมแสดงว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถ้าหากจมลงไปเกินกว่าระยะที่กำหนด ย่อมแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด¹⁰

จะเห็นได้ว่าวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในสมัยแองโกล-แซกซอน สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกในอำนาจเหนือธรรมชาติของมนุษย์ในยุคสมัยนั้นเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม วิธีการพิสูจน์ด้วยการทดสอบที่รุนแรงตามที่กล่าวมาข้างต้นค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงไปเพราะมนุษย์เริ่มเข้าใจว่าวิธีการดังกล่าวไม่สามารถใช้พิสูจน์ความจริงได้ในทุกกรณี เช่น กรณีการทดสอบความบริสุทธิ์ด้วยไฟ (Ordeal by Fire) ในบางครั้งธรรมชาติของเหล็กที่ถูกไฟลงก็ให้ความร้อนที่ไม่เท่ากัน หรือ กรณีการทดสอบความบริสุทธิ์ด้วยการถ่วงน้ำ (Ordeal by Water) ในบางครั้งถ้าหากผู้ถูกทดสอบหายใจเพื่อนำลมเข้าสู่ปอดในปริมาณที่มาก ก็จะทำให้ผู้ถูกทดสอบคนดังกล่าวไม่จมลงไปในน้ำจนถึงความลึกที่

⁷ Arthur C. Howland, *Ordeals Compurgation Excommunication and Interdict* (United States: The Department of History of the University of Pennsylvania, 1901), pp. 3-6.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid., p. 12.

¹⁰ Ibid., p. 11.

กำหนดว่าเป็นความผิด เป็นต้น¹¹ ด้วยเหตุนี้ ต่อมาในช่วงยุคสมัยที่ชาวนอร์แมน (Norman) ปกครองแผ่นดินอังกฤษ ราวศตวรรษที่ 10 - 11 กษัตริย์ของชาวนอร์แมนจึงได้นำวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแบบใหม่เข้ามาใช้คือ วิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยการต่อสู้ (Trial by Battle) ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวนอร์แมน วิธีการนี้เป็นวิธีการที่นำมาเพิ่มเติมจากวิธีเดิมที่ใช้คือการพิสูจน์ด้วยไฟหรือน้ำ โดยแนวคิดเบื้องหลังวิธีการต่อสู้นี้ก็ถือเป็นวิธีการพิสูจน์โดยให้พระเจ้าเป็นผู้ตัดสิน (god determined its outcome)¹² เพราะความศรัทธาที่ชาวนอร์แมนมีต่อพระเจ้า จึงทำให้เชื่อว่าพระเจ้าย่อมคุ้มครองฝ่ายที่ถูกต้อง ทั้งนี้ พิธีการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความจริงจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อนักต่อสู้ของคู่กรณีแต่ละฝ่าย (Champions) ปฏิญาณตนต่อพระเจ้าว่าจะต่อสู้เพื่อความถูกต้องและความเป็นธรรม จากนั้นก็จะเข้าสู่สนามต่อสู้ซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละ 60 ฟุต ฝ่ายที่เป็นโจทก์จะอยู่สุดสนามด้านทิศตะวันออก ส่วนฝ่ายที่เป็นจำเลยจะอยู่สุดสนามด้านทิศตะวันตก การต่อสู้จะดำเนินต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวถ้อยคำที่น่ารังเกียจ (Hateful Words) หรืออีกทางหนึ่งก็คือ การต่อสู้จะดำเนินต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเห็นดวงดาวบนท้องฟ้า ก็จะถือว่าจำเลยเป็นฝ่ายชนะคดี ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วการต่อสู้จะไม่ทำกันจนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย และยังนำสงสัยด้วยว่าอาวุธที่ใช้อาจไม่ใช่อาวุธที่มีความร้ายแรงเท่าไรนัก¹³ อย่างไรก็ตาม วิธีการพิสูจน์ความจริงด้วยการต่อสู้ (Trial by Battle) ค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงไปด้วยเหตุที่ชาวนอร์แมนเริ่มสังเกตว่าวิธีการดังกล่าวไม่สามารถพิสูจน์ความจริงอย่างตรงไปตรงมาได้ เพราะนักต่อสู้ (Champions) แต่ละคนก็ไม่ได้มีความสามารถเท่าเทียมกัน คนหนึ่งอาจมีความสามารถทางด้านร่างกายมากกว่าอีกคนหนึ่ง หรืออาจมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดในการต่อสู้มากกว่าอีกคนหนึ่งก็เป็นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีผลทำให้คู่กรณีไม่ได้รับการตัดสินคดีอย่างเป็นธรรม ทำให้วิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยการต่อสู้ถูกยกเลิกไปในท้ายที่สุด¹⁴

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถึงแม้รูปแบบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะมีความเปลี่ยนแปลงไปในช่วงของการเปลี่ยนถ่ายจากอาณาจักรแองโกล-แซกซอน มาเป็นอาณาจักรของพวกนอร์แมนก็ตาม แต่แนวคิดพื้นฐานเบื้องหลังของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงก็ยังเป็นเรื่องของสำนึกในอำนาจเหนือธรรมชาติที่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ตัดสินบัลลังก์ชัชนะให้แก่ผู้ที่บริสุทธิ์เสมอ

ต่อมาในช่วงสมัยยุคกลาง (Middle Age) ราวคริสต์ศตวรรษที่ 12-14 หลังจากการล่มสลายของอาณาจักรโรมัน สถาบันที่เข้ามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนชาวยุโรปในภาวะบ้านแตกสาแหรกขาดแทนอาณาจักรโรมันได้แก่ คริสต์ศาสนา โดยถือเป็นสถาบันเดียวที่ยังหลงเหลือสืบเนื่องต่อมาในยุคกลาง ทั้งนี้ ศาสนจักรจะมีพระสันตะปาปา (Pope) ทำหน้าที่เป็น

¹¹ Ibid., p. 18.

¹² Edward L. Rubin, "Trial by Battle, Trial by Argument," *Arkansas Law Review* (2003): 9.

¹³ สุนัย มโนมัยอุดม, *ระบบกฎหมายอังกฤษ*, หน้า 28.

¹⁴ Howland, A. C., *Ordeals Compurgation Excommunication and Interdict*, p. 21.

ประมุขสูงสุด และเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างพระเจ้าเป็นเจ้ากับมนุษย์ พยายามเชื่อมความสัมพันธ์ของมนุษย์ให้ใกล้ชิดกับพระเจ้าด้วยการประกอบศาสนพิธี อันทำให้มนุษย์สามารถรอดพ้นจากบาปกรรมที่ตนได้ก่อให้เกิดไว้ได้ นอกจากนี้ ศาสนาคริสต์ยังสร้างความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้าซึ่งทำให้มนุษย์มีความหวังในชีวิตมากขึ้น¹⁵ ด้วยเหตุนี้ศาสนจักรจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของคนยุโรปในยุคกลางมากขึ้นทีละน้อย จนกระทั่งมีอำนาจและอิทธิพลสูงสุดในราวคริสต์ศตวรรษที่ 13 ซึ่งทำให้อารยธรรมตะวันตกมีศาสนจักรเป็นศูนย์กลางความเจริญอีกด้วย¹⁶

สำหรับชาวอังกฤษในสมัยกลางก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนาคริสต์เช่นเดียวกัน และชาวอังกฤษจำนวนมากเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ผ่านการเผยแพร่ของบรรดามิชชันนารีจากภาคพื้นทวีปยุโรป โดยความคิดของศาสนาคริสต์ที่ถือว่ามิใช่เพียงลัทธิแต่เป็นการเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ของคนในช่วงเวลาดังกล่าวก็คือความคิดของนักบุญออกัสติน (Saint Augustine) และนักบุญโทมัส อควินัส (Saint Thomas Aquinas) ซึ่งได้พยายามอธิบายต่อผู้คนโดยทั่วไปว่า¹⁷ ตั้งแต่มนุษย์ได้กระทำความบาปครั้งแรก (Original Sin) ก็มีแต่ความตกต่ำลงมาเรื่อยๆ (The Fall) เป็นเหตุให้มนุษย์ที่สืบเชื้อสายกันต่อๆ มา มีความเน่าเสีย (Corrupt) ทำให้มนุษย์ไม่สามารถเอาตัวรอดจากธรรมชาติได้โดยลำพัง การรอดพ้นจากความโหดร้ายของธรรมชาติสามารถทำได้ด้วยการอาศัยพลังแห่งความศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าเท่านั้น เพราะพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและกำหนดแผนการปกครอง ทำให้สรรพสิ่งทุกอย่างดำเนินไปภายใต้ลิขิตอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กฎหมายนิรันดร” (Eternal of Law) ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้มนุษย์จะมีอำนาจมากมายเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะออกกฎเกณฑ์ใดๆ ให้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายนิรันดรได้ เพราะมนุษย์ไม่มีสติปัญญาพอที่จะสามารถหยั่งถึงความประเสริฐของกฎหมายนิรันดรที่พระเจ้ากำหนดเอาไว้ (God’s Will) หากกฎเกณฑ์ใดที่ออกโดยมนุษย์ขัดแย้งต่อกฎหมายนิรันดรของพระเจ้า กฎเกณฑ์นั้นย่อมไม่สามารถบังคับใช้ได้ ดังนั้น ในมุมมองของศาสนาคริสต์ มนุษย์จึงเป็นเพียงฆราวาส ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศาสนจักรเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวมานี้ถูกเผยแพร่ผ่านไปยังดินแดนต่างๆ และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ศาสนจักรมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของระบบกฎหมายอังกฤษ¹⁸ ศาสนจักรในประเทศอังกฤษก็เป็นส่วนหนึ่งของศาสนจักรตะวันตก โดยศาสนจักรตะวันตกรักษาระบบศาลซึ่งพิจารณาคดีโดยใช้กฎหมายแคนนอนลอว์ (Cannon Law) แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่ทุกประเทศจะใช้หลักการ

¹⁵ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 140.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 154.

¹⁸ Thomas P. Gallanis, "Reasonable Doubt and the History of the Criminal Trial," University of Chicago Law Review (Spring 2009): 7.

พื้นฐานเดียวกันหมด โดยมีศาลแห่งสันตะปาปา (The Papal Court) ที่กรุงโรมเป็นผู้นำ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ในปี ค.ศ. 1215 วิธีการที่ศาลหลวงในประเทศอังกฤษใช้พิสูจน์ความจริงด้วยวิธีการทดสอบด้วยน้ำหรือไฟ (Trial by Ordeal) ต้องสิ้นสุดลง เนื่องจากพระสันตะปาปา Innocent III ได้ออกกฎที่เรียกว่า Lateran Council ห้ามมิให้พระเข้าร่วมในการพิจารณาคดีโดยบททดสอบที่รุนแรง (Trial by Ordeal) โดยกฎดังกล่าวมีเนื้อความว่า¹⁹

“เช่นเดียวกัน ห้ามมิให้นักบวชเข้าอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของอำนาจทาง การทหาร นักธนู หรือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสูญเสียเลือดเนื้อ รวมถึงห้ามมิให้ บทหลวง ผู้ช่วยบาทหลวง หรือพระ ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการทำคัลยกรรมทุก ประเภทที่ต้องมีการเผาหรือการตัด อีกทั้งห้ามมิให้บุคคลใดตัดลิ้นคดีโดยใช้วิธีการ พิสูจน์ความผิดจากเนื้อตัวและร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ไฟ ใช้น้ำ ใช้เหล็กเผาไฟ การให้พร รวมถึงการประกอบพิธีกรรมเพื่อการอุทิศตน ล้วนเป็นสิ่งต้องห้าม เช่นเดียวกับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยการต่อสู้”²⁰

สาเหตุที่มีการออกกฎดังกล่าวมาก็เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระในศาสนาคริสต์ จากการพิจารณาที่มีความโหดร้าย และเนื่องจากการพิจารณาโดยวิธีการทดสอบด้วยน้ำหรือไฟนี้ปกติ จะใช้พระเป็นผู้ควบคุม เมื่อมีข้อกำหนดห้ามเช่นนี้ วิธีการดังกล่าวก็เริ่มเสื่อมความนิยมลงในศาลต่างๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการใหม่มาใช้แทน²¹ ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดใน ประวัติศาสตร์ระบบกฎหมายของอังกฤษ เพราะเป็นไปได้ที่ผู้พิพากษาในศาลหลวงอาจเข้ามารับเป็นผู้ พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงเองว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งจะเป็นผลทำให้วิธีพิจารณา คดีอาญาของประเทศอังกฤษเปลี่ยนไปเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เช่นเดียวกับระบบ กฎหมายในประเทศฝรั่งเศส²² อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากความล้มเหลวและไม่แน่ใจ ในศตวรรษที่ 13 จึง เริ่มมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนว่าการพิจารณาข้อเท็จจริงให้เป็นหน้าที่ของคณะลูกขุน แต่การพิจารณาคดี ของคณะลูกขุนในสมัยก่อนยังมีความแตกต่างจากปัจจุบันอยู่มากเพราะคณะลูกขุนในสมัยนั้นไม่ได้ วินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยอาศัยพยานหลักฐาน แต่ศาลจะเลือกคณะลูกขุนมาจากบุคคลที่คาดว่าจะรู้เห็น

¹⁹ Howland, A. C., *Ordeals Compurgation Excommunication and Interdict*, p. 16.

²⁰ Also let no ecclesiastic be placed in command of low soldiery, or bowmen, or men of blood of the sort, nor let any subdeacon, deacon, or priest practice any office of surgery which requires burning or cutting. Nor let any one pronounce over the ordeal of hot or cold water or glowing iron any benediction or rite of consecration, regard being also paid to the prohibitions formerly promulgated respecting the single combat or duel.

²¹ Gallanis, T. P., "Reasonable Doubt and the History of the Criminal Trial," *University of Chicago Law Review* (Spring 2009): 3.

²² Steve Uglow, *Evidence: Text and Materials* (London: Sweet & Maxwell, 1997), p. 8.

ข้อเท็จจริงซึ่งโดยมากก็ได้แก่ เพื่อนบ้าน มาตอบปัญหาต่อศาลตามข้อเท็จจริงที่ตนรู้เห็นโดยไม่มีการสืบพยานหลักฐานใดๆ อาจกล่าวได้ว่าคณะลูกขุนในสมัยนั้นตัดสินข้อเท็จจริงตามความรู้เห็นส่วนตัว (Self-Informing) นั่นเอง²³ ซึ่งแตกต่างกับระบบลูกขุนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ต่อมาในศตวรรษที่ 17 เมื่อความคิดทางวิทยาศาสตร์และระบบการค้าพาณิชย์มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น โครงสร้างของสังคมมีลักษณะใหญ่และซับซ้อนมากขึ้น ประชากรในประเทศก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น การค้นหาข้อเท็จจริงจากลูกขุนที่ตัดสินคดีตามความรู้เห็นของตนเริ่มประสบปัญหาเพราะลูกขุนเริ่มไม่คุ้นเคยกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอีกต่อไป²⁴ การค้นหาและวินิจฉัยข้อเท็จจริงจึงต้องกระทำโดยอาศัยการเสนอพยานหลักฐานเข้ามาในคดีเป็นหลัก²⁵ ด้วยเหตุนี้จึงเริ่มมีการนำพยานมาเบิกความเพิ่มเติมจากที่ลูกขุนได้รู้เห็นมา ทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานเริ่มมีขึ้นและพัฒนาจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) จะวางบทบาทสำคัญให้แก่คู่ความแห่งคดีมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ข้อเท็จจริง เพื่อแสดงให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย หรืออาจกล่าวได้ว่า คู่ความแห่งคดีมีบทบาทในเชิงรุก (Active) ส่วนศาลจะมีบทบาทในลักษณะที่วางเฉยและวางตัวเป็นกลาง (Passive) ด้วยเหตุนี้ องค์การที่เกี่ยวข้องจึงมีลักษณะเป็นนิติสัมพันธ์ขององค์กร 3 ฝ่าย²⁶ คือ ศาล (Trial Judge) พนักงานอัยการ (Prosecutor) และทนายจำเลย (Defense Attorney) ซึ่งศาลไม่มีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริง แต่เป็นเสมือนกรรมการควบคุมกติกาการต่อสู้คดีด้วยกฎเกณฑ์ด้านพยานหลักฐาน และบทตัดพยานหลักฐาน (Exclusionary Rules) เพื่อความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ของปัจเจกชน ศาลจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกระบวนการพิจารณาคดี มีหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดี รวมถึงให้คำปรึกษาแก่คณะลูกขุน และเป็นหลักประกันว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปด้วยความเป็นธรรมอีกด้วย²⁷

สำหรับการค้นหาความจริงนั้น ต้องอาศัยเครื่องมือสำคัญคือพยานหลักฐาน โดยมีกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานเป็นตัวกำหนดถึงระเบียบวิธีในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ อีกทั้งกำหนดว่าข้อเท็จจริงใดที่ศาลสามารถรับฟังได้และข้อเท็จจริงใดที่ศาลไม่สามารถรับฟังได้²⁸ ซึ่งถือเป็น

²³ Gallanis, T. P., "Reasonable Doubt and the History of the Criminal Trial," *University of Chicago Law Review* (Spring 2009): 4.

²⁴ Rubin, E. L., "Trial by Battle, Trial by Argument," *Arkansas Law Review* (2003): 6.

²⁵ Gallanis, T. P., "Reasonable Doubt and the History of the Criminal Trial," *University of Chicago Law Review* (Spring 2009): 10.

²⁶ คณิต ฒ นคร, "วิธีพิจารณาคดีอาญาไทย: หลักกฎหมายและทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," *วารสารนิติศาสตร์* 15(กันยายน 2528): 4-5.

²⁷ Paul B. Weston and Kenneth M. Wells, *Law Enforcement and Criminal Justice: An Introduction* (United States: Goodyear Publishing, 1972), pp. 161-179.

²⁸ Rupert Cross, *An Outline of the Law of Evidence*, 4 ed. (London: Butterworths, 1975), p. 20.

หน้าที่ที่สำคัญของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เพราะการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานนั้นทำโดยลูกขุนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา ดังนั้น เพื่อป้องกันอคติและความลำเอียงในใจของลูกขุน จึงต้องมีกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับพยานหลักฐานเพื่อป้องกันผลเสียดังกล่าว เช่น Hearsay Rule , Exclusionary Rule เป็นต้น²⁹

กล่าวโดยสรุป การค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินคดีในระบบคอมมอนลอว์มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน เริ่มตั้งแต่การค้นหาข้อเท็จจริงจากเนื้อตัวร่างกาย (Trial By Ordeal) การค้นหาข้อเท็จจริงจากการต่อสู้ (Trial by Battle) จนกระทั่งมีพัฒนาการมาเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐาน (Trial by Evidence) โดยลักษณะเด่นของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงของประเทศในกลุ่มคอมมอนลอว์ก็คือ ศาลจะวางตัวเป็นกลางควบคุมการพิจารณาตัดสินให้ เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะพยาน หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อ พิสูจน์ความจริงเป็นหน้าที่หลักของคู่ความเท่านั้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

2.1.2 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law)

สำหรับวิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบซีวิลลอว์ เริ่มต้นตั้งแต่ในอดีตที่ รัฐใช้วิธีค้นหาข้อเท็จจริงด้วยการทรมาน (Torture) ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ยอมรับสารภาพและเล่า ข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟัง เพราะมุ่งแต่จะเอาผลที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยการทรมานก็เสื่อมความนิยมและถูกแทนที่ ด้วยวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐาน ดังจะกล่าวต่อไป

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นระบบกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน³⁰ และใช้แพร่หลายอยู่ในกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี เป็นต้น ดังนั้น หากเรา ต้องการศึกษาวินัยวิวัฒนาการของระบบกฎหมายซีวิลลอว์จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องศึกษา ประวัติศาสตร์กฎหมายโรมัน รวมถึงแนวความคิดของศาสนาคริสต์ที่เข้ามามีอิทธิพลอยู่เบื้องหลัง วิวัฒนาการของกฎหมายโรมันด้วย

การเกิดขึ้นของศาสนาคริสต์ในดินแดนของประเทศปาเลสไตน์นั้น เกิดขึ้นในช่วง เวลาที่ดินแดนของปาเลสไตน์อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของอาณาจักรโรมัน เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่า ในระยะเริ่มแรก ผู้ปกครองของโรมันต่อต้านและพยายามขัดขวางการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ (Persecution) เป็นอย่างมาก เนื่องจากแนวคิดประการหนึ่งที่ศาสนาคริสต์นำเข้ามาก็คือ กษัตริย์ ไม่ใช่พระเจ้า แต่เป็นเพียงผู้ที่ได้รับมอบหมายอำนาจจากพระเจ้าเพื่อมาปกครองประชาชนเท่านั้น ซึ่ง

²⁹ John H. Langbein, *Comparative Criminal Procedure: Germany* (United States: West Publishing, 1977), pp. 70-71.

³⁰ David, R., *Major Legal Systems in the World Today*, p. 14.

ขัดกับแนวคิดเดิมของพวกนอกรีต (Paganism) ที่มองกษัตริย์เป็นสมมติเทพ ด้วยเหตุนี้ ในมุมมองของกษัตริย์โรมันระยะแรกจึงเห็นว่า การเข้ามาของศาสนาคริสต์อาจส่งผลกระทบต่อเอกภาพในการปกครอง หรืออาจเข้ามามีอิทธิพลแทรกแซงอำนาจทางการเมืองภายในอาณาจักรของตนได้³¹ อย่างไรก็ตาม สุดท้ายแล้วความพยายามในการต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ก็ไม่ประสบผล เพราะในราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 สภาพสังคมและบ้านเมืองในอาณาจักรโรมันมีปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแพร่ขยายของคริสต์ศาสนาอย่างมาก ด้วยเหตุที่สภาพภาวะของสังคมที่มีความวุ่นวาย ต้องทำสงครามยืดเยื้อยาวนานกับพวกคนป่าเถื่อน (Barbarians) รวมถึงปัญหาการแบ่งชนชั้นทางสังคมและความเสื่อมถอยทางศีลธรรม ทำให้ผู้คนเริ่มรู้สึกหมกหมัวกับชีวิต และตั้งความหวังเอาไว้กับชีวิตในโลกหน้า คริสต์ศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่สอนเกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้าจึงได้รับความนิยมในหมู่ของประชาชนชาวโรมันอย่างยิ่ง³²

อิทธิพลของศาสนาจักรทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ จนมาถึงจุดสูงสุดในยุคสมัยของจักรพรรดิคอนสแตนติน (Constantine) ที่ตัวพระองค์เองสนับสนุนการเผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่างมาก เนื่องจากจักรพรรดิคอนสแตนตินมีภูมิหลังในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์หลายประการ กล่าวคือ ครอบครัวของพระองค์ให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการนับถือศาสนา (Religious Toleration) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงมีพระราชมารดาที่นับถือศาสนาคริสต์ด้วย³³ นอกจากนี้ เมื่อครั้งก่อนที่พระองค์จะขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมัน มีเรื่องเล่าขานต่อกันมาว่า ทุกครั้งที่พระองค์ออกทำศึกสงครามจะทรงสวดวิงวอนขอให้พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของบันดาลชัยชนะในการสงครามให้แก่พระองค์เสมอ (invoked the aid of the Christian god) อีกทั้งยังเชื่อว่าการนำเอาไม้กางเขนเป็นสัญลักษณ์ในการเดินทัพจะถือเป็นเครื่องหมายสักการะ (Sacred Emblem) ที่นำมาซึ่งชัยชนะแก่พระองค์ในทุกๆ สงครามได้ และยิ่งเมื่อการทำสงครามของพระองค์ประสบชัยชนะเสมอ จึงยิ่งสร้างความเชื่อที่ว่า トラบใดพระองค์รับใช้พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ พระผู้เป็นเจ้าของจะอยู่เคียงข้างพระองค์เสมอ (If he serves God, God would serve him)³⁴

ท้ายที่สุด เมื่อคอนสแตนตินได้ขึ้นเป็นจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมัน ราว ค.ศ. 312 พระองค์ก็เล็งเห็นความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรโรมัน เพราะนอกจากศาสนาคริสต์จะเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและรวมประชาชนชาวโรมันให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้แล้ว ศาสนาคริสต์จะทำให้พระองค์มีฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งผ่าน

³¹ Katherine E.Willems, "Constantine and Christianity: The Formation of the Christian State Church," *The Concord Review* (1993): 4.

³² Ibid., p. 3.

³³ Ibid., p. 5.

³⁴ Ibid.

การสนับสนุนของศาสนจักรได้อีกด้วย³⁵ ดังนั้น ในราว ค.ศ. 313 พระองค์ได้ออกประกาศโองการแห่งเมืองมิลาน (Edict of Milan) เพื่อกำหนดให้คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาประจำอาณาจักรโรมัน และหลังจากที่คริสต์ศาสนาได้เข้ามาเป็นศาสนาประจำอาณาจักรโรมันแล้ว ก็มีการพัฒนาระบบโครงสร้างการปกครองของศาสนจักรตามแบบการบริหารปกครองของโรมัน กล่าวคือ มีพระสันตะปาปา (Pope) เป็นประมุขสูงสุด ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าด้วยการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งเป็นสถาบันที่มีกฎ ระเบียบ และเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอนให้คริสต์ศาสนิกชนถือปฏิบัติกันอีกด้วย³⁶

ด้วยเหตุที่อิทธิพลของศาสนจักรมีมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้บรรดาบาทหลวงเริ่มอ้างอำนาจของศาสนาเข้ามาแทรกแซงการใช้อำนาจพิจารณาตัดสินคดีอาญาและอำนาจบริหาร³⁷ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ผู้มีอำนาจทางศาสนาได้นำวิธีพิจารณาความในลักษณะของการไต่สวนเข้ามาใช้โดยให้อำนาจแก่ฝ่ายผู้ปกครองในการดำเนินคดีในลักษณะที่เป็นปฏิบัติแก่ผู้กระทำผิดได้โดยไม่ต้องมีผู้กล่าวหา³⁸ อีกทั้งลักษณะวิธีที่มีอำนาจใช้ในการไต่สวนหาข้อเท็จจริงก็ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ใดๆ กำหนดขอบเขตวิธีการไต่สวนเอาไว้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุที่ผู้มีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีมุ่งแสวงหาผลสุดท้ายคือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น มากกว่าการคุ้มครองสิทธิในเนื้อตัวและร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นวิธีการที่ผู้มีอำนาจชำระความใช้ในการไต่สวนจึงมักจะใช้วิธีการทรมาน (Torture) จำเลยด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อหวังให้จำเลยเล่าข้อเท็จจริง หรือแม้กระทั่งยอมรับสารภาพความผิดต่อหน้าผู้ชำระคดี นอกจากนี้ การพิจารณาพิพากษาคดีมักกระทำลับหลังจำเลยด้วย เพราะต่างเห็นตรงกันว่าผู้มีอำนาจชำระความมีความเชื่อตรงเพียงพอที่จะอำนวยความยุติธรรมได้อยู่แล้ว อนึ่ง รูปแบบการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยวิธีการไต่สวนและทรมานจำเลยตามที่กล่าวมานี้ มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป ซึ่งเคยตกอยู่ภายใต้อำนาจของพระสันตะปาปาแห่งกรุงโรมมาก่อน และภายหลังก็ปรากฏชัดเจนว่ามีอิทธิพลต่อกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ด้วย

ต่อมา ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยการทรมาน (Torture) ค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงเพราะความจริงที่ว่า ผู้ที่ถูกทรมานมักยอมรับสารภาพว่าตนเป็นผู้กระทำความผิดต่างๆ ที่ตนไม่ได้กระทำความผิดเพื่อให้พ้นจากความทรมาน ดังนั้น การทรมานจึงไม่ใช่วิธีค้นหาข้อเท็จจริงที่มีประสิทธิภาพอีกต่อไป นักนิติศาสตร์จึงได้พยายามคิดค้นระบบการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐานขึ้น เนื่องจากพยานหลักฐานเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเกิดขึ้นและการมีอยู่ของข้อเท็จจริงได้

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid., p. 6.

³⁷ Gallanis, T. P., "Reasonable Doubt and the History of the Criminal Trial," *University of Chicago Law Review* (Spring 2009): 3.

³⁸ Ibid., p. 4.

ดีที่สุด ทั้งนี้ ในระบบการพิสูจน์ความจริงด้วยพยานหลักฐานนี้จะมีการนำเอาพยานหลักฐานทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นคำรับสารภาพ (Confession) ประจักษ์พยาน (Eye-Witnesses) รวมถึงพยานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) และพยานหลักฐานอื่น ๆ ซึ่งสามารถยืนยันข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้างได้มานำเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลประเมินความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นรายขึ้นไป³⁹ นอกจากนี้ ถ้าหากพยานที่นำเสนอเข้ามาเป็นพยานบุคคล ตัวบุคคลที่มาเบิกความ (Testify) ต่อหน้าศาลและคู่ความก็จะถูกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจับผิด (Falsifying) เพื่อประโยชน์แห่งการวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่เกิดขึ้นมากที่สุด⁴⁰ ตั้งแต่มีการนำระบบการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐานมาใช้ การค้นหาข้อเท็จจริงด้วยการทรมานจึงค่อยๆ หมดความสำคัญลงไปและเปลี่ยนเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยการไต่สวนพยานหลักฐานแทน แต่ข้อที่น่าสังเกตก็คือ การค้นหาข้อเท็จจริงยังกระทำโดยผู้มีอำนาจ หรือศาล โดยศาลจะใช้ดุลพินิจบนพื้นฐานของหลักฐานที่คู่ความนำสืบเข้ามา หรือพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาสืบเองก็ได้ อีกทั้งระบบนี้จะไม่มีการกำหนดให้การตัดพยานหลักฐานมากนัก ดุลพินิจในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลจึงกว้างขวางมาก ดังนั้น ในการพิจารณาคดีของศาลในประเทศซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) จึงมักรับฟังพยานหลักฐานทั้งหมดเข้ามาในสำนวนคดี และจะพิจารณาให้ความสำคัญหรือให้น้ำหนักพยานหลักฐานอีกครั้งหนึ่งตอนที่จะตัดสินคดี ว่าพยานหลักฐานแต่ละชิ้นมีคุณค่าเชิงพิสูจน์มากน้อยเพียงไร⁴¹

ปัจจุบันนี้ การพิจารณาค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์จะใช้ลักษณะของระบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น ศาล พนักงานอัยการ หรือทนายความ จะต้องร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้มากที่สุดตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle)⁴² โดยศาลจะมีบทบาทในการดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง (Active) กำหนดประเด็นในคดีในฐานะเป็นผู้ดำเนินการสืบพยาน เป็นผู้ควบคุมการดำเนินคดีทุกขั้นตอน และอยู่ในฐานะที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้โดยตรง⁴³ การเสนอพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยจะมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่พนักงานอัยการและทนายจำเลย

³⁹ Uglow, S., *Evidence: Text and Materials*, p. 8.

⁴⁰ Esmein Adhemar, *A History of Continental Criminal Procedure* (United States: Rothman Reprints, 1968), p. 60.

⁴¹ เข็มชัย ชูติวงศ์, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551), หน้า 2.

⁴² คณิต ฒ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายและทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," *วารสารนิติศาสตร์* 15(กันยายน 2528): 5-6.

⁴³ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 1.

จะถามคู่ความฝ่ายตรงข้าม หรือถามพยานโดยตรงไม่ได้ ต้องถามผ่านศาลและถามได้เท่าที่ศาลอนุญาตเท่านั้น⁴⁴

เนื่องจากศาลเป็นผู้มีบทบาทในการสืบพยานโดยตรง มีอำนาจที่จะค้นหาข้อเท็จจริงได้ทุกวิถีทาง แม้จะให้สอบสวนพยานหลักฐานอื่นๆ ที่คู่ความไม่ได้นำเสนอก็ตาม บทบาทของพนักงานอัยการและจำเลยจะถูกจำกัดให้อยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้ร่วมการพิจารณาคดี (Passive) เท่านั้น⁴⁵ ด้วยเหตุนี้ ศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์จึงมีอิสระในการรับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ถูกจำกัดด้วยบทตัดพยาน (Exclusionary Rules) เหมือนดังศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา⁴⁶ จะมีข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐานบ้างก็เป็นเพียงเรื่องที่ว่า พยานหลักฐานต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีโดยตรงจึงจะนำสืบเข้ามาในคดีได้ หากพยานหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีแล้ว ศาลย่อมรับฟังได้ทั้งสิ้น⁴⁷

โดยภาพรวมแล้ว วิวัฒนาการของการค้นหาความจริงในระบบกฎหมายซีวิลลอว์เริ่มต้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนาที่มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงจากการทรมานจนกระทั่งอิทธิพลของศาสนาเริ่มเสื่อมลงไป การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานจึงเข้ามาแทนที่ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการค้นหาความจริงยังคงมีเอกลักษณ์เดิมอยู่คือ ศาลจะทำหน้าที่ในเชิงรุกเพื่อค้นหาความจริงจากคู่ความโดยปราศจากกฎเกณฑ์ด้านพยานหลักฐานเข้ามาจำกัดอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของระบบการค้นหาความจริงแบบไต่สวนที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

2.1.3 วิวัฒนาการแนวความคิดในการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทย

จากการศึกษาวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทยจะพบว่า ในยุคโบราณการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทยใช้วิธีการรุนแรงกระทำต่อร่างกาย (Trial by Ordeal) โดยมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมคุ้มครองฝ่ายที่ถูกต้อง จนกระทั่งเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับอิทธิพลของลัทธิล่าอาณานิคมตะวันตก ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงที่จากเดิมมีความรุนแรงป่าเถื่อนให้มีลักษณะเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐานที่ทันสมัยและสอดคล้องกับระบบของประเทศตะวันตก เพื่อ

⁴⁴ K. Neumann, *Manual of German Law* (London: Her Majesty's Stationary Office, 1952), p. 150.

⁴⁵ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 64.

⁴⁶ คณิต ฌ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายและทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," *วารสารนิติศาสตร์* 15(กันยายน 2528): 4.

⁴⁷ โฮสดี โกลิน, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: หอรัตนชัยการพิมพ์, 2538), หน้า 352.

ไม่ให้ประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตกนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการเข้ายึดครองประเทศไทย ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

อารยธรรมของประเทศไทยในอดีต ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากอารยธรรมของประเทศอินเดีย ผ่านการเผยแพร่พุทธศาสนา เช่นเดียวกับกับกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของประเทศไทย ก็ได้รับแนวคิดมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพระมโนสาราจารย์ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายอยู่ในอารยธรรมอินเดียโบราณ สำหรับหลักกฎหมายพยานหลักฐานของไทยในยุคแรก ยังไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร โดยถือเป็นเพียงจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมาเท่านั้น จนกระทั่งในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้ปรากฏกฎหมายพยานหลักฐานลายลักษณ์อักษรขึ้นเป็นฉบับแรก ในราวปีพ.ศ. 1894 ซึ่งเนื้อหาภายในกฎหมายสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อย่างชัดเจน กล่าวคือ มีการปรากฏขึ้นของหลักการห้ามรับฟังคำพยานบอกเล่า หลักที่ว่าก่อนที่ศาลจะดำเนินการพิจารณาสืบพยาน ให้ผู้พิพากษาชี้แจงแก่พยานถึงคุณต่างๆ ที่จะได้รับหากให้การตามความเป็นจริง และโทษที่จะได้รับหากให้การเท็จ ได้แก่ พรและการสาปแช่ง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นคำสาบานที่ใช้ในปัจจุบัน ให้ศาลฟังคำรับของคู่ความโดยไม่ต้องสืบพยาน กำหนดวิธีการสืบพยานบุคคลและพยานเอกสาร เป็นต้น หากพิจารณากฎหมายลักษณะพยานฉบับแรกของไทยแล้วจะพบว่า มีความทันสมัยอย่างมาก เพราะหลักการบางข้อยังมีอิทธิพลใช้กันต่อมาจนถึงปัจจุบันเลยทีเดียว เช่น บทตัดพยานบอกเล่า (Exclusionary Rule against Hearsay) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 หรือ บทตัดพยานในกรณีที่คู่ความรับกัน (Facts Admitted) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84(3) เป็นต้น นอกจากนี้ อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในอดีต มีความคล้ายคลึงกับทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน เพราะมีการนำกฎหมายลักษณะโจร ลักษณะตระลาการ และมีการออกกฎหมายมากมายที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานเพื่อนำมาใช้กับการพิจารณาคดีโจรผู้ร้าย หรือที่เรียกกันว่า “วิธีพิจารณาแบบจารีตนครบาล” ซึ่งมีวิธีการลงโทษ เช่น การเขียน ถามโจร ตบปากคู่ความ ทวนคนกลาง จำชื่อผู้ขัดหมาย มัดแขนน้ำตากแดดแรง สิบใหม่ ตบปากผู้อุทธรณ์เกินกำหนด จำชื่อ และทวนลูกความที่ไม่ยอมแก้ความ สับเสียงผู้ฟ้อง จำชื่อผู้ร้ายที่ยังไม่รับ เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะของวิธีการไต่สวนแบบโบราณที่มีความป่าเถื่อน⁴⁸

สำหรับวิธีการพิสูจน์ความจริงที่ตระลาการใช้ในการพิจารณาคดีมีอยู่ 7 วิธี ได้แก่ ล้วงตะกั่ว สาบาน ลุยไฟ ดำน้ำ วายน้ำขึ้น วายน้ำข้ามปาก และตามเทียน โดยถือว่าวิธีการดำน้ำและลุยไฟเป็นวิธีการพิสูจน์ที่มีความสำคัญมากกว่าวิธีการพิสูจน์อื่นอีก 5 ประเภท จึงเป็นที่นิยมเรียกวิธีการพิสูจน์ความจริงเหล่านี้ว่า “กฎหมายลักษณะพิสูจน์ดำน้ำลุยไฟ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับ

⁴⁸ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 5.

วิธีการพิสูจน์ความจริงด้วยบททดสอบที่รุนแรง (Trial by Ordeal) ของระบบกล่าวหาในอดีตนั่นเอง⁴⁹ อนึ่ง นิตินโยบายที่อยู่เบื้องหลังการพิจารณาคดีแบบดำนํ้าลุยไฟนั้น สืบเนื่องมาจากแนวความคิดและทัศนคติของประชาชนสมัยนั้นที่ค่อนข้างจะเลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ อีกทั้งยังถือคติตรงกันว่า “คนดีดกนํ้าไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” เพราะจะต้องมีเทพยดาคอยคุ้มครองปกป้องรักษาให้แคล้วคลาดจากภยันตรายทั้งปวง ด้วยทัศนคติเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มีการนำการพิสูจน์ต่อเนื่องตัวและร่างกายด้วยวิธีการที่รุนแรงมาใช้เพื่อข่มขู่ผู้ที่กระทำความผิดให้เกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการให้กำลังใจแก่ประชาชนที่เป็นฝ่ายถูกไปในเวลาเดียวกันด้วย⁵⁰

สำหรับวิธีการดำนํ้าลุยไฟนั้น ก่อนเริ่มการพิสูจน์จะให้คู่กรณีนั่งขานหม่อมและนำตัวไปอยู่กับตุลาการผู้ตัดสินคดีเป็นเวลา 3 วัน หากคู่กรณีฝ่ายใดไม่สามารถทนอยู่ร่วมกับอีกฝ่ายหนึ่งได้ เช่น เดินออกไปจากสถานที่ที่กำหนดไว้ หรือด่าตีคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เช่นนี้ถือว่ามิพิรุณและให้ปรับเป็นแพคดีไป⁵¹ หลังจากนั้นเมื่อถึงขั้นตอนการพิสูจน์ก็จะมีขั้นตอนของการบวงสรวงเทพยดาและให้อาลักษณ์อ่านประกาศเทพยดา เพื่ออันเชิญให้มาเป็นสักขีพยานในการพิสูจน์ความจริงที่จัดให้มีขึ้น หลังจากนั้นก็จะเริ่มต้นการพิสูจน์ โดยจะใช้วิธีให้โจทก์และจำเลยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของแต่ละฝ่ายด้วยการเดินเท้าเปล่าบนกองถ่านหินติดไฟยาว 6 คอก หลังจากเดินลุยไฟแล้ว 7 วัน หากเท้าของคู่กรณียังปกติดีอยู่ทั้งคู่ ถือว่ายังไม่ได้ความจริง จึงต้องนำคู่กรณีไปดำนํ้าแข่งกัน หากฝ่ายใดโผล่ขึ้นเหนือนํ้าก่อนยอมเป็นฝ่ายแพคดีและถูกลงโทษต่อไป⁵²

ระบบการพิจารณาคดีแบบจารีตนครบาลในประเทศไทยที่ใช้วิธีการทรมานร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพื่อมารับสารภาพนั้น เกิดขึ้นบนพื้นฐานของข้อสันนิษฐานที่ว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะต้องเป็นผู้ร้ายที่กระทำความผิดจริงอย่างแน่นอน เพียงแต่ปากแข็งไม่ยอมรับสารภาพความผิดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงต้องทรมานเพื่อให้ยอมกล่าวรับสารภาพออกมา นอกจากนี้ ระบบการพิจารณาคดีในประเทศไทยสมัยก่อนยังได้แสดงให้เห็นถึงความล้าหลังและขาดหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างยิ่ง กระบวนพิจารณาคดีเป็นไปตามดุลพินิจไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน คณะผู้พิพากษาของไทยซึ่งเรียกว่าศาลลูกขุนก็ล้วนแต่เป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่มีอิทธิพล อีกทั้งการทำคำพิพากษามักถูกแทรกแซงโดยพระราชปราชญ์ของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีอำนาจสูงสุดเข้าแทนที่ความยุติธรรมอยู่เป็นนิจ นอกจากนี้ ยังมีการพรรณนาถึงรูปแบบการลงโทษที่มีความน่ากลัวสยดสยอง ซึ่งความล้าหลังป่าเถื่อนเหล่านี้เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาที่ทำให้ชาวต่างชาติใช้

⁴⁹ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายพยาน, หน้า 3.

⁵⁰ ฮานินทร์ กรัยวิเชียร, ศาลกับพยานบุคคล (กรุงเทพมหานคร: นํ้าอักษร, 2521), หน้า 3-4.

⁵¹ ชาคริต อนันทรวิวัฒน์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 222.

⁵² เรื่องเดียวกัน.

เป็นข้ออ้างในการไม่ยอมรับอำนาจตุลาการของประเทศไทย⁵³ และกล่าวในเชิงดูถูกว่ากฎหมายของประเทศไทยมีลักษณะล่าช้า ไม่ทันต่อยุคสมัย รูปแบบการลงโทษก็เป็นไปโดยรุนแรงป่าเถื่อนโดยเฉพาะการลงโทษแก่เนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด⁵⁴ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ทำให้ชาวตะวันตกใช้เป็นข้ออ้างในการไม่ยอมรับอำนาจการพิจารณาคดีของศาลไทยและทำให้ประเทศไทยในเวลานั้นต้องสูญเสียอธิปไตยทางการศาลไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ต่อมาในสมัย ร.ศ. 113 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงประกาศยกเลิกกฎหมายพยาน พ.ศ. 1894 พร้อมกันนั้นได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ขึ้นบังคับใช้ใน พ.ศ. 2473 แทน ด้วยเหตุที่ทรงเล็งเห็นว่ากฎหมายลักษณะพยานฉบับเก่ามีความล้าสมัยไม่สมกับความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง⁵⁵ ดังความในพระราชปรารภว่า⁵⁶

“.....ทุกวันนี้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วยโภคสมบัติ ศิริสมบัติ พัฒนาการกว่าแต่ก่อนมากๆ ราษฎรไพร่บ้านพลเมืองมีทรัพย์สมบัติและเจริญด้วยวิชาความรู้ประกอบการทำกินและซื้อขายแก่กัน แลแก่คนนานาประเทศด้วยทุนสินอันมากมาย และกระทำการโดยลักษณะแลประเภทอันพิเศษพิสดารต่างๆ ก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิดวิวาทต่อสู้เป็นคดีแก่กันโดยลึกซึ้งแลซับซ้อนมากขึ้นโดยธรรมดา ฝ่ายวิธีพิจารณาพิพากษาซึ่งโรงศาลทั้งหลายใช้อยู่ทุกวันนี้เป็นวิธีธรรมนิยมแต่เดิมมาหาพอแก่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ บัดนี้ไม่ ทั้งเวลาอากรและอำนาจที่จะใช้บังคับบัญชาแก้ไขการทั้งปวงจึงติดขัดค้างไปต่างๆ แลบัดนี้ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่ากฎหมายลักษณะพยานเป็นที่จะต้องแก้ไขก่อน.....”

ต่อมาใน ร.ศ. 115 ก็ทรงประกาศยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล โดยทรงเห็นว่า⁵⁷

“การที่ชำระชกฟ้องผู้ต้องหาว่าเป็นโจรผู้ร้ายด้วยใช้อำนาจตามจารีตนครบาลนั้น ฯลฯ ยังเป็นเหตุให้เกิดความเลื่อมเสียในกระบวนการพิจารณาได้มาก เพราะผู้พิพากษาอาจจะพลาดพลั้ง หลงลงอาญาแก่ผู้ไม่ผิด ฯลฯ และในที่สุดแม้ถ้อยคำซึ่งผู้ต้องอาญาจะให้การประการใด ฯลฯ ก็ฟังไม่ได้ ด้วยถ้อยคำเช่นนั้นอาจจะเป็นคำลี้ภัย

⁵³ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2543), หน้า 182.

⁵⁴ คนพล จันทน์หอม, "เหตุใดหลักการในกฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทรศก 127 จึงทันสมัยข้ามศตวรรษ," ใน กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทรศก 127, (2553), หน้า 1.

⁵⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 5.

⁵⁶ แวว ยอดพุง, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (ธนบุรี: สุทธิการพิมพ์, 2509), หน้า 7.

⁵⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 5.

จริง ๆ คำเท็จซึ่งจำต้องกล่าวเพื่อให้พ้นทุกขเวทนาและทรงพระราชดำริว่า หลักฐานในการพิจารณาบรรณคดีโดยยุติธรรมก็ต้องอาศัยสักขีพยานเป็นใหญ่กว่าสิ่งอื่น ฯลฯ”

การบังคับใช้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 นำมาซึ่งการปฏิรูประบบวิธีพิจารณาความของประเทศไทยให้มีความทันสมัยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ โดยจุดที่แสดงให้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ทำให้ระบบการพิจารณาคดีของไทยมีความเป็นอารยะมากขึ้นก็คือ การยอมรับวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐาน อีกทั้งยังสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการนำสืบพยานขึ้นมา พอสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้⁵⁸

1. อนุญาตให้ศาลสามารถรับฟังพยานบุคคลได้กว้างขวางมากขึ้น จากที่เดิมมีการห้ามบุคคล 33 ประเภทเป็นพยาน ด้วยเหตุที่ถือว่าเป็นอุทริพยาน เช่น คนหูหนวก คนตาบอด หญิงโสเภณี
2. กำหนดว่าบุคคลบางประเภทได้รับเอกสิทธิ์ไม่ต้องมาเป็นพยานต่อศาล
3. กำหนดวิธีการนำสืบพยานขึ้นมา 3 วิธี คือ สืบพยานในศาล เดินเผชิญสืบ และการส่งประเด็นไปสืบที่อื่น
4. สร้างสภาพบังคับให้เกิดขึ้นเมื่อพยานไม่มาเบิกความต่อศาล
5. นำระบบการชี้สองสถาน (Settlement of Issues) และการกำหนดหน้าที่ในการนำสืบพยานมาใช้ในระบบกฎหมายไทย
6. กำหนดวิธีการถามพยาน (Witness Examination) รวมถึงการอ้างพยาน
7. นำโทษทางอาญามาเป็นสภาพบังคับหากมีการกระทำผิดตามกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานเกิดขึ้น

ตั้งแต่กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 มีผลใช้บังคับ ระบบวิธีพิจารณาความเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงของไทยก็เข้าสู่ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงโดยอาศัยพยานหลักฐาน (Trial by Evidence) แม้สุดท้ายแล้วกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 จะถูกยกเลิกไปในที่สุด แต่ภายหลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2477 ก็มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความที่สำคัญสองฉบับ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในขั้นตอนของการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความทั้งสองฉบับนี้ ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างกฎหมายขึ้น โดยในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้มีชาวฝรั่งเศสคือ นายยอร์ช

⁵⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 8.

ปาตูซ์ (Georges Padoux) และนายเรอเน่ กียอง (Rene' Guyon) เข้ามามีบทบาทสำคัญ ส่วนในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็มีชาวฝรั่งเศสคือ นายริวีแอร์ (Rivière) และนายชาร์ลส์ เลเวส์ก (Chailes L'Evesque) เข้ามาเป็นหัวหน้าผู้กร่างกฎหมาย ซึ่งในการประชุมหารือเกี่ยวกับการร่างกฎหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าให้นำเอาหลักการของกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 และกฎหมายอื่นที่ใช้อยู่ในประเทศไทยขณะนั้นมาบัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความที่กำลังจะร่างขึ้น อีกทั้งให้นำเอาระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยอีกด้วย⁵⁹ ซึ่งระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความของต่างประเทศที่ถือเป็นต้นแบบสำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศไทยก็คือ ระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส จะเห็นได้จากการที่ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความทั้งสองฉบับที่มีลักษณะของการค้นหาข้อเท็จจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) อยู่มาก แม้จะถูกหักท้วงจากศาลกงสุลของประเทศอังกฤษในขณะนั้นก็ตาม แต่คณะกรรมการร่างกฎหมายก็ได้พยายามประนีประนอมหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสกับข้อคัดค้านของสถานทูตอังกฤษจนสำเร็จและประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้มีผลบังคับใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน⁶⁰

ในปัจจุบันนี้ ลักษณะของการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทย มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบกล่าวหา (Accusatorial System) หรือระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ด้วยเหตุที่กฎหมายลักษณะพยานของประเทศไทยมีบทบัญญัติมากมายที่คล้ายคลึงกับหลักกฎหมายพยานที่ปรากฏอยู่ทั้งในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ฝ่ายที่นำเสนอว่าระบบค้นหาความจริงของประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา นำโดยศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศร ได้อธิบายไว้ว่า⁶¹ บรรดานักนิติศาสตร์ไทยในอดีตได้รับอิทธิพลอย่างมากจากหลักกฎหมายพยานหลักฐานของประเทศอังกฤษ เพราะในสมัยก่อนมักนิยมส่งชนชั้นเจ้านายและขุนนางระดับสูงไปศึกษาต่อในประเทศอังกฤษ อีกทั้งยังสังเกตได้ว่า เมื่อมีการประกาศบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักด้านพยานหลักฐานของไทยแล้วนั้น ก็ได้ปรากฏอย่างชัดเจนว่ามีหลักกฎหมายและแนวความคิดด้านพยานหลักฐานของประเทศอังกฤษอยู่ในกฎหมายเหล่านั้นด้วย เช่น บทตัดพยานบอกเล่า หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เป็นต้นอีกทั้งในประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ ข้อที่ 9 ยังได้กำหนดบทบาทของศาลในการพิจารณาคดีเอาไว้ในลักษณะของการวางเฉย (Passive) ความว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกเสมอว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถาม

⁵⁹ ชาญชัย แสงวงศ์ดี, *อิทธิพลฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย* (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2539), หน้า 84.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

⁶¹ ประมุข สุวรรณศร, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*, หน้า 6.

พยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” นอกจากนี้ ยังปรากฏวิธีการสอบถามพยานบุคคลที่มีลักษณะเหมือนกับในประเทศอังกฤษ คือ การเริ่มด้วยการซักถาม ถามค้าน และถามติง ตามลำดับ จึงอาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่าระบบกระบวนการพิจารณาและพยานหลักฐานในคดีอาญาของประเทศไทยมีลักษณะเป็นระบบกล่าวหาที่รับอิทธิพลโดยตรงมาจากประเทศอังกฤษ⁶²

อย่างไรก็ตาม มีผู้โต้แย้งว่าระบบการค้นหาคือแท้จริงในประเทศไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบไต่สวน เช่น ศาสตราจารย์พิเศษเข็มชัย ชุติวงศ์⁶³ และนายชวเลิศ โสภณวัตต์⁶⁴ โดยให้เหตุผลว่า แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย จะสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของหลักกฎหมายอังกฤษหลายประการ แต่หากพิจารณาถี่กลงไปในรายละเอียดแล้วจะพบอย่างชัดเจนว่า กฎหมายไทยได้ให้อำนาจดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลเอาไว้อย่างกว้างขวางมาก ข้อจำกัดด้านพยานหลักฐานรวมถึงบทตัดพยานหลักฐานยังคงมีไม่มาก อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ให้อำนาจศาลในการถามพยานเอาไว้ ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทในเชิงรุก (Active) ที่สอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 116⁶⁵ ให้ศาลถามพยานตัวเองและถามก่อนคู่ความผู้อ้างพยาน มาตรา 119⁶⁶ ให้อำนาจศาลที่จะถามพยานในเวลาใดด้วยคำถามใดก็ได้ และศาลจะหมายเรียกพยานที่เบิกความขัดกันในเรื่องสำคัญมาสอบปากคำพร้อมกันก็ได้ มาตรา 86⁶⁷ ให้ศาลมีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่า

⁶² เรื่องเดียวกัน.

⁶³ เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 8.

⁶⁴ ชวเลิศ โสภณวัตต์, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ," ตุลพาท, 28 (พฤศจิกายน 2524): 38-41.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116 “ในเบื้องต้นให้พยานตอบคำถามเรื่อง นาม อายุ ตำแหน่ง หรืออาชีพ ภูมิลำเนาและความเกี่ยวข้องกับคู่ความ แล้วให้ศาลปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

(1) ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง กล่าวคือ แจ้งให้พยานทราบประเด็นและ ข้อเท็จจริงซึ่งต้องการสืบแล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น ๆ โดยวิธีเล่าเรื่อง ตามลำพังหรือโดยวิธีตอบคำถามของศาล หรือ

(2) ให้คู่ความซักถามและถามค้านพยานไปทีละียว ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ต่อไปนี้”

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 119 “ไม่ว่าเวลาใด ๆ ในระหว่างที่พยานเบิกความหรือ ภายหลังที่พยานได้เบิกความแล้ว แต่ก่อนมีคำพิพากษา ให้ศาลมี อำนาจที่จะถามพยานด้วยคำถามใด ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้ คำเบิกความของพยานบริบูรณ์หรือชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อสอบสวน พยานถึงพฤติการณ์ที่ทำให้พยานเบิกความเช่นนั้น

ถ้าพยานสองคนหรือกว่านั้นเบิกความขัดกันในเรื่องสำคัญแห่ง ประเด็นเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานเหล่านั้นมาสอบถามปากคำพร้อมกันได้”

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 “เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่รับ ฟังไม่ได้ก็ดี หรือเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ แต่ได้ยื่นฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้ศาลปฏิเสธไม่รับ พยานหลักฐานนั้นไว้

เมื่อศาลเห็นว่าพยานหลักฐานใดฟังเพื่อยเกินสมควรหรือประวิงให้ชักช้าหรือไม่เกี่ยวข้องแก่ประเด็น ให้ศาลมีอำนาจงด การสืบพยานหลักฐานเช่นนั้น หรือพยานหลักฐานอื่นต่อไป

พยานหลักฐานได้รับฟังได้หรือไม่ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งสืบพยานที่เห็นว่าฟุ่มเฟือยเกินสมควรหรือเป็นการประวิงคดีหรือไม่เกี่ยวกับประเด็น ศาลจะหมายเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมและเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ก็ได้ สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ให้อำนาจศาลเกี่ยวกับการสืบพยานเอาไว้มากเช่นกัน เช่น มาตรา 229⁶⁸ บัญญัติให้ศาลเป็นผู้สืบพยาน มาตรา 228⁶⁹ ให้ศาลมีอำนาจที่จะเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ จากบทบัญญัติเหล่านี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่ากฎหมายของประเทศไทยได้ให้อำนาจศาลในการเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาและตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างมาก จึงทำให้ลักษณะของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยมีลักษณะเป็นระบบไต่สวน⁷⁰

อนึ่ง มีอีกแนวคิดหนึ่งที่มีมองว่า ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยควรเรียกว่าเป็นระบบผสมมากกว่า ด้วยเหตุที่ตัวบทกฎหมายถูกบัญญัติขึ้นมาให้สอดคล้องกับระบบการค้นหาความจริงแบบไต่สวน ที่ให้อำนาจศาลในการดำเนินคดีอย่างกว้างขวาง แต่กระบวนทัศน์ (Paradigm) หรือความคิดรากฐานที่สั่งสอนกันมากกลับเป็นว่า ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง โดยปล่อยให้การต่อสู้คดีเป็นหน้าที่ของคู่ความ จึงน่าจะเชื่อว่าผู้ร่างกฎหมายไทยน่าจะต้องการให้ใช้ระบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติของศาลกลับวางตัวเป็นกลางเพื่อให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ศาลถูกข้อครหาว่ามีอคติในการดำเนินคดีอีกด้วย ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของระบบกล่าวหา ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยจึงน่าจะจะเป็นระบบผสมมากกว่า⁷¹

ข้อสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทยเป็นระบบผสมอีกประการหนึ่งก็คือ ในปัจจุบัน ระบบกฎหมายพยานหลักฐานในโลกมีแนวโน้มที่จะรวมกันเป็นหนึ่งเดียวมากขึ้น โดยระบบไต่สวนก็ยอมรับข้อบกพร่องของตนและรับเอาข้อดีของระบบกล่าวหาเข้ามา ยกตัวอย่างกรณีของประเทศไทย ในการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) เมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้มีการเพิ่มเติมหลักกฎหมายที่มีพื้นฐานแนวคิดมาจากระบบกล่าวหาที่ใช้ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) ยกตัวอย่างเช่น

เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ”

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 “ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน”

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 “ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้”

⁷⁰ ขวเลิศ โสภณวัต, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ," ตุลพาท, 28 (พฤศจิกายน 2524).

⁷¹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 7.

หลักการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ (Illegally Obtained Evidence) ตามมาตรา 226/1⁷² หรือ หลักการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า (Exclusionary Rule against Hearsay) ตามมาตรา 226/3⁷³ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่กล่าวมานี้ ในระบบกล่าวหาที่ทำอย่างเดียวกัน ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะแบ่งแยกให้เด็ดขาดว่ากฎหมายของประเทศไทยเป็นระบบใด อีกทั้งยังไม่มี ความจำเป็นในทางปฏิบัติอีกด้วย⁷⁴ นอกจากนี้ ในระยะหลัง กฎหมายหลายฉบับได้พยายามนำวิธีการของระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนและกล่าวหาเข้ามาบัญญัติเอาไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2551 ซึ่งน่าจะร่างขึ้นมาบนพื้นฐานของระบบไต่สวน เพราะให้อำนาจดุลพินิจในการดำเนินคดีแก่ศาลอย่างกว้างขวาง และมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ช่วยค้นหาข้อเท็จจริงในคดี อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ได้ให้อำนาจศาลในการกำหนดภาระการพิสูจน์ให้แก่คู่ความในบางประเด็น เพื่อให้คู่ความต่อสู้คดีกันเองในประเด็นใดประเด็นหนึ่งได้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะของระบบกล่าวหาโดยแท้ ดังนั้น การแบ่งแยกว่าเป็นระบบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแบบใดจึงไม่มีความจำเป็นในทางปฏิบัติอีกต่อไปแล้ว

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 “ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกมากกว่าผลเสีย อันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญา หรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดี โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- (2) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในคดี
- (3) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ
- (4) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้นได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด”

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 “ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลได้นำมาเบิกความต่อศาล หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

- (1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่านั้น น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ
- (2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่ควรรับไว้ซึ่งพยานบอกเล่าใด และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดยางานระบุนามหรือชนิดและลักษณะของพยานบอกเล่า เหตุผลที่ไม่ยอมรับ และข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้น ยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน”

⁷⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 6-9.

เพราะทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาสามารถผสมผสานกันได้อย่างลงตัวในปัจจุบัน การถกเถียงในประเด็นดังกล่าวจึงเป็นไปได้เพื่อความเจริญงอกงามทางวิชาการเท่านั้น⁷⁵

กล่าวโดยสรุป วิวัฒนาการในการค้นหาข้อเท็จจริงของประเทศไทยในยุคเริ่มต้นจะใช้วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงจากเนื้อตัวร่างกาย (Trial by Ordeal) รวมถึงการค้นหาข้อเท็จจริงจากการต่อสู้ (Trial by Battle) โดยวิธีการเหล่านี้อยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่าพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมอยู่ข้างฝ่ายที่ถูกต้อง จนกระทั่งต่อมาวิธีการเหล่านี้เสื่อมความนิยมลงไปพร้อมกับการพัฒนาของสังคมและแนวความคิดสมัยใหม่ รวมถึงการเข้ามาของลัทธิล่าอาณานิคมตะวันตก ทำให้ประเทศไทยต้องพัฒนามาใช้ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงโดยการนำเสนอพยานหลักฐานซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยประเทศเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเจ้าอาณานิคมใช้เป็นข้ออ้างในการเข้ายึดครองประเทศไทย

เมื่อศึกษาถึงภาพรวมของวิวัฒนาการในการค้นหาข้อเท็จจริงแล้วจะพบว่า ในทุกระบบกฎหมายรวมถึงระบบกฎหมายของประเทศไทย จะเริ่มต้นอยู่บนพื้นฐานของการค้นหาข้อเท็จจริงบนเนื้อตัวและร่างกาย (Trial by Ordeal) โดยมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมคุ้มครองฝ่ายที่ถูกต้องเสมอ จนกระทั่งมีการคิดค้นระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยพยานหลักฐานมาใช้แทนที่ ซึ่งก็มีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้ทุกระบบกฎหมายในปัจจุบันจะเน้นการค้นหาข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐานเป็นหลักเหมือนกัน แต่ก็ยังมีความแตกต่างในรายละเอียดบางประการจนทำให้มีการแบ่งเป็นระบบของการแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นสองลักษณะคือระบบการค้นหาข้อเท็จจริงแบบกล่าวหาและระบบการค้นหาข้อเท็จจริงแบบไต่สวน ซึ่งมีอิทธิพลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ตามลำดับ สำหรับประเทศไทยนั้นถือว่าได้รับอิทธิพลของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงทั้งสองระบบ ทำให้ลักษณะของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศไทยมีลักษณะของการเป็นระบบผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อได้ข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนโดยผ่านการค้นหาข้อเท็จจริงแล้ว กระบวนการต่อไปได้แก่ การรับฟังข้อเท็จจริงที่ค้นหามาได้ โดยในหัวข้อต่อไปผู้เขียนจะได้อธิบายถึงวิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาในคดีอื่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญของวิทยานิพนธ์นี้ในบทต่อไป

2.2 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น

เราได้ทราบจากการศึกษาถึงวิวัฒนาการของการค้นหาข้อเท็จจริงแล้วว่า การค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษารรลดคดีสมัยใหม่นั้น ใช้วิธีการรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานเป็นสำคัญ สำหรับเรื่องของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนั้น ถือเป็น

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน.

พัฒนาการที่สำคัญของระบบกฎหมายพยานหลักฐานสมัยใหม่ เพราะเป็นการอ้างคำพิพากษาเรื่องก่อนเพื่อรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีนั้นโดยคู่ความไม่จำเป็นต้องนำสืบพยานหลักฐานให้เสียเวลาอีกต่อไป โดยเราอาจเรียกหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนี้ได้ว่า หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงวิวัฒนาการของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) และระบบกฎหมายของประเทศไทย ตามลำดับ เพื่อให้เห็นถึงความเป็นมาและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการดังกล่าวต่อไป

2.2.1 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law)

จากการศึกษาพบว่า วิวัฒนาการของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีที่มาจากหลักความเด็ดขาดของคำพิพากษาของศาลกษัตริย์ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถือเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นหรือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ในระยะเวลาต่อมา และหลักการดังกล่าวนี้ก็มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น หรือที่เรียกว่าหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) นั้นเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษราวศตวรรษที่ 12 โดยในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นที่ยึดถือกันว่าข้อความในคำพิพากษาของศาลกษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และทุกคนจะต้องให้การยอมรับเป็นที่ยุติตามข้อความที่ปรากฏในคำพิพากษานั้น บุคคลใดจะกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นไม่ถูกต้องหรือจะขอพิสูจน์เพื่อเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลกษัตริย์ (King's Court) เป็นอย่างอื่นย่อมไม่สามารถทำได้โดยเด็ดขาด โดยลักษณะของความผูกพันที่ไม่สามารถปฏิเสธได้นั้น หมายรวมถึงเฉพาะผลของคำพิพากษาเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงข้อความทุกตัวอักษรที่มีการกล่าวอ้างในคำพิพากษาด้วยที่ทุกคนจะต้องให้การยอมรับและห้ามปฏิเสธเป็นอย่างอื่น อนึ่ง ในช่วงแรก หลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาจะมีผลใช้บังคับเฉพาะในศาลกษัตริย์เท่านั้น จนกระทั่งในเวลาต่อมา หลักการดังกล่าวก็ได้รับการยอมรับขยายไปถึงคำพิพากษาของศาลศาสนา และศาลอื่นๆ ด้วยในที่สุด⁷⁶

⁷⁶ กิตติพงษ์ จิตสว่างไศภิต, "ผลผูกพันของคำพิพากษาในคดีแพ่ง: กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 11.

ต่อมาในราวศตวรรษที่ 15 ศาลในคดี *Hynde's Case*⁷⁷ ซึ่งตัดสินในปี ค.ศ. 1591 ได้ให้เหตุผลต่อหลักความเด็ดขาดของคำพิพากษาว่า หลักความเด็ดขาดของคำพิพากษามีขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการไม่มีที่สิ้นสุดของข้อโต้แย้ง ซึ่งนักกฎหมายในระยะต่อมาก็เห็นสอดคล้องกันว่า คำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งที่ดีที่สุดและเป็นที่ยุติได้ ดังนั้น จะเห็นได้ชัดเจนว่าในประเทศอังกฤษมีการยึดถือหลักความศักดิ์สิทธิ์และความเด็ดขาดของคำพิพากษาอย่างมากทีเดียว⁷⁸ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาที่ได้รับการยอมรับในเวลาต่อมา

สำหรับเหตุผลที่ถือเป็นแนวคิดเบื้องหลังของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) นั้น มีลักษณะเดียวกันกับแนวคิดเบื้องหลังของหลักความเด็ดขาดของคำพิพากษา กล่าวคือ การดำเนินคดีที่มีจุดสิ้นสุดถือเป็นประโยชน์สาธารณะ (*Interest rei publicae ut sit finis litium*) และในขณะเดียวกัน การพิจารณาคดีต่อบุคคลก็ไม่ควรกระทำถึงสองครั้งในเหตุการณ์เดียวกัน (*Nemo debet bis vexari pro eadem causa*) ซึ่งเหตุผลเบื้องหลังเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาในแง่ที่ว่า เมื่อศาลมีคำพิพากษาออกมาโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว คำพิพากษาดังกล่าวย่อมเป็นที่ยุติ การนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อโต้แย้งความถูกต้องของคำพิพากษาไม่สามารถกระทำได้⁷⁹

สำหรับคดีแรกที่แสดงให้เห็นว่าศาลมีการใช้หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น หรือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) นั้น ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาของประเทศอังกฤษในคดี *The Duchess of Kingston's Case (1776)*⁸⁰ ที่ตัดสินเอาไว้ในปี ค.ศ. 1776 โดยในคดีดังกล่าวมีการกล่าวอ้างถึงการนำคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีโดยชอบด้วยกฎหมายในคดีก่อนมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีภายหลังที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1855 ได้ปรากฏว่ามีการอ้างอิงถึงหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) อย่างชัดเจนอีกครั้งในคดี *R. v. Hartington Middle Quarter Inhabitants (1855)*⁸¹ โดยในคดีนี้ศาลได้กล่าวเอาไว้ว่า “คำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้า นอกจากจะให้ผลผูกพันในผลของคำพิพากษาแล้ว ในส่วนของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องและจำเป็นในการพิพากษาคดีซึ่งศาลได้วินิจฉัยเอาไว้แล้ว ก็จะต้องรับฟังเป็นยุติด้วยเช่นกัน...” คำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษทั้งในคดี *The Duchess of Kingston's Case (1776)* และในคดี *R. v. Hartington Middle Quarter Inhabitants (1855)* ถือเป็นคำพิพากษาแรกเริ่มในระบบ

⁷⁷ *Hynde's Case (1591)* 147. B. N. 5.

⁷⁸ กิตติพงษ์ จิตสว่าง โศภิต, "ผลผูกพันของคำพิพากษาในคดีแพ่ง: กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 11.

⁷⁹ Rupert Cross, *Cross on Evidence*, 7 ed. (London: Butterworths, 1990), p. 74.

⁸⁰ *The Duchess of Kingston's Case (1776)*, All E.R. Rep. 623 (1776) 1 Leach 146.

⁸¹ *R. v. Hartington Middle Quarter Inhabitants*, 4 E & B 780 (1855).

กฎหมายของอังกฤษที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและการมีอยู่ของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) อย่างชัดเจน และหลักการดังกล่าวก็มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้

กล่าวโดยสรุป หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น มีพัฒนาการมาตั้งแต่ในสมัยอังกฤษโบราณ โดยในระยะแรกปรากฏหลักความเด็ดขาดของคำพิพากษาซึ่งถือเป็นรากฐานของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี และหลักการดังกล่าวก็มีพัฒนาการต่อมาเรื่อยๆ จนกระทั่งปรากฏให้เห็นหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีอย่างชัดเจนในคำพิพากษาของศาลราชคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 หรือเมื่อ 200 กว่าปีที่ผ่านมานั้นเอง และเมื่อเราได้ทราบถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์แล้ว ในหัวข้อต่อไปจะศึกษาถึงวิวัฒนาการของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น

2.2.2 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law)

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายซีวิลลอว์เกิดขึ้นมากจากแนวคิดการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน ทั้งนี้ เพราะการกระทำหรือข้อเท็จจริงอันเดียวกันอาจก่อให้เกิดการฟ้องร้องให้รับผิดชอบเป็นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งหากปล่อยให้มีการดำเนินคดีแยกต่างหากจากกันก็อาจมีปัญหาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกันของศาลทั้ง 2 คดีได้ ดังนั้น จึงมีการคิดค้นหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาขึ้นมาเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงแก่ศาล และหลักการดังกล่าวก็ยังมีผลบังคับใช้อยู่ในระบบกฎหมายปัจจุบันนี้

ในสังคมสมัยก่อน หลังจากมนุษย์เข้ามาอยู่รวมกันเป็นสังคม การกระทบกระทั่งกันของสิทธิและการประทุษร้ายต่อกันระหว่างมนุษย์ก็เกิดขึ้น ผู้ปกครองจึงต้องคิดวิธีการที่จะนำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์เหล่านี้ขึ้น เพื่อให้มนุษย์อยู่รวมกันในสังคมอย่างปกติสุข โดยวิธีการที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าสามารถใช้ในการควบคุมความประพฤติเหล่านี้ได้ก็คือการให้ผู้เสียหายมีอำนาจแก้แค้นทดแทนผู้ที่ประทุษร้ายต่อตนได้ในลักษณะแบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”⁸² เป็นที่น่าสังเกตว่าการดำเนินคดีในยุคก่อน ยังไม่ปรากฏว่ามีการแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน โดยลักษณะของสภาพบังคับในอดีตจะมุ่งเน้นการลงโทษมากกว่าการเยียวยาผู้เสียหาย จนกระทั่งเมื่อสังคมมีวิวัฒนาการมากขึ้น แนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงถูกหยิบยกมา

⁸² ร. แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 109.

พิจารณา ผู้เสียหายไม่ต้องลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยตนเองอีกต่อไป เนื่องจากมีการกำหนดการกระทำที่เป็นความผิดเอาไว้ในกฎหมายอาญา หากประชาชนคนใดกระทำการอันเข้าลักษณะความผิดของกฎหมายอาญา ย่อมเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่จะจัดการลงโทษผู้กระทำความผิดเสียเอง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม⁸³

ในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดแนวความคิดขึ้นมาว่า การที่บุคคลประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินซึ่งกันและกัน นอกจากจะเป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้ว ยังเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคมอีกด้วย ในส่วนที่จะลงโทษกันนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะแยกเอาไปดำเนินคดีเสียเอง แต่ในส่วนที่จะต้องชดใช้ความเสียหายที่ได้ทำไว้ต่อกัน เอกชนผู้เสียหายจะใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้บังคับชดใช้กันได้ จึงเกิดหลักสำคัญแตกต่างกันออกไปว่า การที่บุคคลประทุษร้ายต่อกันนั้น ถ้าพิจารณาในทางละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองจัดอยู่ในกฎหมายอาญาที่จะลงโทษปราบปรามเพื่อรักษาความสงบมั่นคงและความปลอดภัยของคนในประเทศทั่วไป ถ้าพิจารณาในทางละเมิดต่อความสงบของเอกชนกันเองก็จัดเป็นเรื่องล่วงสิทธิทำความเสียหายที่จะต้องบังคับให้มีการชดใช้ให้คืนดี หากใช้เป็นเรื่องที่จะทำกฎหมายลงโทษกันเองดั้งเดิมได้ไม่ หลักที่จะลงโทษปราบปรามผู้ประทุษร้ายจึงแยกทางออกไปเป็นกฎหมายอาญาส่วนหนึ่ง ส่วนที่จะเป็นการชดใช้ทำให้ผู้ได้รับความเสียหายจากการประทุษร้ายได้คืนดี (Compensable Injury) เหลืออยู่เป็นกฎหมายละเมิดซึ่งมีผลบังคับกันได้ในทางแพ่งเป็นอีกส่วนหนึ่ง⁸⁴

ผลจากการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน ทำให้เมื่อมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำละเมิดเกิดขึ้น ข้อเท็จจริงดังกล่าวย่อมอาจเป็นได้ทั้งความรับผิดทางอาญาและการละเมิดในทางแพ่งพร้อมๆ กันได้ หากกรณีดังกล่าวมีกฎหมายอาญาบัญญัติถึงความผิดและโทษเอาไว้ ยกตัวอย่างเช่น การทำร้ายร่างกาย หรือทำอันตรายแก่ชีวิต ย่อมเป็นความผิดอาญาอันถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของสังคม และถือว่าผู้เสียหายถูกทำละเมิด จึงมีสิทธิเรียกให้ชดใช้เยียวยาความเสียหายนั้นได้⁸⁵

ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันก็คือ ปัญหาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีทั้งสอง ทั้งนี้เพราะการกระทำบางอย่างเป็นมูลที่จะก่อให้เกิดการฟ้องร้องทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความผิดอาญาแทบทั้งหมดที่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคลอื่นเป็นมูลเหตุที่จะทำให้ผู้ได้รับความเสียหายฟ้องผู้กระทำความผิดทางแพ่งในมูลละเมิด⁸⁶ และในกรณีที่การกระทำอันเดียวกันก่อให้เกิดความรับผิดทั้งในทางแพ่งและทางอาญาด้วย หากมีการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแยกต่างหากออกจากกัน ศาลที่พิจารณาคดีทั้ง

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

⁸⁴ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 111.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

สองก็อาจใช้ดุลพินิจรับฟังและวินิจฉัยข้อเท็จจริงแตกต่างกันออกไปได้⁸⁷ เพราะกระบวนการพิจารณาทางแพ่งและทางอาญาไม่เหมือนกัน และสำนวน 2 สำนวนอาจมีพยานหลักฐานที่แตกต่างกันได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลทางปฏิบัติในลักษณะที่ไม่ควรจะเป็น และอาจก่อให้เกิดความสงสัยในมาตรฐานการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปยุโรป (Continental Europe) เป็นส่วนใหญ่⁸⁸

ความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกันในคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีมูลกรณีเดียวกันนั้น ได้เกิดขึ้นให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเกิดขึ้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1855⁸⁹ โดยคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าวมองว่าศาลในคดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาได้วินิจฉัยไว้แล้ว โดยมีเจตนารมณ์คือความต้องการที่จะเห็นศาลชั้นต้นสองศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้เหมือนกัน เนื่องจากนักกฎหมายฝรั่งเศสเห็นว่า การที่คำพิพากษาส่วนอาญาและส่วนแพ่งมีเนื้อหาที่ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกันเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้น โดยหลักดังกล่าวถือเป็นหลักที่ศาลและนักนิติศาสตร์เห็นพ้องกันว่าเป็นหลักทั่วไปที่ใช้บังคับได้ แม้ว่าในประมวลกฎหมายฝรั่งเศสจะไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในเรื่องนี้ก็ตาม⁹⁰ แต่คำพิพากษาในคดีนี้ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งมีการยึดถือกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่าแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น หรือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เกิดขึ้นจากการที่ระบบกฎหมายซีวิลลอว์มีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน และเพื่อเป็นการป้องกันผลของคำพิพากษาของศาลทั้งสองคดีขัดแย้งกัน ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสจึงสร้างหลักขึ้นมาว่า ในกรณีที่คดีแพ่งและคดีอาญามีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน ศาลในคดีแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งหลักการนี้แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของหลักการวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นในระบบกฎหมายซีวิลลอว์อย่างชัดเจน

⁸⁷ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, หน้า 237.

⁸⁸ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 111.

⁸⁹ Case. Civ., 7 mars 1855, affaire Quertier, D., 1855.I.81, อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, "ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจำต้องถือตามคำพิพากษาคดีอาญาเพียงใด," *วารสารนิติศาสตร์*, 37 (มิถุนายน 2551): 374.

⁹⁰ อีร์พันธุ์ รัศมีทัต, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958* (กรุงเทพมหานคร: 2505), หน้า

2.2.3 วิวัฒนาการแนวความคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นได้เข้ามามีบทบาทต่อระบบกฎหมายพยานหลักฐานของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว เพียงแต่ยังไม่ปรากฏชัดเจนเท่าไรนัก จนกระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางที่มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ขึ้นมาใช้ก็ได้ปรากฏให้เห็นถึงแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นอย่างชัดเจน โดยประเทศไทยได้รับอิทธิพลของหลักการดังกล่าวมาจากประเทศฝรั่งเศส ทำให้วิวัฒนาการของหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นของประเทศไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับวิวัฒนาการของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์อย่างมาก กล่าวคือ เมื่อประเทศไทยมีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน ปัญหาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกันของศาลที่พิจารณาคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันก็เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้ โดยเป็นการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา ซึ่งถือเป็นหลักการที่ยังใช้อยู่ในระบบกฎหมายของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน

หากศึกษาถึงประวัติศาสตร์กฎหมายของประเทศไทยจะพบว่า หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทยนั้น มีรากฐานความคิดมากจากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (*Res Judicata*) โดยหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาได้ปรากฏครั้งแรกในสมัยของพระเจ้ามังราย กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา ซึ่งในสมัยดังกล่าวมีการบัญญัติหลักกฎหมายเอาไว้ในมังรายศาสตร์ว่า⁹¹

“ถ้อยคำทั้งหลายอันได้พร้อมเพรียงกันตัดสินตามธรรมโบราณแล้ว ไม่ควรให้ผู้ใดเพิกถอน คดีที่พิพากษาไม่ถูกต้องและสมควรถูกเพิกถอนเสียมี 8 ประเภทคือ (1) ตัดสินโดยใช้อำนาจอาชญาข้ามแหง (2) ตัดสินเพื่อเบียดเบียนเอาตัวลูกเมียท่าน (3) ตัดสินโดยผู้หญิง (4) ตัดสินในเวลากลางคืน (5) ตัดสินที่บ้านของผู้ตัดสินคดีความ (6) ตัดสินในที่รโหฐาน (7) ตัดสินโดยผู้ที่ป็นศัตรูกับคู่ความ (8) ตัดสินโดยนายของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

หลักกฎหมายตามที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าคำพิพากษาที่ตัดสินคดีใดออกมาโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วย่อมมีความศักดิ์สิทธิ์และจะไม่ถูกเพิกถอนยกเว้นแต่กรณี 8 กรณีที่ได้กล่าว

⁹¹ ชาคริต ชันนาโพธิ์, "ผลผูกพันทางกฎหมายของเหตุผลในคำพิพากษาคดีแพ่ง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 37.

มาเท่านั้น หนึ่ง ถึงแม้จะพบหลักกฎหมายที่สะท้อนถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในสมัย
ล้านนา แต่กลับไม่สามารถตรวจพบหลักกฎหมายที่สะท้อนถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาใน
สมัยสุโขทัยแต่อย่างใด

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในกฎหมายตราสามดวงก็มี
บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นความมีอยู่ของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาเช่นกัน กล่าวคือ ใน
พระอัยการอาชญาหลวงบทที่ 119 ห้ามมิให้มีการกล่าวอ้างคำพิพากษาที่ได้ตัดสินโดยชอบด้วย
กฎหมายแล้วว่าเป็นคำพิพากษาที่ไม่ชอบ มิเช่นนั้นจะต้องได้รับโทษ⁹² รวมถึงในพระอัยการลักษณะ
รับฟ้องบทที่ 24 ก็ได้บัญญัติห้ามมิให้มีการฟ้องร้องในเรื่องที่ได้มีการพิจารณาพิพากษาคดีไปแล้ว
โดยให้ถือว่าตามการพิจารณาพิพากษาที่ได้ทำเฉพาะในคดีแรกเท่านั้น หากใครฝ่าฝืนยอมถูกลงโทษ
ปรับ⁹³ จะเห็นได้ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็คปรากฏหลักเกณฑ์ที่สะท้อนหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำ
พิพากษาเช่นกัน โดยหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวงนี้ถือว่ามีพัฒนาการและมีการ
สะท้อนถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาชัดเจนกว่าในสมัยแผ่นดินของพระเจ้ามังรายอย่างมาก

กระทั่งในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีบทบัญญัติของ
กฎหมายเกี่ยวกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาเอาไว้โดยตรงในพระราชบัญญัติกระบวน
พิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 โดยมีใจความห้ามมิให้มีการรื้อร้องฟ้องคดีกันอีกหากคดีนั้นได้มีคำ
พิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว หรือมีการยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว⁹⁴ จากที่กล่าวมานี้
แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (*Res Judicata*) ซึ่งถือเป็น
แนวคิดรากฐานของหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนั้น ได้ปรากฏอยู่ในระบบ
กฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเลยทีเดียว

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นนั้น
มาปรากฏชัดเจนในสมัยที่ประเทศไทยรับเอาแนวคิดในการแบ่งแยกคดีแพ่งกับคดีอาญาออกจากกัน
รวมถึงแนวคิดในการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) มาจากประเทศตะวันตก โดยเดิม
สมัยก่อนรัตนโกสินทร์ แนวคิดในการแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันยังไม่เป็นที่รู้จัก
แม้กระทั่งในช่วงที่มีการปฏิรูปกฎหมายครั้งใหญ่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

⁹² พระอัยการอาชญาหลวง บทที่ 119 “มาตราหนึ่ง มีราชการประการใดใด ท่านให้กระทำด้วยกันก็ดี แลกิจคดี
ถ้อยความประการใดใด พระเจ้าอยู่หัวให้ช่วยกันพิพากษาก็ดี แลประชุมพร้อมกันพิพากษาถูกต้องเห็นชอบด้วยราชการอยู่
แล้ว อยู่มาภายหลังผู้ใดกล่าวว่ามีชอบแล้ว ท่านว่าผู้นั้นเลมิด ให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ”

⁹³ พระอัยการลักษณะรับฟ้อง บทที่ 24 “มาตราหนึ่ง คดีใดหมีเป็นความมหันตโทษประหารราชฎยอมมิว่ากันส
มักเข้าถวายสัตยานุสัตตเฉพาะพระศรีรัตนไตรในอารามแลสถานที่ใดๆ ก็ดี มีผู้รู้เห็นสักขีพยานคนหนึ่งสองคนก็ดี ท่านว่าเด
ขาดกัน ความนั้นเป็นสูญ ถ้าผู้ใดถากลับเอามาฟ้องร้องว่ากล่าว ท่านว่าอย่าให้บังคับขานความนั้นเลย”

⁹⁴ พระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 มาตรา 6 “คดีอันใดซึ่งศาลหนึ่งศาลใดมีอำนาจอัน
สมควรได้พิจารณา แลพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วก็ดี ถาคู่ความไต่ยื่นยอมกันในระหว่างเปรียบเทียบแล้วก็ดี ผู้หนึ่งผู้ใดจะเอา
คดีนั้นมารื้อร้องฟ้องขึ้นอีก ห้ามมิให้ศาลรับไว้พิจารณา เว้นแต่เป็นการอุทธรณ์ตามกฎหมาย”

ก็ยังคงเป็นปัญหาแก่นักนิติศาสตร์ในยุคดังกล่าวที่จะหาหลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกความหมายของคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน⁹⁵ ดังจะสังเกตได้จากที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงอธิบายเอาไว้ว่า⁹⁶

“ก[ฎ]หมายนั้นแบ่ง 2 อย่าง แพงอย่างหนึ่ง อาญาอย่างหนึ่ง ทำผิดอย่างไร เรียกว่าแพ่ง ทำผิดอย่างไรเรียกว่าอาญานั้นอธิบายไม่ได้ เพราะไม่มีสิ่งไรจะเป็นหลักเกณฑ์เลย ในครั้งโบราณโทษที่เรียกกันว่าอาญาเดี๋ยวนี้เกือบไม่มี ใช้ปรับเป็นพินครั้งแรกที่วางบทอาญานั้น ก็แต่ในส่วนการผิดต่อพระเจ้าแผ่นดิน ฤในราชการซึ่งจะเห็นได้ชัดในก[ฎ]หมายไทย ตามกตหมาย 2 เล่มแท้แล้ว 88 ความผิดที่เรียกว่าอาญามีน้อยกว่าในก[ฎ]หมายของประเทศอื่น ที่ได้ดำเนินเจริญมากกว่าเมืองไทย ในสิ่งที่เขาเรียกว่าอาญาตามกตหมาย 2 เล่มเรียกแต่ว่าแพ่ง...

บางทีก็มีคนว่า การที่ทำผิดโทษเพียงแพ่งนั้น ผิดกับการที่ทำผิดโทษถึงอาญา ด้วยเหตุว่า คนที่ทำผิดไม่ได้ทำโดยรู้สึกตนว่าที่กระทำอยู่นั้นเป็นการชั่ว ในอาญานั้นรู้ในใจว่าตนทำสิ่งที่ไม่ควร อธิบายดังนี้ คู่มัวหมองยิ่งกว่าอื่น ที่เหมือนว่าต้องการเจตนาทุกรายไป ซึ่งไม่ตรงกับความจริงเพราะเลินเล่อโดยแท้ก็จะพาไปคุกได้ มีเงินแล้วไม่ใช้หนี้เขา ก็ควรรู้ว่าไม่เป็นการที่ต้องกับความซื่อสัตย์ แต่โทษไม่ถึงอาญาเลย เช่นนี้เหมือนกันทุกประเทศ แท้จริงตกลงเสียดีกว่าว่าไม่มีหลักที่จะเอาเกณฑ์ได้ เป็นสิ่งทีรัฐบาลจะกำหนดเท่านั้นเอง...

อย่างไรเรียกว่าอาญา ยังไม่มีก[ฎ]หมายพยายามอธิบายเช่นแพ่ง แลหวังว่าอย่ามีดีกว่า แม้พยายามแล้ว บางทีจะมีความบางอย่างที่ไม่เป็นแพ่งแลอาญาทั้งสอง ซึ่งจะเปนการขัดข้องมากกว่าเดี๋ยวนี้”

จากคำอธิบายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ แสดงให้เห็นเราเห็นได้ว่า แม้ความคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันจะเริ่มปรากฏให้เห็นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ที่แน่นอนที่ใช้แบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันยังไม่มีชัดเจนชัด จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ซึ่งเป็นกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าให้ตราขึ้นใช้ทดแทนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปพลางก่อน⁹⁷ โดยในกฎหมายฉบับดังกล่าวได้มีการกำหนดถึงเขตอำนาจของศาลที่พิจารณาคดีแพ่งเอาไว้ในมาตรา 5 ของ

⁹⁵ ร. แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, หน้า 106.

⁹⁶ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, ว่าด้วยกตหมาย, หน้า 102-105.

⁹⁷ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า 182.

พระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติว่า “คดีทั้งปวงฟ้องกันด้วยประการใดๆ ก็ดี ที่ไม่ได้ร้องขอให้มิโทษอาญาหลวงตามก[ฎ]หมาย แลเปนแต่จะตัดสินให้แล้วแก่กันได้ด้วยทอดสินไหมฤ้ใช้ทุนทรัพย์ทั้งปวงนั้น เรียกว่า ความแพ่ง”⁹⁸ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันจึงเริ่มมีความเด่นชัดขึ้นมา โดยถือเอาจุดแบ่งแยกสำคัญที่ว่ามีการร้องขอให้ลงโทษหรือไม่ หากมีการร้องขอให้ลงโทษในคดีใด คดีนั้นย่อมถือเป็นคดีอาญา

แม้กระนั้นก็ดี พระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 ก็หาได้กำหนดความหมายของคดีอาญาเอาไว้โดยตรง การให้คำจำกัดความของกฎหมายอาญาจึงยังคงเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักนิติศาสตร์อยู่พอสมควร จนกระทั่งมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งทำให้การให้ความหมายของกฎหมายอาญามีขอบเขตที่ชัดเจนโดยเน้นอยู่กับเรื่อง **การกระทำความผิด และโทษ** อันเป็นแนวความคิดของกฎหมายอาญาในกลุ่มประเทศตะวันตก อาจกล่าวได้ว่า หลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันมีความแน่นอนภายหลังการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เป็นต้นไป⁹⁹ อนึ่ง การจัดทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เป็นการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) แบบกฎหมายของประเทศตะวันตกฉบับแรกในประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แทนกฎหมายเดิมของประเทศไทย ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะความต้องการได้ลิสภาพนอกอาณาเขตคืนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการว่าจ้างที่ปรึกษาชาวต่างประเทศมาช่วยร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ทั้งนี้ ชาวต่างประเทศที่มีส่วนสำคัญในการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาดังกล่าว คือ นายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศส¹⁰⁰ ซึ่งนายยอร์ช ปาดูซ์ ได้รับงานต่อจากคณะกรรมการร่างกฎหมายชุดเดิมและได้ยกร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาขึ้นมาใหม่ ให้มีลักษณะเป็นระบบประมวลกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายในภาคพื้นยุโรปอย่างแท้จริง โดยอาศัยเทียบเคียงจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส อิตาลี และฮอลันดา เป็นหลัก¹⁰¹

⁹⁸ พระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 มาตรา 5 “คดีทั้งปวงฟ้องกันด้วยประการใดๆ ก็ดี ที่ไม่ได้ร้องขอให้มิโทษอาญาหลวงตามก[ฎ]หมาย แลเปนแต่จะตัดสินให้แล้วแก่กันได้ด้วยทอดสินไหมฤ้ใช้ทุนทรัพย์ทั้งปวงนั้น เรียกว่า ความแพ่ง”

⁹⁹ คณพล จันทน์หอม, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและสื่อการสอนคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 25.

¹⁰⁰ ชาลวีย์ แสงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง, *สารานุกรมเกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและชาวไทย* (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2543), หน้า 129-132.

¹⁰¹ หยุด แสงอุทัย, “การร่างกฎหมายในไทย,” ใน *หนังสืองานฉลองครบรอบ 50 ปี ของเนติบัณฑิตยสภา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2507), หน้า 94.

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นี้ หากศึกษาอย่างละเอียดแล้วจะพบว่า มีการปรากฏถึงบทบัญญัติที่สะท้อนหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นอย่างชัดเจน ในมาตรา 87 และ มาตรา 90 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการแบ่งแยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาอย่างชัดเจน เพราะมีการแบ่งแยกสิทธิในทางแพ่งและทางอาญาออกจากกัน กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดต่อบุคคลอื่นตามกฎหมายอาญาแล้ว นอกเหนือจากสิทธิในการฟ้องร้องให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตามกฎหมายแล้ว ยังมีสิทธิในการฟ้องเรียกค่าเสียหายอีกทางหนึ่งได้ เรียกว่าการฟ้องร้องทางแพ่ง เพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น อันเป็นสิทธิของผู้เสียหายโดยเฉพาะ¹⁰²

2. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 90 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น กล่าวคือ มาตรานี้ได้วางหลักเกณฑ์การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเอาไว้ ดังเช่นที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ในปัจจุบัน ความว่า “ในการที่จะพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ซึ่งว่ากล่าวเป็นทางอาญาอยู่อีกส่วนหนึ่งนั้น ท่านว่าผู้พิพากษาส่วนแพ่งต้องถือเอาความเท็จความจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาเป็นหลักแก่การพิพากษาส่วนแพ่ง”

หลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 87 และมาตรา 90 นี้ ประเทศไทยได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากประเทศฝรั่งเศส¹⁰³ โดยนาย ยอร์ช ปาดูซ์ ผู้ยกร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้กล่าวถึงเหตุผลในการนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติเอาไว้ในกฎหมายของประเทศไทย ตามที่ปรากฏในบันทึกดังนี้¹⁰⁴

“...กฎหมายสยามมักมีความเข้าใจลับสนในเรื่องการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง (Action Civile) กับการฟ้องร้องคดีอาญา (Action Publique) และในเรื่องโทษปรับกับค่าสินไหมทดแทน เราได้เคยกล่าวถึงกฎหมายลักษณะวิอาทมาแล้วในช่วงต้นๆ ตามกฎหมายดังกล่าว โทษปรับนั้นครั้งหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ และอีกครั้งหนึ่งจะตกให้แก่ผู้เสียหาย การดำเนินคดีเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นการ

¹⁰² ร. แลงกาคต์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1, หน้า 155.

¹⁰³ George PADOUX, Code penal du royaume de Siam, Paris, Imprimerie nationale, 1909, pp.XL VI-XL VII อ้างถึงใน อุดม รัฐอมฤต, "การฟ้องคดีอาญา," ใน หนังสือรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2535), หน้า 247.

¹⁰⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, "บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (G. Padoux) เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา," วารสารนิติศาสตร์, 18 (มิถุนายน 2531): 34-35.

ดำเนินคดีที่มีลักษณะผสม (Action Mixte) เพราะการดำเนินคดีเช่นนี้เป็นสิทธิของฝ่ายผู้เสียหายฝ่ายเดียว โดยไม่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการ แต่การดำเนินคดีศาลอาจกำหนดโทษปรับได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติต่างๆ ที่มีลักษณะสับสนทำนองเดียวกันนี้อีกมากมาย ซึ่งรัฐบาลก็มีความประสงค์ที่จะให้มีการยกเลิกบทบัญญัติเหล่านี้เสีย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายนี้ แต่ในบทบัญญัติภาคความผิดของประมวลกฎหมายนี้ก็บัญญัติไว้เฉพาะเรื่องโทษต่างๆ เท่านั้น เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีแต่การกำหนดเฉพาะโทษปรับไว้ ยังเป็นที่เกรงกันว่ากรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งและค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลสยามอาจจะมิแน่วโน้มที่จะปฏิเสธการให้ค่าสินไหมทดแทน หรือแม้กระทั่งปฏิเสธที่จะพิจารณาคดีของผู้เสียหายด้วย หรือศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์ หรือศาลอาจสั่งให้แบ่งเอาจากเงินค่าปรับก็ได้ ดังนั้น จึงได้ร่างบทบัญญัติบางประการที่ไม่ยุ่งยากมากนักเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา บทบัญญัติในส่วนนี้จะได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปในภายหลัง ในการจะพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แต่ในการพิพากษาส่วนแพ่งจะต้องเป็นไปตามหลักในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาจะถูกพิพากษาลงโทษหรือพิพากษาให้ปล่อยตัวไปแต่อย่างใดหรือไม่ ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แต่จะต้องไม่เกินกว่าค่าขอของโจทก์ด้วย (มาตรา 90 และ 91)..."

เมื่อพิจารณาจากบันทึกของนาย ยอร์ช ปาดูซ์ แล้ว ทำให้เราทราบได้ว่าหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ประเทศไทยรับแนวคิดมาจากประเทศฝรั่งเศส โดยมีเหตุผลเพื่อให้แนวคำพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นไปในแนวทางเดียวกันนั่นเอง

ต่อมาเมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักการเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามแนวคิดของประเทศฝรั่งเศสซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ก็ได้นำมาบัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ด้วย ทั้งนี้เพราะในการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ชาวฝรั่งเศสสองท่าน คือ นายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) และนายเรอเน่ กียอง (Rene' Guyon)

เข้ามามีบทบาทสำคัญ¹⁰⁵ จึงเป็นธรรมดาที่คณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะนำเอาหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาดังกล่าว มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย อาจกล่าวได้ว่าการนำเอาหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญามาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ถือเป็นการปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมสำหรับหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทยนั่นเอง

ในด้านความเห็นของนักนิติศาสตร์ต่อประเด็นเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งถือเป็นกรณีหนึ่งของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนั้น มีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้ความเห็นต่อประเด็นดังกล่าวดังนี้

ศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนกร ได้อธิบายว่า¹⁰⁶

“ในกรณีที่การกระทำอันเดียวกันก่อให้เกิดความผิดทางอาญาและความผิดทางแพ่งด้วย หากมีการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาแยกกัน ศาลอาจฟังข้อเท็จจริงในแต่ละคดีแตกต่างกันไป โดยปกติถือว่าคดีอาญามีความสำคัญกว่าคดีแพ่ง ฉะนั้นในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติไปก่อนแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจึงควรได้ถือตามข้อเท็จจริงนั้นด้วย แต่ในทางกลับกัน หากศาลที่พิจารณาคดีแพ่งได้ชี้ขาดข้อเท็จจริงไปก่อน ศาลที่พิจารณาคดีอาญาหาจำต้องถือข้อเท็จจริงนั้นไม่ หลักในเรื่องนี้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46”

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้อธิบายไว้ว่า¹⁰⁷

“ในคดีอาญามีการค้นหาความจริงในเนื้อหา กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ในชั้นเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานมีหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด และในชั้นศาลทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง ศาลเองก็จะวางเฉยไม่ได้ ในการทำหน้าที่ค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นเดียวกัน ศาลมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา”

¹⁰⁵ ชาญชัย แสงศักดิ์, อิทธิพลฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, หน้า 71.

¹⁰⁶ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, หน้า 237.

¹⁰⁷ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), หน้า 570.

ศาสตราจารย์พิเศษพรเพชร วิชิตชลชัย ได้อธิบายว่า¹⁰⁸

“การกระทำผิดอาญาแทบทั้งหมดก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคลอื่น เป็นมูลเหตุที่จะทำให้ผู้ได้รับความเสียหายฟ้องผู้กระทำผิดในทางแพ่งฐานละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ดังนั้น ในการที่ศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวซึ่งเป็นข้อเท็จจริงเดียวกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ศาลจะต้องมีเอกภาพในการฟังข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงทำให้มีการบัญญัติเรื่องนี้ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 ที่กำหนดว่า ในการพิจารณาในส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา โดยบทบัญญัติดังกล่าวใช้เฉพาะคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา”

ศาสตราจารย์พิเศษเข้มชัย ชุตินวงศ์ ได้อธิบายว่า¹⁰⁹

“คำพิพากษาในคดีเรื่องก่อนถือเป็นพยานบอกเล่าและพยานความเห็นรวมกัน คือ เป็นความเห็นของผู้พิพากษาที่รับฟังคำบอกเล่าของพยานที่มาเล่าให้ฟังแล้วชี้ขาดลงไปว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร โดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีเรื่องปัจจุบันไม่มีโอกาสได้ฟังการสืบพยานข้อเท็จจริงที่ปรากฏเลย และตัวผู้พิพากษาในคดีก่อนก็ไม่ได้มาเป็นพยานเพื่ออธิบายเหตุผลว่าเหตุใดตนจึงสรุปข้อเท็จจริงออกมาตามที่ปรากฏในคำพิพากษา ดังนั้น จึงไม่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีปัจจุบันได้ แต่เหตุที่คำพิพากษาในคดีก่อนรับฟังในคดีปัจจุบันได้ก็เพราะมีบทบัญญัติของกฎหมายได้บัญญัติให้ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีเรื่องก่อนมีผลผูกพันมาถึงข้อเท็จจริงในคดีได้ในบางกรณี ดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 ดังนั้น ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมถือว่าคำพิพากษาในคดีก่อนย่อมไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีปัจจุบันได้”

อาจารย์กุลศล บุญยีน¹¹⁰ และอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร¹¹¹ ได้อธิบายไว้เป็นแนวทางเดียวกันว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เพราะคดีส่วนแพ่งเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาและข้อเท็จจริงในคดีส่วนแพ่งเป็นมูลที่จะทำให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งอยู่ในข้อเท็จจริงของคดีอาญา ประกอบกับคดีอาญาให้โอกาสแก่จำเลยที่จะ

¹⁰⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 46.

¹⁰⁹ เข้มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 180-181.

¹¹⁰ กุลศล บุญยีน, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2541), หน้า 121.

¹¹¹ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2546), หน้า

ต่อสู้อคติได้อย่างเต็มที่ยิ่งกว่าคติแพ่ง กฎหมายจึงให้ศาลต้องถือข้อเท็จจริงในคำพิพากษาส่วนอาญาที่วินิจฉัยไว้เป็นหลักในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง แม้ในกรณีที่โจทก์แยกฟ้องคดีแพ่งเป็นคดีต่างหากก็ตาม

ศาสตราจารย์เอช. เอกูต์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือคำอธิบายกฎหมายอาชญาว่า¹¹² “หากศาลสองศาลต่างฟังข้อเท็จจริงต่างกันแล้วก็เป็นสิ่งที่น่าเสียดายมาก และกล่าวอีกด้วยว่า ถือว่าการลงโทษในคดีอาญาย่อมสำคัญกว่าทางแพ่ง อันเป็นเหตุผลสนับสนุนบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46”

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้เหตุผลในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งที่ 404-17/2515 วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2525 พอสรุปได้ดังนี้¹¹³

“เห็นควรให้มีการเปลี่ยนหลักการของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 เนื่องจากคดีอาญาต้องการความรวดเร็ว ถ้าหากพยายามมาบ้างไม่มาบ้างศาลตัดสินให้แพ่งคดีไปแล้วจะเอามาถือในคดีแพ่งได้อย่างไร เพราะคดีแพ่งอาจหาพยานหลักฐานมาสืบในภายหลังได้ นอกจากนั้นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาและองค์ประกอบความรับผิดชอบในทางแพ่งก็ต่างกัน ผู้พิพากษาส่วนอาญามุ่งไปในทางคดีอาญา จึงอาจไม่สืบข้อเท็จจริงในส่วนแพ่งเลยก็ได้ รวมทั้งไม่ถูกที่จะเอาคำพิพากษาของศาลหนึ่งมาผูกมัดอีกศาลหนึ่ง เพราะคดีแพ่งกับคดีอาญาความรับผิดชอบอย่างไม่เหมือนกัน ดังนั้น ควรให้สิทธิคู่ความที่จะนำสืบข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง”

อย่างไรก็ตาม ในที่ประชุมนั้นคณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นด้วยกับบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ดังนั้น พระยาอิศรภักดีธรรมวิเทศ ได้เสนอเกี่ยวกับหลักการนี้ว่า “หลักการตามกฎหมายปัจจุบันก็เหมาะสมดีแล้ว มิฉะนั้นต้องสืบพยานกันยุ่งยาก ต้องถือว่าคดีอาญาเป็นใหญ่ คดีแพ่งนั้นเป็นผลที่สืบตามมา” ส่วนพระมนูเวทย์วิมลนาท มีความเห็นพอสรุปได้ว่า “ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งต้องถือตามคำพิพากษาในคดีอาญา คู่ความจะนำพยานมาสืบในทางแพ่งใหม่ไม่ได้” ดังนั้น ในการประชุมดังกล่าวจึงให้ความเห็นชอบที่ไม่ต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46

เมื่อวิเคราะห์รวบรวมเหตุผลที่นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆ ท่านได้กล่าวไว้แล้วพบว่า ถึงแม้จะมีข้อโต้แย้งไม่ให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาไปผูกพันคดีแพ่งเพราะองค์ประกอบของคดีอาญาและคดีแพ่งแตกต่างกันก็ตาม แต่โดยความเห็นของนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่มองว่า ศาลใน

¹¹² เอกูต์, กฎหมายอาชญา (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2477), หน้า 383.

¹¹³ อธิปัทมรังษี วงศ์พิทักษ์โรจน์, "การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2547), หน้า 64-65.

คดีแพ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลในคดีอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและป้องกันไม่ให้ศาลยุติธรรมสองศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงขัดแย้งกันเอง อีกทั้งในคดีอาญายังมีการเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดีมากกว่าคดีแพ่ง จึงสมควรที่จะต้องถือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา แม้กระนั้นก็ดี ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการถือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคดีอาญาเอาไว้ประการหนึ่งว่า หลักการดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ก็ต่อเมื่อศาลในคดีส่วนอาญามีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนศาลในคดีส่วนแพ่งเท่านั้น ถ้าหากศาลในคดีส่วนแพ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนศาลในคดีอาญาแล้วไซ้ ไม่มีกฎหมายมาตราใดบัญญัติบังคับให้ศาลในคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยไว้ เพราะในคดีอาญาจะต้องมีการค้นหาความจริงในเชิงเนื้อหาโดยไม่ผูกมัดกับคำขอ คำร้อง หรือคำพิพากษาของศาลทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป การที่ประเทศไทยรับแนวคิดของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์มาใช้เป็นหลัก ทำให้เรารับแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา รวมถึงแนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคดีอาญามาใช้ด้วยเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่ศาลทั้งสองคดีวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันขัดแย้งกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลและถือเป็นหลักที่บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ในปัจจุบัน

จากการศึกษาถึงภาพรวมของวิวัฒนาการในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นสามารถสรุปได้ว่า ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษามีวิวัฒนาการมาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาลกษัตริย์ (King's Court) เพราะหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาลกษัตริย์มีนโยบายเบื้องหลังว่า คำพิพากษาเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งระหว่างบุคคลที่ดีที่สุดและคำพิพากษาจะต้องยุติข้อพิพาทได้เพื่อประโยชน์สาธารณะ อีกทั้งการพิจารณาคดีต่อบุคคลก็ไม่ควรกระทำถึงสองครั้งในเหตุการณ์เดียวกันด้วย แนวคิดเบื้องหลังเหล่านี้มีส่วนผลักดันให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Res Judicata*) มีอิทธิพลอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) ในส่วนของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาในระบบกฎหมายซีวิลลอว์มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดในการแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน เนื่องจากข้อเท็จจริงบางอย่างเป็นมูลที่จะก่อให้เกิดการฟ้องร้องทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา หากปล่อยให้ศาลทั้งสองคดีวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยอิสระจากกันอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของคำพิพากษาทั้งสองคดีได้ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวคิดในการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษามาใช้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดคดีหนึ่งวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันแตกต่างจากที่ศาลอีกคดีหนึ่งวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ได้ อนึ่ง สำหรับวิวัฒนาการของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาในประเทศไทย เนื่องจากแนวคิดเรื่องหลักกฎหมายปิดปากโดยคำ

พิพาทในประเศไทยได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) วิวัฒนาการของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพาทในประเศไทยจึงมีที่มาจาก การแบ่งแยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันเช่นเดียวกับในประเศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์อื่นๆ จะเห็นได้ว่า แนวคิดเบื้องหลังที่ผลักดันให้เกิดพัฒนาการของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพาทไม่ว่าจะเป็นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ หรือในระบบกฎหมายของประเศไทย ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะทั้งสิ้น เพราะว่าการนำหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพาทมาใช้จะทำให้การดำเนินคดีสามารถหาข้อยุติร่วมกันและยุติข้อพิพาทได้ อีกทั้งป้องกันการดำเนินคดีในข้อเท็จจริงเดียวกันซ้ำถึง 2 ครั้ง และป้องกันปัญหาความขัดแย้งของคำพิพาทได้อีกด้วย ภายหลังจากสำรวจวิวัฒนาการแนวความคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพาทในอดีตแล้ว ในบทต่อไปจะศึกษาถึงลักษณะของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพาทคดีอื่นตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพาทของประเศไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาต่อไป

บทที่ 3

หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาและหลักการรับฟังข้อเท็จจริง ในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทย

ในบทที่ผ่านมา เราได้ทราบถึงวิวัฒนาการแนวความคิดเกี่ยวกับการค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นกระบวนการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนคดี รวมถึงวิวัฒนาการแนวความคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น ซึ่งเป็นกระบวนการคัดกรองข้อมูลที่ได้จากการค้นหาข้อเท็จจริงอีกคำรบหนึ่ง เพื่อความถูกต้องแน่นอนของข้อเท็จจริงแห่งคดี ทำให้เราทราบว่ากระบวนการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในปัจจุบันนี้ จะกระทำโดยอาศัยพยานหลักฐานที่น่าสืบเข้ามาในสำนวนคดีเป็นหลัก (Trial by Evidence) ซึ่งรูปแบบการค้นหาข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐานนี้ เป็นรูปแบบที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

อนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเพื่อตอบสนองต่อภารกิจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา แนวคิดที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาดังกล่าวปรากฏอยู่ในรูปของหลักการดำเนินคดีอาญาต่างๆ ที่สำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากหลักการดำเนินคดีอาญาที่สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ยังมีหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาอีกประการหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจากแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกา คือ หลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น ซึ่งเป็นแนวคิดในการนำคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้เป็นบรรทัดฐานในคดีอาญาเพื่อความรวดเร็วในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดี ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้อธิบายถึง (1) หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่สำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ (2) หลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น เพราะการได้ทราบถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอื่น จะทำให้เราสามารถวิเคราะห์ถึงสภาพของปัญหาที่อาจเกิดขึ้นต่อหลักการดำเนินคดีอาญา ภายหลังจากถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น เพื่อนำมาประมวลเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไปในอนาคต

3.1 หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ข้อเท็จจริงแห่งคดีถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะมาตรการทางอาญาที่จะถูกนำมาใช้ล้วนแต่มีลักษณะที่กระทบต่อสิทธิในร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนทั้งสิ้น ข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นฐานของการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจึงจำเป็นจะต้องมีลักษณะที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้วางหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเอาไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากหลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีประเภทอื่นๆ ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะได้แสดงให้เห็นถึงหลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สำคัญ ทั้งที่ปรากฏอยู่ในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลและในชั้นพิจารณาคดีของศาล เพราะการได้ทราบถึงหลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะทำให้เราสามารถวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดในการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.1.1 หลักการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาล

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาล ได้แก่ การดำเนินคดีชั้นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ โดยการดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้เป็นเรื่องของการค้นหาข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นหรือไม่ เริ่มตั้งแต่กระบวนการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน ไปจนถึงกระบวนการสั่งคดีของพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล กระบวนการเหล่านี้มีหลักการสำคัญประการหนึ่งที่ทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการต่างจะต้องยึดถือร่วมกันก็คือ “หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ” (Examination Principle) ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) คือหลักการที่กำหนดให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นและต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ¹ ทั้งนี้ องค์กรต่างๆ ในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ตกอยู่ภายใต้การดำเนินการของรัฐ ดังเช่นที่กล่าวมาแล้ว หรือองค์กรที่เป็นอิสระ เช่น หน่วยงาน ต่างก็มีพันธะในการร่วมมือกันค้นหาความจริงและตรวจสอบเรื่องที่กล่าวหา เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น คุุณกรณในคดีอาญาจึงไม่สามารถตกลงดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางใดๆ ตามความประสงค์ของตน ดังเช่นที่เป็นอยู่ในคดีแพ่ง หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแสวงหาความจริงได้

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), หน้า 50.

เป็นประการใดก็ต้องทำความเข้าใจหรือสังคดีไปตามความจริงที่ตรวจสอบได้นั้น² การดำเนินคดีอาญา จึงเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา โดยรัฐในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องมีบทบาทค้นหา ข้อเท็จจริงในเชิงรุก (Active) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด

อนึ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่บัญญัติเอาไว้ว่า “ให้ พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบ ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” ได้สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาของประเทศไทยในขั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาล หากใช้ว่าจะมุ่งแต่พิสูจน์ความผิดเพื่อ เอาชนะผู้ต้องหาเสมอไป (Not Just for the Purpose of Obtaining Conviction) หากแต่จะต้อง คำนึงถึงพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะต้องยึดถือเอาความถูกต้องของข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ โดยไม่ ต้องคำนึงว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวจะช่วยพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งเป็นหลักการ สำคัญของการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป สาระสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในขั้นก่อนการพิจารณาคดีล้วน เป็นเรื่องของการค้นหาข้อเท็จจริงทั้งสิ้น (Facts Finding) ซึ่งการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญามี หลักการสำคัญอยู่ว่า องค์การในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นจะต้องร่วมกัน พิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีให้เป็นที่ประจักษ์ชัดและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดยิ่งกว่าการมุ่ง เอาชนะกันระหว่างคู่ความ เพราะภารกิจของการดำเนินคดีอาญาส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย และการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในสังคมอย่างมีนัยสำคัญ อนึ่ง เมื่อพนักงานตำรวจและพนักงาน อัยการสามารถรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้แล้ว ใน ลำดับต่อมา พนักงานอัยการก็จะส่งฟ้องคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลต่อไป โดยในขั้นการพิจารณา คดีอาญาของศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้วางหลักการที่สำคัญในการค้นหา และรับฟังข้อเท็จจริงเอาไว้เช่นเดียวกัน ดังจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

3.1.2 หลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาในขั้นพิจารณาคดีของศาล

ในขั้นการพิจารณาคดีของศาล จะมีทั้งกระบวนการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงที่ ศาลในฐานะหน่วยงานปลายทางของการดำเนินคดีอาญาจะต้องรับผิดชอบ โดยในการทำหน้าที่ของ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะมีหลักการสำคัญที่ศาลต้องยึดถือเพื่อให้การค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ได้แก่ หลักการดำเนินคดีอาญา

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

แบบตรวจสอบ หลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย หลักการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวน และหลักการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจนปราศจากเหตุอันควรสงสัย ดังจะได้บรรยายโดยละเอียด ดังนี้

3.1.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ

หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ในชั้นพิจารณาคดีของศาลก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการดำเนินคดีในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ กล่าวคือ เมื่อคดีขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลแล้ว องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นและต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ³ ทั้งนี้ องค์กรต่างๆ ในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ตกอยู่ภายใต้การดำเนินการของรัฐดังเช่นที่กล่าวมาแล้ว หรือองค์กรที่เป็นอิสระ เช่น ทนายความ ต่างก็มีพันธะในการร่วมมือกันค้นหาความจริง และตรวจสอบเรื่องที่กล่าวหา เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น คุุณกรณินคดีอาญาจึงไม่สามารถตกลงดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางใดๆ ตามความประสงค์ของตน ดังเช่นที่เป็นอยู่ในคดีแพ่ง หากศาลตรวจสอบข้อเท็จจริงในทางเนื้อหาของคดีแล้วพบว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ก็จะต้องตัดสินคดีไปตามความจริงที่ตรวจสอบได้นั้น⁴ การดำเนินคดีของศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต่างจากศาลที่พิจารณาคดีแพ่งอย่างมาก เพราะในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายอาญา ศาลจะต้องมีบทบาทค้นหาข้อเท็จจริงในเชิงรุก (Active) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากคดีแพ่งที่ศาลสามารถวางบทบาทในลักษณะของการวางเฉย (Passive) เพื่อให้คู่ความนำพยานหลักฐานเข้าต่อสู้กันเองได้

กล่าวโดยสรุป การพิจารณาคดีในชั้นศาลจะต้องเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบเช่นเดียวกับการดำเนินคดีของพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ เพื่อให้ข้อเท็จจริงที่ใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีมีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

3.1.2.2 หลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 บัญญัติไว้ว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น...” หลักการสำคัญในการพิจารณาคดีอาญาที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 นี้คือ หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีหลักสำคัญว่า การพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และพยานหลักฐานที่ศาลจะใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้นำมาสืบต่อหน้าจำเลยในชั้นพิจารณาเท่านั้น เพื่อให้จำเลยมีสิทธิในการ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

เผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) เพราะการที่จำเลยได้มีโอกาสเผชิญหน้ากับพยาน อาจทำให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำใส่ร้ายจำเลยด้วยกลัวว่าอาจถูกถามค้านได้ (Cross-Examination) อนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับรองสิทธิดังกล่าวของจำเลยเอาไว้อย่างเด็ดขาด ทำให้จำเลยไม่สามารถสละสิทธินี้ได้ และเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องไม่ทำให้สิทธินั้นเสื่อมเสียไป ทั้งนี้เพราะกฎหมายเล็งเห็นว่าจำเลยจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของจำเลย จึงควรให้จำเลยได้รับทราบกระบวนการพิจารณาที่ดำเนินไป รวมถึงรับทราบข้อเท็จจริงทุกอย่างในคดีเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่⁵

อย่างไรก็ตาม แม้สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยจะเป็นสิทธิที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับรองเอาไว้อย่างเด็ดขาดก็ตาม แต่ถ้าหากมีกรณีที่มีการพิจารณาคดีไม่อาจทำต่อหน้าจำเลย ด้วยเพราะมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ทำให้จำเลยไม่สามารถมาศาลได้ ศาลจะต้องส่งเลื่อนคดีออกไป หรือถ้าหากมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยอาจหลบหนีไม่มาฟังการพิจารณาคดี ศาลก็ต้องออกหมายจับจำเลยและปรับนายประกันตามขั้นตอนที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปิดช่องเอาไว้ ศาลจะพิจารณาคดีและสืบพยานหลักฐานต่อไปโดยไม่มีจำเลยอยู่ด้วยในการพิจารณาไม่ได้ ต่อเมื่อจับตัวจำเลยมาศาลได้แล้วเท่านั้น ศาลจึงจะพิจารณาและสืบพยานหลักฐานต่อไปได้⁶ ดังตัวอย่างในแนวคำพิพากษาของฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 616/2486 “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย” ในคดีนี้ ปรากฏว่าพยานในคดีก่อนไม่ได้สืบต่อหน้าจำเลย ในขณะที่พิจารณาคดี เพราะฉะนั้น ศาลจะยกคำพยานในคดีก่อนมาใช้ในการวินิจฉัยคดีนี้หาได้ไม่ แม้ถึงว่าจำเลยจะให้ความยินยอมก็ตาม เพราะเป็นการขัดต่อวิธีพิจารณาความดังกล่าวแล้ว”

คำพิพากษาฎีกาที่ 7561/2542 “ในคดีอาญา การพิจารณาและสืบพยานไม่ ว่าในชั้นสืบพยานโจทก์หรือพยานจำเลยจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่ ศาลจะอนุญาตให้จำเลยไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยานนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าจำเลยไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานจำเลยโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้อง ถือว่าจำเลยมีพฤติการณ์หลบหนี และให้ออกหมายจับจำเลยแล้ว ศาลชั้นต้นก็ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่าง

⁵ ธานี สิงหนาท, คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2554), หน้า 433.

⁶ เรื่องเดียวกัน.

หนึ่งอย่างใดลับหลังจำเลยได้อีกต่อไปการที่ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป โดยให้ถือว่าจำเลยไม่ตั้งใจสืบพยานและเป็นอันหมดพยานจำเลย คดีเสร็จการพิจารณาและนัดฟังคำพิพากษากับได้มีคำพิพากษาคดีไป จึงเป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคหนึ่ง ปัญหาดังกล่าวเป็น ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยแม้คู่ความมิได้ฎีกาขึ้นมาศาลฎีกาก็มีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 ประกอบมาตรา 225 ศาลฎีกาพิพากษายกคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสอง ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นตอนการสืบพยานจำเลยแล้วมีคำพิพากษาใหม่ตามรูปคดี”

คำพิพากษาฎีกาที่ 1736/2550 “ศาลชั้นต้นออกหมายจับจำเลยที่ 2 ซึ่งไม่มาศาลตามกำหนดนัด และมีคำสั่งให้ปรับนายประกันตามสัญญาประกัน ต่อมานายประกันนำตัวจำเลยที่ 2 ส่งศาล ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าให้ยกคดีของจำเลยที่ 2 ขึ้นพิจารณาต่อไป จำเลยที่ 2 หลบหนีไป 1 ปีเศษ ศาลสั่งจำหน่ายคดีของจำเลยที่ 2 แล้วสืบพยานในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยที่ 1 จำนวน 5 ปาก เมื่อได้ตัวจำเลยที่ 2 มาแล้ว ต้องสืบพยานดังกล่าวใหม่ทั้งหมด คำสั่งศาลชั้นต้นชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่งแล้ว”

จากแนวคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยต่อกระบวนการพิจารณาของศาล ในทางทฤษฎีนั้น หลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยถือเป็นหลักที่สืบเนื่องมาจากสิทธิในการที่จะอยู่ร่วมในการดำเนินคดีอาญา (Right to Present) และสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation of Witnesses) ซึ่งเป็นสิทธิในทางกระทำ (Active Right) ที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานแห่งคดี (Procedural Subject) โดยในอดีต กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างเคร่งครัด จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2499 จึงได้มีกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยดังที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ดังนี้

“มาตรา 172 ทวิ ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรค 2 แล้ว เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน

(2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่า การพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้

(3) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่งๆ ลับหลังจำเลยคนอื่นก็ได้

ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม (2) หรือ (3) ลับหลังจำเลยคนใด ไม่ว่าจะกรณีจะเป็นประการใด ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและการสืบพยานที่กระทำลับหลังนั้นเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น”

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ จะบัญญัติถึงการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยเอาไว้ แต่ยังคงต้องถือหลักการพิจารณาที่อาญาต่อหน้าจำเลยเป็นหลักการสำคัญ โดยมีข้อยกเว้นให้ศาลมีอำนาจพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในบางกรณีดังที่บัญญัติเอาไว้ในมาตรา 172 ทวิ ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

กล่าวโดยสรุป การพิจารณาสืบพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของศาลจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อให้จำเลยรับทราบข้อเท็จจริงในการพิจารณาและมีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หากการสืบพยานหลักฐานครั้งใดไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลย ศาลย่อมไม่อาจนำพยานหลักฐานที่ได้จากการพิจารณาสืบพยานในครั้งนั้นมาใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงได้ เว้นแต่กรณีจะเข้าข้อยกเว้นที่กฎหมายอนุญาตให้ศาลพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้เท่านั้น

3.1.2.3 หลักการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ซึ่งนำมาใช้กับคดีอาญา โดยผลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีของศาลเอาไว้ว่า “การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในคดีจะต้องกระทำโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนคดีนั้น...” ดังนั้น โดยหลักทั่วไปแล้ว หากคู่ความฝ่ายใดต้องการตีแผ่ข้อเท็จจริงในชั้นศาลหรือแสดงข้อเท็จจริงให้ศาลทราบ คู่ความฝ่ายนั้นก็มีหน้าที่ที่จะต้องนำ

พยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อให้ศาลเห็นคล้อยตามข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้าง การนำพยานหลักฐานเข้าสืบตามวิธีการของกฎหมายย่อมทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวกลายเป็นพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลสามารถนำมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้⁷ และถึงแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงความหมายของพยานหลักฐานในสำนวนเอาไว้โดยเฉพาะ แต่ในทางทฤษฎีมีการให้ความหมายของพยานหลักฐานในสำนวนเอาไว้ว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีการนำเสนอเข้ามาในคดีโดยถูกต้องตามระเบียบวิธีการที่กฎหมายกำหนดเอาไว้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเข้ามาในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานของโจทก์ พยานหลักฐานของจำเลย หรือพยานหลักฐานของศาลก็ตาม ย่อมถือเป็นพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลสามารถนำมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ทั้งสิ้น⁸ ในทางกลับกันถ้าหากพยานหลักฐานชิ้นใดไม่ได้มีการนำสืบเข้ามาอย่างถูกต้องตามบทบัญญัติว่าด้วยการยื่นพยานหลักฐาน ย่อมถือเป็นพยานหลักฐานนอกสำนวนคดีที่ศาลไม่สามารถนำมาใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงได้เลย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 987/2491 “ประกาศคณะกรรมการควบคุมเครื่องอุปโภคในภาวะคับขันเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของศาลจะได้นำสำเนาประกาศดังกล่าวเข้ามารวมไว้ในสำนวนคดีแล้ว ก็ยังไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีแต่อย่างใด”

คำพิพากษาฎีกาที่ 1639/2520 “ลำพังเพียงแต่ระบุสำนวนคดีเรื่องอื่นไว้ในบัญชีพยานเท่านั้น ยังไม่ได้มีการร้องขอให้ศาลเรียกสำนวนคดีจากศาลอื่นเข้ามา ยังไม่ถือว่าได้มีการนำสืบสำนวนคดีเรื่องอื่นเข้ามาเป็นพยานหลักฐานในสำนวนคดีนี้ จึงเป็นพยานหลักฐานนอกสำนวนที่เอามาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีนี้ไม่ได้”

คำพิพากษาฎีกาที่ 1679/2526 “พยานโจทก์ทั้ง 2 สำนวนเป็นชุดเดียวกัน แต่ศาลไม่ได้สั่งให้รวมพิจารณาเป็นคดีเดียวกัน และโจทก์ไม่ได้อ้างสำนวนคดีก่อนเป็นพยานในคดีนี้ ดังนั้น จะนำพยานหลักฐานที่นำสืบเอาไว้ในคดีก่อนหน้ามาใช้เป็นพยานหลักฐานยันจำเลยในคดีนี้ไม่ได้”

คำพิพากษาฎีกาที่ 5658/2552 “จำเลยเพิ่งอ้างหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัท ล. มาท่ายฎีกา ดังนั้น จึงเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามเอกสารดังกล่าว จำเลยทั้ง

⁷ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2553), หน้า 98.

⁸ จริญญา ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 78.

สองเพ็ญกล่าวอ้างขึ้นในชั้นฎีกา เป็นการนำพยานเอกสารเข้าสู่สำนวนความโดยไม่ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 และโจทก์ไม่มีโอกาสซักค้านเกี่ยวกับเอกสารนี้ ข้อเท็จจริงตามเอกสารดังกล่าวจึงรับฟังไม่ได้”

จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นทำให้เราทราบว่า การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ศาลจะวินิจฉัยอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานในสำนวนที่มีการนำสืบเข้ามาในคดีนั้นๆ อย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น โดยศาลจะไม่มี การรับฟังพยานหลักฐานนอกสำนวน เว้นแต่เป็นข้อเท็จจริง 3 ประเภทที่ได้รับการยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 ให้ไม่ต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานในสำนวน ดังต่อไปนี้

3.1.2.3.1 ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป (Judicial Notice)⁹

แม้ไม่มีกฎหมายมาตราใดระบุถึงความหมายของข้อเท็จจริงซึ่งรู้จักกันอยู่เป็นการทั่วไปเอาไว้ก็ตาม แต่ในทางตำรา มีการอธิบายเอาไว้ว่า ข้อเท็จจริงซึ่งรู้จักกันอยู่เป็นการทั่วไป หมายถึงข้อเท็จจริง 2 ประเภทคือ ข้อเท็จจริงที่ประชาชนทุกคนรู้จักกันอย่างถูกต้องเป็นหนึ่งเดียว ไม่คลาดเคลื่อน (Generally Known Fact) ด้วยเหตุนี้ ศาลซึ่งถือเป็นสมาชิกของสังคมคนหนึ่ง จึงต้องอยู่ในวิสัยที่จะทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวได้เอง แม้ไม่มีการสืบพยานหลักฐานก็ตาม ส่วนข้อเท็จจริงซึ่งรู้จักกันอยู่เป็นการทั่วไปอีกประเภทหนึ่งก็คือ ข้อเท็จจริงที่แม้คนทั่วไปไม่รู้ แต่การค้นหาข้อเท็จจริงดังกล่าวย่อมเป็นการง่ายและสะดวก ไม่เป็นการลำบากที่จะไปตรวจสอบจากเอกสารหลักฐานที่มีความแน่นอนแม่นยำ เช่น เรื่องของวัน เดือน ปี วันขึ้นที่ค่า แรมที่ค่า เดือนอะไรในทางจันทรคติ จะเห็นว่าข้อเท็จจริงเหล่านี้แม้คนทั่วไปอาจจะไม่ทราบ แต่สามารถตรวจสอบได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องนำสืบพยานหลักฐาน เพราะถือเป็นข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปอยู่แล้ว

3.1.2.3.2 ข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ (Undisputable Fact)¹⁰

ความหมายของข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้นั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับข้อเท็จจริงซึ่งรู้จักกันอยู่เป็นการทั่วไป แต่เราสามารถทราบความหมายของข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ จากการศึกษาถึงแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีการยึดถือกันมาตลอด ซึ่งเมื่อได้ศึกษาแล้วพบว่า ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ หมายความว่า ข้อเท็จจริงที่ศาลหรือคู่ความไม่สามารถรับฟังหรือโต้แย้งเป็นประการอื่นได้ ด้วยเหตุที่มีกฎหมายบัญญัติข้อ

⁹ จรรย์ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 92.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

สันนิษฐานเด็ดขาดหรือบัญญัติปิดปากเอาไว้ เป็นเหตุให้ศาลและคู่ความต้องถือข้อเท็จจริงเป็นเด็ดขาดตามนั้น หากศาลปล่อยให้คู่ความนำสืบพยานหลักฐานเข้ามาในคดี ศาลก็ไม่มีอำนาจนำพยานหลักฐานเหล่านั้นมาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นประการอื่นได้ ยกตัวอย่างกรณีที่มีกฎหมายปิดปากไม่ให้ความและศาลโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นก็คือ กรณีคำพิพากษาผูกพันคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ซึ่งคู่ความในคดีแพ่งทุกคนต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งในผลของคดีและข้อเท็จจริงที่ศาลได้วินิจฉัย โดยไม่อาจโต้แย้งเป็นประการอื่นได้เลย แม้ในอนาคตจะมีการพิพาทกันเป็นคดีแพ่งเรื่องใหม่ ศาลในคดีแพ่งเรื่องใหม่ก็จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่คำพิพากษาในคดีแพ่งเรื่องก่อนได้วินิจฉัยเอาไว้แล้วเท่านั้น¹¹

นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างที่กฎหมายปิดปากไม่ให้ความโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นอีกก็คือ กรณีที่ศาลในคดีแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามที่บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา” แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 จะเขียนไว้กว้างๆ เช่นนี้ก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะฟังมาผูกพันคดีแพ่งได้ ก็จะต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้¹²

1. ต้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง ต้องเป็นคดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญา เช่น จำเลยกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิด หรือโจทก์เคยฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 328 ศาลพิพากษาลงโทษจำเลย ข้อเท็จจริงในคดีอาญารับฟังว่าจำเลยใส่ความโจทก์ต่อบุคคลที่สามอันเป็นหมิ่นประมาทโจทก์โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร โจทก์ฟ้องจำเลยคดีนี้เป็นคดีแพ่งเรียกค่าเสียหาย จึงเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คำพิพากษาส่วนอาญาย่อมผูกพันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46 จำเลยไม่อาจโต้แย้งข้อเท็จจริงให้รับฟังเป็นอย่างอื่นได้ การกระทำของจำเลยจึงเป็นละเมิดต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 423 (คำพิพากษาฎีกาที่ 4595/2543 และ 905/2542)

2. คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุด ทั้งนี้จะเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1948/2520) แต่ถ้าคำพิพากษาคดีอาญายังไม่ถึงที่สุดหรือในระหว่างพิจารณา คดีอาญาระงับไปเพราะเหตุจำเลยตาย ก็ให้นำข้อเท็จจริงในคดีอาญามา

¹¹ โสภณ รัตนกร, *คำอธิบายพยาน*, หน้า 225.

¹² ธาณี สิงหนาท, *คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*, หน้า 12-17.

ใช้ในคดีแพ่งไม่ได้ เช่น คดีอาญาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยกระทำผิด จำเลยฎีกา และตายระหว่างฎีกาซึ่งทำให้คดีอาญาระงับ จะฟังข้อเท็จจริงที่ศาลพิพากษาไว้มาผูกมัดในคดีแพ่งไม่ได้ ต้องสืบพยานในคดีแพ่งใหม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1104-1105/2501 และ 623/2529)

3. คู่ความในคดีแพ่งต้องเป็นคู่ความหรือเสมือนเป็นคู่ความในคดีอาญามาก่อน หลักเกณฑ์ข้อนี้เกิดจากคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งคงถือตามหลักทั่วไปที่ว่าคำพิพากษาไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เพราะการที่จะฟังข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญาให้ผูกพันคู่ความในคดีแพ่ง คู่ความในคดีแพ่งต้องเคยมีโอกาสต่อสู้ในคดีอาญามาก่อน หากไม่เคยมีโอกาสต่อสู้ในคดีอาญามาก่อนเลย ก็ย่อมมีโอกาสที่จะต่อสู้ในคดีแพ่งได้ โดยคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาจะไม่ผูกพันคู่ความในคดีแพ่งที่ไม่เคยเป็นคู่ความหรือเสมือนเป็นคู่ความในคดีอาญามาก่อน

4. ข้อเท็จจริงนั้นต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญา จึงจะมีผลผูกพันในคดีส่วนแพ่งให้ต้องถือเป็นยุติตามนั้นโดยเด็ดขาด หากข้อเท็จจริงอื่นที่ไม่ได้เป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญา แม้คำพิพากษาในคดีส่วนอาญาจะวินิจฉัยไว้ ก็ไม่อาจนำมาผูกพันในคดีส่วนแพ่งให้ต้องถือเป็นยุติตามนั้นโดยเด็ดขาด

เมื่อกรณีเข้าเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ประการตามที่กล่าวมานี้ ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีอาญาย่อมผูกพันศาลและคู่ความในคดีแพ่งเป็นการเด็ดขาด ศาลไม่จำเป็นต้องนำสืบพยานหลักฐานอีกต่อไป และถึงแม้ศาลจะอนุญาตให้มีการสืบพยานหลักฐาน ศาลก็ไม่อำนาจวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นประการอื่นได้ เพราะถือว่าคำพิพากษาคดีก่อนเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ (Undisputable Fact as a Result of Estoppel) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84(2) นั้นเอง

3.1.2.3.3 ข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความรับกันหรือถือว่ารับกันแล้วในศาล (Facts Admitted)¹³

คำรับของคู่ความที่จะส่งผลให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84(3) จะต้องเป็นคำรับที่เกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาลเท่านั้น และเมื่อมีการรับข้อเท็จจริงกันอย่างถูกต้องโดยคู่ความแล้ว ก็จะมีผลเป็นการผูกมัดศาลและคู่ความให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่รับกันเป็นยุติทันที จะมีการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น การให้การรับสารภาพของจำเลยในศาล การแถลงรับข้อเท็จจริงบางอย่างในคดี เช่น จำเลยรับว่าเคยต้องโทษมาก่อน เป็นต้น

¹³ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, หน้า 114.

กล่าวโดยสรุป ในคดีอาญา ศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยอาศัยจากพยานหลักฐานที่มีการนำเสนอเข้ามาในสำนวนคดีนั้นๆ อย่างถูกต้องตามบทบัญญัติว่าด้วยการยื่นพยานหลักฐานเป็นสำคัญ ศาลในคดีอาญาจะไม่มีการรับฟังข้อเท็จจริงโดยอาศัยเครื่องมืออื่นใด รวมถึงศาลในคดีอาญาจะไม่มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นด้วย เว้นแต่ข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็น ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่เป็นการทั่วไป ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ และข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความรับกันแล้วหรือถือว่ารับกันแล้วในศาล ซึ่งกรณีเหล่านี้ ศาลสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้โดยไม่ต้องใช้พยานหลักฐาน

3.1.2.4 หลักการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจนปราศจากเหตุอันควรสงสัย

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา มีความแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งในประเด็นที่สำคัญก็คือ มาตรฐานการพิสูจน์และการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของคดีอาญามีกฎหมายกำหนดเอาไว้แน่นอน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ซึ่งบัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” และในวรรคสองก็บัญญัติว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”¹⁴ เมื่อสังเกตจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 แล้วจะพบว่า บทบัญญัติมาตราดังกล่าวได้เรียกร้องมาตรฐานการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาเอาไว้สูงมาก กล่าวคือ ต้องพิสูจน์จนปราศจากเหตุอันควรสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) เลยทีเดียว หากศาลเห็นว่ามีความเหตุอันควรสงสัยหรือมีข้อพิรุธบางประการว่าจำเลยอาจไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยทันทีและพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป¹⁵

สรุปได้ว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาถือตามหลักการพิสูจน์จนปราศจากเหตุอันควรสงสัย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการพิสูจน์ที่สูงมาก โดยโจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง หากโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบหรือสืบได้ไม่ถึงขนาดปราศจากเหตุอันควรสงสัยแล้ว ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป

เมื่อศึกษาถึงภาพรวมของหลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วทำให้ทราบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลหรือในชั้นพิจารณาคดีของศาล ล้วนให้ความสำคัญต่อการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงทั้งสิ้น เพราะนอกจากจะยึดหลักการดำเนินคดีแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่ผลักดันให้มีการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเต็มที่แล้ว ยังมีบทคัดกรองพยานหลักฐาน

¹⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 567.

¹⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 252.

(Exclusionary Rule) เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุดเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลด้วย ซึ่งเมื่อประมวลหลักการทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้วสามารถสรุปหลักการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ว่า “ศาลในคดีอาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดีตามพยานหลักฐานที่ได้นำสืบเข้ามาในสำนวนคดีต่อหน้าจำเลยในคดีนั้น และศาลจะต้องเชื่อโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ อีกทั้งในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลในคดีอาญา ศาลจะต้องมีบทบาทค้นหาข้อเท็จจริงในเชิงรุก (Active) ร่วมกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เพื่อที่จะสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุดด้วย” อย่างไรก็ตาม ยังคงมีแนวความคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นมาจากบรรทัดฐานของศาลฎีกาให้ศาลในคดีอาญาสามารถรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นได้ ซึ่งอาจถือเป็นข้อยกเว้นจากหลักเกณฑ์ทั่วไปในการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้างต้น ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่น

แม้ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญา ศาลจะต้องกระทำโดยอาศัยพยานหลักฐานในสำนวนคดีเป็นหลักก็ตาม แต่ในประเทศไทยเริ่มมีแนวคิดและข้อถกเถียงทางวิชาการในการให้ศาลในคดีอาญาสามารถรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นได้ ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบของการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะคำพิพากษาของศาลยุติธรรมเป็นหลัก อันได้แก่ การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลอาญาก่อนหน้า และการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลแพ่งก่อนหน้า ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วทำให้ทราบว่า แม้ศาลในคดีอาญาของประเทศไทยจะไม่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า แต่ศาลในคดีอาญาของประเทศไทยกลับต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งก่อนหน้าในกรณีที่ศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไปนี้

3.2.1 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า

ผลผูกพันของคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า ที่มีต่อคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้น จะเกิดขึ้นในกรณีที่คดีทั้งสองมีมูลแห่งคดีเดียวกัน (The Same Cause of Action) อันทำให้คดีอาญาที่มีการฟ้องร้องในภายหลังตกอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคดีอาญาทั้งสองมีมูลแห่งคดีที่แตกต่างกันแล้ว ผลผูกพันของคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าต่อคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการ

พิจารณาย่อมไม่เกิดขึ้น แม้คดีอาญาทั้งสองจะมีข้อเท็จจริงที่ต้องวินิจฉัยและคู่ความชุดเดียวกันก็ตาม ศาลที่คดีอาญาอยู่ระหว่างการพิจารณาก็หาจำเป็นจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้เป็นไปตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าไม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในกรณีที่คดีอาญาทั้งสองคดีมีข้อที่ต้องพิจารณาเป็นข้อหาในการกระทำเดียวกัน (Same Cause of Action) ศาลจะต้องพิจารณาต่อไปว่า จำเลยในคดีอาญาทั้งสองเป็นบุคคลเดียวกันหรือไม่ ถ้าหากจำเลยทั้ง 2 คดีเป็นคนละคนกันแล้ว การดำเนินคดีอาญาครั้งที่สองย่อมไม่ต้องด้วยบทตัดสำนวนโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) อีกทั้งย่อมมีอำนาจนำข้อเท็จจริงในคดีก่อนมาผูกพันจำเลยในคดีหลัง เพราะการสืบพยานในคดีแรกไม่ได้ทำต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทำให้จำเลยไม่มีสิทธิถามค้านโต้แย้งความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานในคดีก่อน อย่างไรก็ตาม ถ้าหากจำเลยทั้งสองคดีเป็นคนเดียวกัน และถูกฟ้องในข้อหาเดียวกันหรือต่างข้อหากัน แต่สืบเนื่องมาจากการกระทำเดียวกันแล้ว (Same Cause of Action) การดำเนินคดีอาญาครั้งที่สองย่อมต้องด้วยหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) ไม่ว่าโจทก์ในคดีหลังจะเป็นคนเดียวกันกับโจทก์ในคดีแรกหรือไม่ก็ตาม เพราะถือว่าเป็นการฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4)¹⁶ สิทธิของโจทก์ที่จะฟ้องจำเลยในคดีหลังจึงระงับไป หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ถ้าหากศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว จำเลยย่อมอ้างคำพิพากษาในคดีก่อนเป็นบทตัดสำนวนไม่ให้ถูกฟ้องซ้ำได้เสมอ (Autrefois convict / Autrefois Acquit) ตามหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้ามีผลผูกพันถึงบุคคลภายนอกคดีไม่ให้นำคดีอาญามาฟ้องศาลในภายหลังได้อีกด้วย¹⁷

อย่างไรก็ตาม หากเกิดกรณีที่คดีอาญารื่องก่อนได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดเอาไว้แล้ว และต่อมามีการนำคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันมาฟ้องต่อศาลอีก โดยไม่ต้องด้วยบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) เพราะมีมูลคดีคนละอย่างกัน (Different Claim) ในกรณีเช่นนี้ แม้คู่ความและประเด็นแห่งคดีอาญาทั้งสองจะเป็นชุดเดียวกันก็ตาม (Same Parties and Same Issue) ย่อมไม่อาจมีผู้ใดกล่าวอ้างนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้เป็นบทตัดสำนวนในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาได้ ศาลจะต้องเปิดโอกาสให้มีการนำสืบข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐานอย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ทั้งนี้เพราะว่าคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนย่อมมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าหรือ

¹⁶ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," *ตุลพาท* 13(เมษายน 2509): 26.

¹⁷ โอสถ โกศิน, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538), หน้า 310.

พยานความเห็นในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น¹⁸ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ข้อเท็จจริงแห่งคดีในคดีอาญาก่อนหน้าไม่ถือเป็นบทตัดสำนวนตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) สำหรับคดีอาญาอื่น แม้ว่าคดีอาญาทั้งสองจะมีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันก็ตาม ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 1453/2525 ซึ่งศาลวางบรรทัดฐานเอาไว้ว่า

“ในการพิพากษาคดีอาญาหาได้มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาในคดีอื่นดังเช่นที่บัญญัติไว้สำหรับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ไม่เพราะในคดีอาญาศาลจะต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าหนักพยานหลักฐานทั้งปวง จะไม่พิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

อนึ่ง เมื่อศึกษาต่อมาพบว่า ศาลฎีกาในปัจจุบันมีแนวโน้มในการนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาอยู่ด้วย โดยอ้างเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เรื่องคำพิพากษาผูกพันคู่ความมาใช้ในคดีอาญาผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยแล้วในคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ผูกพันเป็นยุติในคดีอาญาอื่นที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกัน ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 ซึ่งศาลกล่าวว่า

“คำวินิจฉัยในคดีอาญาอีกคดีหนึ่งของศาลชั้นต้น ที่วินิจฉัยว่ารถแทรกเตอร์เป็นกรรมสิทธิ์ของ ว. (จำเลยคดีนี้) เป็นคำวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและไม่เป็นประเด็นโดยตรงในคดีนั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นคำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์รถแทรกเตอร์ว่าเป็นของจำเลย จึงไม่ผูกพันโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 คดีนี้ศาลล่างทั้งสองจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีเป็นสำคัญ จะถือเอาข้อเท็จจริงซึ่งยุติในคดีก่อนมาผูกมัดให้ศาลวินิจฉัยคดีนี้ตามนั้นหาได้ไม่ ข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวเป็นเพียงพยานหลักฐานส่วนหนึ่งซึ่งศาลอาจใช้ประกอบการพิจารณาคดีนี้เท่านั้น การที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยคดีนี้โดยไม่ถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวจึงชอบแล้ว”

จากคำพิพากษาฎีกานี้ทำให้เราทราบว่าศาลฎีกามีการอ้างอิงถึงการนำหลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้ในคดีอาญาผ่าน

¹⁸ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 160.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ด้วย เพียงแต่ในคดีนี้ประเด็นที่ได้วินิจฉัยแล้วยังไม่เป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น หากประเด็นที่ได้วินิจฉัยแล้วเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ศาลน่าจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาอย่างแน่นอน

เพื่อยืนยันข้อสันนิษฐานข้างต้น ผู้เขียนจึงได้สัมภาษณ์นายประเสริฐ โอนพรัตน์วิบูล ประธานศาลอุทธรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์คณะที่พิจารณาคดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 โดยนายประเสริฐ โอนพรัตน์วิบูล ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจ พอสรุปใจความได้ว่า¹⁹

“เหตุที่ศาลในคดีอาญาดังกล่าวไม่ถึงข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเป็นเพราะคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าไม่ได้วินิจฉัยในประเด็นเดียวกันกับคดีนี้ อีกทั้งยังเป็นการวินิจฉัยเอาไว้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องซึ่งยังไม่มีความชัดเจนของข้อเท็จจริงอีกด้วย ในทางกลับกัน ถ้าหากข้อเท็จจริงเป็นประเด็นเดียวกันและศาลในคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในชั้นพิจารณาแล้ว ศาลในคดีอาญาภายหลังจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าอย่างแน่นอน ไม่สามารถที่จะโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ ประเด็นจะต้องจบไปทันที เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการลักลั่นในการรับฟังข้อเท็จจริง และไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดี อีกทั้งการใช้คำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเป็นบทตัดสินนวนยังช่วยประหยัดต้นทุนในการดำเนินคดีอาญาที่พิจารณาในภายหลังอีกด้วย เพราะศาลที่พิจารณาคดีอาญาในภายหลังไม่ต้องมานั่งสืบพยานกันอีกครั้งหนึ่ง”

กล่าวโดยสรุป ในอดีต ศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลอาญาคดีก่อนหน้า เพราะในคดีอาญา ศาลย่อมมีดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่นำเสนอเข้ามาในคดีอย่างเต็มที่ ศาลจะฟังข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่ปรากฏแต่ในเฉพาะในคดีนั้น และศาลจะไม่ลงโทษจำเลยจนกว่าจะเชื่อได้ตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในคดีนั้นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 1453/2525 อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาเช่นกันเพื่อป้องกันไม่ให้ศาลอาญาทั้งสองคดีวินิจฉัยข้อเท็จจริงขัดแย้งกัน และเพื่อประหยัดต้นทุนในการดำเนินคดีซ้ำกันสองครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกัน ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 และคำให้สัมภาษณ์ขององค์คณะที่ตัดสินคดีดังกล่าวนั่นเอง

¹⁹ สัมภาษณ์ ประเสริฐ โอนพรัตน์วิบูล, ประธานศาลอุทธรณ์, 6 สิงหาคม 2556

3.2.2 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อน

หน้า

เมื่อได้ทราบแล้วว่าศาลในคดีอาญาไม่จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า แม้ทั้งสองคดีจะมีข้อเท็จจริงและคู่ความชุดเดียวกันก็ตาม ประเด็นต่อมาที่ต้องพิจารณาคือถ้าหากคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา มีข้อเท็จจริงและคู่ความชุดเดียวกันกับคดีแพ่งก่อนหน้าซึ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้แล้ว ศาลในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะถูกผูกพันให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีแพ่งหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาแนวคำพิพากษากฎีกาในประเทศไทยพบว่า ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งเฉพาะในกรณีที่คดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น

โดยหลักทั่วไปแล้ว ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งไม่อาจนำไปใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาได้ ไม่ว่าคู่ความและประเด็นแห่งคดีทั้งสองจะเป็นชุดเดียวกันหรือไม่ก็ตาม เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้สามารถทำได้ ดังเช่นที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติให้นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาไปใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีแพ่งได้ อีกทั้งปัญหาเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งที่เป็นเรื่องของการนำสืบน้ำหนักคำพยานที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าฝ่ายตรงข้าม (Preponderance of Evidence) ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการพิสูจน์ในระดับที่ต่ำกว่าในคดีอาญา ที่จะเป็นการพิสูจน์จนปราศจากเหตุอันควรสงสัย²⁰ (Proof Beyond Reasonable Doubt)²¹ ดังนั้น การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งไปใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรเกิดขึ้น เพราะข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมีความถูกต้องแน่นอนน้อยกว่าข้อเท็จจริงในคดีอาญา

หากเราสังเกตหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วจะพบว่า มีแต่กฎหมายบัญญัติให้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องผูกพันตามข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 และมีกฎหมายให้คำพิพากษาคดีแพ่งผูกพันคดีแพ่งได้ถ้าเป็นคู่ความชุดเดียวกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 แต่ไม่มีกฎหมายที่ให้คำพิพากษาคดีแพ่งไปผูกพันคดีอาญา ฉะนั้น ถ้าเป็นคดีอาญาไม่มีกรณีที่จะไปอ้างเอาคำพิพากษาคดีแพ่งมาผูกพันคู่ความในคดีอาญาให้เป็นยุติได้เช่นเดียวกันในระหว่างคดีอาญาด้วยกันเองแม้คู่ความเป็นชุดเดียวกัน และประเด็นจะพาดพิงเกี่ยวเนื่องทับซ้อนกันก็ไม่มีกฎหมายให้เอาคำพิพากษาในคดีอาญาเรื่องหนึ่งไปผูกมัดคดีอาญาอีกเรื่องหนึ่งเป็นการเด็ดขาดได้ เพราะในกรณีนี้ไม่อาจที่จะอนุโลมเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

²⁰ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," *ตุลพาท* 13(เมษายน 2509): 38.

²¹ Proof Beyond Reasonable Doubt คือ มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาที่โจทก์ซึ่งเป็นฝ่ายที่กล่าวอ้างว่า จำเลยกระทำความผิด จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบจนศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง หากมีข้อสงสัยตามสมควรเกิดขึ้นหลังจากโจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบจนเสร็จสิ้นแล้ว ศาลก็ชอบที่จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยดังกล่าวให้แก่จำเลย

มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ไปใช้ในคดีอาญาโดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เนื่องจากหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่งเป็นหลักการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพของการค้นหาและรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญา ด้วยเหตุที่สภาพและลักษณะเฉพาะของคดีอาญามีอยู่ว่าคู่ความทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมถึงศาลมีหน้าที่ในการตรวจสอบและค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ออกมาใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด ตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) หากใช้ไปเอาคำพิพากษาในคดีเรื่องอื่นมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่²² ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

สำหรับในปัญหาที่ว่าข้อเท็จจริงในคดีแพ่งไม่สามารถรับฟังผูกพันคดีอาญาได้นั้นได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1446/2526 อธิบายเหตุผลเอาไว้อย่างชัดเจนว่า

“.....แต่คดีนี้เป็นคดีอาญา ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ทั้งนี้เพราะหลักการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักคำพยานในคดีแพ่งและคดีอาญาไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ในคดีแพ่งศาลจะชั่งน้ำหนักคำพยานว่าฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งกว่ากัน แต่ในคดีอาญาศาลจะต้องใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่าพยานโจทก์พอรับฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ฉะนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาในคดีของศาลแพ่งหมายเลขแดงที่ 7426/2518 และคดีหมายเลขแดงที่ 117/2510 จึงเป็นเพียงพยานหลักฐานที่ศาลจะนำมาชั่งน้ำหนักประกอบกับคำพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีนี้ว่า ข้อเท็จจริงมีน้ำหนักพอรับฟังว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่เท่านั้น ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งดังกล่าวเพียงอย่างเดียวมาวินิจฉัยชี้ขาดคดีนี้ได้โดยมิได้สืบพยานโจทก์จำเลยให้สิ้นกระแสความเสียก่อนจึงเป็นการไม่ชอบ”

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในคดีนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่าคดีแพ่งที่ถึงที่สุดดังกล่าวแม้จะผูกพันโจทก์กับจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคแรกนั้น ก็เป็นการผูกพันเฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น แต่คดีนี้เป็นกรณีการพิจารณาคดีอาญา หากได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบทใดให้อำนาจศาลในการถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของคดีแพ่ง ด้วยเหตุนี้ จึงไม่อาจนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งมารับฟังเป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาได้ ศาลอาญาจำต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่มีการนำสืบเข้ามาในคดีเท่านั้น²³ นอกจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1446/2526 นี้แล้ว ก็ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินยืนยันตามแนวบรรทัดฐานดังกล่าวอีกเช่น

²² จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 113.

²³ เกียรติชจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: พลสยามพรีนติ้ง, 2553), หน้า 289.

คำพิพากษาฎีกาที่ 4751/2539 “ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดกำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ดังนั้น ในการพิพากษาคดีอาญาศาลไม่จำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง แต่ต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์และจำเลยที่นำสืบใหม่ในคดีอาญา ดังนั้น โจทก์อ้างว่าคำพิพากษาต้องผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคแรกนั้นย่อมผูกพันคู่ความเฉพาะในคดีแพ่งดังกล่าวเท่านั้น หาผูกพันคดีอาญาไม่”

คำพิพากษาฎีกาที่ 2836/2540 “ในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ กรณียังมีการโต้แย้งกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทว่าเป็นของโจทก์หรือจำเลยโดยโจทก์ฟ้องทางแพ่งอ้างว่าเป็นที่ดินของโจทก์ ขอให้จำเลยโอนที่ดินพิพาทคืนแก่โจทก์ และคดีดังกล่าวศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย แม้ว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งก็ตาม แต่คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งก็สามารถนำมารับฟังประกอบในคดีอาญานี้ได้...”

คำพิพากษาฎีกาที่ 1998/2553 “ประเด็นข้อพิพาทในคดีแพ่งที่ว่าจำเลยที่ 1 ซื้อที่ดินพิพาทจากโจทก์หรือไม่เป็นประเด็นอันเป็นข้อสำคัญแห่งคดี แต่คำพิพากษาในคดีดังกล่าวมีผลผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่อาจนำผลของคำวินิจฉัยในคดีแพ่งมาผูกพันคำวินิจฉัยในคดีอาญาได้ คงเป็นพยานหลักฐานส่วนหนึ่งที่ศาลในคดีอาญาจะต้องนำมาชั่งน้ำหนักประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ว่ามีน้ำหนักให้รับฟังว่าจำเลยทั้งสองได้กระทำความผิดฐานเบิกความเท็จจริงหรือไม่”

อนึ่ง มีข้อควรสังเกตว่ากรณีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4751/2539, 2836/2540 และ 1998/2553 ล้วนแต่เป็นกรณีที่ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งมีลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา ศาลในคดีอาญาจึงไม่นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแนวคำพิพากษาฎีกาตามที่กล่าวมานี้ จึงสามารถสรุปบรรทัดฐานศาลฎีกาของประเทศไทยในเบื้องต้นได้ว่า โดยหลักแล้วการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะไม่รับฟังตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งโดยเฉพาะเมื่อข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมีลักษณะที่เป็นโทษต่อจำเลยในคดีอาญา กล่าวคือ แม้ประเด็นและคู่ความในคดีแพ่งจะเป็นชุดเดียวกับในคดีอาญา แต่ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งก็ไม่อาจรับฟังมาผูกพันให้คดีอาญาต้องถือตามได้ เว้นแต่กรณีนำมาพิจารณาประกอบการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ ตามนัยของคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานใหม่ โดยได้นำเอาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 ที่ได้วินิจฉัยว่า

“โจทก์เคยฟ้องจำเลยที่ 1 และบุตรสาวต่อศาลแพ่งว่าร่วมกันก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาทรुकูล้ำที่ดินของโจทก์ ศาลแพ่งวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของโจทก์ฟังไม่ได้ว่าจำเลยก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาทรुकูล้ำที่ดินของโจทก์ พิพากษายกฟ้อง คดีแพ่งดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาคดีแพ่งดังกล่าวย่อมผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคหนึ่ง การที่โจทก์มาฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้แม้จะเป็นคดีอาญา แต่คดีคงมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่ารั้วคอนกรีตพิพาทรुकูล้ำเข้าไปในที่ดินของโจทก์หรือไม่ อันเป็นประเด็นโดยตรงในคดีแพ่งดังกล่าว จึงต้องรับฟังว่าจำเลยที่ 1 ไม่ได้ก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาทรुकูล้ำที่ดินของโจทก์ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362 และมีผลถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นสามีของจำเลยที่ 1 ด้วย และเมื่อรั้วคอนกรีตพิพาทมิได้รुकูล้ำที่ดินของโจทก์แล้ว ข้อเท็จจริงจึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสองได้ยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งที่ดินเพื่อถือเอาที่ดินส่วนใดของโจทก์มาเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 363”

เมื่อวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 แล้วจะพบว่า คดีดังกล่าวมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าคู่ความชุดเดียวกัน (Same Parties) พิพาทกันโดยดำเนินคดีเป็นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ในคดีแพ่งมีการฟ้องละเมิดขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและขับไล่จากการที่จำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์ ส่วนในคดีอาญา โจทก์ฟ้องให้จำเลยคนเดียวกันนี้รับผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา ต่อมา ศาลในคดีแพ่งได้มีคำพิพากษายกฟ้องถึงที่สุดก่อนคดีอาญาว่า ที่ดินแปลงที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย จำเลยมีสิทธิอยู่ได้ จึงฟังมิได้ว่าจำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์โดยละเมิด จากนั้นไม่นาน ศาลในคดีอาญาที่พิพากษาคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันนี้ก็พิพากษาว่า การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะต้องรับฟังตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งที่ได้พิพากษายกฟ้องถึงที่สุดไปก่อนหน้า การที่ศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยถึงที่สุดว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย ศาลในคดีอาญาจะต้องฟังว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยเช่นเดียวกัน เพราะคดีทั้งสองมีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน อีกทั้งมีคู่ความชุดเดียวกันอีกด้วย การกระทำของจำเลยจึงไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา ศาลในคดีอาญาไม่สามารถรับฟังหรืออนุญาตให้โจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ เพราะต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งในฐานะที่เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ (Undisputable Facts) ในคดีอาญานั้นเอง ดังนั้น หลักวินิจฉัยที่ได้จากการพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 นั้นมีอยู่ว่า

“คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งนั้นเมื่อวินิจฉัยไว้เป็นคุณแก่จำเลย และเป็นที่สุดอย่างไรแล้ว คู่ความในคดีนั้นย่อมต้องถูกผูกพันเป็นการเด็ดขาด ไม่อาจจะโต้เถียงเป็นอย่างอื่นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคหนึ่ง ดังนั้น เมื่อคู่ความชุดเดียวกันนี้มาพิพาทกันในเรื่องเดียวกันเป็นคดีอาญา ศาลในคดีอาญาก็ต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งโดยผลของมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”²⁴

เพื่อสนับสนุนคำอธิบายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงได้สัมภาษณ์นายประพันธ์ ทรัพย์แสง ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์คณะที่พิจารณาคดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 โดยนายประพันธ์ ทรัพย์แสง ได้กล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจ พอสรุปใจความได้ว่า²⁵

“การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 มีความจำเป็นที่จะต้องวินิจฉัยตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง เพราะเมื่อศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้จนถึงที่สุดแล้ว ข้อเท็จจริงก็ควรจะยุติไปในครั้งเดียว ศาลในคดีอาญาที่มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเหมือนกันจะไม่ฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งได้อย่างไร อีกทั้งการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งยังทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของทั้งสองศาลไม่ขัดแย้งกันเอง ประหยัดต้นทุนทางเศรษฐกิจ และประหยัดเวลาไม่ต้องมาสืบพยานกันใหม่อีกด้วย หลักการดังกล่าวไม่ได้ใช้กับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น ในความเป็นจริงที่เกิดในทางปฏิบัติแม้ไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็มีการฟ้องคู่ขนานกันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งทั้งสองคดีมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเหมือนกัน ศาลก็ต้องนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคดีอื่นมาใช้อยู่เสมอๆ”

ต่อมาก็ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 วินิจฉัยยืนยันหลักการเดียวกันนี้ว่า

“เมื่อจำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ในคดีที่โจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้และในที่สุดศาลฎีกามีคำพิพากษาวินิจฉัยว่ามีเหตุให้พิจารณาใหม่ตามคำร้องของจำเลยที่ 1 โดยฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 1 ไม่ทราบว่าจะถูกโจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ที่ศาลแพ่ง แต่เพิ่งมาทราบเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2540 ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงเป็นอันยุติและผูกพันโจทก์กับจำเลยที่ 1 ผู้เป็นคู่ความด้วยเหตุนี้เอง การที่โจทก์กล่าวอ้างในฟ้องว่าเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2540 จำเลยทั้งสามร่วมกันโอนที่ดินพิพาททั้งสามแปลงในกรรมสิทธิ์ส่วนของจำเลยที่ 1 ให้แก่จำเลยที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในวันตาม

²⁴ จรัญ ภักดีธนากุล, ฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 114.

²⁵ สัมภาษณ์ ประพันธ์ ทรัพย์แสง, ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์, 19 สิงหาคม 2556

ฟ้องดังกล่าวจำเลยที่ 1 ยังไม่ทราบว่าจะถูกโจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ ดังนั้น ในขณะที่เกิดเหตุตามฟ้อง จึงไม่อาจฟังเป็นยุติว่าจำเลยทั้งสามร่วมกันโอนทรัพย์โดยรู้ว่าโจทก์ผู้เป็นเจ้าของได้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ทั้งนี้เพื่อมิให้โจทก์ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ไม่อาจถือได้ว่าจำเลยทั้งสามมีเจตนาร่วมกันกระทำความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 350”

คำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 นี้ นำมาซึ่งข้อถกเถียงทางวิชาการได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เนื่องด้วยบรรทัดฐานที่คำพิพากษาดังกล่าวได้วางเอาไว้มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในสากลประเทศอย่างสิ้นเชิง เพราะในต่างประเทศไม่มีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาโดยเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคำพิพากษาคดีก่อนหน้าเป็นคดีแพ่ง นอกจากนี้ ถ้าหากศึกษาถึงแนวคิดเรื่องหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีแล้วจะพบว่า เป็นหลักที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น ห้ามประเทศใดในสากลประเทศที่นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะในคดีอาญามีหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอยู่ว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องร่วมกันตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น ตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ด้วยเหตุนี้แล้ว จึงไม่มีความชอบธรรมที่จะอ้างนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญา ไม่ว่าจะคำพิพากษาของคดีก่อนหน้าจะเป็นคำพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตามที่ เพราะหลักการดังกล่าวไม่อาจจะในประเทศไทยหรือในสากลประเทศ ถือเป็นหลักที่ใช้กันอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเท่านั้น ยกตัวอย่างตามกฎหมายไทยก็เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ซึ่งล้วนแต่เป็นการบัญญัติให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีแพ่งทั้งสิ้น ห้ามตัวอย่างใดที่นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีไปใช้ในคดีอาญาไม่ เพราะหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีไม่มีช่องทางที่จะนำมาบังคับใช้กับคดีอาญาได้เลย ดังเช่นที่นักนิติศาสตร์ในประเทศไทยหลายท่านได้ให้ความเห็นเอาไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรี ได้อธิบายถึงประเด็นดังกล่าวเอาไว้ในลักษณะสอดคล้องกับที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเอาไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2836/2540 โดยกล่าวเอาไว้ในคำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานว่า

“สำหรับความผิดอาญานั้น ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดอ้างข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาเป็นพยานหลักฐานให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญารับฟังตามนั้น ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องฟังข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่ปรากฏแต่เฉพาะในสำนวนคดีนั้น

เพื่อวินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ หากมีการนำเสนอข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นเข้ามาในคดีอาญา ศาลจะรับฟังในฐานะที่เป็นพยานความเห็นหรือพยานบอกเล่าเท่านั้นเอง”²⁶

นายโอสถ โกศิน ได้อธิบายเอาไว้ในคำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานว่า “คำพิพากษาคดีอาญาไม่อาจเป็นบทตัดสินสำนวนในคดีแพ่ง และเช่นกันกับคำพิพากษาคดีแพ่งก็ไม่อาจเป็นบทตัดสินสำนวนของคดีอาญา”²⁷

ส่วนศาสตราจารย์พิเศษโสภณ รัตนกร ได้อธิบายเอาไว้ในหนังสือคำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานว่า “ความผูกพันของคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 เป็นความผูกพันในคำพิพากษาหรือคำสั่งคดีแพ่งด้วยกันเท่านั้น หาได้ผูกพันศาลที่พิจารณาคดีอาญาให้ถือข้อเท็จจริงตามคดีแพ่งไม่”²⁸

นอกจากนี้ คำกล่าวที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในหลักกฎหมายพยานหลักฐานของอังกฤษก็มีอยู่ว่า หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนี้ไม่มีที่ยืนอยู่ในคดีอาญา (Issue Estoppel does not apply in English Criminal Proceedings) เพราะฉะนั้นแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาฎีกาเดิมของไทยจึงน่าจะถูกต้องตรงตามมาตรฐานสากลและลักษณะเฉพาะของคดีอาญาที่อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 ได้วางแนวบรรทัดฐานเอาไว้ชัดเจนว่า ให้ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งโดยอ้างเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคหนึ่ง มาใช้ในคดีอาญาตามช่องทางที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 ได้เปิดช่องเอาไว้²⁹ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาเหตุผลเพื่อจะนำมาใช้ในการอธิบายรากฐานของความชอบธรรมตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และ 5175/2547 ให้ได้

ในประเด็นนี้ หากพิจารณาคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และ 5175/2547 อย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วจะพบว่า คำพิพากษาฎีกาทั้งสองมีความแตกต่างจากคำพิพากษาฎีกาที่ 1446/2526 , 4751/2539, 2836/2540 และ 1998/2553 เพราะคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 นั้นศาลในคดีส่วนแพ่งได้มีการวินิจฉัยว่า “ฟังไม่ได้ว่าจำเลยก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาททุกกล้าที่ดินของโจทก์ พิพากษายกฟ้อง” ซึ่งเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา การนำข้อเท็จจริงมาผูกพันคดีอาญาจึงมีแต่เอื้อประโยชน์แก่จำเลย หากมีผลร้ายใดๆ แก่จำเลยไม่เช่นเดียวกันกับคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 ซึ่งศาลในคดีส่วนแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา จึงมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมารับฟังเป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญา

²⁶ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 160.

²⁷ โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 299.

²⁸ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, หน้า 224.

²⁹ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 115.

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าจะมีข้อห้ามและผลร้ายใดๆ ที่จะนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมารับฟังเป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญา³⁰

นอกจากนี้ เรายังอาจอธิบายเหตุผลสนับสนุนคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และ 5175/2547 ได้อีกว่า การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาเป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาโดยหลักแล้วยังเป็นไปตามบรรทัดฐานของศาลฎีกาเดิม คือไม่สามารถทำได้ เว้นแต่กรณี คำพิพากษาในคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งในลักษณะนี้เป็นการรับฟังเพื่อผูกมัดใจทักในคดีอาญา หาใช่จำเลยไม่³¹ อีกทั้งตามที่ผู้เขียนได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์คณะในคดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 มานั้น ยังพบเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ว่า การถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น นอกจากจะเป็นการรับฟังในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยแล้ว การรับฟังข้อเท็จจริงในลักษณะนี้ยังช่วยสร้างความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลแพ่งและศาลอาญาให้เกิดขึ้น เพื่อป้องกันการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกันของทั้งสองศาล อีกทั้งยังช่วยป้องกันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และเป็นการประหยัดเวลาในการดำเนินคดีของศาลอาญาอีกด้วย³² ซึ่งการอธิบายในลักษณะที่กล่าวมานี้ ยังพอเป็นเหตุผลสนับสนุนความชอบธรรมของการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาได้อยู่บ้าง

สรุปได้ว่า โดยหลักแล้วศาลในคดีอาญาไม่ต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าแม้จะมีประเด็นพิพาทและคู่ความเป็นชุดเดียวกันก็ตามหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งไม่เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญานั้นเอง อย่างไรก็ตาม ถ้าหากข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีแพ่งมีลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ศาลที่พิจารณาคดีอาญาก็จำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งทันทีในฐานะที่เป็นบทตัดสินสำนวนในการพิจารณาคดีอาญาโดยผลของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 เพราะถือว่าคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าซึ่งเป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ (Undisputable Fact as a Result of Estoppel) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84(2) นั้นเอง

โดยภาพรวมของการศึกษาในบทที่ 3 ทำให้เราทราบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้พัฒนาหลักการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เพื่อตอบสนองภารกิจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและคุ้มครองสิทธิของจำเลยใน

³⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา, หน้า 290-291.

³¹ จริฎ ภัคดิธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 116.

³² สัมภาษณ์ ประพันธ์ ทรัพย์แสง, ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์, 19 สิงหาคม 2556

คดีอาญา โดยเราสามารถกล่าวถึงภาพรวมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันได้ว่า “ศาลในคดีอาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดีตามพยานหลักฐานที่ได้นำสืบเข้ามาในสำนวนคดีต่อหน้าจำเลยในคดีนั้น และศาลจะต้องเชื่อโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ อีกทั้งในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลในคดีอาญา ศาลจะต้องมีบทบาทค้นหาข้อเท็จจริงในเชิงรุกร่วมกับตำรวจ พนักงานอัยการ และองค์กรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา เพื่อที่จะสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุดด้วย” อนึ่ง นอกเหนือจากภาพรวมของหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กล่าวมาก่อนหน้าแล้ว ศาลฎีกาของประเทศไทยยังได้ริเริ่มสร้างบรรทัดฐานในการดำเนินคดีอาญาใหม่ โดยกำหนดให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาด้วย แม้จะไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรให้อำนาจเอาไว้ก็ตาม เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งกันของคำพิพากษาสองคดี และป้องกันการดำเนินคดีอาญาในข้อเท็จจริงเดียวกันซ้ำซ้อนถึงสองครั้ง ซึ่งจะก่อให้เกิดการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและงบประมาณในการดำเนินคดี

อย่างไรก็ตาม ต่อประเด็นปัญหาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นมีเรื่องที่ต้องพิจารณาว่า การที่ศาลฎีกาได้นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั้งที่ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรให้อำนาจเอาไว้ อาจทำให้เกิดปัญหาความลักลั่นขัดแย้งกันระหว่างหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี กับหลักการดำเนินคดีอาญาที่บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ เพราะการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดให้นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ อาจเป็นเพราะโดยเจตนารมณ์แล้ว หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อปรัชญาพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาก็เป็นได้ ในบทต่อไปผู้เขียนจะได้อธิบายถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาต่อไป

บทที่ 4

ปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญา ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศไทย

หลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยถูกพัฒนาต่อเนื่องมาโดยตลอดตั้งแต่สะท้อนให้เราเห็นอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ บรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาก็มีบทบาทในการสร้างหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาด้วยเช่นกัน ดังเช่นหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นที่ได้ศึกษามาแล้วในบทก่อนหน้า

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักการดำเนินคดีอาญาที่ถูกพัฒนาและบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหลักการดำเนินคดีอาญาที่ถูกพัฒนาโดยบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกามีที่มาแยกต่างหากจากกัน จึงทำให้ในบางครั้ง หลักการดำเนินคดีอาญาซึ่งถูกพัฒนาโดยมีที่มาแตกต่างกันนี้มีลักษณะที่ลึกลับขัดแย้งกันเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเกิดขึ้นเพราะอาจทำให้นโยบายของกฎหมาย (Legal Policy) บางประการต้องเสียไป ในบทนี้ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาที่เกิดจาก (1) การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า และ (2) การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง เพราะการได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น จะทำให้เราสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมและเสนอแนะแนวทางแก้ไขแนวคิดในการนำเอาคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาได้

4.1 ปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า

ถึงแม้ในปัจจุบัน ศาลฎีกาของประเทศไทยจะไม่มีกรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าก็ตาม แต่จากการศึกษาถึงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2396/2554 ทำให้เราทราบว่า ศาลฎีกาเริ่มมีแนวคิดในการนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในกรณีที่คดีอาญาทั้งสองคดีมีข้อเท็จจริงและคู่ความเป็นชุดเดียวกัน (Same Parties and Same Issue) โดยอาศัยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เรื่องคำพิพากษาผูกพันคู่ความมาบังคับใช้อย่างไรก็ตาม หากในอนาคตศาลฎีกาจะมีการนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดีมาใช้ในกรณีที่คดีอาญาทั้งสองคดีมีข้อเท็จจริงและคู่ความเป็นชุดเดียวกันอย่างจริงจัง อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาต่อหน้า ปัญหาเรื่องการ

ขัดแย้งต่อหลักการดำเนินคดีแบบตรวจสอบ รวมถึงปัญหาเรื่องสถานะของคำพิพากษาในคดีอาญาคดี ก่อนที่เป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีหลัง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่าง ถี่ถ้วนดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ

การดำเนินคดีอาญา ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งมีหลักการสำคัญว่าองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหาและต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ¹ ดังนั้น ศาล อัยการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกฝ่ายจะต้องดำเนินบทบาทในเชิงรุก (Active) เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพราะคดีอาญามี ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างมาก การแสวงหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับความจริง จำเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นพิเศษ

สำหรับแนวคิดการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า แม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้แก่ศาล ยุติธรรม แต่แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ เพราะการ ที่ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า ทำให้ศาลไม่สามารถ วินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้เลย ทั้งที่คดีอาญาทั้งสองคดีมีมูลความแห่งคดีที่แตกต่างกัน (Different Claim) และศาลที่พิจารณาคดีอาญาแต่ละคดีควรจะมีดุลพินิจในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เป็นอิสระไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาอื่นใด เพื่อให้การค้นหาความจริงในคดี เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แต่ศาลและเจ้าพนักงานใน กระบวนการยุติธรรมอื่นๆ กลับต้องห้ามไม่ให้ค้นหาความจริงใดๆ เพื่อเพิ่มเติมหรือหักล้างข้อเท็จจริง ที่ปรากฏในคดีอาญาก่อนหน้า ซึ่งถือว่าขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาที่ยึดหลักการดำเนินคดีแบบ ตรวจสอบอย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่า การถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อน หน้า แม้จะมีข้อดีในการสร้างความเป็นเอกภาพของข้อเท็จจริงทั้ง 2 คดี แต่ในขณะเดียวกันกลับทำให้ หลักการดำเนินคดีอาญาที่มีลักษณะเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบต้องเสียไป ซึ่งถือเป็นเรื่อง ที่สำคัญเพราะหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวม และเพื่อให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีความถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริง มากที่สุด

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), หน้า 50.

4.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าหลักการสำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาก็คือการพิจารณาคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเท่านั้น ดังนั้น การที่ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า เท่ากับศาลในคดีอาญาไม่เปิดโอกาสให้มีการพิจารณาสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาคดีนี้ต่อหน้าจำเลยนั่นเอง

หลักการสำคัญในการพิจารณาคดีอาญาที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 นี้คือ หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีหลักสำคัญว่า การพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และพยานหลักฐานที่ศาลจะใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้นำมาสืบต่อหน้าจำเลยในชั้นพิจารณาเท่านั้น เพื่อให้จำเลยมีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) โดยอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับรองสิทธิดังกล่าวของจำเลยเอาไว้อย่างเด็ดขาด ทำให้จำเลยไม่สามารถสละสิทธินี้ได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายเล็งเห็นว่าจำเลยจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของจำเลย จึงควรให้จำเลยได้รับทราบกระบวนการพิจารณาที่ดำเนินไปรวมถึงรับทราบข้อเท็จจริงทุกอย่างในคดีเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ การที่ศาลในคดีอาญายึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าโดยไม่เปิดโอกาสให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง เท่ากับศาลนำพยานหลักฐานที่ไม่ได้สืบต่อหน้าจำเลยในคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้พยานในคดีก่อนหน้าหลีกเลี่ยงไม่มาเบิกความในศาลต่อหน้าจำเลยในคดีหลัง อันทำให้จำเลยเสียโอกาสในการซักค้าน (Cross-Examination) พยานดังกล่าว² ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 อย่างชัดเจน สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของจำเลยที่กฎหมายรับรองให้บนพื้นฐานของหลักศุนิติกกระบวนการ (Due Process of Law)³ ย่อมถูกจำกัดลงไป

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่า ในปัจจุบันนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยไม่ได้เป็นที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดแล้ว เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ได้วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลในคดีอาญาสามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ในหลายๆ กรณี เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเป็นไปโดยไม่ชักช้า อย่างไรก็ตาม โดยหลักแล้วยังคงต้องถือว่าการ

² ฉานี สิงหนาท, คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2554), หน้า 435.

³ หลักศุนิติกกระบวนการ (Due Process of Law) คือ กระบวนการตามกฎหมายที่กำหนดรับรองว่า ในทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรม จำเลยจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยวิธีการที่เป็นธรรม ก่อนที่จะมีการลิดรอนสิทธิในชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินของจำเลยแล้วแต่กรณี

พิจารณาสืบพยานในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีที่ศาลจะพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้จะต้องเป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติเอาไว้เท่านั้น ซึ่งการที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นที่ยึดตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าหาใช่เป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้แต่อย่างใด การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าจึงยังคงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอยู่นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า ไม่ถือเป็นกรณียกเว้นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ดังนั้น จึงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน เพราะศาลยึดเอาข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าซึ่งมีมูลแห่งคดี (Cause of Action) แตกต่างกับคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยไม่มีการสืบพยานในคดีนี้เลย

4.1.3 ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำพิพากษาคดีก่อน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานบอกเล่า (Hearsay) เอาไว้ดังนี้

“มาตรา 226/3 ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น...”

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ได้ให้ความหมายของพยานบอกเล่าเอาไว้ และในขณะเดียวกันก็วางบทตัดพยานบอกเล่าเอาไว้ด้วย โดยหลักกฎหมายพยานหลักฐานว่าด้วยพยานบอกเล่านี้ ประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดมาจากหลัก

กฎหมายพยานหลักฐานของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law Countries)⁴ ซึ่งมีความเชื่อว่าพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ดีที่สุด ต้องผ่านกระบวนการถามค้านโดยคู่ความฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับพยานหลักฐานชิ้นนั้น (Cross-Examination) การยอมให้รับฟังพยานบอกเล่าย่อมทำให้หลักการดังกล่าวเสียไป ด้วยเหตุที่พยานบุคคลที่นำมาเบิกความต่อศาลไม่ใช่ผู้ที่รู้เห็นหรือประสบเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง เพียงแต่ได้รับฟังข้อเท็จจริงต่อมาอีกทอดหนึ่งเท่านั้น แม้มีการถามค้านพยานบุคคลดังกล่าวก็หาได้ทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการตัดโอกาสในการซักค้านประจักษ์พยานเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานที่เบิกความต่อศาลของคู่ความฝ่ายตรงข้ามด้วย ดังนั้น การรับฟังพยานบอกเล่าจึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม และเป็นที่มาของบทตัดพยานบอกเล่าออกจากคดีนั่นเอง⁵

สำหรับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้านั้น เป็นกรณีที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเป็นยุติเด็ดขาดตามนั้นโดยไม่เปิดโอกาสให้มีการสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาสถานะของข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าตามกฎหมายลักษณะพยานแล้ว จะพบว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามีลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 อย่างชัดเจน สอดคล้องกับความเห็นของนักนิติศาสตร์ที่ได้เคยกล่าวเอาไว้ เช่น

ศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศร กล่าวว่า⁶

“ในคดีอาญานั้นย่อมจะถือได้เสมอว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของคดีอื่นนั้น ศาลย่อมจะถือว่าเป็นแต่เพียงพยานความเห็นหรือพยานบอกเล่าเท่านั้น ซึ่งรับฟังไม่ได้”

ศาสตราจารย์พิเศษเข้มชัย ชุตินวงศ์ กล่าวว่า⁷

“คำพิพากษาในคดีเรื่องก่อนถือเป็นพยานบอกเล่าและพยานความเห็นรวมกัน คือ เป็นความเห็นของผู้พิพากษาที่รับฟังคำบอกเล่าของพยานที่มาเล่าให้ฟัง

⁴ กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) หมายถึง กลุ่มประเทศที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 257.

⁶ ประมุข สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 160.

⁷ เข้มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551), หน้า 180-181.

แล้วชี้ขาดลงไปว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร โดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีเรื่องปัจจุบันไม่มีโอกาสได้ฟังการสืบพยานข้อเท็จจริงที่ปรากฏเลย และตัวผู้พิพากษาในคดีก่อนก็ไม่ได้มาเป็นพยานเพื่ออธิบายเหตุผลว่าเหตุใดตนจึงสรุปข้อเท็จจริงออกมาตามที่ปรากฏในคำพิพากษา ดังนั้น จึงไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีปัจจุบันได้...”

นอกจากนี้ ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเอาไว้ว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้าถือเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีอาญาเท่านั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2836/2540 “ในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ กรณียังมีการโต้แย้งกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทว่าเป็นของโจทก์หรือจำเลยโดยโจทก์ฟ้องทางแพ่งอ้างว่าเป็นที่ดินของโจทก์ ขอให้จำเลยโอนที่ดินพิพาทคืนแก่โจทก์ และคดีดังกล่าวศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย แม้ว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งก็ตาม แต่คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งก็สามารถนำมารับฟังประกอบในคดีอาญานี้ได้...”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1998/2553 “ประเด็นข้อพิพาทในคดีแพ่งที่ว่าจำเลยที่ 1 ชื่อที่ดินพิพาทจากโจทก์หรือไม่เป็นประเด็นอันเป็นข้อสำคัญแห่งคดี แต่คำพิพากษาในคดีดังกล่าวมีผลผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่อาจนำผลของคำวินิจฉัยในคดีแพ่งมาผูกพันคำวินิจฉัยในคดีอาญาได้ คงเป็นพยานหลักฐานส่วนหนึ่งที่ศาลในคดีอาญาจะต้องนำมาชั่งน้ำหนักประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ว่ามีน้ำหนักให้รับฟังว่าจำเลยทั้งสองได้กระทำความผิดฐานเบิกความเท็จจริงหรือไม่”

ผลจากการที่ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาเรื่องก่อนเป็นเพียงพยานบอกเล่า ทำให้ศาลที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้านี้ได้ โดยผลของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 226/3 และถึงแม้จะพิจารณาได้ว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้านี้มีสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่า นั้นน่าจะเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตาม แต่ในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าเหล่านั้น ศาลก็ต้องปฏิบัติตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1 ได้กำหนดเอาไว้ว่า “ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า...ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน...” ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติ

ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่าอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของความน่าเชื่อถือได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีอาญาก่อนหน้าถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามีลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ดังนั้น การที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่มุ่งตัดพยานบอกเล่าออกจากสำนวนคดี

เมื่อพิจารณาภาพรวมของการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าแล้วจะพบว่า อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการอันได้แก่ ปัญหาการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย ปัญหาการไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ รวมถึงปัญหาการมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าของข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าทั้งสิ้น ในหัวข้อต่อไปจะเป็นการพิจารณาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า ซึ่งก็ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาหลายประการเช่นกัน ดังจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

4.2 ปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ศาลฎีกาของประเทศไทยมีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญา โดยศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานเอาไว้อย่างชัดเจนในคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 ให้ศาลในคดีอาญาจำต้องรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งในกรณีที่คำพิพากษาคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลแพ่งและศาลอาญาซึ่งถือเป็นศาลยุติธรรมด้วยกัน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการสิ้นเปลืองต้นทุนในการดำเนินคดีสองครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น ปัญหาความแตกต่างระหว่างลักษณะของคดีแพ่งและคดีอาญา ปัญหาความเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงของภาครัฐ ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อนำข้อเท็จจริงมาผูกพันคดีอาญา ปัญหาการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ปัญหาการรับฟังพยานหลักฐาน

ในสำนวน รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับสถานะของคำพิพากษาในคดีแพ่งที่เป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญาเท่านั้น โดยขอแจกแจงปัญหาตามที่กล่าวมาข้างต้นโดยละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 ปัญหาความแตกต่างระหว่างลักษณะของคดีแพ่งและคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งนั้น มีลักษณะวิธีการในการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันหลายประการ รวมถึงความแตกต่างในแง่ของปรัชญาการดำเนินคดีและความสำคัญต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนั้น ลักษณะความแตกต่างของคดีอาญาและคดีแพ่งจึงเป็นปัญหาสำคัญสำหรับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่ง โดยเราสามารถแจกแจงความแตกต่างของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งได้ดังนี้

4.2.1.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดี

วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแพ่งสะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนจากลักษณะของกฎหมายแพ่ง กล่าวคือ กฎหมายแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน โดยกฎหมายจะมุ่งสถาปนาสิทธิ กำหนดถึงการใช้สิทธิ และคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนที่มีต่อกัน⁸ หากเมื่อใดมีการกระทบกระทั่งของสิทธิในทางแพ่งและสร้างความเสียหายแก่เอกชนผู้อื่น เช่น ทำละเมิด หรือผิดสัญญา เอกชนผู้ได้รับความเสียหายย่อมสามารถฟ้องร้องให้อีกฝ่ายชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินคดีแพ่ง คือ มุ่งเยียวยาเอกชนผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพหรือสถานะเดิมก่อนที่จะเกิดการกระทบกระทั่งสิทธิให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้⁹

สำหรับวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญานั้น มีความแตกต่างออกไป ทั้งนี้ด้วยสาเหตุที่กฎหมายอาญามีลักษณะของความเป็นกฎหมายมหาชนที่กำหนดถึงความผิดและโทษทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดต้องรับ กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชนขึ้นอย่างชัดแจ้ง ด้วยเหตุที่รัฐมีภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในขณะที่การกระทำความผิดอาญานั้น นอกจากจะกระทบต่อตัวผู้เสียหายโดยตรงแล้ว ยังเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมหาชนในภาพรวมด้วย รัฐจึงมีหน้าที่เข้ามาจัดการดำเนินคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เว้นแต่ความผิดต่อส่วนตัวที่ต้องได้รับความยินยอม

⁸ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 21.

⁹ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2549), หน้า 9.

จากผู้เสียหายก่อนเท่านั้น¹⁰ ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายต่อการป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยของมหาชนจากการกระทำความผิดอาญาประเภทต่างๆ ในขณะเดียวกันก็เป็นการคุ้มครองประชาชนจากภัยคุกคามที่มีต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของเขาด้วย¹¹ นอกจากนี้ หากพิจารณาในแง่ของวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาแล้ว จะทราบว่า การลงโทษทางอาญามีขึ้นเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และให้ความรู้แก่ผู้กระทำความผิดว่าการกระทำใดที่ขัดต่อบรรทัดฐานของสังคม (Education) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มุ่งสร้างความสมานฉันท์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย (Restoration) และในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการตัดโอกาสของผู้กระทำความผิดในการกระทำความผิดซ้ำ (Incapacity) รวมถึงเป็นการข่มขู่สังคมและแก้แค้นทดแทนต่อผู้กระทำความผิดด้วย (Deterrence and Retribution)¹²

4.2.1.2 ผู้มีอำนาจฟ้องคดี

สำหรับคดีแพ่งนั้น ผู้มีหน้าที่กำหนดคดีคือคู่ความ โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายมีสิทธิเด็ดขาดในการที่จะฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องคดีก็ได้ หรือจะฟ้องดำเนินคดีในรูปแบบหรือยกประเด็นใดขึ้นเป็นข้อพิพาทก็ย่อมสามารถทำได้ นอกจากนี้ ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์สามารถเลือกนำเสนอพยานหลักฐานได้โดยอิสระ อีกทั้งสามารถที่จะเลือกนำข้อเท็จจริงใดมาเสนอตีแผ่ในชั้นศาลก็ได้อีกด้วย¹³

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องของภาครัฐ ด้วยสาเหตุที่รัฐมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แม้ว่าเอกชนผู้เสียหายจะไม่ประสงค์ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ก็ไม่ตัดสิทธิภาครัฐที่มีอำนาจบริบูรณ์ในการฟ้องร้องคดีอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อนึ่ง ในประเด็นนี้ต้องแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือ ความผิดต่อแผ่นดิน และความผิดต่อส่วนตัว ในส่วนของความผิดต่อแผ่นดินผู้มีอำนาจฟ้องคดีย่อมเป็นภาครัฐตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ถ้าหากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว สิทธิในการฟ้องร้องคดีจะเป็นไปตามความต้องการของเอกชนผู้เสียหาย โดยกฎหมายอาญาบัญญัติกำหนดให้ความยินยอมของผู้เสียหายเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญาของภาครัฐได้ ยกตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “คดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้สอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความ

¹⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา, 2536), หน้า 2.

¹¹ สง่า ลีนะสมิต, กฎหมายอาญา (กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, 2524), หน้า 7.

¹² Wayne R. LaFave & Austin W. Scott, Criminal Law (United States: West Publishing, 1972), p. 24.

¹³ คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 7-8.

ยินยอมของผู้เสียหายด้วยการเข้าร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐ ถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้รัฐสามารถเริ่มต้นคดีได้ ดังนั้น ศาล พนักงานอัยการ หรือตำรวจ จะสามารถดำเนินคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวได้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับ “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี” ตามที่กล่าวมาเท่านั้น นอกจากนี้ หากพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) ที่บัญญัติว่า “ในคดีความผิดต่อส่วนตัว สิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ย่อมระงับไปเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์” ย่อมแสดงให้เห็นว่า สิทธิในการดำเนินคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวของภาครัฐ จะมีอยู่ตราบเท่าที่ผู้เสียหายให้ความยินยอมเท่านั้น เมื่อใดที่ผู้เสียหายถอนความยินยอมดังกล่าวออกไป สิทธิในการดำเนินคดีของภาครัฐในความผิดต่อส่วนตัวย่อมหมดสิ้นไป แสดงให้เห็นว่าความยินยอมเป็นเงื่อนไขให้อำนาจแก่ภาครัฐในการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวอย่างชัดเจน¹⁴

4.2.1.3 หลักการดำเนินคดี

ปรัชญาแนวคิดในการดำเนินคดีแพ่งมีแนวโน้มไปในเรื่องของการประนีประนอมกันระหว่างคู่ความ¹⁵ หรืออาจกล่าวได้ว่าการดำเนินคดีแพ่งมีหลักแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานมาจากการเจรจาต่อรองระหว่างคู่ความ อันเป็นที่มาของข้อสรุปว่าการดำเนินคดีแพ่งเป็นไปตาม “หลักความตกลง” (Negotiation Principle) ไม่ว่าคดีจะอยู่ในขั้นตอนใดของกระบวนการพิจารณา คู่ความย่อมสามารถตกลงกันให้ดำเนินคดีไปในทิศทางใดก็ได้ ตราบเท่าที่ความตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อให้การดำเนินคดีสามารถสิ้นสุดลงในระยะเวลาอันสั้น และเมื่อคู่ความตกลงกันดำเนินคดีอย่างไรแล้ว ศาลจะต้องปฏิบัติตามความตกลงนั้นเสมอ ศาลในคดีแพ่งจะมีบทบาทในลักษณะของการวางเฉย (Passive) ปลอ่ยให้การดำเนินคดีเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความอย่างแท้จริงเท่านั้น และด้วยเหตุผลที่ว่า การดำเนินคดีแพ่งเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคู่ความ หาใช่ผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมไม่ ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจึงทำหน้าที่เพียงควบคุมกติกาในการต่อสู้คดีและตัดสินคดีด้วยความเป็นธรรมตามที่คู่ความได้นำเสนอเท่านั้น¹⁶

ในส่วนของคดีอาญานั้น มีแนวคิดในการดำเนินคดีที่แตกต่างกับคดีแพ่งอย่างสิ้นเชิง เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (Examination Principle) กล่าวคือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็น ศาล พนักงานอัยการ โจทก์ ผู้เสียหาย รวมถึงทนายความ ต่างมีพันธะหน้าที่ในการช่วยกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด ลักษณะเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งนี้ เพื่อ

¹⁴ คณิง ฤาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่มที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, 2551), หน้า 17.

¹⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 3.

¹⁶ คณิน ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552), หน้า 33.

ประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ด้วยเหตุนี้เอง โจทก์และจำเลยในคดีอาญาจึงไม่สามารถที่จะตกลงกันเพื่อดำเนินคดีไปในทางใดๆ ได้ดังเช่นในคดีแพ่ง หากตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ว่าอย่างไร ศาลก็จะตัดสินข้อเท็จจริงไปตามนั้น นอกจากนี้ ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะมีบทบาทเกี่ยวกับการค้นหาข้อเท็จจริงในเชิงรุก (Active) เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม¹⁷

4.2.1.4 ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof)

ประเด็นเรื่องภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 ได้บัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้ เว้นแต่กรณีที่มีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่งเป็นไปตามหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์” นั่นเอง

สำหรับภาระการพิสูจน์ในคดีอาญา เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการได้รับการสันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เอาไว้ (Presumption of Innocence) อีกทั้งประเด็นหลักในคดีอาญาก็มีเพียงว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่เท่านั้น ซึ่งชัดเจนว่าโจทก์เป็นผู้กล่าวอ้างว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญา โจทก์ก็ต้องเป็นผู้รับภาระในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ตนกล่าวอ้างเสมอ¹⁸

4.2.1.5 มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof)

ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง ศาลจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีและชี้ว่าน้ำหนักพยานหลักฐานว่าในแต่ละประเด็น โจทก์หรือจำเลยสามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงได้น่าเชื่อถือมากกว่ากัน หากฝ่ายใดสามารถนำสืบข้อเท็จจริงได้น่าเชื่อถือมากกว่าก็จะเป็นฝ่ายที่ชนะในประเด็นดังกล่าวไป อาจกล่าวได้ว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งนั้นใช้หลักเพียงว่าฝ่ายใดพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้น่าเชื่อถือมากกว่ากันเท่านั้น¹⁹ ซึ่งหลักดังกล่าวเรียกว่า Prove on the Balance of Probability หรือ Prove on the Balance of Preponderance แม้ตามระบบ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹⁸ จริฎุ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 234.

¹⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 565.

กฎหมายพยานหลักฐานของประเทศไทยจะไม่มีให้นำหลักมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งมาบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน แต่ก็ปรากฏอยู่บ่อยครั้งว่าศาลฎีกาได้สร้างบรรทัดฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งเอาไว้แล้ว²⁰ จึงอาจกล่าวได้ว่า ในทางปฏิบัตินี้นักกฎหมายไทยมีความเข้าใจตรงกันอยู่เกี่ยวกับมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งว่าเป็นเรื่องของการนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อให้ศาลได้เห็นถึงแนวโน้มหรือความโน้มเอียงของข้อเท็จจริงว่าควรเป็นไปในทิศทางใดก็เพียงพอแล้ว ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิสูจน์จนศาลเชื่ออย่างปราศจากข้อสงสัยดังเช่นหลักมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา²¹

สำหรับมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญานั้น มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน แตกต่างจากมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” และในวรรคสองก็บัญญัติว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”²² จึงเป็นที่แน่ชัดว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Proof Beyond Reasonable Doubt) ซึ่งถือเป็นมาตรฐานสูงที่สุดในการที่ศาลจะนำมาใช้วินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเลยทีเดียว หากโจทก์ต้องการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญา โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบเพื่อแสดงให้ศาลเห็นอย่างปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง หากแม้เพียงศาลเห็นว่ามีความสงสัยเกิดขึ้นว่าจำเลยอาจไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ศาลย่อมพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป เพราะถือว่าข้อเท็จจริงไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จำฟ้องว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั่นเอง²³

4.2.1.6 หน้าที่นำสืบ (Order of Proof)

ในคดีแพ่ง เมื่อทราบประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีและภาระการพิสูจน์ในประเด็นต่างๆ แล้ว ศาลจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนก็ได้ โดยหลักเกณฑ์ที่ศาลนำมาใช้ในการกำหนดหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนนี้ (Burden of

²⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 3353/2552 คดีแพ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องนำพยานมาสืบต่อศาลเพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานว่าพยานฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน หากพยานฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าศาลก็จะใช้ดุลพินิจพิพากษาให้ฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะคดี แตกต่างกับคดีอาญาที่โจทก์จะต้องนำพยานเข้าสืบแสดงต่อศาลจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ดังนั้น เมื่อศาลชั้นต้นได้พิจารณาชั่งน้ำหนักพยานแล้วเห็นว่าพยานโจทก์มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าพยานจำเลย จึงพิพากษาให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี คำพิพากษานั้นจึงชอบด้วยกฎหมายแล้ว

²¹ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 254.

²² พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 567.

²³ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 252.

Adducing Evidence) ไม่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน ศาลอาจกำหนดให้คู่ความแต่ละฝ่าย นำพยานหลักฐานเข้ามาสู้สลับกันก็ได้ แต่โดยมากในทางปฏิบัติ ศาลมักจะให้คู่ความฝ่ายที่มีภาระ การพิสูจน์ในประเด็นสำคัญที่มีผลต่อรูปคดี หรือฝ่ายที่เป็นผู้แบกรับภาระการพิสูจน์มากกว่าเป็นผู้ นำพยานหลักฐานเข้าสู้ก่อน นอกจากนี้ เนื่องจากหลักการดำเนินคดีแห่งนี้เป็นไปตามหลักการตกลง (Negotiation Principle) คู่ความจึงสามารถตกลงกันว่าจะให้ฝ่ายใดนำพยานหลักฐานเข้าสู้ ก่อนหลังได้อีกด้วย²⁴

ในส่วนของคดีอาญา มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดหน้าที่ในการนำ พยานหลักฐานเข้าสู้ก่อนเอาไว้อย่างชัดเจน คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 ที่กำหนดว่า “ก่อนนำพยานเข้าสู้ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึง ลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสู้เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำ พยานเข้าสู้...” จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้ทราบว่าหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสู้ก่อน (Burden of Adducing Evidence) ในคดีอาญาตกเป็นของโจทก์

4.2.1.7 การรับข้อเท็จจริงโดยคู่ความ (Fact Admitted)

ในการพิจารณาคดีแพ่ง เนื่องจากมีพื้นฐานแนวคิดมาจากหลักการดำเนินคดี ด้วยความตกลง (Negotiation Principle) คู่ความจึงสามารถตกลงรับข้อเท็จจริงกันได้ทั้งในศาลและ นอกศาล ซึ่งหากมีการตกลงรับกันโดยถูกต้องตามกระบวนการแล้ว ศาลย่อมต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติ ตามที่คู่ความได้ตกลงกันโดยไม่จำเป็นต้องมีการสู้พยานหลักฐานในประเด็นดังกล่าวอีกต่อไป สำหรับการรับข้อเท็จจริงในศาลมีหลักสำคัญอยู่ว่า “ไม่ปฏิเสธถือว่ารับ” ดังนั้น การรับข้อเท็จจริงจึง อาจเกิดขึ้นจากการที่โจทก์ฟ้องและจำเลยให้การรับข้อเท็จจริงตามฟ้อง หรืออาจเกิดจากการที่โจทก์ ฟ้องแล้วจำเลยไม่ปฏิเสธข้อเท็จจริงตามฟ้องก็ได้ อีกทั้งยังอาจเกิดจากการตกลงกันทำคำทำได้ด้วย²⁵ ส่วนการตกลงรับข้อเท็จจริงกันนอกศาลนั้น หากคู่ความฝ่ายใดต้องการคำรับนอกศาลต้องส่งคำบอก กล่าวเป็นหนังสือแจ้งไปยังคู่ความฝ่ายตรงข้าม พร้อมทั้งแจ้งรายการข้อเท็จจริงไปให้คู่ความอีกฝ่าย หนึ่งทราบก่อนวันสู้พยานไม่น้อยกว่า 7 วัน หากคู่ความฝ่ายตรงข้ามตกลงยอมรับข้อเท็จจริงนั้น ศาลย่อมต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติโดยไม่อาจรับฟังพยานหลักฐานอื่นที่สู้เข้ามาเพื่อเปลี่ยนแปลง ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้²⁶

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183

²⁵ อุดม รัฐอมฤต, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสาร ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 34-35.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 100

ในการพิจารณาคดีอาญา หลักการรับข้อเท็จจริงโดยคู่ความในศาลมีลักษณะที่แตกต่างจากคดีแพ่งอย่างชัดเจน กล่าวคือ ศาลจะใช้หลัก “ไม่รับถือว่าปฏิเสธ” หากโจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดและจำเลยไม่ปฏิเสธข้อเท็จจริงดังกล่าว ศาลจะถือข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่โจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำความผิดไม่ได้เด็ดขาด เพราะต้องถือว่าจำเลยได้ให้การปฏิเสธในข้อหาที่โจทก์กล่าวอ้างแล้ว ทั้งนี้ด้วยสาเหตุที่ว่าหลักแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (Examination Principle) เพื่อให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ในส่วนของหลักการรับข้อเท็จจริงในคดีอาญาโดยคู่ความนอกศาลนั้น แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องดังกล่าวเอาไว้อย่างชัดเจน แต่ก็พออนุมานได้จากการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเอาไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาลในคดีอาญาจะไม่รับฟังข้อเท็จจริงนอกศาล ดังนั้น การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเรื่องการรับข้อเท็จจริงนอกศาลมาใช้ในคดีอาญาผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม²⁷

ตามที่ได้อธิบายถึงความแตกต่างที่สำคัญของการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญามาแล้ว สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนก็คือ ปรัชญาการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ซึ่งยังผลให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินคดีอาญามีความถูกต้องแน่นอนมากกว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินคดีแพ่ง ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลสำคัญประการหนึ่งก็คือ การดำเนินคดีอาญามีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมอีกด้วย ทำให้การดำเนินคดีอาญามีลักษณะที่เคร่งครัด รัดกุม และให้ความสำคัญกับการค้นหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแน่นอนมากกว่าคดีแพ่ง เหตุนี้แล้วจึงเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีแพ่งซึ่งมีความถูกต้องแน่นอนน้อยกว่า มาใช้รับฟังเป็นบทตัดสินในคดีอาญา

4.2.2 ปัญหาความเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงของภาครัฐ

การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่มีข้อเท็จจริงและคู่ความชุดเดียวกัน แม้จะเป็นการรับฟังในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยหรือคุ้มครองสิทธิของจำเลยก็ตาม แต่ในอีกมุมหนึ่งก็ทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถทำได้ ทั้งๆ ที่ในการดำเนินคดีอาญา องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดมีหน้าที่ร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดตามหลักการดำเนินคดีแบบตรวจสอบ

²⁷ อุดม รัฐอมฤต, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 34-35.

(Examination Principle) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน ซึ่งผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งนำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้ตนได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นและกลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนเกิดความเสียหายให้มากที่สุด โดยคู่ความในคดีแพ่งจะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง เช่น หากโจทก์ในคดีแพ่งกล่าวอ้างว่าจำเลยกระทำการละเมิดเป็นเหตุให้ตนได้รับความเสียหาย โดยหลักแล้วโจทก์ก็จะมีหน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยตามหลัก *preponderance of evidence*²⁸ เพื่อให้ตนชนะในประเด็นที่ตนกล่าวอ้างขึ้นมานั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ในคดีแพ่งก็อาจประสบปัญหาความยากลำบากในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความรับผิดชอบของจำเลย เพราะโจทก์ในคดีแพ่งเป็นเพียงเอกชนธรรมดา ไม่มีกฎหมายให้อำนาจหรือกำหนดวิธีการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานแก่โจทก์ในคดีแพ่งโดยตรงดังเช่นที่ได้ให้แก่เจ้าพนักงานของรัฐในคดีอาญา สิ่งที่โจทก์ในคดีแพ่งสามารถทำได้ก็เพียงแต่ขอให้ศาลหมายเรียกพยานบุคคลหรือพยานเอกสารที่เกี่ยวข้องในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงมาใช้ในชั้นพิจารณาคดี ดังเช่นที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106²⁹ และ 123³⁰ เท่านั้น แต่จะไม่มีอำนาจโดยตรงในการแสวงหาพยานหลักฐานด้วย

²⁸ *Preponderance of Evidence* คือ มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งที่ผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าน้ำหนักพยานของคู่ความฝ่ายตรงข้าม

²⁹ มาตรา 106 ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้น อาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยานให้ออกหมายเรียกพยานนั้นมาศาลได้ โดยศาลอาจให้คู่ความฝ่ายนั้น แลกถึงความเกี่ยวพันของพยานกับข้อเท็จจริงในคดี อันจำเป็นที่จะต้องออกหมายเรียกพยานดังกล่าวด้วย และต้องส่งหมายเรียกพร้อมสำเนาคำสั่งของผู้อนุญาตให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน

หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังนี้

- (1) ชื่อและตำบลที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความ ศาล และทนายความฝ่ายผู้ขอ
- (2) สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป
- (3) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปตามหมายเรียกหรือเบี่ยงความเท็จ

ถ้าศาลเห็นว่าพยานจะไม่สามารถเบิกความได้โดยมิได้เตรียม ศาลจะจัดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพยานอาจถูกซักถามลงไว้ในหมายเรียกด้วยก็ได้

³⁰ มาตรา 123 ถ้าต้นฉบับเอกสารซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานนั้นอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่อ้างจะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขอให้ส่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งส่งต้นฉบับเอกสารแทนการที่ตนจะต้องส่งสำเนาเอกสารนั้นก็ได้อีก ศาลเห็นว่าเอกสารนั้นเป็นพยานหลักฐานสำคัญและคำร้องนั้นฟังได้ ให้ศาลมีคำสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นต้นฉบับเอกสารต่อศาลภายในเวลาอันสมควรแล้วแต่ศาลจะกำหนด ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีต้นฉบับเอกสารอยู่ในครอบครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเช่นว่านั้น ให้ถือว่าข้อเท็จจริงแห่งข้ออ้างที่ผู้ขอจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับแล้ว

ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกหรือในครอบครองของทางราชการ หรือของเจ้าหน้าที่ซึ่งคู่ความที่อ้างไม่อาจร้องขอโดยตรงให้ส่งเอกสารนั้นมาได้ ให้นำบทบัญญัติในวรรคก่อนว่าด้วยกรณีที่คู่ความฝ่ายที่

ตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งจึงมีโอกาที่จะคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริงสูง และอาจเป็นการยากที่โจทก์ในคดีแพ่งจะหาพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมาใช้พิสูจน์การกระทำของจำเลย การที่ศาลยกฟ้องโดยวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำละเมิดต่อโจทก์นั้น อาจเป็นเพราะโจทก์ในคดีแพ่งไม่มีความสามารถเพียงพอในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วจำเลยอาจกระทำละเมิดต่อโจทก์จริงก็เป็นไปได้

ผลกระทบต่อเนื่องจากการที่โจทก์ในคดีแพ่งไม่มีความสามารถเพียงพอในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์นั้นก็คือ ข้อวินิจฉัยในประเด็นที่ว่าจำเลยไม่ได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ จะมีผลผูกพันข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันกับข้อวินิจฉัยในคดีแพ่งดังกล่าวอย่างเด็ดขาด โดยศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อวินิจฉัยของศาลในคดีแพ่งตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145³¹ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15³² และเมื่อผลแห่งข้อวินิจฉัยในคดีแพ่งที่ว่าจำเลยไม่ได้กระทำละเมิด ต้องผูกพันโจทก์ในคดีอาญาไม่ให้พิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น ปัญหาสำคัญย่อมเกิดขึ้นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐคือพนักงานอัยการย่อมไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยคนเดียวเท่านั้นในคดีอาญาได้เลย ทั้งที่ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั้น กฎหมายได้ให้อำนาจพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานเอาไว้หลายประการ ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากเปิดโอกาสให้รัฐทำหน้าที่พิสูจน์ความจริง อาจสามารถพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Beyond Reasonable Doubt) ก็เป็นไปได้

สำหรับอำนาจพิเศษหรือเครื่องมืออันสำคัญของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ในอันที่จะดำเนินการให้เป็นผลตามความมุ่งหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ได้แก่ หมายต่างๆ³³ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ หมายเรียก³⁴ และหมายอาญา³⁵ โดยหมายอาญาถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดของรัฐในการค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดี

อ้างเอกสารยื่นคำขอและการที่ศาลมีคำสั่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมแต่ทั้งนี้ฝ่ายที่อ้างต้องส่งคำสั่งศาลแก่ผู้ครอบครองเอกสารนั้นล่วงหน้าอย่างน้อยเจ็ดวัน ถ้าไม่ได้เอกสารนั้นมาสืบตามกำหนดเมื่อศาลเห็นสมควรก็ให้ศาลสืบพยานต่อไปตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 93 (2)

³¹ มาตรา 145 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่า ด้วยการอุทธรณ์ฎีกาและการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมี คำสั่งนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาหรือมีคำสั่งจนถึงวันที่คำพิพากษาหรือ คำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือดลเสีย ถ้าหากมี....

³² มาตรา 15 วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติ ไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

³³ คณิต ฤทธิชัย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่มที่ 1, หน้า 192-225.

จากการพิจารณาคำนิยามของหมายอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะพบว่า หมายอาญาสามารถแบ่งออกได้ทั้งสิ้นเป็น 5 ประเภท ได้แก่ หมายจับ หมายค้น หมายขัง หมายจำคุก และหมายปล่อย ซึ่งหมายอาญาทั้ง 5 ประเภทนี้ โดยสภาพมีลักษณะเฉพาะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายและทรัพย์สินของผู้เกี่ยวข้องโดยตรง และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามหมายอาญาที่ออกมา แตกต่างจากหมายเรียกซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างจากหมายอาญาอย่างชัดเจน กล่าวคือ บุคคลที่ถูกหมายเรียกตกอยู่ในสถานะที่ต้องให้ข้อมูลหรือให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การปฏิบัติตามหมายเรียกเป็นเรื่องของผู้ถูกหมายเรียกเองโดยตรง เจ้าหน้าที่ของรัฐหาได้เป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามหมายเรียกไม่

ทั้งหมายเรียกและหมายอาญานี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่กฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ รวมถึงศาล เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด อันถือเป็นลักษณะสำคัญของหลักการดำเนินคดีอาญาที่ใช้หลักการดำเนินคดีแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ดังนั้น ความสามารถของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจึงมีมากกว่าเอกชนผู้เป็นโจทก์ในคดีแพ่งอย่างแน่นอน เป็นผลให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาโดยทั่วไปแล้วน่าจะถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าในคดีแพ่ง การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่

³⁴ แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะไม่ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “หมายเรียก” เอาไว้ แต่เราก็สามารถค้นหาคำนิยามของหมายเรียกได้จากการพิจารณาบทมาตราในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52³⁴ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า หมายเรียก หมายถึง “หนังสือการซึ่งออกโดยพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือศาล สั่งให้บุคคลที่ถูกระบุไว้ในหมายนั้นมายังผู้ออกหมายเรียกเพื่อการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณา หรือเพื่อการอื่นใดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าบุคคลที่อาจถูกหมายเรียกนั้น ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลย พยาน หรือบุคคลผู้มีเอกสารหรือวัตถุในครอบครองที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีก็ได้ และหากบุคคลดังกล่าวมานี้ขัดขืนไม่ยอมมาตามหมายเรียกแล้ว ก็อาจได้รับผลร้าย เช่น มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 และมาตรา 169 ฐานขัดขืนคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรืออาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 ฐานขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาล ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือถ้าผู้ขัดขืนหมายนั้นเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็อาจส่งผลให้ตนถูกออกหมายจับได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 วรรคท้าย โดยถือเป็นข้อสันนิษฐานว่าจะหลบหนีอันเป็นเหตุในการออกหมายจับ เป็นต้น

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(9) ได้ให้คำนิยามเอาไว้ว่าหมายความถึง “หนังสือการที่ออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ขัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลย หรือนักโทษ หรือให้ทำการค้น รวมทั้งสำเนาหมายจับหรือหมายค้นอันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทางโทรเลขว่าได้ออกหมายจับหรือหมายค้นแล้ว ตลอดจนสำเนาหมายจับหรือหมายค้นที่ได้ส่งทางโทรสาร สืออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ประเภทอื่นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 77”

ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรเกิดขึ้น เพราะเป็นการนำคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของสังคมและกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ไปผูกเอาไว้กับความไม่แน่นอนของข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง อีกทั้งยังเป็นการจำกัดบทบาทและความสามารถของรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา ทั้งที่รัฐมีความสามารถและอำนาจพิเศษตามกฎหมายมากมายในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่กลับต้องถูกห้ามมิให้ใช้อำนาจเหล่านั้นและถูกปิดปากโดยคำพิพากษาในคดีแพ่งว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งบางครั้งหากเปิดโอกาสให้รัฐพิสูจน์ความผิดในคดีอาญา รัฐอาจสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้ แม้มাত্রฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาจะสูงกว่าในคดีแพ่งก็ตาม เพราะรัฐมีอำนาจพิเศษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้นจะทำให้คำพิพากษาของศาลคดีส่วนแพ่งเป็นอุปสรรคสำคัญคอยขัดขวางการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ทำให้พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ รวมถึงศาลไม่สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้อย่างเต็มที่ตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่ง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดว่า การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งนั้นขัดแย้งต่อหลักการดำเนินคดีอาญาโดยตรวจสอบซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีในแต่ละคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวจำเลยมาลงโทษ อันเป็นภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การที่ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งในฐานะข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกปิดปากไม่ให้โต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นประการอื่นนอกเหนือจากที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งผลดังกล่าวถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างชัดเจน

4.2.3 ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อลบล้างคดีอาญา

การที่ศาลในคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ส่งผลให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นศาล อัยการ ตำรวจ โจทก์ หรือจำเลย ถูกปิดปากไม่ให้โต้แย้งข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นอย่างอื่นได้ พฤติการณ์เช่นนี้อาจเปิดโอกาสให้จำเลยในคดีอาญาแสวงหาช่องทางดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกับผู้เสียหายโดยใช้อิทธิพลข่มขู่หรือเสนอผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้ศาลในคดีแพ่งพิพากษาข้อเท็จจริงในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยแล้วนำมาผูกพันข้อเท็จจริงในคดีอาญา ทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไปโดยไม่อาจโต้แย้งคำ

พิพากษาในคดีแพ่งได้ ซึ่งหากเกิดกรณีเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความด้อยประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกิดขึ้น มักจะมีการแยกดำเนินคดีในข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นออกเป็น 2 คดีคือ คดีแพ่งเพื่อเรียกร้องให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น และคดีอาญาเพื่อให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อไม่ให้ศาลที่พิจารณาคดีทั้ง 2 ศาลรับฟังข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันดังกล่าวไปคนละทิศทาง ประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญามาตรา 46 จึงได้กำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ในขณะเดียวกัน ถ้าหากคดีแพ่งได้มีการดำเนินคดีจนถึงที่สุดก่อนคดีอาญา ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีส่วนแพ่งเฉพาะข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลยด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่คดีแพ่งถึงที่สุดก่อนคดีอาญาซึ่งส่งผลให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการล้มคดีหรือดำเนินคดีโดยสมยอมกันในคดีแพ่ง เพื่อให้ศาลในคดีแพ่งพิพากษายกฟ้องจำเลย แล้วนำข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีแพ่งพิพากษาเป็นคุณแก่จำเลยมาผูกพันให้จำเลยพ้นความรับผิดในการดำเนินคดีอาญาต่อมาในภายหลังด้วย ยกตัวอย่างเช่น นายดำ ลอบทำร้าย นายแดง ซึ่งเป็นคู่อริกันจนนายแดงได้รับบาดเจ็บสาหัส นายแดงฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากนายดำเป็นคดีแพ่ง และร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญากับนายดำฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ตนได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 ในระหว่างการดำเนินคดีแพ่ง นายดำได้อาศัยความมีอิทธิพลของตนข่มขู่ นายแดง รวมถึงเสนอเงินให้กับนายแดง เพื่อให้นายแดงดำเนินคดีแพ่งในลักษณะสมยอม เพื่อให้ศาลแพ่งพิพากษายกฟ้องถึงที่สุดว่านายดำไม่ได้ทำละเมิดต่อนายแดงโดยเร็ว จากนั้นในการดำเนินคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายดำในภายหลัง นายดำก็สามารถยกข้อกล่าวอ้างในคดีอาญาว่า ศาลในคดีแพ่งได้รับฟังข้อเท็จจริงในทางที่เป็นคุณแก่นายดำแล้วว่านายดำไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดต่อนายแดง ดังนั้น ศาลในคดีอาญาจึงต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลแพ่งว่าตนไม่ได้กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้นายแดงได้รับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 แต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าการที่ศาลในคดีอาญารับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยใช้อิทธิพลข่มขู่โจทก์ในคดีแพ่งให้ดำเนินคดีโดยสมยอมเพื่อให้ตนพ้นความรับผิดทางอาญาไปด้วยดังที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ หากสังเกตบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วจะพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้กำหนดมาตรการป้องกันการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเอาไว้ดังเช่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแพ่งมีเพียงแค่การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ประกอบกับหลักการดำเนินคดีแพ่งเป็นไปตามหลักความตกลง (Negotiation Principle) ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม หรือใช้หลักการดำเนินคดีแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ดังเช่นคดีอาญา จึงไม่ต้องมีบทบัญญัติป้องกันการล้มคดีให้เคร่งครัดและรัดกุมเหมือนในคดีอาญา

ในการดำเนินคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางมาตรการป้องกันการดำเนินคดีอาญาโดยสมยอมกันเอาไว้หลายกรณี เช่น กรณีที่มีการถอนฟ้อง ยอมความ หรือขาดนัดพิจารณาคดีอาญา หากเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดินแล้ว แม้ผู้เสียหายจะถอนฟ้อง ยอมความ หรือขาดนัดพิจารณาคดีอันเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องจำเลยก็ตาม ก็หาทำให้สิทธิของพนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีอาญาดังกล่าวระงับสิ้นไปไม่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความในคดีอาญาดำเนินคดีอาญาโดยสมยอมกันอันจะทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการลงโทษนั่นเอง ซึ่งเราจะไม่พบมาตรการป้องกันการดำเนินคดีโดยสมยอมกันเหล่านี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น จึงยังเป็นการตอกย้ำถึงโอกาสที่จำเลยในคดีแพ่งจะใช้สิทธิพลข่มขู่หรือชักชวนให้โจทก์ดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกับจำเลยได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลกระทบที่ตามมาก็คือ ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีส่วนแพ่งตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี แม้เป็นการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบในทางอาญาก็ตาม ดังนั้น การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาผูกเอาไว้กับข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลย ทั้งๆ ที่ลักษณะของคดีอาญามีความสำคัญต่อสังคมโดยรวมมากกว่าคดีแพ่งอย่างมาก ย่อมทำให้เกิดความเสี่ยงที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะไม่สามารถอำนวยความยุติธรรมและป้องกันอาชญากรรมในสังคมได้อย่างแท้จริง

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่าปัญหาเรื่องการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อนำมาผูกพันคดีอาญานั้นไม่น่าจะเกิดขึ้นได้เพราะมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6446/2547 ได้วางหลักเกณฑ์ป้องกันเอาไว้แล้วว่า

“หลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ที่บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง อันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสองแก่จำเลยนั้น จะต้องปรากฏว่าคดีก่อนเป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริงด้วย ถ้าหากความปรากฏแก่

ศาลว่าคดีก่อนเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างสมยอมกัน แม้ว่าจะเป็นการกระทำ
กรรมเดียวกันก็ถือไม่ได้ว่าการกระทำกรรมนั้นจำเลยได้เคยถูกฟ้องและศาลได้มีคำ
พิพากษาเสร็จเด็ดขาด อันจะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดกรรมนั้น
ระงับไปไม่”

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า หลักเกณฑ์ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6446/2547 นี้ เป็นเพียงการ
วางมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการหยิบยกคำพิพากษาในคดีอาญาที่มีการดำเนินคดีโดยสมยอมกันมาตัด
อำนาจฟ้องของโจทก์ในคดีอาญาที่ดำเนินคดีกันภายหลังว่าเป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) เท่านั้น ไม่มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการดำเนินคดีแพ่ง
โดยสมยอมกันเพื่อนำมาผูกพันข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี
แต่อย่างใด ดังนั้น ปัญหาเรื่องการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อนำมาผูกพันคดีอาญา จึงมีโอกาส
เกิดขึ้นได้

กล่าวโดยสรุป การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษา
ของศาลในคดีส่วนแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น อาจเป็นการเปิดช่องให้เกิดปัญหาการดำเนินคดีโดย
สมยอมกันของคุณความในคดีแพ่ง เพื่อให้ศาลแพ่งพิพากษายกฟ้องจำเลย อันเป็นเหตุให้ศาลใน
คดีอาญาที่ถือข้อเท็จจริงตามคดีแพ่งต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยตามไปด้วย และถึงแม้จะมี
การกล่าวอ้างว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติให้นำประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ก็ตาม แต่การนำบทบัญญัติเรื่องคำพิพากษา
ผูกพันคุณความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้บังคับกับการดำเนินคดี
อาญานั้นเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะขัดต่อลักษณะและสภาพพื้นฐานของคดีอาญาอย่างชัดเจน
และก่อให้เกิดปัญหาหลายประการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

เช่นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า หลักการสำคัญประการหนึ่งสำหรับการพิจารณาคดีอาญา
ในชั้นศาลก็คือการพิจารณาคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเท่านั้น ดังนั้น การที่ศาลในคดีอาญา
จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า แม้จะเป็นการรับฟัง
ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย ก็เท่ากับศาลในคดีอาญาไม่เปิดโอกาสให้มีการพิจารณาสืบพยานหลักฐาน
ในคดีอาญาคดีนี้ต่อหน้าจำเลยนั่นเอง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 กำหนดหลักการสำคัญเอาไว้
ว่าการพิจารณาสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย โดยสิทธินี้
ถือเป็นสิทธิที่กฎหมายให้แก่จำเลย และจำเลยไม่สามารถที่จะสละสิทธิดังกล่าวได้ตามที่อธิบายมา

ก่อนหน้า ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยรับทราบข้อเท็จจริงทุกอย่างในคดีและต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เพราะจำเลยจะต้องเป็นผู้รับผลร้ายจากคำพิพากษาในคดีอาญาเพียงผู้เดียว ดังนั้น พยานหลักฐานที่ศาลจะใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้นำมาสืบต่อหน้าจำเลยในชั้นพิจารณาเท่านั้น หากศาลในคดีอาญายึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า โดยไม่เปิดโอกาสให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง เท่ากับศาลนำพยานหลักฐานที่ไม่ได้สืบต่อหน้าจำเลยในคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้พยานในคดีก่อนหน้าหลีกเลี่ยงไม่มาเบิกความในศาลต่อหน้าจำเลยในคดีหลัง อันทำให้จำเลยเสียโอกาสในการซักค้าน (Cross-Examination) พยานดังกล่าว³⁶ ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 อย่างชัดเจน สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของจำเลยที่กฎหมายรับรองให้บนพื้นฐานของหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process of Law) ย่อมถูกจำกัดลงไป

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่าในปัจจุบันนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยไม่ได้เป็นที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดแล้ว เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ได้วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลในคดีอาญาสามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม โดยหลักแล้ว ยังคงต้องถือว่าการพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีที่ศาลจะพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้จะต้องเป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติเอาไว้เท่านั้น ซึ่งการที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า หากใช้เป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้แต่อย่างใด การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าจึงยังคงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอยู่นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า ไม่ถือเป็นกรณียกเว้นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ดังนั้น จึงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน เพราะศาลยึดเอาข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีแพ่งก่อนหน้า ซึ่งมีมูลแห่งคดี (Cause of Action) แตกต่างกับคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยไม่มีการสืบพยานในคดีนี้เลย

³⁶ ธาณี สิงหนาท, คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, หน้า 435.

4.2.5 ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำพิพากษาคดีก่อน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานบอกเล่า (Hearsay) เอาไว้ดังนี้

“มาตรา 226/3 ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลได้นำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอมเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น...”

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ได้ให้ความหมายของพยานบอกเล่าเอาไว้ และในขณะเดียวกันก็วางบทตัดพยานบอกเล่าเอาไว้ด้วย โดยหลักกฎหมายพยานหลักฐานว่าด้วยพยานบอกเล่านี้ ประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดมาจากหลักกฎหมายพยานหลักฐานของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) ซึ่งมีความเชื่อว่าพยานหลักฐานที่จะสามารถพิสูจน์ความจริงได้ดีที่สุด ต้องผ่านกระบวนการถามค้านโดยคู่ความฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับพยานหลักฐานชั้นนั้น (Cross-Examination) การยอมให้รับฟังพยานบอกเล่าย่อมทำให้หลักการดังกล่าวเสียไป ด้วยเหตุที่พยานบุคคลที่นำมาเบิกความต่อศาลไม่ใช่ผู้ที่รู้เห็นหรือประสบเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง เพียงแต่ได้รับฟังข้อเท็จจริงต่อมาจากอีกทอดหนึ่งเท่านั้น แม้มีการถามค้านพยานบุคคลดังกล่าวก็หาได้ทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการตัดโอกาสในการซักค้านประจักษ์พยานเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานที่เบิกความต่อศาลของคู่ความฝ่ายตรงข้ามด้วย ดังนั้น การรับฟังพยานบอกเล่าจึงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม และเป็นที่มาของบทตัดพยานบอกเล่าออกจากคดีนั้นเอง³⁷

สำหรับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้านั้น เป็นกรณีที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าเป็นยุติเด็ดขาดตามนั้น โดยไม่เปิดโอกาสให้มีการสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาสถานะของข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าตามกฎหมายลักษณะพยานแล้วจะพบว่า ข้อเท็จจริงที่

³⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 257.

ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาก่อนหน้ามีลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 เท่านั้น สอดคล้องกับความเห็นของนักนิติศาสตร์ที่ได้เคยกล่าวเอาไว้ เช่น

ศาสตราจารย์ประมุล สุวรรณศร กล่าวว่³⁸

“ในคดีอาญานั้นย่อมจะถือได้เสมอว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของคดีอื่นนั้น ศาลย่อมจะถือว่าเป็นแต่เพียงพยานความเห็นหรือพยานบอกเล่าเท่านั้น ซึ่งรับฟังไม่ได้”

ศาสตราจารย์พิเศษเข้มชัย ชุตินวงศ์ กล่าวว่³⁹

“คำพิพากษาในคดีเรื่องก่อนถือเป็นพยานบอกเล่าและพยานความเห็นรวมกัน คือ เป็นความเห็นของผู้พิพากษาที่รับฟังคำบอกเล่าของพยานที่มาเล่าให้ฟังแล้วซึ่งขาดลงไปว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร โดยผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีเรื่องปัจจุบันไม่มีโอกาสได้ฟังการสืบพยานข้อเท็จจริงที่ปรากฏเลย และตัวผู้พิพากษาในคดีก่อนก็ไม่ได้มาเป็นพยานเพื่ออธิบายเหตุผลว่าเหตุใดตนจึงสรุปข้อเท็จจริงออกมาตามที่ปรากฏในคำพิพากษา ดังนั้น จึงไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีปัจจุบันได้...”

นอกจากนี้ ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเอาไว้ว่า ข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้าถือเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีอาญาเท่านั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2836/2540 “ในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ กรณียังมีการโต้แย้งกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทว่าเป็นของโจทก์หรือจำเลยโดยโจทก์ฟ้องทางแพ่งอ้างว่าเป็นที่ดินของโจทก์ ขอให้จำเลยโอนที่ดินพิพาทคืนแก่โจทก์ และคดีดังกล่าวศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย แม้ว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลชั้นต้นแพ่งก็ตาม แต่คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งก็สามารถนำมารับฟังประกอบในคดีอาญานี้ได้...”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1998/2553 “ประเด็นข้อพิพาทในคดีแพ่งที่ว่าจำเลยที่ 1 ซื้อที่ดินพิพาทจากโจทก์หรือไม่เป็นประเด็นอันเป็นข้อสำคัญแห่งคดี แต่คำพิพากษาในคดีดังกล่าวมีผลผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่อาจ

³⁸ ประมุล สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 160.

³⁹ เข้มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 180-181.

นำผลของคำวินิจฉัยในคดีแพ่งมาผูกพันคำวินิจฉัยในคดีอาญาได้ คงเป็น
พยานหลักฐานส่วนหนึ่งที่ศาลในคดีอาญาจะต้องนำมาซึ่งน้ำหนักประกอบ
พยานหลักฐานอื่นของโจทก์ว่ามีน้ำหนักให้รับฟังว่าจำเลยทั้งสองได้กระทำความผิด
ฐานเบิกความเท็จจริงหรือไม่”

ผลจากการที่ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งเรื่องก่อนเป็นเพียงพยานบอกเล่า ทำให้ศาลที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าได้โดยผลของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 226/3 และถึงแม้จะพิจารณาได้ว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามีสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตาม แต่ในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า ศาลก็ต้องปฏิบัติตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1 ได้กำหนดเอาไว้ว่า “ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า...ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน...” ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่าอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของความน่าเชื่อถือได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีแพ่งก่อนหน้าถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามีลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ดังนั้น การที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่มุ่งตัดพยานบอกเล่า (Exclude) ออกจากสำนวนคดี

เมื่อได้ศึกษาปัญหาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าแล้วจะพบว่า แม้การรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งจะเป็นการรับฟังในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาก็ตาม แต่ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการอันได้แก่ ปัญหาความแตกต่างระหว่างลักษณะของคดีแพ่งและคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ซึ่งทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีแพ่งมีความถูกต้องแน่นอนน้อยกว่าในคดีอาญา ปัญหาความเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญาภาครัฐ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องถูกปิดปากไม่ให้โต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นนอกเหนือจากที่ศาลได้เคยตัดสินไว้แล้ว ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อนำมาใช้ผูกพันข้อเท็จจริงในคดีอาญา ซึ่งจะเป็นช่องทางให้ผู้มี

อิทธิพลใช้เป็นเครื่องมือในการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบทางอาญา ปัญหาการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย ที่จะทำให้ศาลและจำเลยไม่สามารถสังเกตข้อพิรุธของพยานที่มาเบิกความได้ รวมถึงปัญหาการมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าของข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า ซึ่งตามกฎหมายแล้วต้องด้วยบทตัดพยานหลักฐานอย่างชัดเจน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าทั้งสิ้น

จากการศึกษาปัญหาที่เกิดจากการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาในบทที่ 4 พบว่า ถึงแม้การนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาจะสามารถอำนวยความสะดวกในแง่ของการป้องกันความขัดแย้งของคำพิพากษา และการป้องกันการดำเนินคดีซ้ำซ้อนกันถึง 2 ครั้ง ซึ่งจะก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ก็ตาม แต่ในขณะเดียวกัน การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นไม่ว่าจะเป็นคำพิพากษาของคดีแพ่งหรือคดีอาญามาใช้ในคดีอาญา ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งต่อหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ เช่น หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ หลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย และหลักการรับฟังพยานบอกเล่า ดังที่ได้อธิบายมาแล้วในเบื้องต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากเป็นการนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ของการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีแพ่งมีความถูกต้องแน่นอนน้อยกว่าคดีอาญา รวมถึงอาจก่อให้เกิดอุปสรรคแก่ภาครัฐในการดำเนินคดีอาญาและปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อลบล้างคดีอาญาอีกด้วย ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีที่มาจากกรณีที่ศาลฎีกาสั่งบรรทัดฐานในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจเอาไว้ และทั้งที่หลักการดังกล่าวมีลักษณะที่ค่อนข้างขัดแย้งต่อปรัชญาของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก

อนึ่ง เนื่องจากหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมีต้นกำเนิดมาจากระบบกฎหมายของประเทศตะวันตก ผู้เขียนจึงเห็นสมควรให้มีการสำรวจลักษณะการปรับใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในประเทศตะวันตก ว่ามีการปรับใช้ในลักษณะใดบ้าง เพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่การปรับใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีให้แก่ศาลฎีกาในประเทศไทย ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ ในบทต่อไปผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในต่างประเทศ ทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) เช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี เพราะจะทำให้เรา

สามารถวิเคราะห์ถึงข้อดี และข้อเสียของการปรับใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีจาก
กลุ่มตัวอย่างประเทศต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 5

การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษา ของศาลในคดีอื่นตามกฎหมายต่างประเทศ

ระบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและระบบกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากระบบของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศตะวันตก ทั้งนี้ด้วยสาเหตุที่ว่าในยุคสมัยนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและระบบกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานจากเดิมซึ่งมีความป่าเถื่อนรุนแรงและล่าช้า ให้มีลักษณะที่ทันต่อยุคสมัยและสอดคล้องกับระบบของประเทศตะวันตก เพื่อไม่ให้ประเทศผู้ล่าอาณานิคมซึ่งก็คือประเทศตะวันตกทั้งหลาย ใช้ความป่าเถื่อนและล่าช้ามาเป็นข้ออ้างในการเข้ายึดครองประเทศไทยตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้า

หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น (Issue Estoppel/Collateral Estoppel) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Res Judicata/Estoppel by Judgment*) ถือเป็นตัวอย่างของหลักกฎหมายพยานหลักฐานที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตก และจากการศึกษาพบว่า หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษามีพัฒนาการอย่างมากในกลุ่มประเทศตะวันตกที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่า ในกลุ่มประเทศตะวันตกที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) ไม่ค่อยมีพัฒนาการของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาเท่าไรนัก ซึ่งความแตกต่างของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ในประเด็นเรื่องหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษานี้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ แต่กลับมีระบบกฎหมายพยานหลักฐานที่คล้ายคลึงกับระบบกฎหมายพยานหลักฐานของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ทำให้ประเทศไทยมีลักษณะผสมของระบบกฎหมายทั้งสองระบบอยู่ด้วยกัน

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้บรรยายถึง (1) หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน และ (2) หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น โดยจะนำเสนอถึงหลักการดังกล่าวทั้งในส่วนของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ตามลำดับ หากเราได้ศึกษาถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นของประเทศตะวันตกทั้งในระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ในเชิงเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของประเทศไทย ก็จะทำให้เราทราบถึงข้อ

แตกต่างกัน ข้อดี และข้อเสีย ของหลักกฎหมายปิดปากในแต่ละประเทศ และสามารถนำหลักการที่เหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุด มาประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้อง

5.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ ถือเป็นต้นแบบของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) และหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษก็มีวิวัฒนาการมาเป็นระยะเวลายาวนาน อีกทั้งยังเป็นต้นแบบให้แก่ประเทศต่างๆ อีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นธรรมดาหากหลักกฎหมายสำคัญที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันจะได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ เช่นเดียวกับหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น หรือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ที่มีการใช้กันอยู่อย่างแพร่หลาย ก็มีที่มาจากประเทศอังกฤษนี้เอง อย่างไรก็ตาม แม้ในประเทศอังกฤษจะมีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีแพ่งหลายเรื่องก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีการยอมรับเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด ในหัวข้อนี้จะนำเสนอถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศอังกฤษ รวมถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศอังกฤษด้วยตามลำดับ ดังนี้

5.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน

การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษโดยภาพรวมมีลักษณะของการต่อสู้ของคู่ความที่มีฐานะเท่าเทียมกัน โดยศาลจะมีบทบาทในลักษณะวางเฉย (Passive) ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) และในการรับฟังพยานหลักฐาน ศาลจะทำหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดีโดยใช้บทตัดพยานหลักฐาน (Exclusionary Rule) ในการพิจารณากลับกรองพยานหลักฐานที่น่าเสนอเข้าสู่คดีด้วย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงของศาลเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาอาชญากรรมคดีในอดีตนั้น สะท้อนให้เห็นความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างชัดเจน ดังที่เราได้ศึกษากันมาแล้วเกี่ยวกับการพิสูจน์ความจริงโดยอาศัยเพลิงและน้ำ (Trial by Ordeal) และการพิสูจน์ความจริงโดยการต่อสู้ (Trial by Battle) อย่างไรก็ตาม วิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและความเชื่อเช่นนี้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในช่วงระยะเวลาที่จำกัด เพราะต่อมาระบบการค้นหาข้อเท็จจริงก็มีวิวัฒนาการเปลี่ยนเป็นระบบการพิสูจน์ความจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานที่มีความสอดคล้องด้วยเหตุและผล ซึ่งระบบการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยพยานหลักฐานนี้ก็เป็นที่ยอมรับใช้กันอย่างแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน¹

¹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551), หน้า 3-4.

การดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษนั้น อยู่ภายใต้แนวความคิดที่ว่า การดำเนินคดีเป็นการต่อสู้ของบุคคลสองฝ่ายภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนตายตัว ต่อหน้าผู้พิพากษาที่ปราศจากอคติต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย และในการพิจารณาพิพากษาคดีผู้พิพากษาต้องวางตัวเฉยไม่เข้าไปชวนขวยริเริ่มค้นหาข้อเท็จจริง (Investigating Facts) เรียกพยานมาสืบ (Calling Witnesses) หรือสอบถามปากคำพยานเสียเอง (Examining Witnesses) เพราะหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงนั้น เป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะนำพยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตน อีกทั้งถ้าหากให้ผู้พิพากษาเข้าไปมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงก็อาจทำให้ผู้พิพากษามีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ เมื่อถึงขั้นสุดท้ายผู้พิพากษาจะเป็นผู้ตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะคดีตามพยานหลักฐานที่มีการนำมาพิสูจน์²

จากการศึกษาถึงลักษณะการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษในอดีตแล้วพบว่า ในประเทศอังกฤษมีการจัดแบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องคดีออกจากองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการให้ความสำคัญกับผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย ด้วยการยกให้บุคคลดังกล่าวเป็นประธานแห่งคดี ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ที่มอง ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นวัตถุแห่งคดี หรือกรรมในคดีด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลย ในประเทศอังกฤษจึงถือเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา มีการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ในชั้นศาล³

แนวคิดพื้นฐานอีกประการหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาในอังกฤษก็คือ การดำเนินคดีอาญาในอังกฤษถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ทั้งนี้แต่เดิมในประเทศอังกฤษนั้น การนำตัวผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลถือเป็นหน้าที่โดยเฉพาะของผู้เสียหายหรือญาติของผู้นั้น อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ในสมัยนอร์แมน (Norman) เป็นต้นมา ชาวนอร์แมนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกับชาวอังกฤษเดิมซึ่งเป็นชนเผ่าแองโกล-แซกซอน(Anglo-Saxon) กษัตริย์ของอังกฤษในสมัยนั้นจึงเริ่มเล็งเห็นความสำคัญว่าชาวนอร์แมนควรจะได้รับคุ้มครองด้วย จึงได้นำระบบความรับผิดชอบของสังคมร่วมกัน (System of Communal Responsibility) มาใช้บังคับสำหรับความผิดอาญาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น⁴ นับแต่นั้นเป็นต้นมา การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษก็เริ่มเข้าสู่ยุคที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นสำคัญ ซึ่งหลักดังกล่าวมีใจความสำคัญว่า ความสงบเรียบร้อยของสังคมถือเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนในสังคมจะต้อง

² Steve Uglow, *Evidence: Text and Materials* (London: Sweet&Maxwell, 1997), p. 665.

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, "การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนา รูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป," ใน *งานวิจัยส่วนบุคคลหลักสูตร "ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)" รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม*, (2548), หน้า 8.

⁴ สุนัย มโนมัยอุดม, *ระบบกฎหมายอังกฤษ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์, 2555), หน้า 13.

ช่วยกันรับผิดชอบ ประชาชนทุกคนมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยกันธำรงรักษากฎหมายและระเบียบของบ้านเมือง ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวรวมตลอดถึงการดำเนินคดีฟ้องร้องผู้กระทำความผิดอาญาด้วย ด้วยเหตุนี้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของประชาชนจึงมีอย่างกว้างขวาง หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ประชาชนทุกคนย่อมได้รับผลกระทบ และถือว่าเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้โดยไม่ต้องเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง⁵

ต่อมาเมื่อสังคมมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไป ประเทศอังกฤษได้มีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐให้เข้ามาดูแลรับผิดชอบภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ดังจะเห็นได้จากกรณีที่มีเจ้าพนักงานของรัฐที่เรียกว่า Attorney-General และ Solicitor เป็นผู้ที่มีอำนาจและรับผิดชอบภารกิจในการฟ้องคดีอาญาสำหรับบางเรื่องหรือคดีที่รัฐเข้าไปมีส่วนได้เสีย โดยเมื่อคดีมีความสำคัญมากขึ้นประเทศอังกฤษจึงแต่งตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า Director of Public Prosecution (D.P.P.) ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการฟ้องคดีในคดีที่ยุ่งยากเป็นพิเศษหรือคดีสำคัญ ทั้งนี้โดยได้รับข้อมูลรายงานจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้รับกระทำไปและอยู่ภายในประเภทที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ ในกรณีคดีอาญาที่ตำรวจหรือเอกชนอื่นยื่นฟ้องแล้วได้ถอนฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีต่อไปภายในเวลาอันสมควร D.P.P. ก็จะพิจารณาต่อไปว่าการฟ้องคดีหรือการถอนฟ้องคดีนั้นได้กระทำไปโดยสุจริตหรือไม่ หรือเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะเป็นการสมควรที่จะให้มีการดำเนินคดีนั้นต่อไป โดยไม่คำนึงว่าผู้เป็นโจทก์จะได้ถอนฟ้องคดีนั้นไปแล้วหรือไม่ D.P.P. อาจเข้าไปแทรกแซงดำเนินคดีอาญาที่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นโจทก์ก็ได้หากเห็นเป็นการสมควร⁶ จะเห็นได้ว่า D.P.P. เป็นองค์กรที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษอย่างมาก แต่โดยพื้นฐานความคิดแล้ว D.P.P. หาได้กระทำแทนรัฐไม่ แต่กระทำแทนประชาชน และแม้เมื่อ D.P.P. เห็นควรดำเนินคดีอาญาใดเอง ก็จะมีการให้ทนาย (Barrister-at-Law) เป็นผู้ฟ้องคดีให้

ในปี ค.ศ. 1986 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ โดยเปลี่ยนจากหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนมาเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ทั้งนี้ จุดที่ทำให้สามารถจัดการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นก็คือในปี ค.ศ. 1986 ประเทศอังกฤษได้มีการก่อตั้งองค์กรอัยการที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้น ซึ่งองค์กรนี้อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของ D.P.P. และมี Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี โดยให้ CPS มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด ยกเว้นคดีเล็กๆ

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, "การนำรูปแบบการพิจารณาอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนา รูปแบบการพิจารณาอาญาทั่วไป," ใน งานวิจัยส่วนบุคคลหลักสูตร "ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)" รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, (2548), หน้า 10.

⁶ อุกิต วีรวัฒน์, "อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ," ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ชติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 58-59.

น้อยๆ เช่น คดีจรรยา และให้คำแนะนำแก่ตำรวจในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป อย่างไรก็ตาม สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนยังคงมีอิทธิพลต่อระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษอยู่ แต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS⁷ กล่าวคือ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการขัดต่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) หรือการฟ้องคดีอาจเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างมากและควรจะได้รับ การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมากกว่า เอกชน CPS มีอำนาจใช้ดุลพินิจเข้าดำเนินคดีแทน หรือใช้ดุลพินิจระงับการฟ้องคดีนั้นได้ตามที่ CPS เห็นว่าเป็นการสมควร⁸ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษแม้จะมีการให้ สิทธิประชาชนในการดำเนินคดีอาญาอย่างกว้างขวาง แต่การดำเนินคดีภายหลังจากการจัดตั้ง CPS นั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของ CPS ตามที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลในประเทศอังกฤษนั้น เมื่อได้มีการยื่น ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ไม่ว่าจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการหรือนักกฎหมายอื่นก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิดร้ายแรงหรือความผิดเล็กน้อย กฎหมายก็ได้กำหนดหน้าที่ ให้แก่ลูกขุน (Jury) ที่จะใช้ดุลพินิจพิจารณาว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่ ส่วนผู้ พิพากษานั้นค่อนข้างจะถูกจำกัดอำนาจ กล่าวคือ มีอำนาจเฉพาะในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เท่านั้น ถ้าคณะลูกขุนมีความเห็นว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิด ผู้พิพากษาจึงจะนำการกระทำ ที่คณะลูกขุนเห็นว่าเป็นความผิดนั้นมาปรับเข้ากับตัวบทกฎหมายอีกครั้งหนึ่ง⁹

อนึ่ง ตามที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วว่าในประเทศอังกฤษมีการกำหนดให้ลูกขุนซึ่งเป็น ประชาชนธรรมดาที่มีผู้ใช้พิพากษาอาชีพ เป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงและเป็นผู้รับฟัง การเสนอพยานหลักฐานของคู่ความโดยตลอด อีกทั้งเป็นผู้วินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ เมื่อ พิจารณาประกอบกับความจริงที่ว่าลูกขุนเป็นประชาชนทั่วไป ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้าน กฎหมาย ไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านการรับฟังพยานหลักฐานเหมือนกับศาล และอาจจะถูกชักจูงจาก พยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบหรือจากวาทศิลป์ของคู่ความในคดีได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องมี กฎเกณฑ์การนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์โดยเคร่งครัดและมีบทตัดพยานหลักฐานที่เด็ดขาด (Exclusionary Rules) เพื่อมิให้พยานหลักฐานที่ต้องห้ามขึ้นสู่สำนวนความ¹⁰ หรือขึ้นสู่การรับรู้ของ ลูกขุน เพราะพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบเหล่านั้นอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ดุลพินิจในการ

⁷ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน, 2552), หน้า 60-61.

⁸ Francis Bennion, "The New Prosecution Arrangements. The Crown Prosecution Service," *The Criminal Law Review* (January 1986): 12-13.

⁹ วีระพงษ์ บุญโญภาส, "กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา," *วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* (มีนาคม 2523): 153.

¹⁰ จรัญ ภักดีธนากุล, "บทตัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย," *วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย*, 6 (มีนาคม 2524): 1-2.

ตัดสินคดีของลูกขุนได้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องใช้บทตัดพยานหลักฐานเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองพยานหลักฐาน เพื่อให้เหลือเฉพาะแต่พยานหลักฐานที่มีความเหมาะสมแก่การพิสูจน์ความจริงเข้าสู่สำนวนความ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการดำเนินคดีอาญาและพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของประเทศอังกฤษนี้จะมีลักษณะที่เป็นการต่อสู้กันของคู่ความที่มีฐานะเท่าเทียมกัน โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางและทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการพิจารณาคดี รวมถึงใช้บทตัดพยานหลักฐานที่มีอยู่อย่างเคร่งครัดในการกลั่นกรองพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวน เพื่อให้การพิจารณาพิพากษารอคดีเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมมากที่สุด ซึ่งลักษณะดังกล่าวถือเป็นลักษณะของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) นั้นเอง

เมื่อได้ศึกษาภาพรวมของการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังข้อเท็จจริงในประเทศอังกฤษแล้ว ประเด็นต่อไปที่ควรต้องหยิบยกมาพิจารณาคือประเด็นเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น เพราะการศึกษาว่าในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ มีการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในลักษณะใดบ้าง จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาเปรียบเทียบและเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ในประเทศไทยต่อไป

5.1.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น

หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นนี้ มีรากฐานมาจากหลักกฎหมายอังกฤษคือหลักกฎหมายปิดปาก (Estoppel)¹¹ ซึ่งนักกฎหมายอังกฤษเรียกกันว่า หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) หรือบทตัดสำนวนโดยคำพิพากษาโดยความหมายของหลักกฎหมายปิดปากนี้มีนิกนิตศาสตร์ชาวอังกฤษหลายท่านได้พยายามให้ความหมายหรือคำนิยามเอาไว้ต่างๆ กันดังนี้

Rupert Cross และ Nancy Willkins กล่าวว่า กฎหมายปิดปากคือการที่คู่ความถูกตัดไม่ให้อ้างข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นและไม่มีความจำเป็นที่ศาลจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานใดเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่ถูกกฎหมายปิดปากนั้นอีกต่อไป¹²

G. D. Nokes กล่าวว่า กฎหมายปิดปากเป็นกฎซึ่งทำหน้าที่ห้ามคู่ความฟ้องคดีกล่าวอ้างข้อเท็จจริง หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น¹³

¹¹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2553), หน้า 218

¹² Rupert Cross and Nancy Willkins, *An Outline of the Law of Evidence*, 5 ed. (London: Butterworths, 1980), p. 564.

¹³ G. D. Nokes, *An Introduction to Evidence*, 3 ed. (London: Sweet & Maxwell, 1962), p. 208.

นอกจากนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษที่กล่าวมาข้างต้นจะได้ให้ความหมายหรือคำนิยามของหลักกฎหมายปิดปากเอาไว้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็ยังมีผู้แต่งตำรากฎหมายหลายเล่มได้ให้ความหมายของหลักกฎหมายปิดปากเอาไว้ต่างๆ กัน บางตำราก็ให้ความหมายของหลักกฎหมายปิดปากว่าเป็นการที่คู่ความจะไม่ได้รับอนุญาตให้กล่าวอ้างว่าข้อเท็จจริงที่ถูกละเมิดปิดปากนั้นไม่เป็นจริง แม้โดยความเป็นจริงแล้วข้อเท็จจริงจะเป็นไปตามที่ถูกละเมิดปิดปากหรือไม่ก็ตาม¹⁴ บางตำราก็เห็นว่า กฎหมายปิดปากหมายถึงการที่กฎหมายขัดขวางหรือกีดกันไม่ให้คู่ความปฏิเสธหรือกล่าวอ้างสิ่งใดๆ ในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่กฎหมายปิดปากมุ่งหมายเอาไว้¹⁵

เมื่อสังเกตจากความหมายหรือคำนิยามที่นักนิติศาสตร์หลายๆ ท่านได้กล่าวเอาไว้ข้างต้น จะพบว่า มีความหมายที่คล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า กฎหมายปิดปากเป็นกรณีที่ห้ามมิให้คู่ความกล่าวอ้างหรือนำพยานหลักฐานใดๆ มาสืบข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งให้แตกต่างไปจากที่กฎหมายได้ปิดปากเอาไว้นั่นเอง

อนึ่ง แม้ว่าหลักกฎหมายปิดปากในประเทศอังกฤษจะมีอยู่ 3 ลักษณะแตกต่างกัน ได้แก่ (1) หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หลักกฎหมายปิดปากโดยสำนวนความ (Estoppel by Record) (2) หลักกฎหมายปิดปากโดยกรรมธรรม์สัญญา (Estoppel by Deed)¹⁶ และ (3) หลักกฎหมายปิดปากโดยความประพฤติ (Estoppel by Conduct)¹⁷ ก็ตาม แต่หลักกฎหมายปิดปากที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนั้น จะจำกัดอยู่เพียงหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) เท่านั้น ในบทนี้จึงจะศึกษาเฉพาะหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษามาที่ปรากฏอยู่ในหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นสำคัญ เพราะจะทำให้เราสามารถเข้าใจหลักพื้นฐานแนวความคิด และเจตนารมณ์ของการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศอังกฤษได้อย่างชัดเจน รวมถึงการศึกษาคำพิพากษาศาลสูง (House of Lords) ของประเทศอังกฤษก็จะทำให้เราทราบถึงมุมมองและทัศนคติที่ศาลสูงของประเทศอังกฤษมีต่อการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นด้วย เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบและการให้เหตุผลประกอบการวินิจฉัยคดีของศาลไทยในอนาคต

¹⁴ Earl of Halsbury, *The Law of England*, 3 ed. (London: Butterworths, 1956), p. 15.

¹⁵ *State and Federal American Jurisprudence*, 2 ed. (United States: W.Y. Bancroft-Whitney, 1966), p. 28.

¹⁶ หลักกฎหมายปิดปากโดยกรรมธรรม์สัญญา (Estoppel by Deed) คือ หลักกฎหมายที่ห้ามมิให้คู่ความกล่าวอ้างหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นนอกเหนือไปจากข้อความตามเอกสารที่ตนได้ลงลายมือชื่อและมีการส่งมอบระหว่างกัน รวมถึงไม่ให้กล่าวอ้างว่าข้อความดังกล่าวไม่ถูกต้องด้วย

¹⁷ หลักกฎหมายปิดปากโดยความประพฤติ (Estoppel by Conduct) คือ หลักกฎหมายที่ห้ามมิให้คู่ความกล่าวอ้างหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นนอกเหนือไปจากวาจาหรือการกระทำที่ตนได้ทำขึ้นเพื่อให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าข้อเท็จจริงบางอย่างเกิดขึ้น

หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น หรือหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) นี้ เกิดขึ้นมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อความในคำพิพากษาของศาลของกษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นยุติ เพราะศาลกษัตริย์เป็นตัวแทนของกษัตริย์ผู้ทรงอำนาจสูงสุดเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น จึงไม่อาจมีการพิสูจน์เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ทุกคนจะต้องผูกพันโดยไม่อาจปฏิเสธได้ และที่ว่าต้องผูกพันนั้นไม่เพียงแต่เฉพาะคำตัดสินเท่านั้น แต่รวมถึงข้อความทุกข้อความที่ถูกบันทึกไว้ในคำพิพากษาจะมีผลเป็นคำพิพากษาและต้องฟังเป็นยุติทั้งหมด ต่อมาหลักนี้ได้ขยายไปถึงคำพิพากษาของศาลศาสนาและศาลอื่นๆ ด้วย เป็นเหตุให้หลักความเด็ดขาดและโต้เถียงไม่ได้ของคำพิพากษานี้ได้รับการยืนยันตลอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน¹⁸

สำหรับเหตุผลที่ใช้อธิบายความชอบธรรมของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาในประเทศอังกฤษนี้ ปรากฏชัดเจนในราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยศาลในคดี *Hynde's Case (1591)*¹⁹ ซึ่งตัดสินในปี ค.ศ. 1591 ได้ให้เหตุผลประกอบการใช้หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษานี้ว่า “เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการไม่มีที่สิ้นสุดของการโต้เถียง” หรืออาจกล่าวได้ว่าเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน การดำเนินคดีจะต้องมีวันสิ้นสุดนั่นเอง อีกทั้งยังมีเหตุผลในแง่ที่ว่าบุคคลไม่ควรต้องลำบากด้วยการเป็นความซ้ำกันสองครั้งในเรื่องเดียวกันอีกด้วย²⁰ เพราะฉะนั้นจึงเกิดเป็นหลักขึ้นว่าเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว คู่ความในคดีนั้นๆ ก็จะถูกปิดปากจากการที่จะรื้อฟื้นคดีหรือรื้อฟื้นข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นขึ้นมาฟ้องร้องกันใหม่ นอกจากนี้ คู่ความก็ไม่สามารถที่จะหยิบยกหรือกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ เพื่อโต้แย้งข้อความที่ศาลได้เคยพิพากษาตัดสินไปแล้วด้วย

สำหรับคำพิพากษาในประเทศอังกฤษสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามกฎหมายคือ คำพิพากษาที่มีผลเป็นการแสดงทรัพย์สิน (Judgment in Rem) และคำพิพากษาที่มีผลเป็นการแสดงบุคคลสิทธิ (Judgment in Personam) ซึ่งคำพิพากษาแต่ละประเภทมีลักษณะดังต่อไปนี้²¹

1. คำพิพากษาที่มีผลเป็นการแสดงสิทธิในทรัพย์สิน (Judgment in Rem) ของประเทศอังกฤษ หาได้มุ่งเฉพาะคำพิพากษาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงกรณีที่คำพิพากษามีผลกระทบต่อบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ความแห่งคดี ดังนั้น คำพิพากษาที่แสดงสิทธิในทรัพย์สินจึงหมายความรวมถึงคำพิพากษาที่แสดงถึงสภาพและฐานะของบุคคลอีกด้วย เมื่อเราได้ทราบหลักเกณฑ์

¹⁸ พงษ์อาจ ตรีกิจวัฒนากุล, "กฎหมายปิดปาก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 11.

¹⁹ *Hynde's Case (1591)* 147.B.N.5.

²⁰ โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการศาลยุติธรรม, 2538), หน้า 297.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297-299.

ที่แท้จริงของ Judgment in *Rem* เช่นนี้แล้ว จะทำให้เราทราบถึงความแตกต่างของ Judgment in *Rem* กับ Judgment in *Personam* ได้ง่ายมากขึ้น เพราะ Judgment in *Personam* หมายความว่าถึงคำพิพากษาที่ผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น

ในประเด็นเกี่ยวกับคำพิพากษาที่มีผลเป็นการแสดงสิทธิในทรัพย์สินของประเทศอังกฤษนี้ Sidney L. Phipson²² ได้ยกตัวอย่างเอาไว้ เช่น คำพิพากษาให้บุคคลล้มละลาย คำพิพากษาเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว คำพิพากษาเรื่องการรับรองบุตร คำพิพากษาเกี่ยวกับสถานะความเป็นสามีภริยา และคำพิพากษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งผู้จัดการมรดก เป็นต้น ซึ่งบรรดา Judgment in *Rem* เหล่านี้มีผลผูกพันบุคคลทั่วไป กล่าวคือ สามารถใช้เป็นบทตัดสินตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) ต่อบุคคลภายนอกคดีนอกเหนือจากคู่ความได้ เช่น หากศาลมีคำพิพากษาให้ชายหญิงหย่าขาดจากกันแล้ว ย่อมไม่มีใครกล่าวอ้างสถานะความเป็นสามีภริยาได้อีก²³

2. คำพิพากษาที่มีผลเป็นการแสดงสิทธิระหว่างบุคคล (Judgment in *Personam*) หมายความว่าถึงคำพิพากษาชนิดอื่นที่ไม่ใช่ Judgment in *Rem* ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น คำพิพากษาที่มีผลเป็นการแสดงสิทธิระหว่างบุคคลนี้ ยกตัวอย่างเช่น คำพิพากษาในเรื่องสัญญา ละเมิด ฯลฯ ซึ่งผลของคำพิพากษาจะผูกพันเฉพาะคู่ความและผู้ที่มีอาศัยสิทธิของคู่ความในคดีเท่านั้น ไม่รวมไปถึงบุคคลภายนอก ยกตัวอย่างเช่น ในคดี *Townsend v. Bishop (1939)*²⁴ ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวปรากฏว่า ลูกขับรถให้พ่อนั่งแล้วเกิดไปชนกับรถบรรทุกทำให้พ่อและลูกได้รับบาดเจ็บทั้งคู่ พ่อฟ้องเรียกค่าเสียหายจากรถบรรทุกเป็นคดีแรก เมื่อคดีแรกเสร็จ ลูกจึงฟ้องเรียกค่าเสียหายบ้าง ศาลฟังว่า ลูกไม่ต้องด้วยบทตัดสินในคดีก่อนเพราะในคดีนั้นเขาไม่ได้เป็นคู่ความด้วย กล่าวคือ เป็นบุคคลนอกคดีนั่นเอง²⁵

จากที่กล่าวมาจะสังเกตได้ว่า กฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาจะเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ถ้าเป็นคำพิพากษาประเภท Judgment in *Rem* ย่อมเกิดผลเป็นบทตัดสินตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาแก่บุคคลทั่วไปนอกเหนือจากคู่ความด้วย แต่ถ้าหากเป็น Judgment in *Personam* ย่อมเกิดผลเป็นบทตัดสินระหว่างคู่ความเท่านั้น หากมีการหยิบยกข้อพิพาทเดิมขึ้นว่ากล่าวกันอีกครั้ง หนึ่ง คำพิพากษาของศาลไม่ว่าจะเป็น Judgment in *Rem* หรือ

²² Sidney L. Phipson เป็นนักปราชญ์ทางด้านกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของประเทศอังกฤษที่แต่งตำราทางด้านกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานที่สำคัญ คือ “Phipson on Evidence”

²³ โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 297.

²⁴ *Townsend v. Bishop*, 1939 อ้างถึงใน โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 299-300.

²⁵ โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 297.

Judgment in *Personam* ย่อมประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้อวินิจฉัยชี้ขาด (*Ratio Decidendi*) และส่วนที่เป็นการอธิบายเหตุผลประกอบการวินิจฉัย (*Obiter Dictum*) ซึ่งในที่นี้ต้องกล่าวว่า เฉพาะส่วนข้อวินิจฉัยชี้ขาดคดี (*Ratio Decidendi*) เท่านั้น ที่จะอ้างเป็นบทตัดสินสำนวนตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาได้²⁶

เมื่อเราได้ทราบถึงความหมาย ที่มา เหตุผลและเงื่อนไขในการเกิดขึ้นของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Estoppel by Judgment*) ในประเทศอังกฤษแล้วนั้น ประเด็นต่อมาที่จะศึกษาก็คือลักษณะของกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา ว่าก่อให้เกิดการปิดปากคู่ความแห่งคดีในลักษณะอย่างไรบ้าง ซึ่งในระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษได้แบ่งลักษณะของกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่²⁷

1. กฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (*Cause of Action Estoppel*) เป็นกฎหมายปิดปากในลักษณะที่ห้ามไม่ให้คู่ความแห่งคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว นำคดีที่มีมูลกรณีเดียวกันนั้นไปฟ้องร้องเป็นคดีความขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งโดยอาศัยมูลเหตุอย่างเดียวกัน ผลของหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องร้องคดีนี้ จะทำให้คู่ความเดิมที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้ว ไม่มีอำนาจฟ้องร้องคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุที่มีลักษณะเป็นการฟ้องซ้ำนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งตามหลักกฎหมายของอังกฤษ หากจำเลยได้ถูกศาลพิพากษามาก่อนหน้าครั้งหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นคำพิพากษาให้ลงโทษ (*Prior Conviction*) หรือคำพิพากษาให้ยกฟ้อง (*Prior Acquittal*) จำเลยก็ชอบที่จะยกข้อต่อสู้ว่าตนถูกศาลพิพากษาลงโทษ (*Autrefois Convict*) หรือตนถูกศาลพิพากษายกฟ้อง (*Autrefois Acquit*) มาครั้งหนึ่งแล้ว และหากศาลพบว่า ความจริงเป็นไปตามคำกล่าวอ้างของจำเลย ศาลก็ชอบที่จะยกฟ้องคดีหลังนั้นเสีย²⁸ ยกตัวอย่างเช่น ในคดี *Conquer v. Boot (1928)*²⁹ ซึ่งศาลได้พิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เนื่องจากจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญาการสร้างบ้านให้โจทก์ ฉะนั้น โจทก์ย่อมจะถูกขัดขวางหรือไม่สามารถที่จะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลังอันเป็นผลเนื่องจากการผิดสัญญานั้นจากจำเลยได้อีก

2. กฎหมายปิดปากโดยประเด็นแห่งคดี (*Issue Estoppel*) ถือเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศอังกฤษโดยตรง ทั้งนี้ หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนี้ มีลักษณะขยายขอบเขตให้กว้างกว่ากฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (*Cause of Action Estoppel*) ตามที่ได้กล่าวมาในหัวข้อก่อนหน้า กล่าวคือ แม้

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297-299.

²⁷ พงษ์อาจ ตรีกิจวัฒนากุล, "กฎหมายปิดปาก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 39-40.

²⁸ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," *ตุลพาท* 13(เมษายน 2509): 27.

²⁹ *Conquer v. Boot (1928)* 2 K.B.336.

คดีก่อนหน้าและคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะมีมูลแห่งคดีที่แตกต่างกันก็ตาม (Different Claim) แต่ถ้าหากคดีทั้งสองมีประเด็นแห่งคดีที่ต้องพิจารณาแม้เพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่เหมือนกัน ศาลที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาในภายหลังจำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลในคดีแรกได้วินิจฉัยเอาไว้เป็นที่สุดแล้วเท่านั้น ตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ศาลจะรับฟังหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานอื่นเข้าสืบเพื่อรับฟังข้อเท็จจริงเป็นประการอื่น นอกเหนือจากที่ปรากฏในคดีแรกไม่ได้

หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนี้ถือเป็นหลักที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยศาล ดังจะเห็นได้ว่ามีคดีสำคัญซึ่งได้มีการกล่าวอ้างกันมากได้แก่คดี *Mills v. Cooper* (1967)³⁰ ซึ่งศาลได้อธิบายว่า คู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีไม่สามารถที่จะกล่าวอ้างโต้แย้งว่าข้อเท็จจริงใดๆ ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าหากข้อเท็จจริงนั้นได้ถูกวินิจฉัยโดยศาลในคดีก่อนแล้ว และต่อมาได้มีคำพิพากษาของศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ในคดี *Hunter v. Chief Constable of West Midlands* (1982)³¹ ออกมารับรองแนวความคิดการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในระบบกฎหมายพยานหลักฐานของประเทศอังกฤษอย่างเป็นทางการ โดยศาลในคดีดังกล่าวได้ให้เหตุผลเอาไว้ว่า หากศาลปล่อยให้มีการดำเนินคดีซ้ำสองในข้อเท็จจริงเดียวกัน ทั้งที่คู่ความต่างฝ่ายต่างมีโอกาสต่อสู้คดีและนำเสนอพยานหลักฐานกันอย่างเต็มที่ (Full Opportunity to Contest) ในคดีแรกแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง³² ทั้งนี้ ในการพิจารณานำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ จะต้องปรากฏว่ามีเงื่อนไขดังต่อไปนี้คือ³³

2.1 คำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้าต้องตัดสินโดยศาลที่มีอำนาจ (Court of Competent Jurisdiction) โดยคำพิพากษาดังกล่าวต้องเป็นคำพิพากษาที่ได้ตัดสินในเนื้อหา (Judgment on the Merit) เอาไว้ถึงที่สุดแล้วด้วย (Final and Conclusive)

2.2 คู่ความในคดีก่อนหน้าและคดีที่พิจารณาอยู่จะต้องเป็นคู่ความชุดเดียวกัน หรืออาจเป็นตัวแทนของคู่ความเดิมก็ได้ (Same Parties) และ

2.3 ประเด็นที่จะต้องพิจารณาในคดีก่อนหน้าและคดีหลังจะต้องเป็นประเด็นชุดเดียวกัน (Same Issue)

หากข้อเท็จจริงครบถ้วนตามเงื่อนไขที่กล่าวมาทั้ง 3 ข้อแล้ว ศาลจะต้องนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ทันที

กล่าวโดยสรุป ในประเทศอังกฤษปรากฏหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา 2 ลักษณะ คือ หลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) และหลัก

³⁰ *Mills v. Cooper* (1967) 2 Q.B.459, at p. 468.

³¹ *Hunter v. Chief Constable of West Midlands* (1982) AC 529 at 541.

³² Rupert Cross and Colin Tapper, *Cross on Evidence*, 7 ed. (London: Butterworths, 1990), p. 78.

³³ *Ibid.*, 79.

กฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ซึ่งหลักที่เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาคือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนั่นเอง ดังนั้น เพื่อให้การนำเสนอดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ในประเด็นถัดไปจะศึกษาถึงรายละเอียดของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในประเทศอังกฤษ โดยจะเน้นรายละเอียดในแง่ของการนำไปใช้ในคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นสำคัญ เพื่อให้ทราบว่าประเทศที่เป็นต้นแบบของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนี้ นำหลักกฎหมายดังกล่าวไปใช้ลักษณะใดบ้างในทางปฏิบัติ

5.1.2.1 การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในคดีแพ่ง

จากการศึกษาพบว่า ศาลในคดีแพ่งของประเทศอังกฤษจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ในกรณีที่คำพิพากษาของศาลก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาในคดีแพ่งเท่านั้น หากคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา จะไม่มีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในการพิจารณาข้อเท็จจริงของศาลคดีแพ่ง หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นได้เคยมีการวินิจฉัยเอาไว้แล้วโดยศาลในคดีแพ่งก่อนหน้า ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงในคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของคดีก่อนหน้าทันทีตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) หลักดังกล่าวนี้ได้ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาของศาลในคดี *Marginson v. Blackburn Borough Council (1939)* โดยศาลในคดีดังกล่าวได้ตัดสินว่า³⁴ โจทก์ไม่มีสิทธิโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ เมื่อศาลในคดีแพ่งก่อนหน้าได้ตัดสินเอาไว้แล้วว่าโจทก์มีส่วนประมาทในอุบัติเหตุทางถนน (Contributory Negligence)³⁵ ข้อเท็จจริงในคดีนี้ย่อมรับฟังเป็นยุติตามนั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้ จากคำพิพากษาในคดีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าศาลในประเทศอังกฤษนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในการพิจารณาคดีแพ่งอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาต่อไปกลับพบว่า ศาลในประเทศอังกฤษจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้เฉพาะกรณีที่คดีทั้งสองเป็นคดีแพ่งเท่านั้น ถ้าหากคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นคดีแพ่ง แต่คดีที่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ก่อนแล้วนั้นเป็นคดีอาญา ศาลในประเทศอังกฤษกลับไม่นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ กล่าวคือ ศาลในคดีแพ่งก็ไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

³⁴ *Marginson v. Blackburn Borough Council (1939)* 2KB 426.

³⁵ Contributory Negligence คือ กรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนประมาทอยู่ด้วยในการก่อให้เกิดความเสียหาย

ได้³⁶ แสดงให้เห็นชัดเจนว่ามีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยเด็ดขาด ไม่มีการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาไปใช้ปะปนกันแต่อย่างใด

สำหรับเหตุผลที่ใช้อธิบายว่า เพราะเหตุใดศาลในคดีแพ่งของประเทศอังกฤษจึงไม่รับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา แม้จะเป็นการวินิจฉัยในคดีที่มีความและประเด็นแห่งคดีเดียวกันก็ตาม (Same Parties and Same Issue) ในประเด็นนี้อธิบายได้ว่า มาตรฐานการพิสูจน์ของคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกันอย่างมาก แม้ในคดีอาญาจะมีมาตรฐานการพิสูจน์ในระดับที่ต้องปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Proof Beyond Reasonable Doubt) ซึ่งมากกว่าในคดีแพ่งที่ถือเอาน้ำหนักคำพยานว่าฝ่ายใดสามารถนำสืบได้มีน้ำหนักมากกว่ากัน (Preponderance of Evidence) ก็ตาม แต่ในประเทศอังกฤษเห็นตรงกันว่า คำพิพากษาในคดีอาญาไม่สามารถนำมาใช้รับฟังผู้กมัตคดีแพ่ง ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ศาลในคดีอาญายกฟ้อง ไม่ได้หมายความว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องเสมอไป เพราะการที่ไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยอาจเป็นเพราะมีปัญหาด้านพยานหลักฐานในคดีอาญา ที่เรียกร้องมาตรฐานการพิสูจน์ในระดับสูงสุดจนใจที่ไม่สามารถนำสืบให้ศาลเห็นจนปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิดจริงได้ แม้จำเลยจะกระทำผิดจริงก็ตามที่ ด้วยความแตกต่างระหว่างคดีแพ่งและคดีอาญาตามที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ศาลในประเทศอังกฤษไม่ยอมรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ยกตัวอย่างคดีที่สำคัญก็คือ คดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* ซึ่ง Lord Goddard³⁷ ผู้ตัดสินให้เหตุผลในการไม่รับฟังคำพิพากษาในคดีอาญาในฐานะที่เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีแพ่งว่า³⁸

1. คำวินิจฉัยของศาลในคดีอาญามีลักษณะที่เป็นเพียงพยานความเห็นในการพิจารณาคดีแพ่งเท่านั้น
2. การที่คำวินิจฉัยในคดีอาญาเป็นพยานความเห็น จึงนำมารับฟังในคดีหลังไม่ได้
3. มีความแตกต่างระหว่างประเด็นในคดีแพ่งและคดีอาญา
4. คำวินิจฉัยในคดีอาญามีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีหลัง
5. ถ้าคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดนำมารับฟังได้ คำพิพากษายกฟ้องก็ควรรับฟังได้เช่นเดียวกัน

³⁶ โอสถ โกศิน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 299.

³⁷ Raynor Goddard หรือ Baron Goddard ดำรงตำแหน่งเป็น Lord Chief Justice of England ระหว่างปี ค.ศ. 1946 ถึง ค.ศ. 1958.

³⁸ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," *ตุลพาท* 13(เมษายน 2509): 31-32.

จากคำวินิจฉัยของศาลในคดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* แสดงให้เห็นถึงแนวคำพิพากษาของศาลอังกฤษว่าในคดีแพ่งศาลจะไม่ถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แต่จะถือว่าคำพิพากษาในคดีอาญาเป็นเพียงพยานหลักฐานชั้นหนึ่งที่จะใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเท่านั้น กระนั้นก็ตาม ถึงแม้คำพิพากษาในคดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* จะถือว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีแพ่ง แต่เนื่องจากในประเทศอังกฤษมีหลักเกณฑ์ทางพยานหลักฐานที่เรียกว่าหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอาญานี้ถือเป็นพยานบอกเล่า จึงไม่ใช่พยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่จะนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง ศาลจึงปฏิเสธไม่รับฟัง เพราะถ้าหากยอมรับฟังพยานบอกเล่า ข้อเท็จจริงที่ได้รับอาจขาดตกบกพร่องได้ง่ายทำให้ไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแน่นอน นอกจากนี้ ศาลในประเทศอังกฤษใช้ระบบลูกขุนซึ่งเป็นประชาชนธรรมดาที่ไม่ใช่เนกกฎหมาย เวลาฟังข้อเท็จจริงจะให้คณะลูกขุนเป็นผู้ฟังพยานหลักฐานซึ่งคณะลูกขุนมักจะไม่ค่อยรู้ทันความคลาดเคลื่อนของพยานหลักฐาน ฉะนั้น ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีอาญาซึ่งเป็นพยานบอกเล่าจึงอาจก่อให้เกิดความหลงผิดโดยง่าย ศาลในประเทศอังกฤษจึงไม่ต้องการให้เข้าไปสู่ความรับรู้รับทราบของคณะลูกขุน นอกจากนี้ หากปล่อยให้ลูกขุนมีการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลในคดีอาญาก็จะทำให้ไม่มีการนำพยานมาสืบต่อหน้าลูกขุนและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่มีโอกาสได้ซักค้านพยาน ทั้งที่การซักค้านพยานถือเป็นกระบวนการที่ทำให้การพิจารณาคดีได้ความจริงมากที่สุดวิธีหนึ่ง แต่กระบวนการซักค้านจะเกิดได้อย่างไรถ้าไม่มีการนำพยานมาเบิกความต่อหน้าศาลโดยตรง³⁹ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าศาลในคดีแพ่งจะไม่รับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา แม้ในคดีอาญาจะมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยและคู่ความชุดเดียวกันกับในคดีแพ่งก็ตามที่

มีข้อน่าสังเกตว่า ในประเด็นเรื่องที่ศาลในคดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* ปฏิเสธไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาลคดีอื่นเข้ามาสู่การพิจารณาในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งนั้น Lord Denning⁴⁰ ซึ่งเป็นนักกฎหมายที่มีอิทธิพลอย่างมากในประเทศอังกฤษได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเอาไว้ว่า “ไม่มีข้อสงสัยใดๆ ว่า คดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* ถูกตัดสินด้วยความผิดพลาด เพราะคดีดังกล่าวได้ละเลยคำพิพากษาของศาลคดีก่อนหน้าที่ยังถือว่ามิใช่น่าหนักควรใส่ใจ คำพิพากษาดังกล่าวจึงไม่ควรถือเป็นบรรทัดฐาน”⁴¹ นอกจากนี้ Lord Denning ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า ในคดีแพ่งและคดีอาญา ถ้าหากมีคำพิพากษาของศาลคดีอื่นที่ได้ตัดสินข้อเท็จจริงเอาไว้

³⁹ โอสถ โกศิน, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, หน้า 352-354.

⁴⁰ Alfred Thompson Denning หรือ Baron Denning ดำรงตำแหน่งเป็น Master of the Rolls ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดรองจากตำแหน่ง Lord Chief Justice ระหว่างปี ค.ศ. 1962 ถึง ค.ศ. 1982

⁴¹ “Beyond doubt, *Hollington v. Hewthorn* was wrongly decided. It was done in ignorance of previous authorities. It was done, *per incuriam* ”

แล้ว คู่ความในคดียอมถูกปิดปากและไม่สามารถที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้อีก นอกเสียจากจะปรากฏว่า คำพิพากษาคดีก่อนเกิดขึ้นจากการคบคิดกันฉ้อฉล หรือมีพยานหลักฐานใหม่ที่อาจเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงได้เท่านั้น⁴²

อนึ่ง ในทางปฏิบัติ แม้ศาลในคดีแพ่งจะไม่รับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา แต่ในประเทศอังกฤษก็มีมาตรการป้องกันไม่ให้ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลแพ่งกับศาลอาญาออกมายกแย้งกันอยู่ กล่าวคือ ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ในคดีอาญาไม่จำเป็นต้องไปดำเนินคดีแพ่งแยกต่างหากจากคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นอีกคดีหนึ่ง เพราะหากศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็มีอำนาจสั่งในคำพิพากษาคดีอาญา ให้ผู้กระทำความผิดคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน (Restitution Order) ที่ได้มาจากการกระทำความผิดได้⁴³ ทั้งนี้ ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ฉ้อโกง หรือริดเอาทรัพย์สินก็ได้ นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายก็ได้ (Compensation Order) เช่น ค่าเสียหายแก่กายหรือจิตใจ ค่าเสียหายจากการสูญเสียทรัพย์สินในความผิดฐานลักทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์สิน หรือฉ้อโกง ค่าสูญเสียรายได้ ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทาง ค่าเสียหายอันเกิดจากการเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมาน ค่าเสียหายอันเกิดจากการที่สูญเสียร่างกาย หรือค่าเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะถูกลัก เป็นต้น⁴⁴ โดยวิธีการแจ้งต่อศาลเพื่อขอค่าสินไหมทดแทนนี้ ผู้เสียหายต้องรายงานต่อตำรวจพร้อมแสดงพยานหลักฐานว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร จากนั้น ตำรวจจะเป็นผู้ส่งพยานหลักฐานไปให้แก่ Crown Prosecution Service เพื่อแสดงหลักฐานดังกล่าวต่อศาล จากนั้นศาลจะใช้ดุลพินิจตามพยานหลักฐานที่ปรากฏ พิจารณาว่าจะให้ค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ มากน้อยเพียงไรต่อไป⁴⁵ ทั้งนี้ มีข้อพิจารณาว่า ศาลจะใช้ดุลพินิจให้ค่าสินไหมทดแทนก็ต่อเมื่อศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลย และคำพิพากษาดังกล่าวถึงที่สุดแล้วเท่านั้นด้วย หากศาลพิพากษายกฟ้อง ผู้เสียหายก็อาจนำคดีดังกล่าวไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลแพ่งตามปกติได้ เพราะศาลในคดีแพ่งไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอันเนื่องมาจากการพิสูจน์ในคดีอาญาและคดีแพ่งมีความแตกต่างกันนั่นเอง⁴⁶

⁴² Uglow, S., *Evidence: Text and Materials*, p. 680.

⁴³ ณรงค์ ใจหาญ, รายงานการศึกษานโยบายคุ้มครอง โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา เสนอต่อ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549), หน้า 76-77.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁶ จริญญาชัย เคียงกิตติวรรณ, "ผลของคำพิพากษาคดีอาญาที่มีต่อการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 64-65.

ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าศาลในคดีแพ่งจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้หากคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาในคดีแพ่งเท่านั้น หากคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาในคดีอาญา ย่อมไม่สามารถนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ได้ กล่าวคือ ศาลในคดีแพ่งไม่รับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลในคดีอาญา ต่อมาจะศึกษาถึงประเด็นที่ว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลในคดีแพ่งหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จะถือเอาข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลในคดีแพ่งเป็นบทตัดสินสำนวนหรือเป็นกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดีอาญา (Issue Estoppel) ได้หรือไม่นั่นเอง

5.1.2.2 การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในคดีอาญา

จากการศึกษาพบว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษนำหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา ประเภทของกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) มาใช้ในคดีอาญาเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อจำเลยถูกฟ้องจนศาลพิพากษาไปแล้ว ไม่ว่าจะโดยพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิดหรือมิได้กระทำผิด จำเลยผู้นั้นหากถูกฟ้องในความผิดเดียวกันนั้นอีก ย่อมยกข้อต่อสู้ว่าตนถูกศาลพิพากษายกฟ้องไปแล้ว (*Autrefois Acquit*) หรือตนถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำผิดไปแล้ว (*Autrefois Convict*) ขึ้นปิดปากเพื่อตัดฟ้องของโจทก์ได้ และถ้าความจริงเป็นเช่นนั้นศาลก็ย่อมจะยกฟ้องคดีหลังนั้นเสียโดยอาศัยหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี แต่หากพิจารณาถึงหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) กลับพบว่า ศาลในประเทศอังกฤษปัจจุบันมีแนวคิดปฏิเสธการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาอย่างชัดเจน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ประเด็นเกี่ยวกับหลักกฎหมายปิดปากโดยประเด็นในคดี (Issue Estoppel) ในอดีตศาลอังกฤษในคดี *Sambasivam v. Malaya Federation Public Prosecutor (1950)*⁴⁷ ได้เคยตัดสินเอาไว้ว่า ในการพิจารณาพิพากษาคดีเดิม (Original Trial) จำเลยถูกฟ้องในข้อหาครอบครองอาวุธสงคราม (Possession of Ammunition) และพกพาอาวุธปืน (Carrying Firearms) ซึ่งศาลในคดีนั้นพิพากษายกฟ้องโจทก์ (Acquittal) โจทก์จึงนำคดีดังกล่าวขึ้นฟ้องต่อศาลเป็นคดีใหม่ ในการพิจารณาคดีครั้งใหม่นี้ โจทก์ได้ฟ้องคดีโดยกล่าวอ้างว่าจำเลยยอมรับสารภาพว่าจำเลยครอบครองอาวุธสงครามและพกพาอาวุธปืนจริง อย่างไรก็ตาม ศาลก็ไม่ได้พิพากษาลงโทษจำเลยในคดีหลังนี้แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพก็ตาม โดยศาลเห็นว่าคำรับสารภาพไม่สามารถใช้ได้เพราะคำพิพากษาในคดีก่อนได้วินิจฉัยเอาไว้แล้วว่าจำเลยไม่มีความผิด

⁴⁷ *Sambasivam v. Malaya Federation Public Prosecutor (1950) A.C. 458.*

Lord MacDermott⁴⁸ ได้กล่าวเอาไว้ในคดีดังกล่าวว่า ผลของคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนที่พิพากษายกฟ้องจำเลย ไม่ได้ส่งผลเพียงให้ศาลในคดีหลังต้องถือข้อเท็จจริงตามศาลในคดีก่อนหากเป็นข้อหาเดียวกัน แต่ส่งผลผูกพันถึงการดำเนินคดีทุกประเภทระหว่างคู่ความในคดีนั้นเลยทีเดียว หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษานอกจากจะมีผลในการดำเนินคดีแพ่งแล้วก็มีผลในการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อในคดีก่อนศาลได้พิพากษาแล้วว่าจำเลยไม่มีความผิดฐานครอบครองอาวุธสงครามและพกพาอาวุธปืน ในคดีหลังก็ไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ จำเลยสามารถที่จะกล่าวอ้างคำพิพากษาคดีอื่นเพื่อให้ตนพ้นผิดได้เสมอ ถือเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของจำเลย⁴⁹

นอกจากนี้ ในคดี *R. v. Hogan (1974)*⁵⁰ เคยตัดสินว่า จำเลยเคยถูกฟ้องฐานทำร้ายร่างกายผู้เสียหายจนบาดเจ็บสาหัสและศาลในคดีนั้นได้พิพากษาลงโทษจำเลย ต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากถูกจำเลยทำร้ายนั้น โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องจำเลยฐานฆ่าคนตายเป็นอีกคดีหนึ่ง ดังนั้น จำเลยย่อมถูกกฎหมายปิดปากห้ามไม่ให้ปฏิเสธข้อเท็จจริงในคดีแรกที่ว่าจำเลยเป็นผู้ทำร้ายร่างกายผู้เสียหายจนได้รับบาดเจ็บสาหัส

คำพิพากษาในคดี *Sambasivam v. Malaya Federation Public Prosecutor (1950)* และคดี *R. v. Hogan (1974)* แสดงให้เห็นว่า ในอดีตศาลอังกฤษเคยยอมรับว่า หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้

อย่างไรก็ตาม ต่อมาได้มีคดี *R. v. Humphrys (1977)*⁵¹ ซึ่งศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ของอังกฤษได้วินิจฉัยและวางหลักว่า กฎหมายปิดปากโดยประเด็นในคดีไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในคดีอาญาได้ (Issue Estoppel cannot lie in Criminal Proceeding) โดยในคดีนี้ จำเลยได้เคยถูกฟ้องเป็นคดีก่อนหน้าในความผิดฐานซักรถโดยไม่ได้รับอนุญาตแต่ศาลในคดีก่อนยกฟ้องเพราะเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ต่อมาโจทก์ฟ้องจำเลยว่าจำเลยได้เบิกความเท็จในการพิจารณาคดีแรก โดยโจทก์นำพยานหลักฐานมาแสดงว่าจำเลยได้ซักรถโดยไม่ได้รับอนุญาตจริง ซึ่งศาลก็ได้พิพากษาลงโทษจำเลยฐานเบิกความเท็จ จำเลยอุทธรณ์ว่าโจทก์ได้นำพยานหลักฐานเดียวกันกับในคดีก่อนมาแสดง ฉะนั้น โจทก์จะอ้างพยานหลักฐานดังกล่าวไม่ได้เพราะถูกปิดปากโดยประเด็นในคดี (Issue Estoppel) โดยผลของคำพิพากษาในคดีแรกแล้ว ในที่สุดศาลสภาขุนนาง (House of

⁴⁸ John Clarke MacDermott หรือ Baron MacDermott ดำรงตำแหน่งเป็น Lord Chief Justice of Northern Ireland ระหว่างปี ค.ศ. 1951 ถึง ค.ศ. 1971

⁴⁹ Uglow, S., *Evidence: Text and Materials*, p. 665.

⁵⁰ *R. v. Hogan (1974)* 2 All E. R. 142.

⁵¹ *R. v. Humphrys (1977)* 2 All E. R. 497.

Lords) ได้วินิจฉัยว่า หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนี้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในคดีอาญาได้ โจทก์จึงไม่ต้องห้ามที่จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น

จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาของศาลในคดี *R. v. Humphrys (1977)* นี้ได้กลับหลักในคำพิพากษาของศาลในคดี *R. v. Hogan (1974)* ดังนั้น จึงมีผลว่าตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ กฎหมายปิดปากโดยประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ไม่สามารถนำมาปรับใช้ในคดีอาญาได้ (Issue Estoppel does not apply in English criminal proceedings)⁵² ศาลในคดีอาญาจึงไม่ผูกมัดที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นไม่ว่าศาลในคดีอื่นจะเป็นศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ตาม และถ้าหากมีการนำเสนอข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นเข้ามาเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีอาญา ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาดังกล่าวก็ย่อมมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามไม่ให้รับฟังตามหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) อีกด้วย ดังที่ Lord Goddard ได้อธิบายเอาไว้ในคำพิพากษาคดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* ตามที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับเหตุผลในการปฏิเสธไม่ให้นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญานั้น Lord Hailsham⁵³ ซึ่งเป็นผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีดังกล่าวได้อธิบายเอาไว้พอสรุปใจความได้ว่า⁵⁴ หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีเป็นหลักกฎหมายที่ถูกพัฒนาขึ้นมาใช้โดยเฉพาะกับคดีแพ่ง เพราะในคดีแพ่งมีพื้นฐานแนวความคิดที่สำคัญว่าคดีที่ศาลมีคำพิพากษาตัดสินเอาไว้แล้วจะต้องเป็นที่ยุติระหว่างคู่ความในคดี (Necessity for Finality between Private Litigants) ซึ่งแตกต่างจากในคดีอาญา โดยในคดีอาญาก็มีหลักกฎหมายที่ทำหน้าที่ลักษณะเดียวกันกับหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีเช่นกัน นั่นก็คือหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) ที่ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้จำเลยถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำกันสองครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกัน (Double Jeopardy) จะเห็นได้ว่าในคดีอาญาก็มีมาตรการในลักษณะเดียวกันบังคับใช้อยู่แล้ว ดังนั้น การที่ศาลในคดี *R. v. Hogan (1974)* นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาดังนี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องและไม่ควรถือเป็นบรรทัดฐาน (wrong and should not be followed)

นอกจากนี้ จากการศึกษาความคิดเห็นอื่นๆ ต่อการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญานั้น ยังพบเหตุผลอื่นนอกเหนือจากเหตุผลของ Lord Hailsham อีกด้วย ดังนี้⁵⁵

⁵² Cross, R., *Cross on Evidence*, p. 91.

⁵³ Quintin McGarel Hogg หรือ Baron Hailsham of St Marylebone ดำรงตำแหน่งเป็น Leader of the House of Lords ระหว่างปี ค.ศ. 1960 ถึง ค.ศ. 1963

⁵⁴ Uglow, S., *Evidence: Text and Materials*, p. 666.

⁵⁵ *Ibid.*, 667-668.

(1) มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญา (Standard of Proof) อาจทำให้การนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ก่อให้เกิดความได้เปรียบแก่จำเลยได้ กล่าวคือ ถ้าหากจำเลยในคดีอาญาก่อนหน้าถูกฟ้องในข้อหาทำร้ายร่างกายและศาลพิพากษายกฟ้องเพราะยังมีข้อสงสัยตามสมควร (Reasonable Doubt) ว่าจำเลยมีเจตนาหรือไม่ เช่นนี้ หากต่อมาภายหลังผู้เสียหายในคดีดังกล่าวถึงแก่ความตายจากการทำร้ายดังกล่าว การห้ามไม่ให้ยื่นการพิสูจน์เจตนาของจำเลยอีกครั้งในภายหลังที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายเพียงเพราะเหตุว่าโจทก์ถูกปิดปากจากคำพิพากษาของศาลคดีก่อนหน้าจึงเป็นเรื่องที่ไม่สมควรและไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายอย่างยิ่ง

(2) การนำหลัก Issue Estoppel มาใช้ก็อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลยในบางกรณี ยกตัวอย่างเช่น ในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น (Homicide) ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับฝ่ายโจทก์ผู้ฟ้องคดีที่จะต้องพิสูจน์คดีดังกล่าว และคณะลูกขุนก็จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงบนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่มีการนำสืบเข้ามาในคดีนั้นเท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงที่ลูกขุนฟังอาจจะแตกต่างจากคำพิพากษาคดีก่อนที่วินิจฉัยลงโทษจำเลยก็ได้ หากปล่อยให้โจทก์เอาชนะจำเลยได้ด้วยการอ้างคำพิพากษาคดีก่อน ทั้งๆ ที่โจทก์ไม่ได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดๆ เลยนั้น (Technical Doctrine) ก็จะทำให้จำเลยตกอยู่ในฐานะที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมเช่นกัน

(3) หลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) โดยลำพังก็สามารถที่จะคุ้มครองจำเลยได้มากเพียงพอแล้ว ไม่มีความจำเป็นจะต้องนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาอีก

การให้เหตุผลดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงแนวคิดในการปฏิเสธไม่นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในประเทศอังกฤษ

โดยภาพรวม ประเทศอังกฤษปรากฏหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นหรือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) อย่างชัดเจน โดยศาลในประเทศอังกฤษจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้เฉพาะกรณีที่คดีที่พิจารณาอยู่เป็นคดีแพ่ง และคดีที่ได้มีคำพิพากษาเอาไว้ก่อนแล้วเป็นคดีแพ่งด้วยกันเท่านั้น หากคดีที่ได้มีคำพิพากษาเอาไว้ก่อนแล้วเป็นคดีอาญา หรือคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นคดีอาญาย่อมไม่สามารถนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ได้ เพราะในประเทศอังกฤษมีหลักสำคัญอยู่ว่า หลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดีจะไม่นำมาปรับใช้ในคดีอาญาของประเทศอังกฤษนั่นเอง และเมื่อเราได้ทราบถึงหลักดังกล่าวในประเทศอังกฤษแล้วในหัวข้อถัดไปจะศึกษาถึงหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาที่ปรากฏในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ว่ามีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในกรณีใดบ้าง

5.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในหัวข้อก่อนเราได้ศึกษาถึงแนวคิดการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน รวมถึงแนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศอังกฤษมาแล้ว ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน รวมถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นของประเทศสหรัฐอเมริกา ในฐานะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาคือประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษมากที่สุดประเภทหนึ่ง อีกทั้งยังถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษอีกด้วย โดยลำดับการนำเสนอจะเริ่มจากหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา และหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกาตามลำดับดังนี้

5.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน

จากการศึกษาพบว่า หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐภายใต้ระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของการดำเนินคดีอาญาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ อย่างไรก็ตาม ระบบการพิจารณาคดีของประเทศสหรัฐอเมริกามีจุดเด่นที่แตกต่างจากประเทศคอมมอนลอว์อื่นๆ รวมถึงแตกต่างจากประเทศที่เป็นต้นแบบของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์อย่างประเทศอังกฤษในแง่ที่ว่า การพิจารณาคดีในชั้นศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นระบบทวิภาค (Bifurcation) ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

ระบบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าเป็นระบบที่มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการดำเนินคดีอาญา ตัวอย่างที่สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจนก็คือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งศาลสูงได้พัฒนาขึ้นมาโดยให้ความสำคัญกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา ด้วยเหตุนี้จึงมีคำกล่าวกันว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาคือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเชิงรัฐธรรมนูญ (Constitutional Criminal Procedure)⁵⁶ ทั้งนี้ สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระดับสหรัฐ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐบาลกลางที่เรียกว่า Federal Rules of Criminal Procedures และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระดับมลรัฐ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละมลรัฐที่เรียกว่า State Rules of Criminal

⁵⁶ วิสาร พันธนะ, "วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา," *ตุลพาท*, 25 (กันยายน - ตุลาคม 2521): 41-42.

Procedures นอกจากนี้ ในส่วนของกฎหมายอาญาสารบัญญัตินั้น แต่ละมลรัฐจะยึดต้นแบบมาจาก Model Penal Code ของรัฐบาลกลาง ซึ่งทั้งกฎหมายอาญาสารบัญญัติและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ต่างเป็นกฎหมายที่ออกโดยสภานิติบัญญัติทั้งสิ้น (Statute)⁵⁷

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในอดีตเคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศอังกฤษ จนกระทั่งในราวปี ค.ศ. 1760 ถึง ค.ศ. 1775 บรรดาอาณานิคมของอังกฤษทั้ง 13 อาณานิคมที่ตั้งอยู่ในบริเวณของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนี้ เริ่มเกิดความรู้สึกว่ากษัตริย์แห่งประเทศอังกฤษปกครองพวกตนด้วยความเอาใจเอาเปรียบ มีการเรียกเก็บภาษีจากบรรดาอาณานิคมจำนวนมากอย่างไม่มีเหตุผล เป็นเหตุให้ชาวอาณานิคมรวมตัวกันเพื่อต่อสู้และประกาศเอกราชจากการปกครองของประเทศอังกฤษได้ในปี ค.ศ. 1776 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะประกาศอิสรภาพจากการปกครองของประเทศอังกฤษได้อย่างเด็ดขาด แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม ระบบการเมืองการปกครอง รวมถึงได้รับอิทธิพลทางกฎหมายจากประเทศอังกฤษ ทั้งในด้านระบบกฎหมายและระบบการค้นหาคำความจริง กล่าวคือ ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบ และใช้ระบบการค้นหาคำความจริงแบบการต่อสู้กันระหว่างคู่ความ (Adversarial System) เช่นเดียวกับของประเทศอังกฤษ แต่ถ้าหากพิจารณาในภาพรวมแล้วจะพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษมาใช้และปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับสภาพสังคมที่พัฒนาขึ้นมาใหม่อย่างสังคมชาวอเมริกันมากขึ้น ทั้งนี้ ระบบการพิจารณาความในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่าระบบกล่าวหา (Adversarial System) นั้น มีลักษณะสำคัญกล่าวคือ คู่ความจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี โดยศาลจะปล่อยให้คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานเข้ามาสู่การพิจารณาของศาล โดยที่ศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐาน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาลมีบทบาทวางเฉย (Passive) และทำหน้าที่ในการควบคุมกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานเท่านั้น เช่นเดียวกับระบบกฎหมายแองโกล-แซกซอน⁵⁸ ด้วยเหตุนี้จึงสังเกตได้ว่า ในระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการสืบพยาน และบทตัดพยาน (Exclusionary Rules) ที่เคร่งครัด เพื่อให้ศาลใช้เป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองพยานหลักฐานที่ถูกลำเสนอเข้ามาในคดีนั่นเอง

ในแง่ของลักษณะการดำเนินคดีอาญานั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการดำเนินคดีในลักษณะของระบบกล่าวหา (Adversary System) ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีที่มีการแยกอำนาจในการตัดสินคดี (Decision Maker) ออกจากคู่ความ (Parties) โดยศาลจะวางตัวเป็น

⁵⁷ สุพจน์ สุโรจน์, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2555), หน้า 9.

⁵⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, "ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกา," *ตุลพาท*, 5 (มิถุนายน 2501): 374.

กลางและตัดสินข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ผ่านการนำเสนอโดยคู่ความ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินคดีอาญาที่คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นรัฐหรือองค์กรผู้ฟ้องคดีแทนรัฐซึ่งมีอำนาจมากมายในการรวบรวมพยานหลักฐาน ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นเอกชนธรรมดา ไม่มีอำนาจพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้น การใช้ระบบกล่าวหาที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐาน ดั่งนั้น การใช้ระบบกล่าวหาที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐาน ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ นอกจากนี้ ในคดีอาญา รัฐหรือองค์กรผู้ฟ้องคดีแทนรัฐควรจะทำหน้าที่ในการ “ให้ความเป็นธรรม” (Do Justice) มากกว่าการ “เอาชนะกัน” (Gain Victory) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการนำหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์” (Accusatorial Burdens)⁵⁹ ซึ่งเป็นหลักกฎหมายพยานหลักฐานในประเทศอังกฤษมาใช้เพื่อให้ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาตกอยู่กับพนักงานอัยการโจทก์ซึ่งมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานที่มากกว่า (Superior Access to the Evidence) ในขณะที่จำเลยจะได้รับการสันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) และมีสิทธิที่จะไม่ให้การอันเป็นปฏิกิริยากับตนเอง (The Defendant’s Privilege against Self-Incrimination)⁶⁰

ในส่วนของระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) สืบเนื่องได้จากการที่กฎหมายให้อำนาจเฉพาะพนักงานอัยการ (Public Attorney) เท่านั้น เป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาต่อศาล อีกทั้งพนักงานอัยการยังเป็นตัวแทนของประชาชนในคดีอาญาเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้อง และคอยให้คำแนะนำแก่ลูกขุน (Jury) และคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ในคดีอาญา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพนักงานอัยการมีลักษณะเป็นพนักงานกึ่งยุติธรรมที่ทำหน้าที่ทั้งเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาและให้ความยุติธรรมแก่จำเลยไปในขณะเดียวกันด้วย⁶¹ ซึ่งลักษณะเช่นนี้แตกต่างจากประเทศอังกฤษที่แม้จะมีองค์กร Crown Prosecution Service (CPS) ที่มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญา แต่ก็ยังคงมีสิทธิในการฟ้องร้องคดีให้แก่ผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

สำหรับรูปแบบการพิจารณาคดีในชั้นศาลของประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาในหลายๆ ประเทศ กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบทวิภาค (Bifurcation) โดยรูปแบบการพิจารณาคดีแบบทวิภาคนี้จะมีการแบ่งการพิจารณาคดีออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนแรกคือส่วนการพิจารณาวินิจฉัยความผิด (Guilty

⁵⁹ หลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ เป็นหลักกฎหมายที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลมาจากหลัก Woolmington Principle ในประเทศอังกฤษ หลักการดังกล่าวทำหน้าที่กำหนดภาระการพิสูจน์ให้แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนว่าจะต้องเป็นผู้รับภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงนั้น เมื่อคดีอาญาเป็นคดีที่โจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด โดยหลักแล้วภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญของคดีอาญาจะตกอยู่ที่ฝ่ายโจทก์ทั้งสิ้น

⁶⁰ Wayne R. LaFare, Jerold H. Israel and Nancy J. King, *Criminal Procedure*, 3 ed. (St. Paul, Minn.: West Group, 2000), pp. 31-33.

⁶¹ กมล พัทธวินิช, "ระบบอัยการของสหรัฐอเมริกา," *วารสารอัยการ*, 1 (ธันวาคม 2521): 17.

Stage) และในส่วนที่สองคือส่วนการพิจารณากำหนดโทษ (Sentencing Stage) โดยเฉพาะในส่วนของการพิจารณาวินิจฉัยความผิดนี้ มีหลักการสำคัญที่ศาลจะต้องยึดถือเอาไว้เสมออีกคือ กระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะต้องพิจารณาด้วยความเป็นธรรมและปราศจากอคติ (Fair and Impartial) หมายถึงการที่ผู้พิพากษาปราศจากอคติ (Right to Unbiased Judge) ทั้งนี้ การพิจารณาคดีในประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้ระบบลูกขุน (Jury Trial) และมีผู้พิพากษา 1 คนเป็นองค์คณะเรียกว่า Trial Judge มีหน้าที่สำคัญคือคอยควบคุมกฎเกณฑ์กติกาในการพิจารณาคดีอันได้แก่ การสืบพยานของทั้ง 2 ฝ่ายให้เป็นไปตามกฎหมายและมีหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังพยานหลักฐานใดหรือไม่อนุญาต ทั้งนี้เพราะลูกขุนซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงหาใช่ นักกฎหมายหรือผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในทางกฎหมายไม่ หากแต่เป็นเพียงประชาชนทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายรวมถึงการรับฟังพยานหลักฐาน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการคัดค้านหรือกีดกันเกี่ยวกับการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์โดยเคร่งครัดและมีบทตัดพยานหลักฐานที่เด็ดขาด เพื่อมิให้พยานหลักฐานที่ต้องห้ามรับฟังเข้ามาสู่สำนวนความ จึงถือกันว่าผู้พิพากษาเป็นผู้มีคำสั่งหรือวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนลูกขุนจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้มีความรู้หรือวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น⁶²

อนึ่ง ในขั้นตอนของการให้คำชี้แนะในปัญหาข้อกฎหมายแก่ลูกขุนนั้น ผู้ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะศาลไม่มีอำนาจชี้แนะว่าลูกขุนควรเชื่อหรือไม่เชื่ออย่างไร ดังนั้น ถ้าหากศาลได้ชี้แนะในกรณีดังกล่าวเกินเลยไปจากที่กฎหมายให้อำนาจเอาไว้ การพิจารณาคดีในครั้งนั้นจะมีผลเป็นโมฆะทันที ซึ่งในเรื่องนี้มีความแตกต่างกันระหว่างกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ กล่าวคือ ศาลของประเทศอังกฤษสามารถที่จะสรุป (Sum Up) แนะนำลูกขุนก่อนที่ลูกขุนจะให้คำตัดสิน (Verdict) ได้⁶³

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้พิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกาจะถูกจำกัดบทบาทในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแก่ลูกขุน แต่ผู้พิพากษาในประเทศสหรัฐอเมริกาก็ยังมีอำนาจเกี่ยวกับการชี้ขาดข้อวินิจฉัยของลูกขุนอยู่บ้างในลักษณะของการควบคุม กล่าวคือ ถ้าหากศาลเห็นว่ากระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงของลูกขุนมีความผิดพลาดเกิดขึ้น (Mistrial) ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งให้ดำเนินการพิจารณาคดีใหม่ได้ รวมถึงมีอำนาจสั่งให้ตั้งลูกขุนชุดใหม่ขึ้นได้ด้วย⁶⁴

หากมองในภาพรวม จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีลักษณะการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นการต่อสู้กันของคู่ความที่มีฐานะเท่าเทียมกัน ในส่วนของศาลนั้นจะวางตัวเป็นกลางและทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการพิจารณาคดีรวมถึงใช้บทตัดพยานหลักฐานที่มีอยู่อย่างเคร่งครัดในการกั้นกรองพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวน เพื่อให้การพิจารณา

⁶² Wayne R. LaFare, Jerold H. Israel and Nancy J. King, *Criminal Procedure*, pp. 15-20.

⁶³ จิตติ ดิงศภัทย์, "ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกา," *ตุลพาท*, 5 (มิถุนายน 2501): 374-375.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 375.

พิพากษาคดีเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมมากที่สุดเช่นเดียวกันกับในประเทศอังกฤษ ในประเด็นต่อไปจะศึกษาถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเชิงเปรียบเทียบต่อไป

5.2.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น

จากการศึกษาพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกามีการรับเอาแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นอย่างชัดเจน โดยมีการเรียกหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นว่าหลัก Collateral Estoppel ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี” เพื่อให้สื่อความหมายไปในทางเดียวกันกับหลัก Issue Estoppel ในประเทศอังกฤษที่ได้ศึกษามาก่อนนี้ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะศึกษาถึงลักษณะการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีไปใช้ในคดีแพ่งและคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา เห็นว่าเป็นการสมควรที่จะต้องมีการศึกษาถึงแนวคิดหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Res Judicata/ Estoppel by Judgment*) ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) เสียก่อน เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น

ดังที่ทราบแล้วว่าระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ในปัจจุบันนี้มีต้นกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษ และต่อมาก็ได้มีหลายๆ ประเทศนำหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษไปใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งประเทศที่ได้นำกฎหมายคอมมอนลอว์ของประเทศอังกฤษไปใช้มากที่สุดก็คือประเทศสหรัฐอเมริกา ยกตัวอย่างเช่น หลักกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานของประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนมากจะมีความคล้ายคลึงกับประเทศอังกฤษ แต่ก็มีข้อแตกต่างกันอยู่ในบางประเด็นโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น หรือหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Estoppel by Judgment*) นั้นเอง

ตามหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว หลักในเรื่องกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Estoppel by Judgment*) นี้ แต่เดิมเมื่อมีการจัดทำทรวบรวมกฎหมายจากคำพิพากษา (*Restatement of Judgments*) ผู้ที่ได้จัดทำทรวบรวมกฎหมายจากคำพิพากษาได้นำหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษามาบัญญัติเอาไว้ โดยนำมาบัญญัติเอาไว้ในทฤษฎีที่เรียกว่า *Res Judicata* ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นบทห้ามไม่ให้คู่ความนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงใดๆ ที่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่ได้มีคำพิพากษาแสดงเอาไว้ก่อนแล้ว โดยมีการให้เหตุผลในแง่ของรัฐประศาสนโยบาย (*Public Policy*) ตามที่ศาสตราจารย์สกอตต์ (Scott)⁶⁵ และศาสตราจารย์ซีวี (Seavey)⁶⁶ ได้กล่าวเอาไว้ว่า เมื่อพิจารณาจากผลประโยชน์ของรัฐและผลประโยชน์ของคู่กรณีที่เกี่ยวข้องแล้วจะพบว่า

⁶⁵ Austin W. Scott ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด

⁶⁶ Warren A. Seavey ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด

เพื่อไม่ให้คดีต้องยืดยาวออกไปหรือเป็นความกังวลไม่รู้จบสิ้นในเรื่องเดิม⁶⁷ หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาจึงมีความจำเป็นต้องห้ามไม่ให้มีการนำสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นนอกเหนือจากที่เคยมีคำพิพากษาวินิจฉัยเอาไว้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมการประหยัดต้นทุนในด้านค่าใช้จ่ายและเวลาในการดำเนินคดีซ้ำกันเป็นครั้งที่สองด้วย⁶⁸

สำหรับหลัก *Res Judicata* หรือหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) นี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 หลัก⁶⁹ คือ

1. หลัก *Res Judicata* โดยแท้ ซึ่งทำหน้าที่ในการห้ามไม่ให้คู่ความดำเนินคดีซ้ำกันเป็นครั้งที่สองในประเด็นเดียวกัน (The Same Claim or The Same Cause of Action) ลักษณะจะคล้ายกับบทบัญญัติในเรื่องฟ้องซ้ำในประเทศไทย กล่าวคือ คู่ความจะไม่ได้รับอนุญาตให้ฟ้องใหม่ได้ในเรื่องที่คุณความนั้นมีโอกาสที่จะฟ้องในคดีแรก เพราะการฟ้องคดีครั้งหนึ่งต้องสามารถยุติความขัดแย้งได้ด้วยคำพิพากษา คำพิพากษาในคดีแรกต้องมีความมั่นคงแน่นอน⁷⁰ หากปล่อยให้มีการฟ้องร้องในมูลคดีเดียวกันได้อีกอาจทำให้คำพิพากษาในคดีแรกเสียความศักดิ์สิทธิ์ได้

2. หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) ซึ่งถือเป็นประเด็นโดยตรงในการศึกษาครั้งนี้ ทำหน้าที่ในการห้ามไม่ให้คุณความพิสูจนข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดีที่พิพาทกันอยู่เป็นอย่างอื่น หากข้อเท็จจริงในคดีนั้นได้เคยมีคำวินิจฉัยเอาไว้ในคำพิพากษาคดีก่อนหน้าแล้ว โดยไม่ต้องพิจารณาว่าคดีก่อนหน้าและคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณานี้จะมีมูลคดี (Cause of Action) เดียวกันหรือไม่ หากทั้งสองคดีมีประเด็นพิพาทข้อเดียวกันอยู่ แม้จะมีมูลคดีต่างกัน คู่ความชุดเดียวกันก็ต้องถูกผูกพันและปิดปากในประเด็นข้อพิพาทเดียวกันซึ่งได้วินิจฉัยเอาไว้แล้วในคดีแรก

สำหรับองค์ประกอบในการเกิดขึ้นของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) นั้น ได้แก่⁷¹

2.1 ประเด็นแห่งคดีในคดีแรกและคดีหลังต้องเป็นประเด็นเดียวกัน (the issue sought to be precluded must be the same as that involved in the prior litigation)

⁶⁷ Austin Wakeman Scott, "Collateral Estoppel by Judgment," *Harvard Law Review*, 56 (September 1942): 1.

⁶⁸ Ray B. Schlegel, "Zinger V. Terrel: The Collateral Effect of Criminal Judgment in Subsequent Civil Litigation: New Law in Arkansas and the Question Unanswered," *Arkansas Law Review* (2001): 3.

⁶⁹ "Collateral Estoppel by Judgment," *Columbia Law Review* (May 1952): 1.

⁷⁰ กิตติพงษ์ จิตสว่างไศภิต, "ผลผูกพันของคำพิพากษาในคดีแพ่ง: กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 17.

⁷¹ Schlegel, R. B., "Zinger V. Terrel: The Collateral Effect of Criminal Judgment in Subsequent Civil Litigation: New Law in Arkansas and the Question Unanswered," *Arkansas Law Review* (2001): 4.

2.2 ประเด็นแห่งคดีในคดีแรกต้องมีการดำเนินคดีกันอย่างจริงจัง (the issue must have been actually litigated)

2.3 คำพิพากษาในคดีแรกต้องถึงที่สุด (the issue must have been determined by a final and valid judgment)

2.4 ประเด็นดังกล่าวต้องเป็นประเด็นสำคัญในคดีแรก (the issue must have been essential to the judgment)

หากในการดำเนินคดีหลังปรากฏว่ามีองค์ประกอบของการเกิดหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) ครบถ้วนตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีอยู่นั้นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลในคดีก่อนหน้าทันที หากคู่ความขออนุญาตนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้า ศาลต้องไม่อนุญาต เพราะศาลถูกผูกพันให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีก่อนหน้านั้นเอง

เมื่อเราได้ทราบถึงความหมาย องค์ประกอบ และหน้าที่ของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) แล้วนั้น ต่อมาจะพิจารณาถึงการนำไปใช้ในทางปฏิบัติว่าศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) ไปประยุกต์ใช้กับคดีประเภทใดบ้าง โดยเริ่มศึกษาจากการนำหลักดังกล่าวไปใช้ในคดีแพ่งก่อน จากนั้นจึงศึกษาถึงการนำไปใช้ในคดีอาญาในภายหลัง

5.2.2.1 การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในคดีแพ่ง

เมื่อได้ศึกษาถึงการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในคดีแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่า ศาลในคดีแพ่งจะถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าเท่านั้น ถ้าหากคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคดีอาญา ศาลในคดีแพ่งจะนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญามาใช้ก็ต่อเมื่อศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำเลย (Conviction) เท่านั้น หากศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด (Acquittal) ศาลในคดีแพ่งจะไม่นำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้อย่างเด็ดขาด ดังจะได้ศึกษาในรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในการพิจารณาคดีแพ่งนั้น หากได้มีคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีแพ่งอื่นวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันเอาไว้ก่อนหน้าแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งในภายหลังก็มีความจำเป็นที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าเสมอ ไม่ใช่เพียงรับฟังคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าในฐานะเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีหลังเท่านั้น ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาของ Supreme Court of Missouri ในคดี *Oates v. Safeco Insurance Co. of*

*America (1979)*⁷² ซึ่งศาลได้วางหลักเอาไว้ว่าถ้าหากมีองค์ประกอบในการเกิด Collateral Estoppel ครบถ้วนและคู่ความมีสิทธิโต้สู้ในคดีแรกอย่างเต็มที่และยุติธรรมแล้ว ศาลแพ่งในคดีหลังก็ต้องยึดข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีก่อนหน้าทันที เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการดำเนินคดีซ้ำซ้อน และไม่ให้การดำเนินคดีอาญาเกิดความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจขึ้น (Judicial Economy)

ส่วนกรณีที่คำพิพากษาในคดีก่อนเป็นคำพิพากษาในคดีอาญา ในขณะที่คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นคดีแพ่งซึ่งมีประเด็นอย่างเดียวกันนั้น ในอดีต Arkansas Supreme Court ได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ในคดี *Smith v. Dean (1956)*⁷³ ว่า ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาไม่สามารถนำมาผูกพันข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่พิจารณาในภายหลังได้ รวมถึงไม่สามารถนำมารับฟังในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานขึ้นหนึ่งด้วย เพราะถือว่าคำพิพากษาในคดีอาญาเป็นเพียงพยานบอกเล่า (Hearsay) เท่านั้น อีกทั้งมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาและในคดีแพ่งก็มีความแตกต่างกันมาก อย่างไรก็ตาม ในภายหลัง Arkansas Supreme Court ได้มีคำวินิจฉัยที่สำคัญต่อประเด็นนี้ในคดี *Zinger v. Terrel (1999)*⁷⁴ โดยศาลได้วินิจฉัยว่า เมื่อในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาว่า Nikki Zinger ได้ฆ่ามารดาของตนเพื่อหวังจะได้รับเงินจากประกันชีวิตของมารดาที่ระบุให้ตนเป็นผู้รับประโยชน์ ดังนั้น ในคดีที่ Nikki Zinger ฟ้องบริษัทประกันเพื่อขอรับเงินนั้น ศาลในคดีแพ่งที่พิจารณาคดีจึงต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาในคดีอาญาว่า Nikki Zinger เป็นผู้ฆ่ามารดาของตนจริง จึงไม่มีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตในฐานะผู้รับประโยชน์

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงถือได้ว่าคำพิพากษาของ Arkansas Supreme Court ในคดี *Zinger v. Terrel (1999)* ได้กลับหลักที่เคยวินิจฉัยเอาไว้ในคดี *Smith v. Dean (1956)* ดังนั้น หลักในเรื่องนี้จึงมีอยู่ว่า ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาที่ตัดสินลงโทษจำเลย (Conviction) เพื่อให้การดำเนินคดีระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายมีจุดสิ้นสุด (Finality of Litigation) และไม่เกิดความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ (Judicial Economy)

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาเฉพาะกรณีที่ศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำเลย (Conviction) เท่านั้น ถ้าหากเป็นกรณีที่ศาลในคดีอาญามีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด (Acquittal) ศาลในคดีแพ่งไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาแต่อย่างใด⁷⁵ ยกตัวอย่างเช่น ในคดี *Goldman v. Simpson (2008)*⁷⁶ ซึ่ง

⁷² Donald L. Catlett, Charles D. Moreland and Janet M. Thompson, "Collateral Estoppel in Criminal Cases: How and Where Does It Apply?," *Journal of Missouri Bar* (November-December 2006): 3.

⁷³ Schlegel, R. B., "Zinger V. Terrel: The Collateral Effect of Criminal Judgment in Subsequent Civil Litigation: New Law in Arkansas and the Question Unanswered," *Arkansas Law Review* (2001): 4-5.

⁷⁴ *Zinger v. Terrell*, 985 S.W.2d 737 (Ark. 1999)

⁷⁵ Schlegel, R. B., "Zinger V. Terrel: The Collateral Effect of Criminal Judgment in Subsequent Civil Litigation: New Law in Arkansas and the Question Unanswered," *Arkansas Law Review* (2001): 5.

ตัดสินโดย California Court of Appeal นั้น ถึงแม้ลูกขุนในคดีอาญาก่อนหน้าจะตัดสินว่า O. J. Simpson ไม่มีความผิดฐานฆ่า Nicole Brown Simpson อติภรรยาของตนก็ตาม แต่ลูกขุนในคดีแพ่งที่ทายาทตามกฎหมายของผู้ตายเป็นผู้ฟ้อง O. J. Simpson กลับมีความเห็นว่าทายาทตามกฎหมายของผู้ตายได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ศาลแพ่งเชื่อว่า O. J. Simpson ได้ฆ่าผู้ตายจริง จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่ทายาทตามกฎหมายของผู้ตายด้วย โดย California Court of Appeal ได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า หากศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ตัดสินว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด (Acquittal) ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งก็จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาไม่ เนื่องจากมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกัน การที่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ไม่ได้หมายความว่าจำเลยไม่ได้กระทำการอันก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งแต่อย่างใด ศาลในคดีแพ่งในกรณีนี้จึงไม่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลอาญาตัดสินว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด

ในเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่า ในการพิจารณาคดีแพ่ง ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า แต่ในกรณีที่คำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาคดีอาญา ศาลแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาเฉพาะกรณีที่ศาลในคดีอาญาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด (Conviction) เท่านั้น ถ้าหากศาลในคดีอาญาตัดสินว่าจำเลยไม่มีความผิด (Acquittal) ย่อมไม่ผูกพันที่ศาลในคดีแพ่งต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาลในคดีแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกาจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) มาปรับใช้เฉพาะในกรณีที่คำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาของศาลแพ่ง หากคำพิพากษาของศาลก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาของศาลอาญาจะต้องพิจารณาก่อนว่าคำพิพากษาในคดีอาญานั้นมีลักษณะที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่จำเลย ถ้าหากศาลในคดีอาญาได้พิพากษาในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลย ศาลในคดีแพ่งจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ทันที แต่ถ้าหากศาลในคดีอาญาได้พิพากษาในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลย ศาลในคดีแพ่งจะไม่นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้อย่างเด็ดขาด ซึ่งในจุดนี้มีความแตกต่างกับศาลแพ่งในประเทศอังกฤษที่จะไม่มีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้เลย ถ้าหากคำพิพากษาคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาในคดีอาญา

ประเด็นต่อมาจะศึกษาถึงหลักการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีไปปรับใช้ในการพิจารณาคดีพิพากษาคดีของศาลอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ทราบถึงการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในทางปฏิบัติ

⁷⁶ *Goldman v. Simpson*, 72 Cal.Rptr.3d 729 (2008) 160 Cal.App.4th 255.

5.2.2.2 การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในคดีอาญา

การนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา⁷⁷ นั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ ในประเทศอังกฤษจะไม่มี การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นใดมาเป็นบทตัดสินส่วนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเลย แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกากล่าวกันว่า มีการนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาบ้างในบางลักษณะ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

การนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ในเบื้องต้นต้องเข้าใจก่อนว่า การนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ผูกพันข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณานี้ อาจเป็นไปได้สองลักษณะคือ นำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา (Offensive Collateral Estoppel) หรืออาจเป็นกรณีที่น่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา (Defensive Collateral Estoppel)⁷⁷ ซึ่งการนำมาใช้ในสองลักษณะตามที่กล่าวมานี้ต่างก็มีเหตุผลและความชอบธรรมที่แตกต่างกันออกไปดังจะกล่าวต่อไปนี้

ในการพิจารณาคดีอาญา หากปรากฏว่าข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ได้เคยมีคำพิพากษาของศาลอาญาในคดีก่อนหน้าวินิจฉัยเอาไว้แล้วว่า จำเลยได้เคยกระทำความผิดจริง (Conviction) ย่อมเป็นธรรมดาที่โจทก์จะร้องขอต่อศาลให้วินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีก่อนหน้าทันทีตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Offensive Collateral Estoppel) เพื่อบรรเทาภาระในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของตน อย่างไรก็ตาม ศาลและนักนิติศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางที่ว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่ควรนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลย ทั้งนี้เพราะจำเลยควรจะต้องได้รับสิทธิในการพิจารณาคดีโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) ซึ่งเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาได้รองรับเอาไว้อย่างชัดเจนในการแก้ไขครั้งที่หก (the Sixth Amendment)⁷⁸ หากให้มีการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาที่ลงโทษจำเลยในคดีก่อนหน้า

⁷⁷ Schlegel, R. B., "Zinger V. Terrel: The Collateral Effect of Criminal Judgment in Subsequent Civil Litigation: New Law in Arkansas and the Question Unanswered," *Arkansas Law Review* (2001): 3.

⁷⁸ The Sixth Amendment of the United State Constitution: In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining witnesses in his favor, and to have the Assistance of Counsel for his defense.

ยอมเป็นการปิดกั้นไม่ให้โอกาสลูกขุนในการใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีดังที่ควรจะเป็น⁷⁹ นอกจากนี้ Tennessee Supreme Court ก็ได้ให้เหตุผลสนับสนุนหลักการดังกล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจในคดี *State v. Scarbrough (2005)*⁸⁰ โดยศาลกล่าวในทำนองที่ว่า ถึงแม้การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีก่อนหน้านี้จะเป็นการป้องกันการดำเนินคดีซ้ำซ้อนและป้องกันการสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจไปได้ แต่ในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีอาญา สิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) ซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ จำเป็นจะต้องถูกนำมาซึ่งน้ำหนักเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมด้วย รวมถึง California State Court ก็ได้เคยให้เหตุผลสนับสนุนเอาไว้ในคดี *Gutierrez v. Superior Court (1994)*⁸¹ ว่าในกรณีของคดีอาญา สิทธิของจำเลยในการเสนอพยานหลักฐานว่าตนไม่ได้กระทำความผิด (Right in Presenting a Defense) และสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน มีน้ำหนักที่ควรใส่ใจมากกว่าเหตุผลเรื่องการป้องกันการสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ศาลในคดีอาญาจะต้องเปิดโอกาสให้จำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสู้บทต่อหน้าลูกขุนเพื่อพิสูจน์ว่าตนไม่ได้กระทำความผิด ถึงแม้ศาลในคดีอาญาก่อนหน้านี้จะได้เคยวินิจฉัยเอาไว้แล้วว่าจำเลยกระทำความผิดก็ตาม

อนึ่ง ศาล The Ninth Circuit Court เคยตัดสินเอาไว้ในคดีที่ชื่อ *Pena-Cabanillas v. United States (1968)*⁸² ว่า ให้นำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า (Prior Conviction) ที่ตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย มาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาภายหลังด้วย ถ้าหากคดีมีประเด็นและคู่ความเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าศาลในคดีดังกล่าวนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาอย่างชัดเจน (Offensive Use of Collateral Estoppel) อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาถึงนโยบายที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินคดีดังกล่าวแล้วพบว่า การที่ศาลในคดี *Pena-Cabanillas v. United States (1968)* นำข้อเท็จจริงที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญามาใช้นั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ในการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Public Policy and Judicial Administration) กล่าวคือ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการหลบหนีเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเยอะ เมื่อศาลพิพากษาลงโทษและขับออกนอกประเทศไปแล้ว จำเลยก็มักจะหนีกลับเข้ามาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอีกครั้ง หากปล่อยให้จำเลยคนเดิมสามารถยกข้อต่อสู้แบบเดิมได้อีกครั้งย่อมเป็นการเสียเวลาอย่างมาก ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการปราบปรามและควบคุมการหลบหนีเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลจึงนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้าที่ได้ตัดสินลงโทษจำเลยไปแล้ว มาใช้

⁷⁹ Donald L. Catlett, Charles D. Moreland and Janet M. Thompson, "Collateral Estoppel in Criminal Cases: How and Where Does It Apply?," *Journal of Missouri Bar* (November-December 2006): 7.

⁸⁰ *State v. Scarbrough*, 181 S.W.3d 650 (Tenn. 2005)

⁸¹ *Gutierrez v. Superior Court*, 24 Cal.App.4th 153 (1994) 29 Cal. Rptr.2d 376.

⁸² *Pena-Cabanillas v. United States*, 394 F.2d 785 (9th Cir.1968).

ผู้มัดจำเลยคนเดิมนั้นไม่ได้โต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นประการอื่นอีกต่อไป⁸³ อย่างไรก็ตาม ศาลและนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกายังคงถือว่า หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Collateral Estoppel) จะไม่นำมาใช้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาอย่างเด็ดขาดอยู่นั่นเอง

ในประเด็นเกี่ยวกับการรับฟังคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าที่ตัดสินลงโทษจำเลย (Conviction) นี้ มีข้อสังเกตว่าถ้าหากมีการนำเสนอคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันเอาไว้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดมาเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีอาญาย่อมถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น ซึ่ง Federal Rules of Evidence ข้อที่ 609(a)⁸⁴ และข้อที่ 803(22)⁸⁵ ได้วางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าที่ตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิด (Prior Conviction) เอาไว้ กล่าวคือ คำพิพากษาในคดีอาญาอื่นมีสถานะเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay) ซึ่งโดยหลักแล้วศาลไม่สามารถรับฟังได้ แต่ด้วยความที่คำพิพากษาในคดีอาญาอื่นมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจนปราศจากข้อสงสัย ทำให้ข้อเท็จจริงในคดีอาญามีลักษณะที่หนักแน่น โดยลักษณะจึงมีความน่าเชื่อถือกว่าพยานบอกเล่าประเภทอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ Federal Rule of Evidence จึงได้วางข้อยกเว้นให้ศาลสามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นที่วินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิด (Prior Conviction) ได้ แต่จะต้องรับฟังในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดีเท่านั้น หากใช่เป็นการนำมาผูกมัดให้ศาลในคดีอาญาต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามนั้นแต่อย่างใด

⁸³ Donald L. Catlett, Charles D. Moreland and Janet M. Thompson, "Collateral Estoppel in Criminal Cases: How and Where Does It Apply?," *Journal of Missouri Bar* (November-December 2006): 5.

⁸⁴ Federal Rule of Evidence. Rule 609(a)

In General. The following rules apply to attacking a witness's character for truthfulness by evidence of a criminal conviction: (1) for a crime that, in the convicting jurisdiction, was punishable by death or by imprisonment for more than one year, the evidence: (A) must be admitted, subject to Rule 403, in a civil case or in a criminal case in which the witness is not a defendant; and (B) must be admitted in a criminal case in which the witness is a defendant, if the probative value of the evidence outweighs its prejudicial effect to that defendant; and (2) for any crime regardless of the punishment, the evidence must be admitted if the court can readily determine that establishing the elements of the crime required proving — or the witness's admitting — a dishonest act or false statement.

⁸⁵ Federal Rule of Evidence. Rule 803(22)

The following are not excluded by the rule against hearsay, regardless of whether the declarant is available as a witness:

...(22) Judgment of a Previous Conviction. Evidence of a final judgment of conviction if: (A) the judgment was entered after a trial or guilty plea, but not a nolo contendere plea; (B) the conviction was for a crime punishable by death or by imprisonment for more than a year; (C) the evidence is admitted to prove any fact essential to the judgment; and (D) when offered by the prosecutor in a criminal case for a purpose other than impeachment, the judgment was against the defendant. The pendency of an appeal may be shown but does not affect admissibility...

ประเด็นต่อมาที่ต้องกล่าวถึงก็คือ ถ้าหากเป็นกรณีที่คำพิพากษาของศาลในคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกันนี้เอาไว้ว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด (Acquittal) เช่นนี้ย่อมเกิดปัญหาว่าศาลอาญาคดีหลังจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีก่อนหน้าโดยวินิจฉัยว่าจำเลยในคดีหลังนี้ไม่ได้กระทำความผิด (Defensive Collateral Estoppel) ทันทหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ The United Supreme Court ได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ในคดี *Ashe v. Swenson (1970)*⁸⁶ ว่า เมื่อศาลในคดีแรกได้วินิจฉัยเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดอาญา รัฐย่อมไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นดังกล่าวอีกครั้งด้วยการดำเนินคดีอาญาภายหลังเป็นอีกคดีหนึ่ง ทั้งนี้เพราะประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ถือเป็นหลักในการพิจารณาคดีทั้งสองคดี เมื่อศาลในคดีแรกได้วินิจฉัยแล้วว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดก็ต้องถือตามนั้น อีกทั้งในการพิจารณาคดีแรก รัฐก็ได้รับโอกาสอย่างเต็มที่และเป็นธรรม (Full and Fair Opportunity) ในการนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้วด้วย ถ้าย่อมให้มีการพิสูจน์ความผิดกันอีกครั้งหนึ่งในการดำเนินคดีอาญาภายหลัง ย่อมเป็นการขัดต่อสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะไม่ถูกดำเนินคดีสองครั้งในเรื่องเดียวกัน (Double Jeopardy) ซึ่งเป็นสิทธิที่ปรากฏอยู่ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาครั้งที่ 5⁸⁷ และครั้งที่ 14⁸⁸ (the Fifth and Fourteenth Amendment) อย่างชัดเจนอีกด้วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ถ้าหากมีการอ้างอิงคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีนี้ (Defensive Collateral Estoppel) ศาลอาญาในคดีนี้จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลอาญาคดีก่อนหน้าทันที หากโจทก์ขอพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีหลัง ศาลจะอนุญาตไม่ได้ เพราะถูกกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าแล้วนั่นเอง

อนึ่ง ในการพิจารณาคดีอาญา ถ้าหากข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกันเคยได้รับการวินิจฉัยเอาไว้โดยคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าแล้ว จากการศึกษาไม่พบว่า ศาลในคดีอาญา

⁸⁶ *Ashe v. Swenson*, 397 U.S. 436 (1970).

⁸⁷ The Fifth Amendment of the United State Constitution : No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the Militia, when in actual service in time of War or public danger; nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation.

⁸⁸ The Fourteenth Amendment of the United State Constitution: All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws...

ของประเทศสหรัฐอเมริกา รับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแบ่ง ไม่ว่าจะเป็นการรับฟังในทางที่เป็นคุณ (Defensive Collateral Estoppel) หรือเป็นโทษ (Offensive Collateral Estoppel) ทั้งนี้ เพราะโดยหลักแล้วจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากลูกขุน และมีสิทธิที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานในคดีอาญา (Right to Confrontation of Witnesses) หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแบ่งก็จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน⁸⁹

กล่าวโดยสรุป ศาลอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาเฉพาะกรณีที่คำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น ถ้าหากคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยเอาไว้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดยอมไม่ผูกพันให้ศาลอาญาในคดีหลังต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามนั้น รวมถึงในกรณีที่คำพิพากษาในคดีก่อนเป็นคำพิพากษาของศาลคดีแบ่ง ก็ไม่มีผลผูกพันให้ศาลในคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแบ่งนั้นแต่อย่างใด

โดยภาพรวม หลักเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นปรากฏอยู่ชัดเจนในหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) โดยในการพิจารณาคดีแบ่ง ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแบ่งก่อนหน้าหากมีองค์ประกอบในการใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) ครบถ้วน แต่ถ้าหากคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาในคดีอาญา ศาลในคดีแบ่งที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอาญามาใช้เฉพาะกรณีที่ เป็นโทษแก่จำเลย (Offensive Collateral Estoppel) จะไม่ใช้ในกรณีที่คำพิพากษาในคดีอาญามีลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลย (Defensive Collateral Estoppel) ส่วนในการพิจารณาคดีอาญา ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเฉพาะกรณีที่คำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าได้ตัดสินว่าจำเลยไม่มีความผิด (Acquittal) เท่านั้น ถ้าหากคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าตัดสินว่าจำเลยมีความผิด (Conviction) ศาลที่พิจารณาคดีอาญาย่อมไม่ผูกผูกพันให้ต้องถือข้อเท็จจริงตามนั้น นอกจากนี้ ในการพิจารณาคดีอาญา หากศาลในคดีแบ่งก่อนหน้าได้เคยวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกันกับคดีอาญานั้นเอาไว้ ก็ไม่ปรากฏว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีแบ่งแต่อย่างใด ทั้งหมดนี้คือภาพรวมของหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ อย่างไรก็ตาม แม้หลักกฎหมายปิดปาก

⁸⁹ Edward W. Cleary and others, *Mccormick on Evidence*, 3 ed. (St. Paul, Minn: West Publishing, 1984), p. 894.

เฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) จะมีพัฒนาการอย่างมากในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) แต่เพื่อการศึกษาเชิงเปรียบเทียบที่สมบูรณ์จึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษาถึงหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีตามที่ปรากฏในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) ด้วย ดังนั้น ในหัวข้อถัดไปจึงขอเสนอถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือเป็นประเทศต้นแบบในระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์เลยทีเดียว

5.3 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสถือได้ว่าเป็นประเทศต้นแบบของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะมีอิทธิพลต่อระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยอย่างมาก โดยอาจกล่าวได้ว่าการเริ่มต้นจัดทำประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น ได้ยึดถือเอาแบบอย่างมาจากประเทศฝรั่งเศสเป็นหลัก รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในประเทศฝรั่งเศสส่วนหนึ่ง ก็ได้เป็นต้นแบบให้กับการบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยด้วย ดังนั้น ในการศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องศึกษาเปรียบเทียบกับแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศฝรั่งเศส โดยจะเริ่มศึกษาถึงประเด็นเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศฝรั่งเศสเสียก่อน จากนั้นจึงจะศึกษาต่อไปในประเด็นเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นในประเทศฝรั่งเศสต่อไปตามลำดับ

5.3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน

จากการศึกษาพบว่า ประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ภายใต้ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงในเชิงรุก (Active) อันถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ โดยรายละเอียดของหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศฝรั่งเศส มีดังนี้

ประเทศฝรั่งเศสมีระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานที่พัฒนามาพร้อมกับการใช้อำนาจรัฐที่เด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ไต่สวนมีอำนาจเต็มที่ใช้ในการค้นหาความจริง สามารถกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้ถูกไต่สวนด้วยวิธีทรมานให้ผู้ถูกไต่สวนรับสารภาพหรือกล่าวความสัตย์ได้ แม้จะมีลักษณะที่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจนแต่วิธีการดังกล่าวนี้เป็นที่นิยมในยุคโรมันช่วงที่เป็นจักรวรรดิ (Empire) และศาลศาสนจักร (Jurisdiction Ecclesiastique) ในศตวรรษที่ 13 รวมถึง

ในช่วงที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์บริบูรณ์ทั่วยุโรปในยุคกลาง⁹⁰ ต่อมา เมื่อระบบการทรมานผู้ถูกไต่สวนได้เสื่อมความนิยมลงไป ประกอบกับนักกฎหมายเริ่มค้นหาข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐาน ระบบนี้ก็คลี่คลายไปในทางค้นหาความจริงโดยมีการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงแทน⁹¹

เป็นที่ทราบกันว่าวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส มีสาระสำคัญของระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เป็นหลัก อันเป็นระบบที่ไม่มีการแยก “การสอบสวนฟ้องร้อง” ออกจาก “การพิจารณาพิพากษาคดี” กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนที่ผู้ไต่สวน (ศาลหรือผู้พิพากษา) มีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบความจริงแต่เพียงองค์กรเดียว ทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและชำระความด้วยตนเองตลอด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นทั้งผู้ฟ้องและผู้ตัดสินคดีในคนๆ เดียวกัน ผู้ถูกไต่สวนนั้นแทบจะไม่มีสิทธิใดๆ เลยเพราะสภาพของผู้ถูกไต่สวนเป็นเพียง “วัตถุแห่งคดี” หรือเป็น “กรรมในคดี”⁹² ลักษณะในการดำเนินคดีจึงไม่มีโจทก์และจำเลย หากแต่มีเพียงผู้ไต่สวนเท่านั้น

ต่อมาภายหลังเหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดในการปรับปรุงระบบการดำเนินคดีอาญาของตนเพื่อให้การดำเนินคดีอาญามีลักษณะที่ไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและเพื่อให้สามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ โดยในการปรับปรุงระบบการดำเนินคดีอาญารั้งนี้ได้มีการแยกภารกิจในการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอนโดยมีการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อน และให้การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่เรียกว่า “อัยการ” และเมื่อได้มีการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานแล้ว หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง พนักงานอัยการก็จะยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง จะเห็นได้ว่าภารกิจของศาลภายหลังการปรับปรุงการดำเนินคดีอาญาในครั้งนี้ได้ลดลงเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจึงได้มีการยกฐานะความเป็นกรรมในคดีของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น “ประธานในคดี” ให้มีสิทธิต่างๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งห้ามการกระทำใดๆ ที่เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา⁹³

นอกจากนี้ ระบบลูกขุนซึ่งเป็นแนวคิดของระบบกฎหมายแองโกล-แซกซอนได้ถูกนำเข้ามาใช้ในประเทศฝรั่งเศสด้วย เนื่องจากภายหลังที่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง

⁹⁰ ปกป้อง ศรีสนิท, "ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา," ใน 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, 2552), หน้า 137.

⁹¹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2.

⁹² Morris Ploscowe, "Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure," *Journal of Criminal Law and Criminology*, 23 (September 1932): 373.

⁹³ คณิต ฒ นคร, "บทบาทของศาลในคดีอาญา," *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์*, 1 (มีนาคม-มิถุนายน 2544): 52.

จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบสาธารณรัฐเมื่อปี ค.ศ. 1789⁹⁴ คณะปฏิวัติซึ่งต้องการลดทอนอำนาจของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในขณะนั้นได้นำระบบลูกขุนของอังกฤษมาใช้ในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี โดยจัดตั้งศาลลูกขุนซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาสำหรับความผิดร้ายแรงที่เรียกว่า "ความผิดอุกฤษฏ์โทษ" และ "ความผิดมัจฉิมโทษ" บางฐานความผิดที่มีโทษร้ายแรง⁹⁵ จะเห็นได้ว่าในการแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนที่ใช้ในประเทศฝรั่งเศสในครั้งนี้ได้รับอิทธิพลจากวิธีการของระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เป็นอย่างมาก ทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสในท้ายที่สุดเข้าสู่การผสมผสานระหว่างสองระบบทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา⁹⁶ กล่าวคือ ระบบไต่สวนจะถูกใช้ในศาลไต่สวนที่ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องก่อนส่งคดีให้ศาลตัดสิน แต่เมื่อศาลไต่สวนสั่งว่าคดีมีมูลและส่งฟ้องคดีไปที่ศาลตัดสินแล้ว กระบวนการในการตัดสินคดีจะเปลี่ยนไปใช้วิธีการที่มีลักษณะของระบบกล่าวหาแทน⁹⁷

หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบันนี้ ทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและในชั้นศาลเป็นไปตามหลักที่เรียกว่า "หลักการตรวจสอบ" (Examination Principle) โดยถือว่าองค์กรของรัฐอันได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ และตำรวจ มีหน้าที่ต้องร่วมกันค้นหาความจริงว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่และใครเป็นผู้กระทำความผิดตลอดจนทำคำชี้ขาดในเนื้อหาของคดีด้วย⁹⁸ จึงต้องถือว่าลักษณะของการดำเนินคดีไม่ใช่การพิพาทกันในศาล แต่เป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่ายคือ รัฐ (ศาล พนักงานอัยการ และตำรวจ) กับผู้ถูกกล่าวหา

บทบาทของศาลในการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้นถือว่าสำคัญมาก เพราะศาลจะมีลักษณะที่ไม่วางเฉย (Active Role) แต่จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงร่วมกับเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด⁹⁹ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสจึงให้อิสระแก่ผู้พิพากษาอย่างมากในการรับฟังพยานหลักฐาน ศาลมีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยานได้เต็มที่ เพื่อประโยชน์แห่งการค้นหาความจริง โดยไม่ต้องพึ่งพาความเชี่ยวชาญของคู่ความในการนำสืบพยานหลักฐานให้ประจักษ์ต่อศาล¹⁰⁰ ดังนั้น การนำเสนอ

⁹⁴ Ploscowe, M., "Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure," *Journal of Criminal Law and Criminology*, 23 (September 1932): 382.

⁹⁵ *Ibid.*, 386.

⁹⁶ *Ibid.*, 372.

⁹⁷ ปกป้อง ศรีสนิท, "ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา," ใน *72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, 2552), หน้า 136-138.

⁹⁸ คณิต ณ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายและทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," *วารสารนิติศาสตร์* 15 (กันยายน 2528): 6.

⁹⁹ Ploscowe, M., "Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure," *Journal of Criminal Law and Criminology*, 23 (September 1932): 373.

¹⁰⁰ *Ibid.*

พยานหลักฐานต่อศาลในประเทศฝรั่งเศสจึงมีกฎเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานน้อย กฎเกณฑ์จะมีลักษณะที่ไม่เคร่งครัดมากนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดต่อศาลได้เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางและยืดหยุ่น¹⁰¹ ลักษณะดังกล่าวนี้จะตรงข้ามกับระบบการค้นหาความจริงที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์

การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสได้รับอิทธิพลจากแนวคิดแบบอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism)¹⁰² ที่มองว่าการกระทำตามกฎหมายอาญากระทบถึงโครงสร้างของสังคมโดยรวม หากใช้บทเพียงปัจเจกชนผู้เสียหายไม่ ดังนั้น รัฐจึงควรเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นที่มาของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด เพราะรัฐมีภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อย รวมถึงป้องกันสังคมจากอาชญากรรมทุกประเภท ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในฐานะตัวแทนของประชาชนในสังคมผู้ได้รับผลกระทบจากการก่ออาชญากรรม ที่จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อศาล เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ¹⁰³ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ผูกขาดอำนาจในการดำเนินคดีอาญาเอาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด หากแต่มีการผ่อนคลายเป็นเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีได้บ้างเช่นเดียวกันโดยจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ในประเภทความผิดอาญาเล็กน้อยๆ ที่เกี่ยวข้องหรือกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ส่วนได้เสียของเอกชนผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น

เมื่อพิจารณาภาพรวมของหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศฝรั่งเศสก็จะพบว่า ประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงศาลมีหน้าที่สำคัญในการร่วมกันค้นหาความจริงเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนในชั้นพิจารณาคดีนั้นก็มีลักษณะการพิจารณาคดีตามระบบไต่สวนที่ศาลมีบทบาทสำคัญในการไต่สวนค้นหาข้อเท็จจริงในคดี ดังนั้น จึงไม่มีหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานที่เคร่งครัด หรืออาจเรียกได้ว่าแทบจะไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานเลย ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสอบพยานก็สามารถทำได้เต็มที่ เพราะต้องการให้อิสระแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้

¹⁰¹ Jacqueline Hodgson, *French Criminal Justice* (United States: Hart Publishing, 2005), p. 26.

¹⁰² แนวคิดแบบอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) มีต้นกำเนิดแนวคิดมาจากบุคคลที่สำคัญคือ Jeremy Bentham และ John Stuart Mill โดยแนวคิดนี้มุ่งพิจารณาถึง “การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด” (The greatest happiness of the greatest number) ดังนั้น อิทธิพลของแนวความคิดนี้ต่อกาดำเนินคดีอาญาก็คือ การดำเนินคดีอาญาเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลในสังคมจำนวนมาก จึงต้องให้รัฐเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก เพราะรัฐจะสามารถตอบสนองต่อผลประโยชน์สาธารณะได้ดีที่สุด

¹⁰³ คณิต วนคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), หน้า 13.

ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดนั่นเอง และเมื่อเราได้ทราบถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศฝรั่งเศสแล้ว ในประเด็นต่อไปจะศึกษาถึงแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นของประเทศฝรั่งเศสว่ามีอยู่อย่างไรบ้าง

5.3.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น

หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นนั้น ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษเรียกหลักนี้ว่าหลักกฎหมายปิดปาก เฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) อันเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปาก (Estoppel) ซึ่งกฎหมายที่นำมาปิดปากนี้ไม่ใช่กฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เป็นหลักต่างๆ ที่ศาลในประเทศอังกฤษได้สร้างขึ้นและใช้เป็นบรรทัดฐานที่ห้ามมิให้คู่ความอ้างข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งยึดถือตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นหลักนั้น โดยหลักทั่วไปแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีการใช้หลักกฎหมายปิดปากในลักษณะเดียวกับที่ปรากฏอยู่ในประเทศอังกฤษ เพราะศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ไม่อาจสร้างหลักกฎหมายหรือบรรทัดฐานใดๆ ขึ้นมาให้มีผลเป็นการปิดปากไม่ให้คู่ความโต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ เพราะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ โดยหลักแล้วจะใช้วิธีการสร้างบทบัญญัติแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นมาใช้ ซึ่งให้ผลเป็นอย่างเดียวกันกับหลักกฎหมายปิดปากที่ปรากฏอยู่ในหลักกฎหมายของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ แม้กระนั้นก็ตาม เมื่อได้ศึกษาถึงข้อมูลเกี่ยวกับหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นของประเทศฝรั่งเศสแล้วกลับพบว่า แม้ในประเทศฝรั่งเศสจะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่ให้ผลเป็นการปิดปาก แต่ศาลฎีกาในประเทศฝรั่งเศสกลับสร้างบรรทัดฐานที่ให้ศาลในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา และหลักการดังกล่าวก็ได้รับการยอมรับเป็นที่ยึดถือปฏิบัติต่อมาในระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสจนปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับประเทศฝรั่งเศสถือเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ โดยการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ที่ใช้อำนาจดำเนินคดีอาญาแทนรัฐ¹⁰⁴

การฟ้องคดีต่อศาลอาญาของประเทศฝรั่งเศสสามารถแบ่งคำฟ้องออกได้เป็น 2 ประเภท¹⁰⁵ คือ คำฟ้องคดีอาญา (Action Publique) และคำฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

¹⁰⁴ โกเมน ภัทรภริมย์, "การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," *อัยการนิเทศ*, 27 (กุมภาพันธ์ 2531): 172-173.

¹⁰⁵ อุดม รัฐอมฤต, "การฟ้องคดีอาญา," ใน *หนังสือรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัย, 2535), หน้า 486-487.

(Action Civile) โดยคำฟ้องในคดีอาญาเป็นอำนาจของพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวที่จะยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณการกระทำผิด ตัวผู้กระทำความผิดและกำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนคำฟ้องในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้นเป็นอำนาจของผู้เสียหายจากการกระทำความผิด โดยจะเป็นการร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการชดใช้ค่าเสียหายเป็นหลัก ทั้งนี้ผู้เสียหายอาจจะเป็นผู้กระทำความผิดหรือนิติบุคคลก็ได้ ในส่วนของบุคคลธรรมดาจะฟ้องคดีดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือทางจิตใจโดยตรงจากการกระทำความผิดทางอาญานั้น ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 วรรคสองของประเทศฝรั่งเศส แต่ในส่วนของนิติบุคคลต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป เช่น กรณีขององค์กรอาชีพ (Syndicate Professionals) คำพิพากษาศาลฎีกาฝรั่งเศส ลงวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1913 วางหลักเอาไว้ว่า องค์กรอาชีพสามารถดำเนินการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้เพราะเป็นการฟ้องเพื่อป้องกันผลประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิก ส่วนนิติบุคคลอื่นๆ ต้องพิจารณาว่ามีวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ป้องกันประโยชน์ส่วนรวมและกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้หรือไม่ด้วย¹⁰⁶

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสยังบัญญัติเอาไว้ในมาตรา 3 วรรคหนึ่ง¹⁰⁷ และมาตรา 4 วรรคหนึ่ง¹⁰⁸ อีกด้วยว่า ให้ฟ้องคดีอาญาสินไหม (คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา) พร้อมกับการฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะเลือกฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายนำคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไปฟ้องต่อศาลอาญา ก็จะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วกว่าการฟ้องต่อศาลแพ่ง และผลของการฟ้องคดีแพ่งดังกล่าวต่อศาลอาญาจะเป็นผลบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีอาญาซึ่งโดยหลักแล้วเหตุที่พนักงานอัยการจะปฏิเสธไม่ฟ้องคดีนั้นจะจำกัดมาก แต่ถ้าหากผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งก็จะมีฐานะอย่างไรก็ตาม ในคดีแพ่งทั่วไป คือต้องดำเนินคดีไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีได้โดยอิสระ พนักงานอัยการจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย¹⁰⁹ อย่างไรก็ตาม แม้ผู้เสียหายจะยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งแล้วก็ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลอาญาได้ ซึ่งในกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งและในขณะเดียวกันพนักงานอัยการก็ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลอาญานี้ อาจทำให้เกิดปัญหาได้ว่าศาลทั้งสอง คือ ศาลอาญาและศาลแพ่ง อาจฟังข้อเท็จจริงแตกต่างกันเพราะกระบวนการพิจารณาทางแพ่งและทางอาญาไม่เหมือนกัน อีกทั้งสำนวนคดีแพ่งและคดีอาญาอาจมีพยานหลักฐานที่แตกต่างกันก็ได้

¹⁰⁶ อิติพันธุ์ วงศ์พิทักษ์โรจน์, "การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2547), หน้า 48.

¹⁰⁷ Article 3 "The civil action may be exercised at the same time as the public prosecution and before the same court."

¹⁰⁸ Article 4 "The civil action may also be exercised separately from the public prosecution."

¹⁰⁹ อิติพันธุ์ รัศมิทัต, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958*, หน้า 38-41.

และถ้าหากศาลทั้งสองศาลฟังข้อเท็จจริงในเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน ความเสียหายก็เกิดขึ้นอย่างแน่นอน จึงจำเป็นที่ศาลใดศาลหนึ่งในสองศาลจะต้องมีอำนาจชี้ขาดข้อเท็จจริงและมีผลให้อีกศาลหนึ่งต้องถือตาม

เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงขัดกันของศาลแพ่งและศาลอาญาเกิดขึ้น ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1855¹¹⁰ จึงได้สร้างหลักที่ว่า ศาลในคดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้แล้ว (*L'autorite de la chose jugée au criminel sur le civil*)¹¹¹ โดยมีเจตนารมณ์ต้องการให้ศาลชั้นต้นสองศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้เหมือนกัน เนื่องจากนักนิติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสเห็นว่า การที่คำพิพากษาคดีส่วนอาญาและคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมีเนื้อหาที่ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกันเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้น ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวนี้แม้จะไม่ได้บัญญัติเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน แต่ทั้งศาลและนักนิติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสก็เห็นพ้องต้องกันว่าถือเป็นหลักทั่วไปที่ใช้บังคับได้

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนหลักที่ว่า “ศาลในคดีแพ่งจำต้องยึดถือข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้แล้ว” ประมวลการสอบสวนคดีอาญา (*Code d'Instruction criminelle*) มาตรา 3 วรรคสองได้บัญญัติรับรองเอาไว้ว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องความรับผิดทางแพ่งต่อศาลแล้ว ศาลจะหยุดการพิจารณารอการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนแล้วหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น”¹¹² อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 วรรคสอง ก็ยังบัญญัติเอาไว้ด้วยว่า “ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว แต่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจจะถูกระงับการดำเนินคดีเอาไว้จนกว่าศาลคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด”¹¹³ แสดงให้เห็นว่าในประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดที่ว่าคดีอาญาเป็นคดีที่มีความสำคัญมากกว่าคดีแพ่ง เป็นเหตุให้ศาลคดีแพ่งจำต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

ในส่วนของเหตุผลที่นักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสใช้ในการอธิบายว่า สาเหตุใดข้อเท็จจริงในคดีอาญาจึงมีความน่าเชื่อถือมากกว่าข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง อันทำให้ต้องมีการถือ

¹¹⁰ Cass. Civ., 7 mars 1855, affaire Quertier, D., 1855.I.81, อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, “ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจำต้องถือตามคำพิพากษาคดีอาญาเพียงใด,” *วารสารนิติศาสตร์*, 37 (มิถุนายน 2551): 374.

¹¹¹ จิต เศรษฐบุตร, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 27-28.

¹¹² ไพจิตร สวัสดิสาร, *ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2528), หน้า 761.

¹¹³ Article. 3 “However, the judgment in any action exercised before the civil court is suspended until a final decision is made on the merits of the public prosecution where such a prosecution has been initiated”

ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคดีอาญานั้น สามารถแยกอธิบายได้ออกเป็น 2 สาเหตุหลักอัน ได้แก่ เหตุผลทางนิติบัญญัติและเหตุผลทางพฤตินัย ดังจะกล่าวต่อไปนี้¹¹⁴

1. เหตุผลทางนิติบัญญัติ มองว่า การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศาลทำหน้าที่ดังกล่าว อยู่ในฐานะของตัวแทนประชาชนและทำไปเพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม (Public Interest) ในขณะที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจะมุ่งพิพากษาอรรถคดีอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ของเอกชนที่เป็นคู่ความเป็นสำคัญ (Private Interest) ด้วยเหตุนี้ คดีอาญาที่ดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการของรัฐเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมย่อมมีความสำคัญและสมควรให้ข้อเท็จจริงที่เกิดจากการดำเนินคดีอาญามีลักษณะที่ยุติ ไม่ควรปล่อยให้มิบุคคลใดๆ แม้จะเป็นจำเลย หรือผู้เสียหายมาดำเนินคดีแพ่งเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงโต้แย้งคำวินิจฉัยที่ศาลในคดีอาญาได้พิพากษาเอาไว้แล้ว

2. เหตุผลทางพฤตินัย มองว่า ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีนั้น ศาลที่พิจารณาคดีอาญามีความรอบคอบ ระมัดระวัง และเอาใจใส่ในรายละเอียดของข้อเท็จจริงมากกว่าศาลที่พิจารณาคดีแพ่ง ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีอาญามีลักษณะที่กระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงมีผลกระทบโดยตรงต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ดังนั้น ศาลในคดีอาญาย่อมวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้น่าเชื่อถือ และมีโอกาสผิดพลาดน้อยกว่าศาลในคดีแพ่ง หากความน่าเชื่อถือของศาลที่พิจารณาคดีอาญาถูกตั้งข้อสงสัย ย่อมอาจกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมได้อย่างแน่นอน

นอกจากเหตุผลทางนิติบัญญัติและเหตุผลทางพฤตินัยตามที่กล่าวมาแล้ว เรายังสามารถให้เหตุผลที่ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญามีความน่าเชื่อถือและใกล้เคียงกับความจริงถูกต้องมากกว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง ก็คือศาลอาญาในประเทศฝรั่งเศสจะใช้ระบบการดำเนินคดีแบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งศาลจะมีบทบาทอย่างสูงในการค้นหาความจริง จึงทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้มามีความน่าเชื่อถืออย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ศาลคดีแพ่งจึงจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นเอง

อนึ่ง อาจมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่ศาลในคดีแพ่งจำเป็นต้องรอการพิจารณาพิพากษาคดีเอาไว้จนกว่าศาลในคดีอาญาจะมีคำวินิจฉัยจนถึงที่สุด อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการเยียวยาทางแพ่งขึ้นได้ ในประเด็นนี้เห็นว่า แม้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจะต้องรอคดีเอาไว้จนกว่าคดีอาญาจะถึงที่สุด ก็หาได้มีผลกระทบกระเทือนต่อคู่ความในคดีแพ่งเท่าใดนัก ด้วยสาเหตุที่ การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสมีความต่อเนื่องและรวดเร็ว อีกทั้งระบบการอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสยังเอื้อต่อการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วด้วย เพราะคู่ความสามารถอุทธรณ์ปัญหา

¹¹⁴ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, หน้า 11.

ข้อเท็จจริงได้เพียงศาลเดียวคือในศาลอุทธรณ์ โดยไม่อาจยกปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นในชั้นฎีกาได้อีก การดำเนินคดีอาญาจึงสามารถยุติได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว¹¹⁵

กล่าวโดยสรุป โดยหลักทั่วไปแล้วศาลในประเทศฝรั่งเศสไม่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น อย่างไรก็ตาม ในประเทศฝรั่งเศสมีข้อยกเว้นอยู่กรณีหนึ่งที่ศาลในคดีแพ่งจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอาญานั้นก็คือกรณีที่ศาลในคดีอาญาลินไหม (คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา) ซึ่งศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสเคยวางหลักสำคัญเอาไว้ว่า “ศาลในคดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้แล้ว” เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกรณีที่ศาลแพ่งกับศาลอาญาวินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันให้มีผลแตกต่างกันซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้น โดยหลักดังกล่าวนี้ถึงแม้จะไม่มีการบัญญัติเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน แต่ทั้งศาลและนักนิติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสก็ยอมรับกันว่าหลักดังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็นหลักกฎหมายทั่วไปได้ เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของประโยชน์ส่วนรวม แต่การดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องของเอกชน อีกทั้งศาลอาญาในประเทศฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญมากในการค้นหาความจริงในคดีทำให้เราเชื่อว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากคำพิพากษาศาลคดีอาญามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากกว่าในคดีแพ่ง ยังผลให้ศาลในคดีแพ่งต้องถือตามด้วย

ในหัวข้อถัดไปจะศึกษาถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์อีกประเทศหนึ่งคือประเทศเยอรมนี ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางด้านแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลก

5.4 ประเทศเยอรมนี

นอกจากประเทศฝรั่งเศสแล้ว ประเทศเยอรมนีก็ถือเป็นต้นแบบของระบบกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายอาญาให้แก่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์อีกประเทศหนึ่ง และเนื่องจากปรมาจารย์ด้านอาญาหลายๆ ท่านในประเทศไทยก็ได้รับการศึกษามาจากประเทศเยอรมนี ทำให้แนวคิดทางกฎหมายอาญาในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศเยอรมนีอย่างมาก ในหัวข้อนี้จะศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนี จากนั้นจะศึกษาต่อไปในประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นต่อไป ตามลำดับ

5.4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐาน

จากการศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนีพบว่า การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และใช้ระบบ

¹¹⁵ โกเมน ภัทรภิมย์, "การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," *อัยการนิเทศ*, 27 (กุมภาพันธ์ 2531): 182-183.

การค้นหาคำความจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดีอาญาแต่ละคดีเป็นอย่างมาก เพราะประเทศเยอรมนีถือหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) อย่างเคร่งครัด ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศเยอรมนีจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยมีที่มาแห่งกฎหมาย (Source of Law) สองประการคือ กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Gesetz) เช่น รัฐธรรมนูญแห่งประเทศเยอรมนี ประมวลกฎหมาย รวมถึงกฎหมายลายลักษณ์อักษรอื่นๆ ที่บัญญัติโดยสหพันธรัฐและรัฐต่างๆ ด้วย ส่วนที่มาของกฎหมายอีกประเภทหนึ่งก็คือจารีตประเพณี (Gewohnheitsrecht) นอกเหนือจากที่มาแห่งกฎหมายดังกล่าวแล้ว หลักกฎหมายจากคำพิพากษาของศาล ความเห็นของนักนิติศาสตร์ และกฎหมายของสหภาพยุโรปก็มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีเช่นเดียวกันแต่ไม่ถือว่าเป็นที่มาแห่งกฎหมายของประเทศเยอรมนีแต่อย่างใด¹¹⁶

สำหรับระบบวิธีพิจารณาความของประเทศเยอรมนีนั้นใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งศาลมีบทบาทอย่างสูงในการเสาะหาพยานหลักฐานในคดี¹¹⁷ กล่าวคือการค้นหาข้อเท็จจริง ศาลสามารถทำได้ตามหลักการพิสูจน์ข้อเท็จจริงโดยอิสระ ศาลสามารถที่จะค้นหาข้อเท็จจริงได้ในทุกๆ รูปแบบ¹¹⁸ นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ในการกำกับกระบวนการวิธีพิจารณาความ โดยมีหลักนิติรัฐ (Rechtsstaat) เป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามระบบกฎหมายเยอรมัน และมีบทบัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งประเทศเยอรมนี เช่น สิทธิที่จะได้รับหลักประกันในการพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรม ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการตามกระบวนการ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ¹¹⁹ เป็นต้น

การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีนั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือรัฐจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยองค์กรทุกฝ่ายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็น ศาล พนักงานอัยการ หรือตำรวจ ต่างร่วมมือประสานงานกันและค้นหาคำความจริงแห่งคดีได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการ

¹¹⁶ Nigel G. Foster and Satish Sule, *German Legal System and Laws*, 3 ed. (Wiltshire: Antony Rowe, 2002), pp. 3-6.

¹¹⁷ John H. Langbein, *Comparative Criminal Procedure: Germany* (New York: West Publishing Co., 1977), p. 66.

¹¹⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน," *ตุลพาท*, 55 (พฤษภาคม 2551): 166.

¹¹⁹ เชิดวุฒิ สิมพิมลบูรณ์, "ปัญหาความขัดแย้งของอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจในระบบกฎหมายเยอรมัน," *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, 9 (มกราคม-เมษายน 2552): 85.

ดำเนินคดีสอบสวนฟ้องร้องคือพนักงานอัยการเป็นหลัก โดยมีตำรวจเป็นผู้สอบสวนเบื้องต้นเท่านั้น¹²⁰ อย่างไรก็ตาม แม้ในตอนแรกอำนาจยื่นคำฟ้องจะจำกัดอยู่ที่พนักงานอัยการเท่านั้น แต่ภายหลังไม่นานก็เกิดการเรียกร้องให้เอกชนในฐานะที่เป็นผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องคดีอาญาได้ด้วย แม้กระนั้นก็ตาม สิทธิการฟ้องคดีอาญาของเอกชนก็ยังคงจำกัดอยู่เฉพาะความผิดบางประเภทเท่านั้นซึ่งมักเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานเปิดเผยความลับของจดหมาย เป็นต้น¹²¹

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในประเทศเยอรมนีใช้ระบบการค้นหาความจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งในระบบนี้ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างมาก บทบาทของผู้พิพากษาจึงมีลักษณะเชิงรุก (Active)¹²² การอ้างพยาน การซักถามพยานเป็นหน้าที่ของศาล คู่ความมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น บทบาทของคู่ความในคดีจึงมีลักษณะที่วางเฉย (Passive) ตรงข้ามกับบทบาทของศาลอย่างชัดเจน พยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยจะถูกนำมาแสดงโดยศาล ดังนั้นในประเทศเยอรมนีจึงเน้นในเรื่องการค้นหาความจริงตามหลักของความยุติธรรมในเนื้อหา (Material Justice)¹²³ โดยถือว่าผู้ต้องหาตกอยู่ในฐานะของ “กรรมแห่งคดี” (Pure Object of the Proceedings)¹²⁴

สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาหรือการสืบพยานในชั้นศาลของประเทศเยอรมนีนั้นอาจแบ่งออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ๆ ด้วยกัน ได้แก่ กระบวนการพิจารณาในชั้นตัดสินคดี (*das Erkenntnisverfahren*) และกระบวนการพิจารณาในชั้นบังคับคดี (*das Vollstreckungsverfahren*) สำหรับกระบวนการพิจารณาในชั้นตัดสินคดีนั้นจะเริ่มตั้งแต่ชั้นสืบสวนสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง และสิ้นสุดในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี จากนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นบังคับคดีต่อไป¹²⁵ มีข้อสังเกตว่า กระบวนการพิจารณาคดีอาญานี้ใช้หลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในขณะที่คดีแพ่งใช้หลักความตกลงซึ่งทำให้เฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความยังโต้เถียงกันเท่านั้นที่ต้องมีการพิสูจน์ ดังนั้น ในคดีอาญาจึงใช้หลักว่า ข้อเท็จจริงทุกข้อที่มีการกล่าวอ้างและมีความสำคัญต่อการพิจารณาตัดสินคดีของศาล จะต้องมีการพิสูจน์กันโดยอาศัยพยานหลักฐาน¹²⁶

¹²⁰ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 89.

¹²¹ *Ibid.*, 101.

¹²² *Ibid.*, 86.

¹²³ Nigel G. Foster and Satish Sule, *German Legal System and Laws*, p. 342.

¹²⁴ "History of the Principle of Inquisitorial in German Criminal Law," [Online]. Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_principle_of_inquisition_in_German_criminal_law.

¹²⁵ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์, "ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน," *อุลพาท*, 55 (มกราคม 2551): 189-190.

¹²⁶ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน," *อุลพาท*, 55 (พฤษภาคม 2551): 167.

ในประเทศเยอรมนี ไม่มีกฎหมายที่ทางพยานหลักฐานที่จะบังคับให้ศาลพิจารณาพยานหลักฐานหรือให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานขึ้นใดเป็นพิเศษ ดังนั้น ศาลจึงมีดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางมาก แม้จะเป็นพยานบอกเล่าก็อาจเข้ามาสู่การพิจารณาของศาลได้ ซึ่งสาเหตุที่ไม่มีกฎหมายในการตัดพยานหลักฐานที่มากมายก็เพราะว่าในระบบการพิจารณาพิพากษาคดีของประเทศเยอรมนีไม่ได้ใช้ลูกขุน แต่ใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีความเชี่ยวชาญในการรับฟังพยานหลักฐานอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องวางหลักเกณฑ์ป้องกันการรับพยานหลักฐานที่มีขอบจูงใจลูกขุนเหมือนบางประเทศ¹²⁷

สำหรับในประเด็นเรื่องดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานและบทตัดพยานหลักฐานของประเทศเยอรมนีนี้ ต้องกล่าวว่าประเทศเยอรมนีมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นทวีปยุโรป กล่าวคือ ประเทศเยอรมนีไม่มีหลักทั่วไปในเรื่องการตัดพยานหลักฐานอันทำให้หลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่สามารถรับฟังได้¹²⁸ ซึ่งถ้าหากมีการละเมิดกฎหมายวิธีพิจารณาความโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับกฎหมายนั้น ศาลเยอรมนีจะชั่งน้ำหนักความร้ายแรงของการละเมิดกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับประโยชน์สาธารณะว่าสมควรที่จะรับฟังพยานหลักฐานขึ้นนั้นหรือไม่ ซึ่งพยานหลักฐานประเภทนี้เรียกว่า *Verhältnismässigkeit*¹²⁹ จะเห็นได้ว่าลักษณะที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของระบบการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนีก็คือว่า ในขณะที่การกระทำโดยมิชอบของตำรวจนั้นไม่จำเป็นเสมอไปที่จะเป็นเหตุให้มีการตัดพยานหลักฐานออกไปนั้น การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมของตำรวจก็ไม่ได้เป็นหลักประกันในการที่จะเชื่อว่าพยานหลักฐานนั้นสามารถรับเพื่อพิสูจน์ความจริงได้เสมอไป

อย่างไรก็ตาม ต้องตั้งข้อสังเกตไว้ประการหนึ่งว่าถึงแม้ในประเทศเยอรมนีจะไม่มีบทตัดพยานที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้สืบสวนหาข้อเท็จจริงนั้นจะสามารถแสวงหาพยานหลักฐานอย่างไรก็ได้ เพราะศาลได้เคยให้ข้อสังเกตเอาไว้ว่าหากการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นมีลักษณะเป็นการละเมิดกฎหมายที่มีจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามวิธีพิจารณาความของจำเลยนั้น ย่อมนำไปสู่การตัดพยานหลักฐานนั้นออกไปได้¹³⁰ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทตัดพยานหลักฐานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจะมาจากรากฐานในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาซึ่งบทตัดพยานลักษณะนี้เรียกว่า *Rechtsstaatsprinzip* คือการไม่รับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาที่ได้มาโดยการละเมิดกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้ายผู้ต้องสงสัยเพื่อให้ได้มาซึ่งของกลางในคดีอาญา เช่นนี้รับฟังไม่ได้โดยเด็ดขาดเพราะเป็นหลัก

¹²⁷ Nigel G. Foster, *German Law and Legal System*, 3 ed. (London: Blackstone, 1993), p. 186.

¹²⁸ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 68.

¹²⁹ จิรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกาและเยอรมัน," 45.

¹³⁰ Langbein, J. H., *Comparative Criminal Procedure: Germany*, p. 69.

กฎหมายที่ค่อนข้างเข้มงวด ซึ่งจะต่างจากพยานหลักฐานประเภทที่เรียกว่า *Verhältnismässigkeit* ตามที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติที่เป็นบทตัดพยานในคดีอาญาเฉพาะเรื่องกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย¹³¹

กล่าวโดยสรุป หลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่ก็เปิดโอกาสให้เอกชนฟ้องคดีได้บางประเภทเช่นกัน ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีใช้ระบบไต่สวนซึ่งศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงและมีดุลพินิจที่กว้างขวางอย่างมากในการเลือกรับฟังพยานหลักฐานเพื่อนำมาใช้ในการพิพากษาคดีให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แต่ทั้งนี้หากพยานหลักฐานบางประเภทที่การได้มามีลักษณะที่ละเมิดต่อกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนก็จะเป็นพยานหลักฐานที่ไม่สามารถรับฟังได้ ศาลต้องตัดพยานหลักฐานนั้นออกไปจากสำนวนคดี

เมื่อเราได้ทราบถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและการรับฟังพยานหลักฐานในประเทศเยอรมนีแล้ว ในประเด็นต่อไปจะศึกษาถึงแนวคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นตามที่ปรากฏในระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนี

5.4.2 หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น

เมื่อได้ศึกษาถึงหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในประเทศเยอรมนีแล้วพบว่า ในประเทศเยอรมนีไม่ค่อยปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่น กล่าวคือ ไม่ปรากฏหลักที่ว่าศาลที่พิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาเหมือนที่ปรากฏในประเทศฝรั่งเศส อีกทั้งในคดีอาญาก็ไม่ปรากฏว่าศาลมีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาเช่นกัน เพราะศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศเยอรมนีให้ความสำคัญกับความจำเป็นอิสระของศาลในแต่ละคดีที่จะค้นหาข้อเท็จจริงเฉพาะคดีอย่างมาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น (*Res Judicata*) ทั้งที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) และซีวิลลอว์ (Civil Law) แม้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ก็ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน คือป้องกันการดำเนินคดีซ้ำสองในคดีที่มีประเด็นและคู่ความชุดเดียวกัน และเพื่อประหยัดต้นทุนการดำเนินกระบวนการยุติธรรม (Judicial Economy)¹³²

¹³¹ จิรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกาและเยอรมัน," 45-48.

¹³² A.C. Budak., "Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law," *Civil Justice Quarterly* (1992): 1-2.

สำหรับประเทศเยอรมนี เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ได้มีการรับเอาอิทธิพลแนวความคิดการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น (*Res Judicata*) มาจากระบบกฎหมายโรมันในช่วงเวลาเดียวกับที่ประเทศอังกฤษนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้คือ ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12 อย่างไรก็ตาม ในช่วงคริสต์ศตวรรษ 18 -19 ซึ่งเป็นช่วงที่แนวความคิดจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) ในยุโรปกำลังเฟื่องฟู กลับปรากฏว่าแนวความคิดการถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น (*Res Judicata*) เสื่อมความนิยมลงไปในระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนี ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว ได้มีการถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นอย่างกว้างขวางในวงการนิติศาสตร์ โดยผู้ที่เสนอให้มีการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีก็คือ Von Savigny¹³³ ซึ่งทฤษฎีของเขาเสนอว่า คำพิพากษาของศาลสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือส่วนที่เป็นรูปธรรม (Objective) คือตัวคำพิพากษาซึ่งมีความผูกพันตามกฎหมาย และส่วนที่เป็นนามธรรม (Subjective) คือเหตุผลเบื้องหลังที่ทำให้ผู้พิพากษาตัดสินคดีเช่นนั้น ซึ่งส่วนที่เป็นรูปธรรม (Objective) นี้เองที่จะก่อให้เกิดผลตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Res Judicata*)¹³⁴

ภายหลังจากการอภิปรายปัญหาดังกล่าว ฝ่ายที่ต่อต้านทฤษฎีของ Von Savigny ได้รับชัยชนะในการอภิปราย ทำให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศเยอรมนี ที่ร่างในปี ค.ศ. 1877 จำกัดบทบาทของหลักการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นอย่างมาก กล่าวคือ โดยหลักแล้วศาลไม่จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น แม้ประเด็นเดียวกันนั้น (Identical Issue) จะได้รับการวินิจฉัยโดยศาลคดีอื่นที่มีอำนาจแล้วก็ตาม เว้นแต่ในกรณีที่มีการฟ้องคดีและมีการฟ้องแย้งเกิดขึ้น ศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงไปในทางเดียวกันเท่านั้น ซึ่งการจำกัดบทบาทของหลักการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีของ Von Savigny ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีไม่มากนัก¹³⁵

สำหรับในกรณีที่ข้อเท็จจริงมีความเกี่ยวพันกันระหว่างคดีแพ่งกับคดีอาญา (*Sachzusammenhang*) หรือที่เรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา (*Das Adhaesionsverfahren*) ซึ่งเป็นกรณีที่การกระทำความผิดอาญาก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายด้วยนั้น¹³⁶ ก็ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนอาญา และในทางกลับกันก็ไม่ปรากฏว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญา

¹³³ Friedrich Carl von Savigny เป็นนักปราชญ์ทางนิติศาสตร์และประวัติศาสตร์ชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลต่อความคิดทางกฎหมายในประเทศเยอรมนีอย่างมาก

¹³⁴ Budak., A. C., "Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law," *Civil Justice Quarterly* (1992): 7.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, "การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน," *ตุลพาท*, 58 (พฤษภาคม 2554): 104.

ต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนแพ่งซึ่งในประเด็นนี้ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความเห็นไว้ว่า¹³⁷ ศาลในประเทศเยอรมนีไม่มีการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น เพราะในประเทศเยอรมนีถือว่าศาลแต่ละคดีมีความเป็นอิสระจากกัน อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนีได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา (*Das Adhaesionsverfahren*) เอาไว้ซึ่งมีผลในการป้องกันไม่ให้มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งและคดีอาญาขัดแย้งกัน

หลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีที่มีผลในการป้องกันไม่ให้มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งและคดีอาญาขัดแย้งกันนั้นพอสรุปได้ว่า ในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายสามารถที่จะเรียกร้องค่าเสียหายในศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้¹³⁸ โดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาก่อนมีการแถลงการณ์ปิดคดี (*Closing Speech*) และคำร้องดังกล่าวจะมีผลเสมือนว่าผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหายดังกล่าวได้ยื่นฟ้องคดีแพ่งด้วยตนเอง¹³⁹ ต่อมาเมื่อมีการพิพากษาคดีอาญา ศาลก็จะมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องขอให้ชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งด้วยโดยถือว่ามิฐานะเสมือนหนึ่งเป็นคำพิพากษาในคดีแพ่งปกติ ดังนั้น ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันระหว่างความรับผิดชอบทางอาญาและทางแพ่งก็จะได้รับการวินิจฉัยไปในทางเดียวกัน เพียงแต่ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดทางอาญาและให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย การนำสืบถึงความเสียหายจะต้องกระทำต่อศาลแพ่งที่มีเขตอำนาจต่อไปเท่านั้น¹⁴⁰

¹³⁷ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 407-17/2515 วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2515, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

¹³⁸ Code of Civil Procedure. Section 403. "The aggrieved person or his heir may, in criminal proceedings, bring a property claim against the accused arising out of the criminal offence if the claim falls under the jurisdiction of the ordinary courts and is not yet pending before another court, in proceedings before the Local Court irrespective of the value of the matter in dispute."

¹³⁹ Code of Civil Procedure. Section 404.

"(1) The application asserting the claim may be made in writing or orally to be recorded by the registry clerk, or also orally at the main hearing before the closing speeches begin. The application must specify the subject of, and the grounds for, the claim and should set forth the evidence. If the application is not made at the main hearing, it shall be served on the accused.

(2) Making an application shall have the same effect as bringing an action in civil litigation. They come into effect upon receipt of the application by the court..."

¹⁴⁰ Code of Civil Procedure. Section 404.

"(1) The court shall grant the application in the judgment in which the accused is pronounced guilty of a criminal offence or in which a measure of reform and prevention is ordered in respect of such criminal offence, so far as the application is based on such criminal offence. The decision may be limited to the ground for, and part of, the asserted claim; section 318 of the Civil Procedure Code shall apply *mutatis mutandis*. The court shall dispense with a decision if the application is inadmissible or insofar as it appears unfounded. In all other cases the court may dispense with a decision only if the

มาตรการที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนีได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหรือทนายที่จะยื่นคำร้องเข้าไปในการพิจารณาคดีอาญาหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น จึงอาจมีกรณีที่ผู้เสียหายนำคดีแพ่งไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิดเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก ซึ่งในกรณีนี้ย่อมเกิดปัญหาว่าศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่บัญญัติให้ศาลในคดีแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนอาญา มีแต่เพียงบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีแพ่งที่จะรอการพิจารณาคดีเอาไว้ชั่วคราวหากมีการพิจารณาคดีอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับคดีแพ่งที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น ซึ่งก็ไม่ใช่ว่าข้อบังคับศาลให้ต้องรอการพิจารณาคดีเอาไว้เพื่อตัดสินตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นแต่อย่างใด¹⁴¹ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าในกรณีที่คดีแพ่งและคดีอาญามีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีอาญาแต่อย่างใด

ประเด็นต่อมาที่ต้องพิจารณาก็คือ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาของประเทศเยอรมนีจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกัน (Identical Issue) ที่ศาลคดีอื่นได้วินิจฉัยเอาไว้แล้วหรือไม่ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า หลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Issue

application is not suitable to being dealt with in criminal proceedings even after taking into account the legitimate interests of the applicant. An application will be unsuited to being dealt with in criminal proceedings particularly where its further examination, even where a decision is only conceivable on the ground for, or a part of, the asserted claim, would considerably protract the proceedings. Where the applicant has asserted a claim in respect of damages for pain and suffering (section 253 subsection (2) of the Civil Code) a decision may only be dispensed with in accordance with the third sentence...”

(3) The decision on the application shall be equivalent to a judgment in civil litigation. The court shall declare the decision to be provisionally enforceable; sections 708 to 712, as well as sections 714 to 716 of the Civil Procedure Code shall apply *mutatis mutandis*. Insofar as the claim has not been awarded, it may be asserted elsewhere. If a final judgment has been given on the ground for the claim, the hearing concerning the amount shall take place before the competent civil court pursuant to section 304 subsection (2) of the Civil Procedure Code...”

¹⁴¹ Code of Civil Procedure. Section 148. “Where the decision on a legal dispute depends either wholly or in part on the question of whether a legal relationship does or does not exist, and this relationship forms the subject matter of another legal dispute that is pending, or that is to be determined by an administrative agency, the court may direct that the hearing be suspended until the other legal dispute has been dealt with and terminated, or until the administrative agency has issued its decision.”

Code of Civil Procedure. Section 149. “(1) If the suspicion arises in the course of a legal dispute that a criminal offence has been committed, the investigation of which will influence the court’s decision, the court may direct that the hearing be suspended until the criminal proceedings have been dealt with and terminated...”

Estoppel) ไม่ปรากฏในระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีและประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปส่วนใหญ่¹⁴² ดังนั้น ศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศเยอรมนีจึงไม่ต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น เพียงแต่สามารถนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นมาเป็นพยานหลักฐานของศาลได้เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) ยังมีบทบาทอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีในรูปแบบของหลักการห้ามไม่ให้ดำเนินคดีอาญาซ้ำสองในการกระทำเดียวกัน (Double Jeopardy) ซึ่งถือเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา เรียกว่า กฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) แม้จะไม่ปรากฏบทบัญญัติดังกล่าวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยตรง แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เยอรมนี (Basic Law for the Federal Republic of Germany) มาตรา 103(3)¹⁴³ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำสองในการกระทำเดียวกันเอาไว้อย่างชัดเจน จึงแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) ยังคงมีบทบาทต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศเยอรมนีอยู่พอสมควร

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลในคดีอื่น (Res Judicata) ไม่ค่อยมีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีในประเทศเยอรมนีเท่าไรนัก แม้จะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลในคดีแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนอาญา และในทางกลับกันก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่น เนื่องจากในประเทศเยอรมนี ศาลจะมีบทบาทอย่างมากในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีและมีความเป็นอิสระไม่ต้องถูกผูกพันโดยคำพิพากษาของศาลคดีอื่น อีกทั้งแนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Issue estoppel) ก็ไม่ปรากฏในระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีด้วย อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) ยังมีบทบาทอยู่บ้างในแง่ของกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) เพื่อป้องกันไม่ให้จำเลยถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำสองครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกัน ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา แต่ไม่ได้มีผลต่อหลักการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นซึ่งเป็นเรื่องของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) แต่อย่างใด แม้ว่าหลักกฎหมายปิดปาก

¹⁴² Budak., A. C., "Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law," *Civil Justice Quarterly* (1992): 1-2.

¹⁴³ The Basic Law for the Federal Republic of Germany. Article 103.

"...(3) No person may be punished for the same act more than once under the general criminal laws"

เฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) และ หลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) นี้ จะเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) เช่นเดียวกันก็ตาม

สรุปผลการศึกษาถึงปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในต่างประเทศ ทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) พบว่า การปรับใช้หลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นนั้น ไม่เพียงมีความแตกต่างในแต่ละระบบกฎหมายเท่านั้น เพราะแม้แต่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายเดียวกันก็ยังมีลักษณะการปรับใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีที่แตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ นโยบาย และอิทธิพลของนักนิติศาสตร์ในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ จากการสำรวจประเทศกลุ่มเป้าหมายพอสรุปได้โดยสังเขปว่า ในประเทศอังกฤษนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้เฉพาะในกรณีที่คดีก่อนหน้าและคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นคดีแพ่งด้วยกันเท่านั้นเช่นเดียวกับในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) มาใช้อีกกรณีหนึ่ง ได้แก่ กรณีที่คดีทั้งสองเป็นคดีอาญาและศาลคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาปัจจุบัน ในส่วนของประเทศฝรั่งเศส มีการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เฉพาะในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น โดยให้ศาลที่พิจารณาคดีส่วนแพ่งถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลในคดีอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้ ซึ่งแตกต่างกับในประเทศเยอรมนีที่ไม่ปรากฏว่ามีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีไปใช้เลย

อนึ่ง ผู้เขียนสามารถสังเกตข้อแตกต่างบางประการเกี่ยวกับการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์และกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ กล่าวคือ ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์จะสามารถสังเกตเห็นถึงพัฒนาการของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีได้มาก เพราะการพิจารณาคดีในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์มุ่งเน้นการเอาชนะกันระหว่างคู่ความ (Adversary System) ศาลจึงนิยมนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ เพราะสามารถยังประโยชน์ให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อันถือเป็นแรงผลักดันให้เกิดพัฒนาการของหลักดังกล่าวอย่างมาก ขณะที่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์มุ่งเน้นการค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดี (Inquisitorial System) ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่สืบเนื่องมาจากระบบการไต่สวนด้วยการทรมานร่างกาย (Torture) ของศาสนาในอดีต ศาลในระบบซีวิลลอว์จึงให้ความสำคัญกับการมุ่งค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดของคำพิพากษาคดีอื่น และไม่นิยมนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ เป็นเหตุให้หลักดังกล่าวไม่ได้รับการพัฒนาอย่างที่ควรจะเป็นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ อย่างไรก็ตาม

สิ่งที่ผู้เขียนสามารถตั้งข้อสังเกตได้อีกประการหนึ่งก็คือ โดยหลักแล้วกลุ่มประเทศที่เป็นเป้าหมายในการศึกษาจะไม่นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในการพิพากษาคดีอาญาด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในประเด็นนี้มีความแตกต่างจากในประเทศไทยอย่างมาก เพราะศาลฎีกาของประเทศไทยนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในการคดีอาญาด้วย ในบทต่อไปผู้เขียนจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการปรับใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในคดีอาญาในประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อให้เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในการคดีอาญาต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 6

การเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่น (Issue Estoppel) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในระบบกฎหมายของประเทศตะวันตก และเป็นที่ยอมรับบังคับใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) เนื่องจากหลักการดังกล่าวสามารถช่วยให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติในระยะเวลาอันสั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้า

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นในประเทศไทยและในต่างประเทศตามที่ได้ศึกษามาในบทที่ 3 และบทที่ 5 ตามลำดับ มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ โดยหลักแล้วในต่างประเทศจะนำเอาข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น ในขณะที่ประเทศไทย นอกจากจะนำเอาข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีแพ่งแล้วยังนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาด้วย เนื่องจากศาลที่พิจารณาคดีของประเทศไทยและต่างประเทศคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ในบทนี้จะได้เปรียบเทียบให้เห็นว่าในประเทศไทยและในต่างประเทศมีมุมมองต่อการนำเอาข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาอย่างไร โดยจะเริ่มเปรียบเทียบจาก (1) การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของประเทศไทยและต่างประเทศ และ (2) การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศอย่างชัดเจนและตรงประเด็นจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาต่อไป

6.1 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา

เมื่อได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาแล้ว พบว่า ในประเทศไทยมีแนวโน้มในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาหากข้อเท็จจริงในคดีอาญาทั้งสองคดีมีความเกี่ยวพันกัน ในขณะที่ในต่างประเทศแทบทุกประเทศที่ศึกษา ศาลในคดีอาญาไม่ผูกพันที่จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าแต่อย่างใด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับหลักการในต่างประเทศ ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะแสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลโดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักการที่ปรากฏในประเทศไทย หลักการที่ปรากฏในต่างประเทศ และ

วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ข้อดีและข้อเสียของการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาต่อไปตามลำดับ ดังนี้

6.1.1 การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณากรณีประเทศไทย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่าศาลฎีกาของประเทศไทยโดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2396/2554 มีแนวโน้มในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในกรณีที่ข้อเท็จจริงของทั้งสองคดีมีความเกี่ยวพันกัน อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะมีการตัดสินคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2396/2554 นั้น บรรพตฐานของศาลฎีกาในประเทศไทยปฏิเสธการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาของศาลคดีอาญาอื่นอย่างชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอาญานั้น โดยหลักทั่วไปเป็นไปตามหลักการตรวจสอบข้อเท็จจริงเฉพาะคดี (Examination Principle) ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐและศาลจะร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างเต็มที่และปราศจากซึ่งข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น¹ ดังนั้น ศาลในคดีอาญาจึงไม่ควรจะต้องถูกปิดปากหรือถูกผูกมัดโดยข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น แม้คดีอาญาทั้งสองจะมีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน รวมถึงมีคู่ความและประเด็นชุดเดียวกัน (Same Parties and Same Issue) ก็ตาม เนื่องจากศาลในคดีอาญาจะต้องฟังข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีนั้นๆ เท่านั้น ศาลจะไม่ลงโทษจำเลยจนกว่าจะเชื่อได้ตามพยานหลักฐานในสำนวนว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง แม้จะมีการเสนอคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเดียวกันเอาไว้ก็ไม่ผูกมัดให้ศาลต้องวินิจฉัยตาม แต่คำพิพากษาคดีอาญาอื่นนั้นจะถือเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay) ขึ้นหนึ่งในคดีซึ่งโดยหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 แล้วรับฟังไม่ได้²

ในประเด็นนี้ ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1453/2525 วางบรรพตฐานเอาไว้ว่า

“ในการพิพากษาคดีอาญาหาได้มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาในคดีอื่นดังเช่นที่บัญญัติไว้สำหรับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ไม่ เพราะในคดีอาญาศาลจะต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง จะไม่พิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

¹ คณิต ฒ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), หน้า 50.

² ประมุข สุวรรณศรี, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 160.

จากคำพิพากษาฎีกานี้ทำให้เห็นว่าศาลฎีกาของประเทศไทยปฏิเสธแนวคิดในการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือปฏิเสธการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญานั้นเอง แม้ศาลฎีกาจะสามารถอ้างอิงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพื่อนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 อันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ได้ก็ตาม แต่ศาลฎีกาในคำพิพากษาฎีกาที่ 1453/2525 หาทำเช่นนั้นไม่

อย่างไรก็ตาม ในภายหลังเริ่มปรากฏให้เห็นมุมมองของศาลฎีกาต่อประเด็นเรื่องการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ศาลฎีกาที่พิจารณาคดีอาญาได้มีการอ้างอิงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพื่อนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 อันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 ซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยเอาไว้ว่า

“คำวินิจฉัยในคดีอาญาอีกคดีหนึ่งของศาลชั้นต้น ที่วินิจฉัยว่ารถแทรกเตอร์เป็นกรรมสิทธิ์ของ ว. (จำเลยคดีนี้) เป็นคำวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดี ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและไม่เป็นประเด็นโดยตรงในคดีนั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นคำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์รถแทรกเตอร์ว่าเป็นของจำเลย จึงไม่ผูกพันใจท์ก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 คดีนี้ศาลล่างทั้งสองจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีเป็นสำคัญ จะถือเอาข้อเท็จจริงซึ่งยุติในคดีก่อนมาผูกมัดให้ศาลวินิจฉัยคดีนี้ตามนั้นหาได้ไม่ ข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวเป็นเพียงพยานหลักฐานส่วนหนึ่งซึ่งศาลอาจใช้ประกอบการพิจารณาคดีนี้เท่านั้น การที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยคดีนี้โดยไม่ถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวจึงชอบแล้ว”

แม้ในท้ายที่สุดแล้ว ศาลฎีกาในคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 จะไม่มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาเรื่องอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาก็ตาม แต่จากการศึกษารายละเอียดของคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ศาลฎีกาไม่นำหลักการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้ ด้วยเหตุผลที่ว่าข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นไม่เป็นประเด็นโดยตรงกับคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา การที่ศาลฎีกามีการอ้างอิงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เช่นนี้ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่า ถ้าหากข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นเป็นประเด็นโดยตรงกับคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ศาลย่อมนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาอย่างแน่นอน ดังที่ปรากฏตามการให้สัมภาษณ์ของนายประเสริฐ

โอนพรัตน์วิบูล ประธานศาลอุทธรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์คณะที่พิจารณาคดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2396/2554 ใจความสำคัญว่า³

“หากข้อเท็จจริงทั้งสองคดีเป็นประเด็นโดยตรงกัน ศาลในคดีอาญาที่พิจารณากายหลังย่อมจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า เพื่อให้ป้องกันไม่ให้เกิดการรับฟังข้อเท็จจริงลักลั่นกัน อีกทั้งเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการดำเนินคดีอาญาซ้ำซ้อนในข้อเท็จจริงเดียวกันด้วย”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกามีแนวโน้มในการยอมรับเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการกลับหลักเกณฑ์ที่เคยกำหนดเอาไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1453/2525 โดยเราสามารถสังเกตได้ว่า เหตุผลที่แนวคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมีลักษณะที่กลับไปมา ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไม่มีบทบัญญัติหรือหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่าจะสามารถนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาได้หรือไม่ แม้ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์อื่นๆ จะไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เอาไว้อย่างชัดเจนเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ประเทศอื่นต่างก็มีแนวทางที่ยึดถือปฏิบัติตรงกัน เพื่อป้องกันไม่ให้นำข้อเท็จจริงคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป แม้ศาลฎีกาในอดีตจะไม่มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาก็ตาม แต่แนวโน้มในปัจจุบันได้แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกามีมุมมองต่อหลักการดังกล่าวที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มมีการยอมรับให้นำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเริ่มมีการยอมรับให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญานั้นเอง และเมื่อเราได้ทราบถึงภาพรวมของหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของประเทศไทยแล้ว ในหัวข้อถัดไปจะนำเสนอหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในต่างประเทศว่ามีอยู่อย่างไรบ้าง เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศไทย

6.1.2 การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณากรณีต่างประเทศ

ในต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ คือ ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มีการปรากฏถึงข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาอย่างชัดเจน โดยนักนิติศาสตร์ในประเทศคอมมอนลอว์ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าศาลในคดีอาญาไม่ถูกผูกมัดให้ต้องนำข้อเท็จจริง

³ สัมภาษณ์ ประเสริฐ โอนพรัตน์วิบูล, ประธานศาลอุทธรณ์, 6 สิงหาคม 2556

ในคดีอาญาอื่นมาใช้ เช่นเดียวกันกับในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ คือ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี ก็ไม่ปรากฏว่ามีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเช่นเดียวกัน ในหัวข้อที่ 5.1.2 จะนำเสนอถึงหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1.2.1 ประเทศอังกฤษ

สำหรับประเทศอังกฤษในอดีตนั้น ศาลในคดี *R. v. Hogan (1974)*⁴ เคยตัดสินว่า “จำเลยเคยถูกฟ้องฐานทำร้ายร่างกายผู้เสียหายจนบาดเจ็บสาหัสและศาลในคดีนั้นได้พิพากษาลงโทษจำเลย ต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากถูกจำเลยทำร้ายนั้น โจทก์จึงนำคดีมาฟ้องจำเลยฐานฆ่าคนตายเป็นอีกคดีหนึ่ง ดังนั้น จำเลยย่อมถูกกฎหมายปิดปากห้ามไม่ให้ปฏิเสธข้อเท็จจริงในคดีแรกที่ว่าจำเลยเป็นผู้ทำร้ายร่างกายผู้เสียหายจนได้รับบาดเจ็บสาหัส” คำพิพากษาในคดีนี้แสดงให้เห็นว่า ในอดีต ศาลอังกฤษเคยยอมรับว่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ได้มีมุมมองต่อการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ มีมุมมองในเชิงปฏิเสธต่อหลักการดังกล่าว ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาคดี *R. v. Humphrys (1977)*⁵ ซึ่งศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ของอังกฤษได้วินิจฉัยและวางหลักว่า กฎหมายปิดปากโดยประเด็นในคดีไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในคดีอาญาได้ (Issue Estoppel does not apply in English criminal proceedings) โดยในคดีนี้จำเลยได้เคยถูกฟ้องเป็นคดีก่อนหน้าในความผิดฐานขับรถโดยไม่ได้รับอนุญาตแต่ศาลในคดีก่อนยกฟ้องเพราะเห็นว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ต่อมาโจทก์ฟ้องจำเลยว่าจำเลยได้เบิกความเท็จในการพิจารณาคดีแรก โดยโจทก์นำพยานหลักฐานมาแสดงว่าจำเลยได้ขับรถโดยไม่ได้รับอนุญาตจริง ซึ่งศาลก็ได้พิพากษาลงโทษจำเลยฐานเบิกความเท็จ จำเลยอุทธรณ์ว่าโจทก์ได้นำพยานหลักฐานเดียวกันกับในคดีก่อนมาแสดง ฉะนั้นโจทก์จะอ้างพยานหลักฐานดังกล่าวไม่ได้เพราะถูกปิดปากโดยประเด็นในคดี (Issue Estoppel) โดยผลของคำพิพากษาในคดีแรกแล้ว ในที่สุดศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ได้วินิจฉัยว่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีนี้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในคดีอาญาได้ โจทก์จึงไม่ต้องห้ามที่จะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น

คำพิพากษาของศาลในคดี *R. v. Humphrys (1977)* ได้กลับหลักในคำพิพากษาของศาลในคดี *R. v. Hogan (1974)* อย่างชัดเจน ดังนั้น ผลจึงมีว่าตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น กฎหมายปิดปากโดยประเด็นแห่งคดีจะไม่ถูกนำมาใช้ในคดีอาญา ศาลในคดีอาญา

⁴ *R. v. Hogan (1974)* 2 All E.R.142.

⁵ *R. v. Humphrys (1977)* 2 All E.R.497.

ไม่ผูกพันที่จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาในคดีอาญาอื่น อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาในคดีอาญาอื่น หากนำเสนอเข้ามาเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดียอมถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าหรือพยานความเห็น ซึ่งตามหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) ศาลไม่สามารถรับฟังได้ ดังเช่นที่ศาลในคดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* ได้วางหลักเอาไว้ว่า⁶ คำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นย่อมมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าที่ไม่ควรรับฟังเท่านั้น อย่างไรก็ตาม Lord Denning เห็นว่า คำพิพากษาถึงที่สุดของศาลในคดีก่อนควรได้รับการรับฟังเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งด้วย เพราะคำพิพากษาคดีก่อนหน้าถือเป็นสิ่งที่มีน้ำหนักและควรใส่ใจ⁷

อนึ่ง สำหรับเหตุผลที่ศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ในคดี *R. v. Humphrys (1977)* ปฏิเสธไม่นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญานั้น Lord Hailsham ซึ่งเป็นผู้พิพากษาในคดีดังกล่าวได้อธิบายเอาไว้ว่า⁸ หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีเป็นหลักกฎหมายที่ถูกพัฒนาขึ้นมาใช้โดยเฉพาะกับคดีแพ่ง เพราะในคดีแพ่งมีพื้นฐานแนวความคิดที่สำคัญว่าคดีที่ศาลมีคำพิพากษาคัดสินเอาไว้แล้วจะต้องเป็นที่ยุติระหว่างคู่ความในคดี (Necessity for Finality between Private Litigants) ซึ่งแตกต่างจากในคดีอาญา โดยในคดีอาญาก็มีหลักกฎหมายที่ทำหน้าที่ลักษณะเดียวกันกับหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีเช่นกัน นั่นก็คือหลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) ที่ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้อำนาจดำเนินคดีอาญาซ้ำกันสองครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกัน (Double Jeopardy) จะเห็นได้ว่าในคดีอาญาก็มีมาตรการในลักษณะเดียวกันบังคับใช้อยู่แล้ว ดังนั้น การที่ศาลในคดี *R. v. Hogan (1974)* นำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาดังนี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องและไม่ควรถือเป็นบรรทัดฐาน (wrong and should not be followed)

สรุปว่าในประเทศอังกฤษถือหลักว่าศาลในคดีอาญาไม่ผูกพันให้วินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอาญาอื่น อีกทั้งถ้าหากมีการนำเสนอคำพิพากษาของศาลคดีอาญาอื่นเข้าไปเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในคดี ศาลจะถือว่าคำพิพากษาคดีอาญาดังกล่าวมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าหรือพยานความเห็นซึ่งตามหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) แล้ว ไม่สามารถรับฟังได้

6.1.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา มีแนวความคิดเกี่ยวกับการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอาญาอื่นที่แตกต่างจากในประเทศอังกฤษบ้างเล็กน้อย กล่าวคือ ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเรียกหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีว่า

⁶ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," *ตุลพาท* 13(เมษายน 2509): 31-32.

⁷ Steve Uglow, *Evidence: Text and Materials* (London: Sweet & Maxwell, 1997), p. 680.

⁸ *Ibid.*, p. 666.

หลัก Collateral Estoppel ซึ่งการนำหลักการดังกล่าวมาใช้จะเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญามาใช้ (Offensive Collateral Estoppel) และ นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญามาใช้ (Defensive Collateral Estoppel) ซึ่งในแต่ละกรณีมีลักษณะ เหตุผล และความชอบธรรมที่แตกต่างกันออกไปดังจะกล่าวต่อไป

ในการพิจารณาคดีอาญา ถ้าหากปรากฏว่าเคยมีคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ว่าจำเลยในคดีนี้ได้กระทำความผิดจริง (Prior Conviction) ศาลจะไม่นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นนั้นมาใช้ในฐานะกฎหมายปิดปากโดยประเด็นแห่งคดีอย่างเด็ดขาด ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาของ Tennessee Supreme Court ซึ่งได้ให้เหตุผลสนับสนุนหลักการดังกล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจในคดี *State v. Scarbrough (2005)*⁹ โดยศาลกล่าวในทำนองที่ว่า ถึงแม้การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีก่อนหน้าจะเป็นการป้องกันการดำเนินคดีซ้ำซ้อนและป้องกันการสืบเลื่องทางเศรษฐกิจไปได้ก็ตาม แต่ในกรณีที่เป็นคดีอาญา สิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) ซึ่งเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ จำเป็นจะต้องถูกนำมาชั่งน้ำหนักเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมด้วย รวมถึง California State Court ก็ได้เคยให้เหตุผลสนับสนุนเอาไว้ในคดี *Gutierrez v. Superior Court (1994)*¹⁰ ว่าในกรณีของคดีอาญา สิทธิของจำเลยในการเสนอพยานหลักฐานว่าตนไม่ได้กระทำความผิด (Right in Presenting a Defense) และสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน มีน้ำหนักที่ควรใส่ใจมากกว่า เหตุผลเรื่องการป้องกันการสืบเลื่องทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ศาลในคดีอาญาจะต้องเปิดโอกาสให้จำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบต่อหน้าลูกขุนเพื่อพิสูจน์ว่าตนไม่ได้กระทำความผิด ถึงแม้ศาลในคดีอาญา ก่อนหน้าจะได้เคยวินิจฉัยเอาไว้แล้วว่าจำเลยกระทำความผิดก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีการนำเสนอคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกันเอาไว้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดมาเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีอาญาย่อมถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น ซึ่ง Federal Rules of Evidence ข้อที่ 609(a)¹¹ และข้อที่

⁹ *State v. Scarbrough*, 181 S.W.3d 650 (Tenn. 2005)

¹⁰ *Gutierrez v. Superior Court*, 24 Cal.App.4th 153 (1994) 29 Cal. Rptr.2d 376.

¹¹ Federal Rule of Evidence. Rule 609(a)

In General. The following rules apply to attacking a witness's character for truthfulness by evidence of a criminal conviction: (1) for a crime that, in the convicting jurisdiction, was punishable by death or by imprisonment for more than one year, the evidence: (A) must be admitted, subject to Rule 403, in a civil case or in a criminal case in which the witness is not a defendant; and (B) must be admitted in a criminal case in which the witness is a defendant, if the probative value of the evidence outweighs its prejudicial effect to that defendant; and (2) for any crime regardless of the punishment, the evidence must be admitted if the court can readily determine that establishing the elements of the crime required proving — or the witness's admitting — a dishonest act or false statement.

803(22)¹² ได้วางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าที่ตัดสินว่า จำเลยกระทำความผิด (Prior Conviction) เอาไว้ กล่าวคือ คำพิพากษาในคดีอาญาอื่นมีสถานะเป็น พยานบอกเล่า (Hearsay) ซึ่งโดยหลักแล้วศาลไม่สามารถรับฟังได้ แต่ด้วยความที่คำพิพากษาใน คดีอาญาอื่นมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจนปราศจากข้อสงสัย ทำให้ข้อเท็จจริงในคดีอาญามีลักษณะที่หนัก แน่น โดยลักษณะจึงมีความน่าเชื่อถือกว่าพยานบอกเล่าประเภทอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ Federal Rule of Evidence จึงได้วางข้อยกเว้นให้ศาลสามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นที่วินิจฉัยว่าจำเลยกระทำ ความผิด (Prior Conviction) ได้ แต่จะต้องรับฟังในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีเท่านั้น หาใช่เป็นการนำมาผูกมัดให้ศาลในคดีอาญาต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามนั้นแต่อย่างใด

ดังนั้น จึงสรุปในเบื้องต้นได้ว่า ถ้าหากการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาใน คดีอาญาอื่นเป็นการรับฟังในลักษณะที่เป็นโทษ หรือเพื่อผูกมัดจำเลยไม่ให้โต้เถียงว่าตนได้กระทำ ความผิดจริง (Offensive Collateral Estoppel) ย่อมไม่สามารถทำได้โดยเด็ดขาด แต่ยังคงสามารถ นำเสนอคำพิพากษาคดีอาญาอื่นเข้ามาในคดีได้ในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าเท่านั้น

ประเด็นต่อมาที่จะต้องกล่าวถึงสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นข้อ แตกต่างที่สำคัญระหว่างหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่น ของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ก็คือ ถ้าหากปรากฏว่าเคยมีคำพิพากษาของศาลใน คดีอาญาอื่นวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณว่าจำเลยในคดีนี้ไม่ได้กระทำ ความผิด (Prior Acquittal) ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดี ก่อนหน้าหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ The United Supreme Court ได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ในคดี *Ashe v. Swenson* (1970)¹³ ว่า “เมื่อศาลในคดีแรกได้วินิจฉัยเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าจำเลยไม่ได้กระทำ ความผิดอาญา รัฐย่อมไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นดังกล่าวอีกครั้งด้วยการดำเนินคดีอาญา ภายหลังเป็นอีกคดีหนึ่ง ทั้งนี้เพราะประเด็นที่ว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ถือเป็นหลักในการ พิจารณาคดีทั้งสองคดี เมื่อศาลในคดีแรกได้วินิจฉัยแล้วว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดก็ต้องถือตามนั้น อีกทั้งในการพิจารณาคดีแรก รัฐก็ได้รับโอกาสอย่างเต็มที่และเป็นธรรม (Full and Fair Opportunity) ในการนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้วด้วย ถ้าย่อมให้มีการพิสูจน์

¹² Federal Rule of Evidence. Rule 803(22)

The following are not excluded by the rule against hearsay, regardless of whether the declarant is available as a witness:

...(22) *Judgment of a Previous Conviction.* Evidence of a final judgment of conviction if: (A) the judgment was entered after a trial or guilty plea, but not a nolo contendere plea; (B) the conviction was for a crime punishable by death or by imprisonment for more than a year; (C) the evidence is admitted to prove any fact essential to the judgment; and (D) when offered by the prosecutor in a criminal case for a purpose other than impeachment, the judgment was against the defendant. The pendency of an appeal may be shown but does not affect admissibility...

¹³ *Ashe v. Swenson*, 397 U.S. 436 (1970).

ความผิดกันอีกครั้งหนึ่งในการดำเนินคดีอาญาภายหลัง ย่อมเป็นการขัดต่อสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะไม่ถูกดำเนินคดีสองครั้งในเรื่องเดียวกัน (Double Jeopardy) ซึ่งเป็นสิทธิที่ปรากฏอยู่ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาครั้งที่ 5¹⁴ และครั้งที่ 14¹⁵ (the Fifth and Fourteenth Amendment) อย่างชัดแจ้งอีกด้วย” ดังนั้น จึงสรุปได้อย่างชัดเจนว่าถ้าหากคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลย (Prior Acquittal) ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ศาลอาญาย่อมถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติตามนั้น ซึ่งถือเป็นการใช้หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลย และผูกมัดไม่ให้โจทก์โต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น (Defensive Collateral Estoppel)

สรุปว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลที่พิจารณาคดีอาญามีการแบ่งลักษณะของการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นออกเป็น 2 ลักษณะ โดยการใช้ในลักษณะแรกเป็นการใช้เพื่อผูกมัดไม่ให้จำเลยโต้เถียงข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง (Offensive Collateral Estoppel) ซึ่งศาลและนักนิติศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ไม่ให้การรับรองหลักการนี้ แต่ Federal Rule of Evidence ก็ยังเปิดโอกาสให้นำคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่ได้วินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง (Prior Conviction) เข้าสืบในสำนวนคดีในฐานะพยานหลักฐานชั้นหนึ่งได้ ส่วนการใช้ในลักษณะที่สองเป็นการถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่ได้วินิจฉัยเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลย (Defensive Collateral Estoppel) ซึ่งศาลและนักนิติศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนมากให้การยอมรับว่าศาลในคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ได้วินิจฉัยเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลย (Prior Acquittal) ในคดีนี้เสมอ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

6.1.2.3 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ ที่ไม่ได้พัฒนาหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาเหมือนอย่างที่ปรากฏในประเทศที่ใช้ระบบ

¹⁴ The Fifth Amendment of the United State Constitution : No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the Militia, when in actual service in time of War or public danger; nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation.

¹⁵ The Fourteenth Amendment of the United State Constitution : All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws...

กฎหมายแบบคอมมอนลอว์ แม้จะปรากฏถึงแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นอย่างชัดเจน คือมีการนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นไปใช้ในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีการนำหลักดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจด้วยเหตุผลที่ว่าระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) อย่างเคร่งครัดอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลต้องร่วมมือกันค้นหาความจริงแห่งคดีให้ได้มากที่สุดโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ แม้ศาลคดีอาญาคดีอื่นจะได้เคยวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ก่อนแล้ว ศาลในคดีอาญาก็ไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยตามคำพิพากษานั้นแต่อย่างใด

สรุปได้ว่า ศาลในประเทศฝรั่งเศสไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า ด้วยสาเหตุที่ระบบการค้นหาความจริงในประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แม้ในประเทศฝรั่งเศสจะมีการสร้างหลักกฎหมายโดยศาลขึ้นมาว่าให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก็ตาม แต่ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายกำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญา ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งแต่อย่างใด

6.1.2.4 ประเทศเยอรมนี

สำหรับในประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์นั้น ในอดีตเคยมีนักวิชาการพยายามนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้ แต่กลับถูกต่อต้านทำให้แนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นในประเทศเยอรมนีไม่เป็นที่ยอมรับดังเช่นในประเทศฝรั่งเศสและในประเทศคอมมอนลอว์อื่นๆ

ต่อประเด็นปัญหาเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกันนั้น จากการศึกษาพบว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศเยอรมนีไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า แม้คดีทั้งสองจะมีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกัน รวมทั้งมีคู่ความและประเด็นแห่งคดีชุดเดียวกันก็ตาม แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญา ไม่ปรากฏในระบบกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนีและประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปส่วนใหญ่¹⁶ นอกจากนี้ อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ศาลในประเทศเยอรมนีไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นก็เพราะว่าในประเทศเยอรมนีถือว่าศาลแต่ละคดีมีความเป็น

¹⁶ Budak., A. C., "Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law," *Civil Justice Quarterly* (1992): 1-2.

อิสระจากกัน¹⁷ เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลต้องร่วมมือกันแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น อันเป็นหลักสำคัญของหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่ยึดถือกันอย่างเคร่งครัดในประเทศเยอรมนีด้วย

กล่าวโดยสรุป ในประเทศเยอรมนีไม่มีการปรากฏของแนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น เพราะศาลแต่ละคดีจะต้องเป็นอิสระจากกัน ไม่ถูกผูกมัดโดยคำพิพากษาของศาลอีกคดีหนึ่ง เพื่อให้การแสวงหาข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ

โดยภาพรวมสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นนั้น โดยหลักแล้วไม่เป็นที่ยอมรับทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ ยกเว้นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะมีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเฉพาะกรณีที่คำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น (Prior Acquittal) ส่วนในประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ไม่มีการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาโดยสิ้นเชิง และเมื่อเราได้ทราบถึงแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในต่างประเทศแล้ว ในหัวข้อต่อไปจะศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study) ระหว่างหลักการดังกล่าวที่มีอยู่ในประเทศไทยและในต่างประเทศต่อไป

6.1.3 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

เมื่อได้พิจารณาในรายละเอียดของแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของประเทศไทยและต่างประเทศแล้วพบว่า ในประเทศไทยเริ่มที่จะมีแนวคิดที่แตกต่างจากหลักสากลมากพอสมควร เพราะศาลฎีกาเริ่มมีแนวโน้มในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่น ในขณะที่แนวคิดตามหลักสากลส่วนมากปฏิเสธหลักการดังกล่าว ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

แม้ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่าศาลฎีกาของประเทศไทยมีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2396/2554¹⁸

¹⁷ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 407-17/2515 วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2515 , สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2396/2554 “คำวินิจฉัยในคดีอาญาอีกคดีหนึ่งของศาลชั้นต้น ที่วินิจฉัยว่ารถแทรกเตอร์เป็นกรรมสิทธิ์ของ ว. (จำเลยคดีนี้) เป็นคำวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและไม่เป็นประเด็นโดยตรงในคดีนั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นคำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์รถแทรกเตอร์ว่าเป็นของจำเลย จึงไม่ผูกพันโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 คดีนี้ศาลล่างทั้งสองจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีเป็นสำคัญ จะถือเอาข้อเท็จจริงซึ่งยุติใน

ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มในการที่ศาลฎีกาจะนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาอย่างชัดเจน โดยศาลฎีกาในคดีดังกล่าวได้อ้างอิงถึงการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้ในคดีอาญาผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพียงแต่ในคดีดังกล่าว ประเด็นแห่งคดีของทั้งสองคดียังไม่ตรงกันเท่านั้น ทำให้ศาลในคดีดังกล่าวไม่นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ ดังนั้น ถ้าหากคดีอาญาทั้งสองคดีได้วินิจฉัยในประเด็นตรงกันก็ย่อมเข้าใจได้ว่าศาลฎีกาจะรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวตามคำพิพากษาในคดีอาญาอื่นอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศอังกฤษ ศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ได้แสดงให้เห็นมุมมองในเชิงปฏิเสธต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นอย่างชัดเจน ดังที่ได้ตัดสินเอาไว้ในคดี *R. v. Humphrys (1977)*¹⁹ ว่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ไม่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลในประเทศอังกฤษได้ (Issue Estoppel does not apply in English criminal proceedings) หากมีการนำเสนอเข้ามาเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีย่อมถือเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay) ที่ไม่สามารถรับฟังได้ ซึ่งบรรทัดฐานดังกล่าวนี้ก็ยังคงเป็นที่ยึดถือกันอยู่ในปัจจุบัน

ในประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่ามีมาตรการโต้แย้งทางวิชาการต่อปัญหาเรื่องการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นอย่างกว้างขวางมาก โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการแบ่งประเภทของการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาออกเป็น 2 ประเภท คือการนำมาใช้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลย (Offensive Collateral Estoppel) และการนำมาใช้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลย (Defensive Collateral Estoppel) ซึ่งถ้าหากเป็นกรณีที่น่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยนั้น Tennessee Supreme Court ได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ในคดี *State v. Scarbrough (2005)*²⁰ ว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าที่ตัดสินลงโทษจำเลย (Prior Conviction) เพราะถือเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยในการเสนอพยานหลักฐานว่าตนไม่ได้กระทำความผิด (Right in Presenting a Defense) และสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) โดยตรง ถ้าหากมีการนำเสนอคำพิพากษาที่ลงโทษจำเลยในคดีอาญาก่อนหน้า (Conviction) เข้ามาในคดีย่อมมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าอย่างไรก็ตาม ถ้าหากเป็นการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยนั้น The United Supreme Court ได้เคยวางหลักเกณฑ์เอาไว้ในคดี *Ashe v. Swenson*

คดีก่อนมาผูกมัดให้ศาลวินิจฉัยคดีนั้นตามนั้นหาได้ไม่ ข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าวเป็นเพียงพยานหลักฐานส่วนหนึ่งซึ่งศาลอาจใช้ประกอบการพิจารณาคดีนี้เท่านั้น การที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยคดีนี้โดยไม่ถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวจึงชอบแล้ว”

¹⁹ *R. v. Humphrys (1977)* 2 All E.R. 497.

²⁰ *State v. Scarbrough*, 181 S.W.3d 650 (Tenn. 2005)

(1970)²¹ ว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าที่ได้ตัดสินว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด (Prior Acquittal) เพราะในคดีก่อนหน้า โจทก์ก็ได้รับโอกาสในการต่อสู้อย่างเต็มที่และเป็นธรรมแล้ว (Full and Fair Opportunity) อีกทั้งหากมีการให้พิจารณาคดีซ้ำสองก็จะละเมิดต่อหลักที่ว่า จำเลยในคดีอาญาจะไม่ถูกดำเนินคดีสองครั้งในเรื่องเดียวกัน (Double Jeopardy) ซึ่งเป็นสิทธิที่ปรากฏอยู่ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาครั้งที่ 5²² และครั้งที่ 14²³ (the Fifth and Fourteenth Amendment) อย่างชัดเจนอีกด้วย

สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) อย่างประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีนั้น ไม่มีการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีใช้ระบบการค้นหาคำความจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) และยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) อย่างเคร่งครัด ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะต้องร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวต้องปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งการให้ศาลในคดีอาญาถูกผูกมัดตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นยังเป็นการขัดต่อหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาที่มีการยึดถือกันในประเทศเยอรมนีอีกด้วย ดังนั้น ศาลในคดีอาญาของทั้งประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีจึงไม่จำเป็นต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นแต่อย่างใด

การศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study) แนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นระหว่างประเทศไทย ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี สามารถสรุปได้ตามที่ปรากฏในตารางศึกษาเปรียบเทียบดังนี้

²¹ *Ashe v. Swenson*, 397 U.S. 436 (1970).

²² The Fifth Amendment of the United State Constitution : No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the Militia, when in actual service in time of War or public danger; nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation.

²³ The Fourteenth Amendment of the United State Constitution: All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws...

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญา

ประเทศ	การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา
อังกฤษ	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ เพราะศาลไม่นำหลักกฎหมายปิดปากมาใช้ในคดีอาญา
สหรัฐอเมริกา	นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้เฉพาะกรณีที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น
ฝรั่งเศส	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้เพราะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐรวมถึงศาลต้องร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ
เยอรมนี	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้เพราะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐรวมถึงศาลต้องร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ
ไทย	ในอดีตไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ศาลจะถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า

เมื่อได้พิจารณาข้อมูลจากการศึกษาเปรียบเทียบทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ศาลฎีกาของประเทศไทยมีแนวโน้มในการนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ ซึ่งจะมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวคิดกระแสหลักในต่างประเทศอย่างชัดเจน ในหัวข้อถัดไปจะแสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งถือเป็นการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาอีกลักษณะหนึ่ง

6.2 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา

จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาแล้วพบว่า ศาลฎีกาในประเทศไทยมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่ได้วินิจฉัยเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลยมาใช้ในคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน ในขณะที่ในต่างประเทศไม่พบว่า มีหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใดเพราะถือว่าศาลในคดีอาญาจะต้องมีอิสระในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีโดยไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคดีอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะแสดงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักการที่ปรากฏในประเทศไทย หลักการที่ปรากฏต่างประเทศ และเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ข้อดีและข้อเสียของการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาต่อไปตามลำดับ ดังนี้

6.2.1 การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญากรณีประเทศไทย

จากการนำเสนอถึงหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาของประเทศไทยในบทที่ 3 แล้วพบว่า ศาลไทยในอดีต รวมถึงตำรากฎหมายลักษณะพยานหลักฐานหลายเล่ม ยืนยันแนวบรรทัดฐานต่อกันมาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เพียงแต่บัญญัติให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญาเท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายบัญญัติให้ศาลในคดีส่วนอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หลักการดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงไปเมื่อศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 และ 5175/2547 ออกมาวางหลักเกณฑ์ให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่ได้วินิจฉัยเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญามาใช้ในคดีอาญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตามปกติแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน ทั้งนี้เพราะหลักการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักการตรวจสอบข้อเท็จจริงเฉพาะคดี (Examination Principle) ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐและศาลจะร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างเต็มที่และปราศจากซึ่งข้อผูกมัดจากคำพิพากษาคดีก่อนหน้า รวมถึงข้อผูกมัดอื่นใดทั้งสิ้น²⁴ อีกทั้งกฎหมายได้กำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งเอาไว้น้อยกว่าในคดีอาญา กล่าวคือ ในคดีอาญานั้นโจทก์จะต้องสืบให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Prove Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ในขณะที่ในคดีแพ่งนั้น มาตรฐานการพิสูจน์เป็นเรื่องของการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของโจทก์หรือจำเลยฝ่ายใด

²⁴ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 50.

ฝ่ายหนึ่งมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน²⁵ หรือที่เรียกว่า Prove on the Balance of Probability หรือ Prove on the Balance of Preponderance ทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาวินิจฉัยคดีอาญามีความถูกต้องเที่ยงตรงและมีความน่าเชื่อถือว่าถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากกว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการวินิจฉัยชี้ขาดในคดีแพ่ง

นอกจากนี้ ในกรณีที่คดีแพ่งและคดีอาญามีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกัน หรือเป็นกรณีคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะพบว่า มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เท่านั้นที่กำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนอาญา หาได้มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญาต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนแพ่งไม่ ฉะนั้น ถ้าเป็นคดีอาญาย่อมไม่มีกรณีที่จะไปอ้างเอาคำพิพากษาคดีแพ่งมาผูกพันคู่ความในคดีอาญา ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลฎีกาหลายคดี ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1446/2526 “.....แต่คดีนี้เป็นคดีอาญา ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ทั้งนี้เพราะหลักการวินิจฉัยชี้ข้้นน้ำหนักคำพยานในคดีแพ่งและคดีอาญาไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ในคดีแพ่งศาลจะช้้นน้ำหนักคำพยานว่าฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งกว่ากัน แต่ในคดีอาญาศาลจะต้องใช้ดุลพินิจช้้นน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่าพยานโจทก์พอรับฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 ฉะนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาในคดีของศาลแพ่งหมายเลขแดงที่ 7426/2518 และคดีหมายเลขแดงที่ 117/2510 จึงเป็นเพียงพยานหลักฐานที่ศาลจะนำมาช้้นน้ำหนักประกอบกับคำพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีนี้ว่า ข้อเท็จจริงมีน้ำหนักพอรับฟังว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่เท่านั้น ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งดังกล่าวเพียงอย่างเดียวมาวินิจฉัยชี้ขาดคดีนี้ได้โดยมิได้สืบพยานโจทก์จำเลยให้สิ้นกระแสความเสียก่อนจึงเป็นการไม่ชอบ”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4751/2539 “ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดกำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ดังนั้น ในการพิพากษาคดีอาญาศาลไม่จำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง แต่ต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์และจำเลยที่นำสืบใหม่ในคดีอาญา ดังนั้น ที่โจทก์อ้างว่าคำพิพากษาต้องผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลตาม

²⁵ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 565.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคแรกนั้นย่อมผูกพันคู่ความ เฉพาะในคดีแพ่งดังกล่าวเท่านั้น หาผูกพันคดีอาญาไม่”

คำพิพากษาฎีกาที่ 2836/2540 “ในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ กรณียังมีการโต้แย้งกันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทว่าเป็นของโจทก์หรือจำเลยโดยโจทก์ฟ้องทางแพ่งอ้างว่าเป็นที่ดินของโจทก์ ขอให้จำเลยโอนที่ดินพิพาทคืนแก่โจทก์ และคดีดังกล่าวศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องโดยวินิจฉัยว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย แม้ว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งก็ตาม แต่คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งก็สามารถนำมารับฟังประกอบในคดีอาญานี้ได้...”

คำพิพากษาฎีกาที่ 1998/2553 “ประเด็นข้อพิพาทในคดีแพ่งที่ว่าจำเลยที่ 1 ชื่อที่ดินพิพาทจากโจทก์หรือไม่เป็นประเด็นอันเป็นข้อสำคัญแห่งคดี แต่คำพิพากษาในคดีดังกล่าวมีผลผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่อาจนำผลของคำวินิจฉัยในคดีแพ่งมาผูกพันคำวินิจฉัยในคดีอาญาได้ คงเป็นพยานหลักฐานส่วนหนึ่งที่ศาลในคดีอาญาจะต้องนำมาชั่งน้ำหนักประกอบพยานหลักฐานอื่นของโจทก์ว่ามีน้ำหนักให้รับฟังว่าจำเลยทั้งสองได้กระทำความผิดฐานเบิกความเท็จจริงหรือไม่”

อนึ่ง มีข้อควรสังเกตว่ากรณีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4751/2539, 2836/2540 และ 1998/2553 ล้วนแต่เป็นกรณีที่ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งมีลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา ศาลในคดีอาญาจึงไม่นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแนวคำพิพากษาฎีกาตามที่กล่าวมานี้ จึงสามารถสรุปบรรทัดฐานศาลฎีกาของประเทศไทยในเบื้องต้นได้ว่า โดยหลักแล้วการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะไม่รับฟังตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งโดยเฉพาะเมื่อข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมีลักษณะที่เป็นโทษต่อจำเลยในคดีอาญา กล่าวคือ แม้ประเด็นและคู่ความในคดีแพ่งจะเป็นชุดเดียวกับในคดีอาญา แต่ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งก็ไม่อาจรับฟังมาผูกพันให้คดีอาญาต้องถือตามได้ เว้นแต่กรณีนำมาพิจารณาประกอบการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ ตามนัยของคำพิพากษาฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานใหม่ โดยได้นำเอาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 ดังนี้

“โจทก์เคยฟ้องจำเลยที่ 1 และบุตรสาวต่อศาลแพ่งว่าร่วมกันก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาทรุกล้ำที่ดินของโจทก์ ศาลแพ่งวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของโจทก์ฟัง

ไม่ได้ว่าจำเลยก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาทรุกล้ำที่ดินของโจทก์ พิพากษายกฟ้อง คดีแพ่งดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาคดีแพ่งดังกล่าวยอมผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคหนึ่ง การที่โจทก์มาฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้แม้จะเป็นคดีอาญา แต่คดีคงมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่ารั้วคอนกรีตพิพาทรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของโจทก์หรือไม่ อันเป็นประเด็นโดยตรงในคดีแพ่งดังกล่าว จึงต้องรับฟังว่าจำเลยที่ 1 ไม่ได้ก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาทรุกล้ำที่ดินของโจทก์ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362 และมีผลถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นสามีของจำเลยที่ 1 ด้วย และเมื่อรั้วคอนกรีตพิพาทมิได้รุกล้ำที่ดินของโจทก์แล้ว ข้อเท็จจริงจึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสองได้ยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งที่ดินเพื่อถือเอาที่ดินส่วนใดของโจทก์มาเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 363”

เมื่อวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 แล้วจะพบว่า คดีดังกล่าวมีข้อเท็จจริงปรากฏว่าคู่ความชุดเดียวกัน (Same Parties) พิพาทกันโดยดำเนินคดีเป็นทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ในคดีแพ่งมีการฟ้องละเมิดขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนและขับไล่จากการที่จำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์ ส่วนในคดีอาญา โจทก์ฟ้องให้จำเลยคนเดียวกันนี้รับผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา ต่อมา ศาลในคดีแพ่งได้มีคำพิพากษายกฟ้องถึงที่สุดก่อนคดีอาญาว่า ที่ดินแปลงที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย จำเลยมีสิทธิอยู่ได้ จึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยบุกรุกที่ดินของโจทก์โดยละเมิด จากนั้นไม่นาน ศาลในคดีอาญาที่พิพากษาคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันนี้ก็พิพากษาว่า การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะต้องรับฟังตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งที่ได้พิพากษายกฟ้องถึงที่สุดไปก่อนหน้า การที่ศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยถึงที่สุดว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย ศาลในคดีอาญาจะต้องฟังว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยเช่นเดียวกัน เพราะคดีทั้งสองมีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน อีกทั้งมีคู่ความชุดเดียวกันอีกด้วย การกระทำของจำเลยจึงไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา ศาลในคดีอาญาไม่สามารถรับฟังหรืออนุญาตให้โจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ เพราะต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งในฐานะที่เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ (Undisputable Facts) ในคดีอาญานั้นเอง ดังนั้น หลักวินิจฉัยที่ได้จากการพิจารณาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 นั้นมีอยู่ว่า “คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งนั้นเมื่อวินิจฉัยไว้เป็นคุณแก่จำเลย และเป็นที่สุดอย่างไรแล้ว คู่ความในคดีนั้นย่อมต้องผูกพันเป็นการเด็ดขาด ไม่อาจจะโต้เถียงเป็นอย่างอื่นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคหนึ่ง ดังนั้นเมื่อคู่ความชุดเดียวกันนี้มาพิพาทกันในเรื่องเดียวกันเป็นคดีอาญา ศาลในคดีอาญาก็ต้องฟัง

ข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งโดยผลของมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”²⁶

เพื่อสนับสนุนคำอธิบายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงได้ดำเนินการสัมภาษณ์ นายประพันธ์ ทรัพย์แสง ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์คณะที่พิจารณาคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 โดยนายประพันธ์ ทรัพย์แสง ได้กล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจ พอสรุปใจความได้ว่า²⁷

“การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 มีความจำเป็นที่จะต้องวินิจฉัยตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง เพราะเมื่อศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้จนถึงที่สุดแล้ว ข้อเท็จจริงก็ควรจะยุติไปในครั้งเดียว ศาลในคดีอาญาที่มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเหมือนกันจะไม่ฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งได้อย่างไร อีกทั้งการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งยังทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงของทั้งสองศาลไม่ขัดแย้งกันเอง ประหยัดต้นทุนทางเศรษฐกิจ และประหยัดเวลาไม่ต้องมาสืบพยานกันใหม่อีกด้วย หลักการดังกล่าวไม่ได้ใช้กับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น ในความเป็นจริงที่เกิดในทางปฏิบัติแม้ไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาก็มีการฟ้องคู่ขนานกันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งทั้งสองคดีมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเหมือนกัน ศาลก็ต้องนำหลักการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคดีอื่นมาใช้อยู่เสมอๆ”

ตามความเห็นของนายประพันธ์ ทรัพย์แสง มองว่า ควรมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา เพราะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการดำเนินคดีในข้อเท็จจริงเดียวกันหลายครั้ง อีกทั้งยังสามารถช่วยในการประหยัดต้นทุนทั้งด้านเวลาและเศรษฐกิจจากการดำเนินคดีซ้ำซ้อนได้อีกด้วย นอกจากนี้ ต่อมาก็ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5175/2547 วินิจฉัยยืนยันตามบรรทัดฐานเดียวกันนี้ว่า

“เมื่อจำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ในคดีที่โจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้และในที่สุดศาลฎีกามีคำพิพากษาวินิจฉัยว่ามีเหตุให้พิจารณาใหม่ตามคำร้องของจำเลยที่ 1 โดยฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 1 ไม่ทราบว่าจะถูกโจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ที่ศาลแพ่ง แต่เพิ่งมาทราบเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2540 ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงเป็นอันยุติและผูกพันโจทก์กับจำเลยที่ 1 ผู้เป็นคู่ความด้วยเหตุนี้เอง การที่โจทก์กล่าวอ้างในฟ้องว่าเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2540 จำเลยทั้งสามร่วมกันโอนที่ดินพิพาททั้งสามแปลงในกรรมสิทธิ์ส่วนของจำเลยที่ 1 ให้แก่จำเลยที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในวันตาม

²⁶ จริญญา ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 114.

²⁷ สัมภาษณ์ ประพันธ์ ทรัพย์แสง, ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์, 19 สิงหาคม 2556

ฟ้องดังกล่าวจำเลยที่ 1 ยังไม่ทราบว่าจะถูกโจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ ดังนั้น ในขณะที่เกิดเหตุตามฟ้อง จึงไม่อาจฟังเป็นยุติว่าจำเลยทั้งสามร่วมกันโอนทรัพย์โดยรู้ว่าโจทก์ผู้เป็นเจ้าของได้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ทั้งนี้เพื่อมิให้โจทก์ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ไม่อาจถือได้ว่าจำเลยทั้งสามมีเจตนาร่วมกันกระทำความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 350”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าโดยหลักแล้ว ศาลในคดีอาญาไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีส่วนแพ่ง เว้นแต่ถ้าหากคำพิพากษาของศาลคดีส่วนแพ่งได้วินิจฉัยเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ศาลในคดีอาญาจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นไม่ได้เพราะถูกผูกมัดให้วินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาลในคดีอาญาจะต้องนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาถ้าหากคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาคดีแพ่งและการนำมาใช้นั้นเป็นประโยชน์แก่จำเลยในคดีอาญา ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 นั้นเอง

เมื่อเราได้ทราบถึงหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยแล้ว ในหัวข้อต่อไปจะศึกษาถึงแนวคิดการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาตามที่ปรากฏในต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

6.2.2 การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญากรณีต่างประเทศ

จากการศึกษาถึงแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาในต่างประเทศ พบว่า ไม่มีประเทศใดเลย ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) ที่มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ในหัวข้อนี้จะแสดงให้เห็นแนวคิดในการปฏิเสธการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาของประเทศไทย ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ตามลำดับดังนี้

6.2.2.1 ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษมีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น กล่าวคือ ศาลในคดีแพ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคดีแพ่งอื่นซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดี

Marginson v. Blackburn Borough Council (1939) โดยศาลในคดีดังกล่าวได้ตัดสินว่า²⁸ “โจทก์ไม่มีสิทธิโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้ เมื่อศาลในคดีแพ่งก่อนหน้าได้ตัดสินเอาไว้แล้วว่าโจทก์มีส่วนประมาทในอุบัติเหตุทางถนน (Contributory Negligence) ข้อเท็จจริงในคดีนี้ย่อมรับฟังเป็นยุติตามนั้น โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยได้” อย่างไรก็ตาม หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) จะถูกนำมาใช้เฉพาะในกรณีที่คดีก่อนหน้าและคดีที่มีการฟ้องร้องกันในภายหลังเป็นคดีแพ่งด้วยกันเท่านั้น เพราะกฎหมายอังกฤษถือว่า คำพิพากษาในคดีแพ่งจะไม่ถูกใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญา กล่าวคือ จะไม่มีการนำข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งไปใช้ในคดีอาญาอย่างเด็ดขาด²⁹

สำหรับหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งจะไม่ถูกนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอย่างเด็ดขาด ก็คือคำพิพากษาของศาลฎีกาชั้นสูง (House of Lords) ในคดี *R. v. Humphrys (1977)*³⁰ ซึ่งศาลฎีกาชั้นสูง (House of Lords) ของอังกฤษได้วินิจฉัยและวางหลักว่า กฎหมายปิดปากโดยประเด็นในคดีไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในคดีอาญาได้ (Issue Estoppel does not apply in English Criminal Proceedings) ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้าจะเป็นคำพิพากษาของศาลอาญาหรือศาลแพ่ง ย่อมไม่อาจถูกนำมาใช้ในฐานะของหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาได้โดยเด็ดขาด นอกจากนี้ ถ้าหากมีการนำสืบคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันดังกล่าวเข้ามาในคดีอาญาในฐานะพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในสำนวน ก็ย่อมไม่สามารถรับฟังได้ เพราะคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งดังกล่าวอยู่ในฐานะของพยานบอกเล่า ดังที่ปรากฏอย่างชัดเจนในคำพิพากษาของศาลในคดี *Hollington v. Hewthorn (1943)* ว่า³¹ คำพิพากษาในคดีก่อนหน้าย่อมมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าและพยานความเห็นที่ไม่อาจรับฟังได้ เพราะขัดต่อหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) นั้นเอง

กล่าวโดยสรุป ในประเทศอังกฤษถือหลักตรงกันว่าคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งไม่สามารถก่อให้เกิดผลตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีต่อคดีอาญา จึงนำมาใช้รับฟังเป็นยุติในคดีอาญาไม่ได้ และถึงแม้จะมีการนำสืบเข้ามาในฐานะของพยานหลักฐานชั้นหนึ่งในสำนวนคดีก็ไม่อาจรับฟังได้เพราะเป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น

²⁸ *Marginson v. Blackburn Borough Council (1939)* 2KB 426.

²⁹ โอสโถ โกติน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538), หน้า 299.

³⁰ *R. v. Humphrys (1977)* 2 All E.R.497.

³¹ บัญญัติ สุชีวะ, "การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น," ตุลาการ 13(เมษายน 2509): 31-32.

6.2.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งไปใช้กับคดีแพ่งอื่นที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน และแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่งที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏว่ามีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งไปใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ถ้าหากคดีแพ่งที่พิจารณาอยู่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันกับคดีแพ่งอื่นที่ศาลเคยได้วินิจฉัยเอาไว้ก่อนหน้านี้แล้วนั้น ศาลในคดีแพ่งที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลแพ่งก่อนหน้าเสมอ ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาของ Supreme Court of Missouri ในคดี *Oates v. Safeco Insurance Co. of America (1979)*³² ซึ่งศาลได้วางหลักเอาไว้ว่าถ้าหากมีองค์ประกอบในการเกิด Collateral Estoppel ครบถ้วนและคู่ความมีสิทธิได้ต่อสู้ในคดีแรกอย่างเต็มที่และยุติธรรมแล้ว ศาลแพ่งในคดีหลังก็ต้องยึดข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีก่อนหน้าทันที เพื่อป้องกันไม่ให้มีการดำเนินคดีซ้ำซ้อน และไม่ให้การดำเนินคดีอาญาเกิดความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจขึ้น (Judicial Economy)

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าในประเทศสหรัฐอเมริกามีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในคดีแพ่งที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน ถ้าหากว่าคดีอาญานั้นได้วินิจฉัยลงโทษจำเลยเอาไว้ (Conviction) ดังที่ Arkansas Supreme Court ได้มีคำวินิจฉัยที่สำคัญเอาไว้ในคดีชื่อ *Zinger v. Terrel (1999)*³³ โดยศาลได้วินิจฉัยว่า “เมื่อในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาว่า Nikki Zinger ได้ฆ่ามารดาของตนเพื่อหวังจะได้รับเงินจากประกันชีวิตของมารดาที่ระบุให้ตนเป็นผู้รับประโยชน์ ดังนั้น ในคดีที่ Nikki Zinger ฟ้องบริษัทประกันเพื่อขอรับเงินนั้น ศาลในคดีแพ่งที่พิจารณาคดีจึงต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาในคดีอาญาว่า Nikki Zinger เป็นผู้ฆ่ามารดาของตนจริง จึงไม่มีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตในฐานะผู้รับประโยชน์” แต่ในทางกลับกัน ถ้าหากคำพิพากษาในคดีอาญาของศาลได้วินิจฉัยเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีแพ่ง (Acquittal) ศาลในคดีแพ่งหาจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอาญาไม่ ดังที่ปรากฏในคดี *Goldman v. Simpson (2008)*³⁴ ซึ่งตัดสินโดย California Court of Appeal นั้น ถึงแม้ลูกขุนในคดีอาญาก่อนหน้าจะตัดสินว่า O. J. Simpson ไม่มีความผิดฐานฆ่า Nicole Brown Simpson อดีตภรรยาของตนก็ตาม แต่ลูกขุนในคดีแพ่งที่ทายาทตามกฎหมายของผู้ตายเป็นผู้ฟ้อง O. J. Simpson กลับมีความเห็นว่าทายาทตามกฎหมายของผู้ตายได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ศาล

³² Donald L.Catlett Charles D.Moreland and Janet M.Thompson, "Collateral Estoppel in Criminal Cases: How and Where Does It Apply?," *Journal of Missouri Bar* (November-December 2006): 3.

³³ *Zinger v. Terrell*, 985 S.W.2d 737 (Ark. 1999)

³⁴ *Goldman v. Simpson*, 72 Cal. Rptr. 3d 729 (2008) 160 Cal. App. 4th 255.

แพ่งเชื่อว่า O. J. Simpson ได้ฆ่าผู้ตายจริง จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่ทายาทตามกฎหมายของผู้ตายด้วย โดย California Court of Appeal ได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า หากศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ตัดสินว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด (Acquittal) ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งก็หาจำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาไม่ เนื่องจากมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกัน การที่โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ไม่ได้หมายความว่าจำเลยไม่ได้กระทำการอันก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งแต่อย่างใด ศาลในคดีแพ่งในกรณีนี้จึงไม่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลอาญาตัดสินว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด

จากที่กล่าวมาจึงพอเข้าใจได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกามีการนำหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Collateral Estoppel) มาใช้ในกรณีที่คดีทั้งสองเป็นคดีแพ่งด้วยกัน รวมถึงในกรณีที่คำพิพากษาในคดีก่อนเป็นคำพิพากษาคดีอาญาซึ่งได้พิพากษาลงโทษจำเลย (Conviction) ก็จะต้องนำมารับฟังเป็นยุติในคดีแพ่งเสมอ อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน ไม่ปรากฏว่าศาลในคดีอาญามีการนำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งมาใช้แต่อย่างใด เพราะโดยหลักแล้วจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากลูกขุน และมีสิทธิที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานในคดีอาญา (Right to Confrontation of Witnesses) หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งก็จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน³⁵

กล่าวโดยสรุป ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นการนำมาใช้ในทางที่เป็นคุณ (Defensive Collateral Estoppel) หรือในทางเป็นโทษ (Offensive Collateral Estoppel) แก่จำเลยก็ตาม เพราะการนำหลักการดังกล่าวมาใช้จะละเมิดต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานในคดีอาญา

6.2.2.3 ประเทศฝรั่งเศส

จากการศึกษาถึงข้อมูลเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ไม่พบว่ามีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด หากแต่ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่า ในประเทศฝรั่งเศสมีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาไปใช้ในคดีแพ่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในประเทศฝรั่งเศส มีการพบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาว่า ในบางครั้ง ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งและศาลที่พิจารณาคดีอาญารับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกัน ทั้งที่ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงอันเดียวกัน ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด

³⁵ Edward W. Cleary and others, *Mccormick on Evidence*, 3rd ed. (St. Paul, Minn: West Publishing, 1984), p. 894.

ปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกัน ศาลฎีกาของประเทศฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1855³⁶ จึงได้สร้างหลักที่ว่า ศาลในคดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้แล้ว (*L'authorite de la chose jugee au criminel sur le civil*)³⁷ โดยมีเจตนารมณ์ต้องการให้ศาลชั้นต้นสองศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงให้เหมือนกัน เนื่องจากนักนิติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสเห็นว่า การที่คำพิพากษาคดีส่วนอาญาและคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมีเนื้อหาที่ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกันเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวนี้แม้จะไม่ได้บัญญัติเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน แต่ทั้งศาลและนักนิติศาสตร์ในประเทศฝรั่งเศสก็เห็นพ้องต้องกันว่าถือเป็นหลักทั่วไปที่ใช้บังคับได้

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนหลักที่ว่า “ศาลในคดีแพ่งจำต้องยึดถือข้อเท็จจริงที่ศาลในคดีอาญาได้วินิจฉัยเอาไว้แล้ว” ประมวลการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส (*Code d'Instruction criminelle*) มาตรา 3 วรรคสองได้บัญญัติรับรองเอาไว้ว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องความรับผิดทางแพ่งต่อศาลแล้ว ศาลจะหยุดการพิจารณารอการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนแล้วหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น”³⁸ อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 วรรคสอง ก็ยังบัญญัติเอาไว้ด้วยว่า “ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้ว แต่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจจะถูกระงับการดำเนินคดีเอาไว้จนกว่าศาลคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด”³⁹ แสดงให้เห็นว่าในประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดที่ว่าคดีอาญาเป็นคดีที่มีความสำคัญมากกว่าคดีแพ่ง เป็นเหตุให้ศาลคดีแพ่งจำต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษากลับไม่พบว่า ในประเทศฝรั่งเศสมีการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันไม่ ด้วยเหตุผลที่ว่าระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน (*Inquisitorial System*) และยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (*Examination Principle*) อย่างเคร่งครัดอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลในคดีอาญาต้องร่วมมือกันค้นหาความจริงแห่งคดีให้ได้มากที่สุดโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ แม้ศาลแพ่งจะได้เคยวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ก่อนแล้ว ศาลในคดีอาญาก็ไม่ถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยตามคำพิพากษานั้นแต่อย่างใด

³⁶ Cass. Civ., 7 mars 1855, affaire Quertier, D., 1855.I.81, อ้างถึงใน ปกป้อง ศรีสนิท, “ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจำต้องถือตามคำพิพากษาคดีอาญาเพียงใด,” *วารสารนิติศาสตร์*, 37 (มิถุนายน 2551): 374.

³⁷ จิต เศรษฐบุตร, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 27-28.

³⁸ ไพจิตร สวัสดิ์สาร, *ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528), หน้า 761.

³⁹ Article. 3 “However, the judgment in any action exercised before the civil court is suspended until a final decision is made on the merits of the public prosecution where such a prosecution has been initiated”

กล่าวโดยสรุป ในประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แต่ในทางกลับกัน ศาลในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสกลับไม่ผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีแพ่งแต่อย่างใด ด้วยเหตุที่การค้นหาความจริงในคดีของประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน อีกทั้งประเทศฝรั่งเศสยังยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบที่รัฐจะต้องค้นหาความจริงในคดีอาญาโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้นอีกด้วย

6.2.2.4 ประเทศเยอรมนี

เมื่อได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาของประเทศเยอรมนีแล้ว ไม่พบว่า ในประเทศเยอรมนีมีแนวคิดในนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญา ไม่ปรากฏในระบบกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนีและประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปส่วนใหญ่⁴⁰ ด้วยเหตุผลที่ศาลแต่ละคดีมีความเป็นอิสระจากกัน⁴¹ จึงไม่ผูกมัดที่ศาลจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีก่อน อีกทั้งระบบการค้นหาความจริงในประเทศเยอรมนีเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และมีการยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยอย่างเต็มที่โดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ อย่างเคร่งครัด จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ในประเทศเยอรมนีไม่มีการปรากฏแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา

เมื่อศึกษาโดยภาพรวมแล้วสามารถสรุปได้ว่า แม้แนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นจะปรากฏอยู่แทบทุกประเทศ แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะพบว่า ไม่มีประเทศใดที่ยอมให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด เพราะศาลฎีกาในประเทศไทยมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาด้วย แม้จะเป็นการใช้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยก็ตามที่ ในหัวข้อถัดไปจะศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study) ถึงหลักการ

⁴⁰ Budak, A. C., "Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law," *Civil Justice Quarterly* (1992): 1-2.

⁴¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 407-17/2515 วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2515 , สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของหลักดังกล่าว

6.2.3 การเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

เมื่อได้พิจารณาในรายละเอียดของแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศแล้วพบว่า ในประเทศไทยมีแนวคิดที่ขัดแย้งกับหลักสากลอย่างชัดเจน เพราะศาลฎีกาในประเทศไทยมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา แม้จะรับฟังในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยก็ยังถือว่าขัดต่อแนวคิดหลักของประเทศที่ถือเป็นต้นแบบของระบบกฎหมายสากลหลักของโลก คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ศาลฎีกาของประเทศไทยในอดีตปฏิเสธแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญามาตลอด เพราะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้นำมาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งใช้ในคดีอาญา อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาปรากฏว่าศาลฎีกาของประเทศไทยมีมุมมองต่อหลักการดังกล่าวที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ศาลฎีกายอมรับให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาได้ หากคำพิพากษาคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546⁴² และ 5175/2547⁴³

⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546 “โจทก์เคยฟ้องจำเลยที่ 1 และบุตรสาวต่อศาลแพ่งว่าร่วมกันก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาททุกลำที่ดินของโจทก์ ศาลแพ่งวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของโจทก์ฟังไม่ได้ว่าจำเลยก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาททุกลำที่ดินของโจทก์ พิพากษายกฟ้อง คดีแพ่งดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาคดีแพ่งดังกล่าวย่อมผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นคู่ความในคดีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคหนึ่ง การที่โจทก์มาฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีนี้แม้จะเป็นคดีอาญา แต่คดีนี้มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่ารั้วคอนกรีตพิพาททุกลำเข้าไปในที่ดินของโจทก์หรือไม่ อันเป็นประเด็นโดยตรงในคดีแพ่งดังกล่าว จึงต้องรับฟังว่าจำเลยที่ 1 ไม่ได้ก่อสร้างรั้วคอนกรีตพิพาททุกลำที่ดินของโจทก์ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362 และมีผลถึงจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นสามีของจำเลยที่ 1 ด้วย และเมื่อรั้วคอนกรีตพิพาทมิได้รุกล้ำที่ดินของโจทก์แล้ว ข้อเท็จจริงจึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสองได้ยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งที่ดินเพื่อถือเอาที่ดินส่วนใดของโจทก์มาเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 363”

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5175/2547 “เมื่อจำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ในคดีที่โจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ และในที่สุดศาลฎีกามีคำพิพากษาวินิจฉัยว่ามีเหตุให้พิจารณาใหม่ตามคำร้องของจำเลยที่ 1 โดยฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 1 ไม่ทราบว่าคุณโจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ที่ศาลแพ่ง แต่เพิ่งมาทราบเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2540 ข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงเป็นอันยุติและผูกพันโจทก์กับจำเลยที่ 1 ผู้เป็นคู่ความด้วยเหตุนี้เอง การที่โจทก์กล่าวอ้างในฟ้องว่าเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2540 จำเลยทั้งสามร่วมกันโอนที่ดินพิพาททั้งสามแปลงในกรรมสิทธิ์ส่วนของจำเลยที่ 1 ให้แก่จำเลยที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในวันตามฟ้องดังกล่าวจำเลยที่ 1 ยังไม่ทราบว่าคุณโจทก์ฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้ ดังนั้น ในขณะที่เกิดเหตุตามฟ้อง จึงไม่อาจฟังเป็นยุติว่าจำเลยทั้งสามร่วมกันโอนทรัพย์โดยรู้ว่าโจทก์เป็นเจ้าของหนี้ได้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ทั้งนี้เพื่อมิให้โจทก์ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ไม่อาจถือได้ว่าจำเลยทั้งสามมีเจตนาร่วมกันกระทำความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 350”

ในประเทศอังกฤษมีความชัดเจนในประเด็นดังกล่าวอยู่แล้ว โดยศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ในคดี *R. v. Humphrys (1977)*⁴⁴ ว่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ไม่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลในประเทศอังกฤษได้ (Issue Estoppel does not apply in English Criminal Proceedings) และเมื่อหลักเป็นเช่นนี้ ไม่ว่าจะคำพิพากษาของศาลคดีก่อนหน้าจะเป็นคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาหรือในคดีแพ่งก็ย่อมไม่มีผลผูกพันให้ศาลในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามนั้นแต่อย่างใด

ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ปรากฏว่าศาลในคดีอาญามีการนำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งมาใช้แต่อย่างใด เพราะโดยหลักแล้วจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากลูกขุน (Right to a Jury Trial) และมีสิทธิที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานในคดีอาญา (Right to Confrontation of Witnesses) ดังนั้น หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง ก็จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิของจำเลยที่บัญญัติรับรองเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน⁴⁵

สำหรับในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์นั้น ไม่มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีใช้ระบบการค้นหาคความจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) และยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) อย่างเคร่งครัด ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะต้องร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาดังกล่าวต้องปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งการให้ศาลในคดีอาญาถูกผูกมัดตามคำพิพากษาคดีแพ่งยังเป็นการขัดต่อหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาที่มีการยึดถือกันในประเทศเยอรมนีอีกด้วย ดังนั้น ศาลในคดีอาญาของทั้งประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีจึงไม่จำเป็นต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งแต่อย่างใด

การศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study) แนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาระหว่างประเทศไทย ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี สามารถสรุปได้ตามที่ปรากฏในตารางศึกษาเปรียบเทียบดังนี้

⁴⁴ *R. v. Humphrys (1977) 2 All. E. R. 497.*

⁴⁵ Edward W. Cleary and others, *Mccormick on Evidence*, p. 894.

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา

ประเทศ	การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา
อังกฤษ	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้ เพราะศาลไม่นำหลักกฎหมายปิดปากมาใช้ในคดีอาญา
สหรัฐอเมริกา	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้ในคดีอาญา เพราะจะเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ
ฝรั่งเศส	ไม่นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา เพราะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐรวมถึงศาลต้องร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ
เยอรมนี	ไม่นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา เพราะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐรวมถึงศาลต้องร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ
ไทย	นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้เฉพาะกรณีที่คำพิพากษาในคดีแพ่งวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา

เมื่อได้พิจารณาข้อมูลจากการศึกษาเปรียบเทียบทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ศาลฎีกาของประเทศไทยมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาในกรณีที่ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งได้รับการวินิจฉัยเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งจะมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวคิดกระแสหลักในต่างประเทศอย่างชัดเจน

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นของประเทศไทยและต่างประเทศพบว่าแนวคิดกระแสหลักที่มีต่อการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญานั้น เป็นแนวคิดในมุมมองปฏิเสธต่อหลักการดังกล่าว บ้างก็มองว่าคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามรับฟัง (The Rule against Hearsay) บ้างก็มองว่าการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอื่นมีลักษณะที่ละเมิดต่อสิทธิในการนำเสนอพยานหลักฐาน (Right to Presenting Defense) และสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) บ้างก็มองในแง่ของความสำคัญของการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่จะต้องกระทำโดยปราศจากข้อผูกมัดจากผลของคำพิพากษาตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งมุมมองเหล่านี้เป็นมุมมองของประเทศกลุ่มเป้าหมายที่ผู้เขียนได้ศึกษาเปรียบเทียบ หากใช้มุมมองของศาลฎีกาไทยไม่ เพราะศาลฎีกาไทยมองว่าการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) สามารถอำนวยความสะดวกได้หลายประการทั้งในแง่ของการป้องกันไม่คำพิพากษาคัดแย้งกัน และการป้องกันการดำเนินคดีอาญาซ้ำซ้อนกัน 2 ครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกัน อันจะทำให้เกิดความสิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เมื่อแนวคิดของศาลฎีกาไทยมีลักษณะที่ขัดแย้งกับแนวคิดกระแสหลักของสากลประเทศ ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาภายใต้บริบทของระบบกฎหมายประเทศไทยอย่างละเอียด ดังนั้น ในบทที่ 7 จะได้วิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา เพราะการวิเคราะห์ความเหมาะสมดังกล่าวจะทำให้เราสามารถอภิปรายข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ต่อไป

บทที่ 7

บทวิเคราะห์ความเหมาะสม ในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาในบทก่อนหน้า ทำให้เราทราบว่า ศาลฎีกาในประเทศไทยได้วางบรรทัดฐานให้มีการยอมรับเอาข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาเพื่อความรวดเร็วและประหยัดต้นทุนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงป้องกันความขัดแย้งของคำพิพากษาที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนเสื่อมความศรัทธาต่อมาตรฐานในการอำนวยความยุติธรรมของศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวกลับไม่เป็นที่ยอมรับในระบบกฎหมายต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) โดยสาเหตุที่ในต่างประเทศมีมุมมองในเชิงปฏิเสธต่อแนวความคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาก็เพราะแนวความคิดดังกล่าวมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการดำเนินคดีอาญาหลายประการ อีกทั้งยังมีลักษณะที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองเอาไว้ให้แก่จำเลยในคดีอาญา (Due Process Right) อีกด้วย

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า มุมมองที่นักนิติศาสตร์มีต่อประเด็นปัญหาเรื่องความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญามีค่อนข้างหลากหลาย กล่าวคือ มีทั้งมุมมองที่สนับสนุนและโต้แย้งไม่ให้นำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาด้วย ในบทนี้จะได้อธิบายถึงความเหมาะสมของ (1) การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา และ (2) การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา เพราะการวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาจะช่วยให้เราสามารถอภิปรายถึงข้อเสนอแนะที่มีความเหมาะสมในการกำหนดสถานะของคำพิพากษาคดีอื่นที่มีต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

7.1 ความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา

เราได้ทราบจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบว่าศาลไทยมีแนวโน้มในการถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่น ซึ่งการกระทำเช่นนี้มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวความคิดสากลอย่างชัดเจน อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาตามมาทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ทำให้การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาไม่มีความเหมาะสม ดังจะวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์โดยภาพรวมเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพบว่า ความคิดเห็นต่อการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาสามารถแบ่งออกได้เป็นสองฝ่าย ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างก็มีข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งในการอธิบายแนวคิดของฝ่ายตนดังนี้

7.1.1 ข้อสนับสนุนการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น

ฝ่ายที่สนับสนุนการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ได้แก่ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาคดีตามคำพิพากษากฎีกาที่ 2396/2554 มองว่าเมื่อคดีอาญาทั้งสองคดีตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงเดียวกัน อีกทั้งยังมีคู่ความและประเด็นแห่งคดีชุดเดียวกันอีก (Same Parties and Same Issue) หากปล่อยให้มีการดำเนินคดีซ้ำกันถึงสองครั้ง (Re-Litigation) อาจเกิดปัญหาที่ศาลในสองคดีรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกันซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่ควรเกิดขึ้นอย่างยิ่ง การรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel/collateral Estoppel) จึงเป็นมาตรการที่ช่วยให้ศาลอาญาทั้งสองคดีซึ่งเป็นศาลที่อยู่ในระบบของศาลยุติธรรมด้วยกันมีการรับฟังข้อเท็จจริงที่เป็นเอกภาพ อันนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือในกระบวนการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลยุติธรรม และถ้าหากพิจารณาในแง่ของความเป็นธรรมแล้ว เมื่อคู่ความในคดีก่อนได้มีโอกาสในการต่อสู้คดีครั้งก่อนอย่างเต็มที่และเป็นธรรมแล้ว (Full and Fair Opportunity) เหตุใดจะต้องปล่อยให้มีการดำเนินคดีซ้ำกันอีกครั้งหนึ่ง อันถือเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำกันถึงสองครั้งในเรื่องเดียวกัน (Double Jeopardy) ซึ่งถือเป็นสิทธิพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาที่มีการยึดถือกันอย่างเป็นสากล นอกจากนี้ ในแง่ของเหตุผลทางเศรษฐกิจ (Judicial Economy) การถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นยังช่วยป้องกันความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจทั้งในด้านของเวลาและงบประมาณภาครัฐที่จะต้องเสียไปกับการดำเนินคดีอาญาซ้ำกันถึงสองครั้งอีกด้วย

7.1.2 ข้อโต้แย้งการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น

สำหรับฝ่ายที่ปฏิเสธการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ได้แก่ นักนิติศาสตร์ในประเทศดกวันตกทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ และ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ มองว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นก่อนหน้า เพราะหลักการสำคัญของดำเนินคดีอาญาต้องเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งศาลในคดีอาญาแต่ละคดีจะต้องร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัด เพื่อประโยชน์สูงสุดในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย หากบังคับให้ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นย่อมทำให้ผู้พิพากษาขาดความเป็นอิสระในการรับ

ฟังข้อเท็จจริงเฉพาะคดี อันทำให้หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบไม่บรรล่วัตถุประสงค์ นอกจากนี้ ในประเทศที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบลูกขุน (Jury Trial) ยังมองว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมารับฟังเป็นยุดีเด็ดขาดและผูกมัดศาลในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยในการเสนอพยานหลักฐานว่าตนไม่ได้กระทำความผิด (Right in Presenting a Defense) และสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) โดยตรง ซึ่งสิทธิของจำเลยในคดีอาญาเหล่านี้มีน้ำหนักที่ควรใส่ใจมากกว่าเหตุผลเรื่องการป้องกันการสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ (Judicial Economy) ดังนั้น ศาลในคดีอาญาจึงไม่ควรถูกผูกพันโดยคำพิพากษาในคดีอาญาอื่น

7.1.3 ข้อวิเคราะห์การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่น

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้วพบว่า หากศาลฎีกานำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา อาจทำให้หลักการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งตรวจสอบข้อเท็จจริงเฉพาะคดี (Examination Principle) มากกว่าการมุ่งเอาชนะกันระหว่างคู่ความต้องเสียไป เพราะองค์กรของรัฐทุกฝ่ายรวมถึงศาล จะต้องถูกผูกพันให้วินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอาญาก่อนหน้าโดยไม่อาจตรวจสอบข้อเท็จจริงเฉพาะคดีได้เลย อีกทั้งการนำข้อเท็จจริงคดีอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาโดยไม่อนุญาตให้มีการสืบพยาน ยังทำให้ศาลและจำเลยไม่สามารถสังเกตอาการปฏิกิริยาหรือถามค้านพยานที่เข้ามาเบิกความในคดีเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องที่สุดได้ อันถือว่าขัดต่อหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องสถานะของคำพิพากษาศาลคดีก่อนหน้า ที่มีลักษณะเป็นเพียงพยานบอกเล่าซึ่งมีน้ำหนักน้อยอีกด้วย

นอกจากการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะก่อให้เกิดปัญหาตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในความคิดเห็นของผู้เขียนมองว่า แนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะหากพิจารณาประมวลกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความของประเทศไทยจะพบว่า กฎหมายบัญญัติให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งไปใช้ในคดีแพ่งอื่น และบัญญัติให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาไปใช้ในคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ตามลำดับเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่กำหนดให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาแต่อย่างใด แม้ว่าคดีอาญาอื่นจะได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่จำเลยก็ตาม ดังนั้น ศาลฎีกาของประเทศไทยก็ไม่ควรสร้างบรรทัดฐานดังกล่าวขึ้นมา เพราะการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญา

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอาญาอื่นเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลทำเช่นนั้นได้ อีกทั้งยังขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาและสร้างปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาบางประการด้วย

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่า ถ้าหากคดีอาญาก่อนหน้าได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ก็ไม่น่าจะมีปัญหาในการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้ามาผูกมัดใจทักในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาแต่อย่างใด (Defensive Collateral Estoppel) ดังที่เป็นอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะจำเลยได้ประโยชน์โดยตรงจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนหน้าอย่างเต็มที่ จึงไม่มีปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิของจำเลยในคดีอาญา อีกทั้งถ้าหากศาลปล่อยให้มีการสืบพยานพิสูจน์ข้อเท็จจริงกันอีกครั้งหนึ่งในคดีหลังก็อาจเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยที่จะไม่ถูกดำเนินคดีถึงสองครั้งในการกระทำเดียวกัน (Double Jeopardy) อีกด้วย

ในประเด็นนี้เห็นว่า ถึงแม้การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นที่ได้วินิจฉัยเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลยจะไม่ส่งผลเสียหายต่อสิทธิของจำเลยในคดีอาญาก็ตาม แต่ในทางกลับกัน ผลเสียหายกลับตกอยู่ที่ความปลอดภัยสาธารณะ (Public Safety) เพราะการที่ศาลปล่อยตัวจำเลยไปโดยไม่มี การสืบพยานหลักฐานในคดีนี้เลย ย่อมเป็นการสุ่มเสี่ยงที่จะเป็นการส่งตัวอาชญากรกลับเข้าไปอยู่ร่วมกับประชาชนคนอื่นๆ ในสังคมโดยไม่ผ่านกระบวนการลงโทษ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ศาลในคดีอาญาก่อนหน้าวินิจฉัยข้อเท็จจริงในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าจำเลยในคดีนี้ไม่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกฟ้อง เพราะคดีทั้งสองคดีมีมูลกรณีที่แตกต่างกัน (Different Cause of Action) เพียงแต่มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยบางประเด็นที่ตรงกันเท่านั้นเอง จะถือข้อเท็จจริงเป็นยุติเด็ดขาดตามคำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าย่อมเป็นการขัดขวางไม่ให้การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาดำเนินไปอย่างเต็มที่ อันเป็นหลักสำคัญของการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) นอกจากนี้ การที่ศาลอนุญาตให้พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ดำเนินการสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีหลัง ก็ไม่ถือเป็นการละเมิดต่อสิทธิของจำเลยที่จะไม่ถูกพิจารณาคดีสองครั้งในการกระทำอันเดียวกัน (Double Jeopardy) เพราะการกระทำในคดีอาญาทั้งสองคดีมีมูลกรณีที่แตกต่างกัน (Different Cause of Action) ข้อเท็จจริงแห่งคดีทั้งสองโดยภาพรวมย่อมมีความแตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ หากคดีอาญาทั้งสองคดีมีมูลกรณีเดียวกันย่อมต้องด้วยบทบัญญัติว่าด้วยฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อป้องกันการดำเนินคดีแก่จำเลยสองครั้งในการกระทำเดียวกัน (Double Jeopardy) ไปเสียตั้งแต่ในเบื้องต้นแล้ว ด้วยเหตุนี้ แม้ศาลในคดีอาญาก่อนหน้าจะได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาก็ตาม ศาลก็ไม่

จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามนั้น เพียงแต่ศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเอาไว้ในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าขึ้นหนึ่งก็เพียงพอแล้ว

เมื่อได้วิเคราะห์ถึงการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาแล้วสรุปได้ว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้น เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าศาลในคดีอาญาก่อนหน้าจะได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาก็ตาม ที่ด้วยสาเหตุที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอื่น อีกทั้งการถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาคดีอื่นยังเป็นการขัดขวางการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี ตามหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) และละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาบางประการอีกด้วย

อนึ่ง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาอื่นตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้ศึกษาประสบการณ์การแก้ปัญหาในประเด็นดังกล่าวในกรณีของต่างประเทศแล้วพบว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ศาลที่พิจารณาคดีอาญาควรยุติการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้เพื่อผูกมัดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า โดยอ้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จะเปิดโอกาสให้ศาลนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญาเท่าที่จะสามารถใช้บังคับได้ก็ตาม แต่การจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเอง เมื่อหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี ซึ่งเป็นหลักที่สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการขั้นพื้นฐานของคดีอาญาหลายประการ ศาลก็ไม่ควรนำหลักดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด นอกจากนี้ หากพิจารณาในเชิงโครงสร้างของกฎหมายแล้ว การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติเพียงให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่ง ยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาก่อนหน้าตามลำดับ ย่อมแสดงให้เห็นว่าการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของคดีอาญา ดังนั้น ศาลจึงไม่ควรสร้างบรรทัดฐานให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ไม่ว่าศาลในคดีอาญาอื่นจะได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาก็ตาม เพราะมีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดปัญหาต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาบาง

ประการอย่างชัดเจน ในทางกลับกัน ศาลควรเปิดโอกาสให้คู่ความในคดีอาญาได้มีโอกาสนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่คู่ความกล่าวอ้างอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด อันเป็นหลักสำคัญของหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) นั่นเอง

(2) ศาลที่พิจารณาคดีอาญาควรรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าชั้นหนึ่งในคดีเท่านั้น กล่าวโดยละเอียดก็คือ เมื่อคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีอาญาก่อนหน้า หากมีการเสนอคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเข้ามาในสำนวนคดีในฐานะเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่ง คำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าย่อมอยู่ในสถานะที่เป็นพยานบอกเล่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3¹ เพราะข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยเอาไว้ในคดีอาญาก่อนหน้านั้น เมื่อมีการนำเสนอเข้ามาเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาแล้ว ย่อมมีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลในคดีอาญาก่อนหน้านำมาเบิกความต่อศาลแล้วศาลในคดีอาญาก่อนหน้าได้บันทึกเอาไว้ในคำพิพากษา เมื่อมีการนำเสนอเข้ามาในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า ย่อมเข้าลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 อย่างชัดเจน โดยหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานบอกเล่านั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ได้บัญญัติห้ามไม่ให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าตามหลักการตัดพยาน (Exclusionary Rule) แต่ข้อห้ามดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะที่เป็นข้อห้ามเด็ดขาด เพราะถ้าหากพยานบอกเล่าชั้นหนึ่ง ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมพยานบอกเล่าชั้นหนึ่งน่าจะเชื่อว่าจะสามารถใช้ในการพิสูจน์ความจริงได้ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาก็สามารถรับฟังพยานบอกเล่าชั้นหนึ่งได้ ทั้งนี้ เพราะคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าถือว่าเป็นพยานบอกเล่าที่ตามสภาพ ลักษณะ และแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม แม้ข้อเท็จจริงที่มีการวินิจฉัยในคดีอาญาก่อนหน้าจะสามารถรับฟังเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ เพราะผ่านบทตัดพยานบอกเล่า (Exclusionary Rule) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตามที่ แต่ในการที่ศาลในคดีอาญาจะชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าซึ่งถือเป็นพยานที่มีข้อบกพร่องอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือนั้น ศาล

¹ มาตรา 226/3 ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาล หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าชั้นหนึ่ง น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่าชั้น...

จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง กล่าวคือ ไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน โดยพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ประกอบพยานบอกเล่านั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้และมีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่อง ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องกลับมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1² นั้นเอง

โดยภาพรวม จากการวิเคราะห์พบว่า แนวทางที่ศาลฎีกาวางบรรทัดฐานให้นำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างพิจารณาเป็นแนวทางที่ไม่เหมาะสม เพราะนอกจากการกระทำดังกล่าวจะไม่สอดคล้องกับลักษณะพื้นฐานของคดีอาญาแล้ว ยังอาจทำให้หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และหลักการรับฟังพยานบอกเล่าในคดีอาญาเสียไปอีกด้วย ดังนั้น จึงเสนอแนะให้ศาลยกเลิกการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างพิจารณา โดยให้ศาลที่คดีอาญาอยู่ระหว่างพิจารณารับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีได้เท่านั้น และเมื่อเราได้ทราบแล้วว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาไม่เหมาะสม ประเด็นต่อไปเราจะได้วิเคราะห์ถึงเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร

7.2 ความเหมาะสมในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา

เราได้ทราบจากการศึกษาในหัวข้อก่อนมาแล้วว่า ศาลฎีกาของประเทศไทยมีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวคิดสากลอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาตามมาทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติอันแสดงให้เห็นว่าการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญานั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมและไม่ควรกระทำ ดังจะวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์โดยภาพรวมเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาพบว่า ความคิดเห็นต่อการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ใน

² มาตรา 227/1 ในการวินิจฉัยชี้ขาดพยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่น ที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

คดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาสามารถแบ่งออกได้เป็นสองฝ่าย ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างก็มีข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งในการอธิบายแนวคิดของฝ่ายตนดังนี้

7.2.1 ข้อสนับสนุนการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่ง

ฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ได้แก่ องค์คณะที่พิจารณาคดีตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 มองว่า เมื่อคดีแพ่งและคดีอาญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงเดียวกัน อีกทั้งมีประเด็นและคู่ความชุดเดียวกัน (Same Parties and Same Issue) หากปล่อยให้ศาลในแต่ละคดีวินิจฉัยข้อเท็จจริงไปตามลำพังอาจก่อให้เกิดปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบงานและความเชื่อมั่นในศรัทธาในระบบการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลยุติธรรม ดังนั้น การถือข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคดีแพ่งจะช่วยสร้างความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลยุติธรรมให้เกิดขึ้น อีกทั้งการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาจะเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่คำพิพากษาคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญานั้น จึงไม่น่าจะเกิดปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิของจำเลยแต่ประการใด ซ้ำยังเป็นการช่วยประหยัดต้นทุนทางเศรษฐกิจ (Judicial Economy) จากการดำเนินคดีซ้ำกันถึงสองครั้งในข้อเท็จจริงเดียวกันด้วย

7.2.2 ข้อโต้แย้งการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่ง

สำหรับฝ่ายที่ปฏิเสธแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ได้แก่ นักนิติศาสตร์ในประเทศตะวันตกทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ และ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ มองว่าการดำเนินคดีอาญาควรจะต้องเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งศาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องช่วยกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างเต็มที่โดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดมาใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย หากศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง แม้จะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยก็ตาม ย่อมทำให้ศาลคดีอาญาขาดความเป็นอิสระในการแสวงหาข้อเท็จจริงเฉพาะคดี เพราะถูกผูกมัดให้ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามคดีแพ่ง รวมถึงหากเป็นในประเทศที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบลูกขุนจะมองว่า จำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากลูกขุน (Right to a Jury Trial) และมีสิทธิที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานในคดีอาญา (Right to Confrontation of Witnesses) ดังนั้น หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง ก็จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิของจำเลยที่อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งของฝ่ายที่โต้แย้งการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่งก็คือ หากพิจารณาคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษา

ฎีกาที่ 5175/2547 แล้วจะพบว่า คดีอาญาทั้งสองคดีเป็นการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายโดยแท้ ไม่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการ ดังนั้น ถึงแม้คดีอาญาในคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองจะพิพากษายกฟ้องตามคดีแพ่ง ก็ไม่ควรถือเป็นข้อตัดอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการแต่อย่างใด เพราะหากปล่อยให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่วินิจฉัยเป็นคุณแก่จำเลยมาใช้ในคดีอาญา อาจเป็นการเปิดช่องให้มีการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในคดีแพ่ง เพื่อนำมาผูกพันข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ ทำให้การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการซึ่งเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) โดยแท้ ต้องถูกระงับไปด้วย

7.2.3 ข้อวิเคราะห์การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีแพ่ง

เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาแล้วเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวมีความไม่เหมาะสม เพราะ มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ในคดีทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คดีอาญากำหนดมาตรฐานการพิสูจน์เอาไว้สูงกว่าคดีแพ่ง ทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาพิพากษาคดีมีความถูกต้องแน่นอนมากกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมไม่มีเหตุผลที่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง นอกจากนี้ การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนเพื่อไม่สืบข้อเท็จจริงในคดีอาญา มีผลทำให้หลักการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งตรวจสอบเนื้อหาข้อเท็จจริงในคดีเสื่อมเสียไป อีกทั้งการนำข้อเท็จจริงคดีอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาโดยไม่อนุญาตให้มีการสืบพยาน ยังทำให้ศาลและจำเลยไม่สามารถสังเกตอาการปฏิกิริยาหรือถามค้านพยานที่เข้ามาเบิกความในคดีเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องที่สุดได้ อันถือว่าขัดต่อหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และยังมีปัญหาเรื่องสถานะของคำพิพากษาศาลคดีก่อนหน้า ที่มีลักษณะเป็นเพียงพยานบอกเล่าซึ่งมีน้ำหนักน้อยอีกด้วย

นอกจากการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะก่อให้เกิดปัญหาตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในความเห็นของผู้เขียนมองว่าแนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาถือเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม แม้จะเป็นการนำมาใช้ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาก็ตาม ทั้งนี้ เพราะมีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ที่กำหนดให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีแพ่งอื่น และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่กำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาเท่านั้น แต่ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง ดังนั้น ศาลฎีกาของประเทศไทยก็ไม่ควรสร้างบรรทัดฐานดังกล่าวขึ้นมา เพราะการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญามีลักษณะที่ขัดแย้งต่อแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญา

จากการวิเคราะห์ถึงหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา และปัญหาที่เกิดขึ้นจากหลักการดังกล่าวทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติแล้ว ได้ข้อสรุปว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาเป็นประเด็นที่มีปัญหา เพราะมีความขัดแย้งกับลักษณะของคดีอาญา จึงไม่ควรให้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีอาญา อีกทั้งเมื่อได้ศึกษาประกอบกับตัวอย่างการแก้ปัญหาในกรณีของต่างประเทศแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ศาลที่พิจารณาคดีอาญาควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ศาลที่พิจารณาคดีอาญาควรยุติการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้เพื่อผูกมัดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง โดยอ้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จะเปิดโอกาสให้ศาลนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญาเท่าที่จะสามารถใช้บังคับได้ก็ตาม แต่การจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้หรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเอง เมื่อหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี ซึ่งเป็นหลักที่สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการขั้นพื้นฐานของคดีอาญาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นเรื่องความถูกต้องแน่นอนของข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่มีมากกว่าในคดีแพ่งอันเนื่องมาจากมาตรฐานการพิสูจน์ที่สูงกว่า ทำให้ศาลไม่ควรนำหลักดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด นอกจากนี้ หากพิจารณาในเชิงโครงสร้างของกฎหมายแล้ว การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติเพียงให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาก่อนหน้าตามลำดับ ย่อมแสดงให้เห็นว่าการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของคดีอาญา ดังนั้น ศาลจึงไม่ควรสร้างบรรทัดฐานให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญาไม่ว่าในคดีแพ่งจะได้มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญาก็ตาม เพราะมีความเสี่ยงที่จะสร้างอุปสรรคให้แก่การรักษาความสงบเรียบร้อย และละเมิดสิทธิของจำเลยในคดีอาญาบางประการอย่างชัดเจน ในทางกลับกัน ศาลควรเปิดโอกาสให้คู่ความในคดีอาญาได้มีโอกาสนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่คู่ความกล่าวอ้างอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด อันเป็นหลักสำคัญของหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) นั่นเอง

(2) ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับคดีอาญาควรกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันว่า ในการพิจารณาคดีแพ่งที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับคดีอาญา ให้ศาลรอการพิจารณาคดีส่วนแพ่งเอาไว้ก่อนโดยการจำหน่ายคดีชั่วคราว จากนั้นเมื่อคดีอาญามีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจนถึงที่สุดแล้ว ก็ให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแถลงต่อศาลขอให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งยกคดีขึ้นพิจารณา

ต่อไป ซึ่งศาลที่พิจารณาคดีแพ่งก็ต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ด้วย ซึ่งแนวปฏิบัติเช่นนี้จะสอดคล้องกับแนวคิดของพระมนูเวทย์วิมลนาท และพระยาอรรถการีย์นิพนธ์ ผู้เป็นประธานกรรมการ และกรรมการที่ปรึกษาของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ตามลำดับ³ หากมีการกำหนดแนวปฏิบัติเช่นนี้แล้วย่อมเป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในคดีอาญาซึ่งมีมาตรฐานการพิสูจน์และกระบวนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยมากกว่าคดีแพ่ง อีกทั้งยังเป็นการประหยัดต้นทุนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง (Judicial Economy) และป้องกันการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกันของศาลแพ่งและศาลอาญาอีกด้วย

(3) ศาลที่พิจารณาคดีอาญาควรรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าชั้นหนึ่งในคดีเท่านั้น กล่าวโดยละเอียดก็คือ เมื่อคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีแพ่ง ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่ก็ตาม และศาลในคดีแพ่งได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันนั้นเอาไว้ถึงที่สุดก่อนศาลในคดีอาญา หากมีการเสนอคำพิพากษาคดีแพ่งเข้ามาในสำนวนคดีอาญาในฐานะเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่ง คำพิพากษาในคดีแพ่งย่อมอยู่ในสถานะที่เป็นพยานบอกเล่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3⁴ เพราะข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยเอาไว้ในคดีแพ่งนั้นเมื่อมีการนำเสนอเข้ามาเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาแล้ว ย่อมมีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่า ที่พยานบุคคลในคดีแพ่งนำมาเบิกความต่อศาล แล้วศาลในคดีแพ่งได้บันทึกเอาไว้ในคำพิพากษา เมื่อมีการนำเสนอเข้ามาในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามคำพิพากษาคดีแพ่ง ย่อมเข้าลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 อย่างชัดเจน โดยหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานบอกเล่า นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ได้บัญญัติห้ามไม่ให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าตามหลักการตัดพยาน (Exclusionary Rule) แต่ข้อห้ามดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะที่เป็นข้อห้าม

³ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 407-17/2515 วันอังคารที่ 6 มิถุนายน 2515 , สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

⁴ มาตรา 226/3 ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาล หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่า นั้น น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น...

เด็ดขาด เพราะถ้าหากพยานบอกเล่านั้น ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อม พยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าจะสามารถใช้ในการพิสูจน์ความจริงได้ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาก็สามารถ รับฟังพยานบอกเล่านั้นได้ ทั้งนี้ เพราะคำพิพากษาคดีแพ่งถือว่าเป็นพยานบอกเล่าที่ตามสภาพ ลักษณะ และแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม แม้ข้อเท็จจริงที่มีการวินิจฉัยในคดีแพ่งจะสามารถรับฟังเพื่อ พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้ เพราะผ่านบทตัดพยานบอกเล่า (Exclusionary Rule) ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตามที่ แต่ในการที่ศาลในคดีอาญาจะชั่งน้ำหนัก พยานบอกเล่าซึ่งถือเป็นพยานที่มีข้อบกพร่องอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือนั้น ศาลจะต้องกระทำ ด้วยความระมัดระวัง กล่าวคือ ไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง เว้นแต่จะ มีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน โดย พยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ประกอบพยานบอกเล่าจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้ และมีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่อง ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่ สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องกลับมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ ตามที่ บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1⁵ นั้นเอง

(4) ควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคหนึ่ง และเพิ่มเติมบทบัญญัติวรรคสอง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคหนึ่งนั้น บัญญัติว่า “มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำ พิพากษาคดีส่วนอาญา...” ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคหนึ่งเดิมนี เข้าใจได้ว่ายอมใช้บังคับเฉพาะคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องการ วินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีประเด็นเดียวกันนี้ หากได้จำกัดอยู่เฉพาะกรณีของคดีแพ่ง ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไม่ ยังมีคดีอีกหลายประเภทที่จำเลยในคดีอาญาถูกฟ้องให้ต้องรับผิดชอบในทาง แพ่งควบคู่กันไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น คดีเกี่ยวกับเช็ค หรือ คดีมรดกที่ทายาทยกยกทรัพย์มรดก เป็น ต้น ดังนั้น จึงควรมีการขยายขอบเขตให้ชัดเจน เพื่อให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงเป็น ยุติตามที่ได้มีการวินิจฉัยในคดีอาญาซึ่งมีประเด็นเกี่ยวพันกัน แม้จะไม่ใช้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับ

⁵ มาตรา 227/1 ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือ พยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มี พฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหาก จากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐาน อื่น ที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

คดีอาญาก็ตาม ดังนั้น บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคหนึ่ง ภายหลังการแก้ไขจึงควรมีอยู่ว่า

“มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีแพ่งที่มีประเด็นข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับ ประเด็นข้อเท็จจริงในคดีอาญา และศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา...”

ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคสอง นั้น สมควรให้มีการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นมา เพราะเมื่อได้ข้อสรุปว่าสถานะของคำพิพากษาในคดีแพ่ง ควรจะเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่มีข้อเท็จจริง เกี่ยวพันกันแล้ว ก็เห็นควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เพื่อให้ข้อสรุปดังกล่าวสามารถใช้บังคับได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติด้วย โดยให้มี บทบัญญัติเพิ่มเติมในวรรคสองว่า

“...ในกรณีที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีส่วนแพ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนศาลซึ่ง พิจารณาคดีส่วนอาญา ให้ศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญารับฟังข้อเท็จจริงตามที่ ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานประกอบ พยานหลักฐานอื่นในคดีอาญาได้”

ดังนั้น ภายหลังจากที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 46 แล้ว ก็จะทำให้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา” เป็น

“มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีแพ่งที่มีประเด็นข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับ ประเด็นข้อเท็จจริงในคดีอาญา และศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา

ในกรณีที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีส่วนแพ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนศาลซึ่ง พิจารณาคดีส่วนอาญา ให้ศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญารับฟังข้อเท็จจริงตามที่ ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานประกอบ พยานหลักฐานอื่นในคดีอาญาได้”

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 46 ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็จะเป็นการระงับปัญหาข้อถกเถียงในทางวิชาการ

ที่ว่า ศาลในคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งก่อนหน้าหรือไม่ รวมถึงเป็นการปิดช่องไม่ให้ศาลฎีกานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เรื่องคำพิพากษาผูกพันคู่ความ มาใช้ในคดีอาญาผ่านช่องทางที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ได้เปิดช่องไว้อีกด้วย เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคสองที่ได้เพิ่มเติมขึ้นใหม่ได้กำหนดสถานะของข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งเอาไว้ อย่างชัดเจน ว่าเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีอาญาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้ศาลฎีกาของไทยโดยคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546, 5175/2547 และ 2396/2554 จะได้แสดงให้เห็นแนวคิดในการยอมรับเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้ในคดีอาญาก็ตาม แต่แนวคิดดังกล่าวยังมีข้อโต้แย้งอยู่หลายประการ โดยข้อโต้แย้งที่สำคัญก็คือ ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาตราใดที่ให้อำนาจศาลในการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาดังเช่นที่ให้อำนาจแก่ศาลเอาไว้ในคดีแพ่ง สาเหตุประการหนึ่งอาจเป็นเพราะ การดำเนินคดีอาญามีความสำคัญมากกว่าคดีแพ่ง จึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ชัดเจน หาใช่มุ่งแต่จะเอาชนะกันระหว่างคู่ความในคดีแต่เพียงอย่างเดียวดังเช่นในคดีแพ่งไม่ อีกทั้งหากพิจารณาในแง่ของหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญายังก่อให้เกิดปัญหาการขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่มีหลักว่าในการดำเนินคดีอาญา ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างถึงที่สุดโดยปราศจากความผูกมัดใดๆ ปัญหาการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย ที่มีหลักอยู่ว่าการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องวินิจฉัยอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานที่มีการนำสืบต่อหน้าจำเลยเท่านั้น และปัญหาการขัดต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่า ที่โดยหลักแล้วกฎหมายมุ่งตัดพยานบอกเล่าออกจากการพิจารณาคดีของศาลเพราะเป็นพยานที่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากคำพิพากษาคดีอื่นเป็นคำพิพากษาคดีแพ่ง ในกรณีเช่นนี้ยังมีปัจจัยด้านมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ระหว่างคดีแพ่งและคดีอาญาที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาจะมีลักษณะที่เข้มข้นมากกว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งเพราะศาลจะต้องใช้มาตรฐานการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยตามสมควร (Proof Beyond Reasonable Doubt) ทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีอาญามีความถูกต้องมากกว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาคดีแพ่ง รวมถึงปัญหาในทางปฏิบัติที่อาจเกิดการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อให้จำเลยพ้นความรับผิดในทางอาญาเพิ่มเติมขึ้นมาอีกด้วย ข้อวิเคราะห์เหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งข้อสรุปว่า การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะขัดต่อปรัชญาในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยอย่างชัดเจน

อนึ่ง ถึงแม้เราจะได้อัศจรรย์จากการวิเคราะห์ในบทที่ 7 นี้ว่าการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาล้วนเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม แต่การศึกษาวិเคราะห์เพียงผลของคำพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาก่อนหน้าที่มีต่อการดำเนินคดีอาญาภายหลัง ยังเป็นการศึกษาจำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตของศาลยุติธรรมเท่านั้น หากพิจารณาในแง่ของระบบศาลในประเทศไทยจะพบว่า เป็นระบบศาลคู่ (Dual-Court System) กล่าวคือ มีศาลยุติธรรมมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีโดยทั่วไป และมีศาลอื่นซึ่งมีเขตอำนาจเฉพาะในการพิจารณาพิพากษาคดี จะพบว่า ในบางคราวอาจเกิดกรณีที่ข้อเท็จจริงที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับข้อเท็จจริงที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ก็เป็นไปได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ หากศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือศาลทหารแล้วแต่กรณีได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกันนั้นเอาไว้ก่อนแล้ว ศาลยุติธรรมจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลเหล่านั้นได้วินิจฉัยเอาไว้ตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีหรือไม่ ปัญหาดังกล่าวนี้จะได้รับการอภิปรายกันต่อไปในบทที่ 8

บทที่ 8

ปัญหาพิเศษเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่น ที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรมมาใช้ในคดีอาญา

เนื่องจากในบทก่อนหน้า เราได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการแนวความคิด ลักษณะการนำมาประยุกต์ใช้ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาแล้ว แต่ขอบเขตการศึกษา (Conceptual Framework) ของงานวิจัยฉบับนี้มุ่งจำกัดเฉพาะคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมเท่านั้น ทำให้ขอบเขตการศึกษาของงานวิจัยยังไม่สามารถครอบคลุมไปถึงคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรมได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ระบบศาลของประเทศไทยเป็นระบบศาลคู่ (Dual-Court System) ซึ่งจะมีศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีทั่วไป (General Jurisdiction) และมีศาลอื่นที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีเฉพาะเรื่อง (Specific Jurisdiction) ปัญหาจึงเกิดขึ้นเนื่องจาก ถ้าหากข้อเท็จจริงที่ศาลอาญากำลังจะวินิจฉัย ได้เคยมีการวินิจฉัยเอาไว้ครั้งหนึ่งแล้วโดยศาลอื่นที่ไม่ใช่ศาลยุติธรรม ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นที่ไม่ใช่ศาลยุติธรรมหรือไม่เพียงไร เพราะเหตุใด ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่มีประเด็นสืบเนื่องกับหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ทั้งสิ้น

ในบทที่ 8 จะนำเสนอถึงความเป็นไปได้ในการที่ศาลอาญาจะถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรม อันได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร ตามลำดับโดยสังเขป เพื่อให้การศึกษาวินิจฉัยในครั้งนี้ครบถ้วนทุกประเภทของศาล ถึงแม้งานวิจัยฉบับนี้จะยังไม่สามารถหาคำตอบที่ชัดเจนให้กับประเด็นดังกล่าวได้ แต่ก็ถือเป็นการจุดประกายทางความคิดให้มีการศึกษาวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมต่อไป

8.1 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาพบว่า ในบางกรณี ประเด็นที่อยู่ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอาจมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันกับข้อเท็จจริงที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอาญาก็เป็นไปได้ ในกรณีเช่นนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วางหลักเกณฑ์กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลยุติธรรมก็เป็นองค์กรหนึ่งที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงมีปัญหาคือจะต้องพิจารณาว่าศาลยุติธรรมจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ ดังจะอธิบายในรายละเอียดต่อไปนี้

8.1.1 ผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ถึงแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 10 จะได้จัดให้ ศาลยุติธรรมกับศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลคนละประเภทกัน อีกทั้งยังวางหลักการสำคัญเอาไว้ในมาตรา 218 ว่า “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” ทำให้ศาลยุติธรรมกับศาลรัฐธรรมนูญมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ในบางคราวอาจเกิดกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญและศาลยุติธรรมจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันก็เป็นไปได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้เกิดคำถามที่สำคัญตามมาว่า ถ้าหากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่มีความเกี่ยวข้องกันกับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาเอาไว้แล้ว ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ได้มีการวินิจฉัยเอาไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) หรือไม่

สำหรับตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ ได้แก่ กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15-18/2556¹ เกี่ยวกับคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 ว่าการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภาถือเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีความตอนหนึ่งว่า

“...การกระทำเช่นนี้มีลักษณะที่ผิดปกติวิสัยและมีสมาชิกวุฒิสภาใช้บัตรแสดงตนและออกเสียงลงคะแนนในระบบอิเล็กทรอนิกส์หลายใบ จากการรับฟังพยานหลักฐานและคำเบิกความพยานในชั้นการพิจารณาได้ส่วนคำร้องเป็นเรื่องที่แจ้งชัดทั้งภาพวิดิทัศน์ และประจักษ์พยานที่มาเบิกความประกอบการถ่ายทอดการประชุมวุฒิสภาในระหว่างที่มีการออกเสียงลงมติร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภาว่า มีสมาชิกวุฒิสภาหลายรายมิได้มาออกเสียงลงมติในที่ประชุมวุฒิสภาในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ แต่ได้มอบให้สมาชิกวุฒิสภาบางรายใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนแทนในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม การดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะเป็นการละเมิดหลักการพื้นฐานของการเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ซึ่ง

¹ ศาลรัฐธรรมนูญ, คำวินิจฉัยกลางของศาลรัฐธรรมนูญปี 2556 [ออนไลน์], 5 มกราคม 2556. แหล่งที่มา http://www.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=542&Itemid=94&lang=th.

จะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายหรือการครอบงำใดๆ และต้องปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ตามบทบัญญัติมาตรา 122 ของรัฐธรรมนูญแล้ว ยังขัดต่อข้อบังคับการประชุมของรัฐสภา ขัดต่อหลักความซื่อสัตย์สุจริตที่สมาชิกรัฐสภาได้ปฏิญาณตนไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 123 และขัดต่อหลักการออกเสียงลงคะแนนตามบทบัญญัติมาตรา 126 วรรคสาม ที่ให้สมาชิกคนหนึ่งมีเพียงเสียงหนึ่งเสียงในการออกเสียงลงคะแนน มีผลทำให้การออกเสียงลงคะแนนของรัฐสภาในการประชุมต่างๆ เป็นการออกเสียงลงคะแนนที่ทุจริตไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของผู้แทนปวงชนชาวไทย เนื่องมาจากกระบวนการลงคะแนนเสียงที่ไม่ชอบด้วยข้อบังคับการประชุมของรัฐสภา และขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังที่ได้ระบุมานี้แล้วข้างต้น มีอาจถือว่าเป็นมติที่ชอบของรัฐสภาในกระบวนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม...”

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 15-18/2556 ซึ่งได้วินิจฉัยใจความสำคัญว่า

“การที่สมาชิกรัฐสภาหลายรายมิได้มาออกเสียงลงมติในที่ประชุมรัฐสภาในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ แต่ได้มอบให้สมาชิกรัฐสภาบางรายใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนแทนในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม...ถือเป็นการออกเสียงที่ทุจริตไม่ชอบด้วยข้อบังคับการประชุมของรัฐสภา...”

เช่นนี้แล้วถ้าหากมีผู้นำข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ไปฟ้องร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 123/1² ว่าการกระทำของสมาชิกรัฐสภาบางรายที่มอบหมายให้สมาชิกรัฐสภารายอื่นออกเสียงลงคะแนนแทน ถือเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15-18/2556 ว่า “สมาชิกรัฐสภามีได้มาออกเสียงลงมติในที่ประชุมรัฐสภา แต่ได้มอบให้สมาชิกรัฐสภาบางรายใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนแทนในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต” อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 123/1 ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องนำสืบพยานหลักฐานเลยได้หรือไม่ โดยผลของหลักกฎหมายปิดปาก

² มาตรา 123/1 “เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata)

สำหรับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่า ศาลในคดีอาญา จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ดังต่อไปนี้

มาตรา 216 วรรคห้า “.....คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ.....” โดยเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรานี้ก็เพื่อต้องการยืนยันและรักษาหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเอาไว้นั่นเอง³

สำหรับความหมายของคำว่า “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด” นั้น หมายถึง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่สามารถถูกตรวจสอบโดยศาลอื่นได้ ซึ่งก็เป็นไปตามสภาพของศาลรัฐธรรมนูญเองอยู่แล้วที่มีเพียงศาลเดียว ศาลอื่นไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องในทางกฎหมายของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้ อีกทั้งคู่ความในคดีก็ไม่สามารถอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไปยังองค์กรอื่นได้อีกด้วย⁴

ส่วนความหมายของคำว่า “มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ” มีข้อพิจารณาว่า ผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญต่อศาลนั้นมีขอบเขตมากน้อยเพียงไร โดยคำว่า “ศาล” ย่อมหมายความรวมถึงศาลทุกประเภทที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ด้วยเหตุนี้ ศาลยุติธรรมจึงตกอยู่ภายใต้ความผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญด้วยอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปก็คือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่วนใดบ้างที่จะมีผลผูกพันศาลยุติธรรม เพราะในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมประกอบไปด้วยส่วนของข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย เหตุผลประกอบการวินิจฉัย รวมถึงผลความอื่นๆ ที่ปรากฏในคำวินิจฉัยอีกด้วย ซึ่งในที่นี้เห็นว่า บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 216 วรรคห้า ไม่ได้กำหนดความหมายและขอบเขตของคำว่า “ผูกพัน” เอาไว้เลย ว่าองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญจะต้องผูกพันตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในส่วนใดบ้าง ดังนั้น การตีความว่าส่วนใดของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ผูกพันศาลยุติธรรมบ้างนั้น จึงต้องพิจารณาประกอบกับข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอื่นๆ ด้วย

³ อุดม รัฐอมฤต และคณะ, รายการการวิจัยเรื่อง สภาพบังคับของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส, 2550), หน้า 34.

⁴ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, รายงานการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยและผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษากรณีศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาและศาลศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี, 2550), หน้า 73.

อนึ่ง หากพิจารณาว่าความผูกพันตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 216 วรรคห้า หมายความว่า ความผูกพันในทุกส่วนของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมเข้าใจได้ว่าองค์กรทุกองค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญจะต้องผูกพันตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะในประเด็นข้อเท็จจริงหรือในประเด็นข้อกฎหมายก็ตาม โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 216 วรรคห้า ดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นบทบังคับให้องค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญทั้งหลายรวมถึงศาลยุติธรรมจะต้องถูกผูกพันโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ ด้วยเหตุนี้ องค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ รวมถึงองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันได้แก่ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถรับฟังและไม่อาจเปิดโอกาสให้จำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อโต้แย้งข้อเท็จจริงเป็นประการอื่นนอกเหนือจากที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเอาไว้แล้วได้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะต้องมีความเห็นว่าการวินิจฉัยคดีดังกล่าวมีมูลความผิด รวมถึงศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติว่า สมาชิกรัฐสภาที่มอบให้สมาชิกรัฐสภารายอื่นออกเสียงลงคะแนนแทน ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 123/1 โดยถือว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกปิดปากโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (*Res Judicata*)

8.1.2 ข้อโต้แย้งการนำข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ในคดีอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงที่ได้มีการวินิจฉัยเอาไว้แล้วโดยศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ในคดีอาญา ยังคงมีข้อโต้แย้งว่าอาจก่อให้เกิดปัญหาบางประการ เพราะถึงแม้มาตรฐานในการค้นหาความจริงของศาลรัฐธรรมนูญและศาลยุติธรรมในคดีอาญาจะมีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญใช้รูปแบบการค้นหาข้อเท็จจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) และศาลยุติธรรมในคดีอาญาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งถือเป็นระบบการค้นหาความจริงที่มีความเข้มข้นใกล้เคียงกัน ทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการดำเนินคดีของศาลรัฐธรรมนูญกับศาลยุติธรรมในคดีอาญามีลักษณะที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงอย่างมากก็ตาม แต่ในประเด็นนี้ ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต ได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ที่น่าสนใจว่า⁵

⁵ อุดม รัฐอมฤต และคณะ, รายการกรรณวิจยเรื่อง สภาบังคับของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ, หน้า 264.

“....โดยหลักทั่วไปศาลยุติธรรมย่อมผูกพันต่อผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญและเหตุผลอันเป็นสาระสำคัญของคำวินิจฉัยในเรื่องนั้นๆ แต่กระนั้นก็ตาม ศาลยุติธรรมมิได้ผูกพันอย่างเด็ดขาดสมบูรณ์ไม่ เพราะตามหลักวิธีพิจารณาความอาญานั้น ศาลยุติธรรมจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้นมาเป็นพื้นฐานในการพิพากษาคดี เนื่องจากจะต้องวินิจฉัยว่าการกระทำความผิดนั้นๆ ของบุคคลครบองค์ประกอบความผิดตามบทบัญญัติที่เป็นฐานความผิดหรือไม่ อันเป็นการใช้อำนาจคนละกรณีกับการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่มีได้มีอำนาจวินิจฉัยในคดีอาญาหรือคดีแพ่ง....”

นอกจากนี้ การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็ยังสามารถก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากข้อเท็จจริงที่ได้รับการวินิจฉัยเอาไว้ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา ดังจะกล่าวต่อไปนี้

8.1.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

หลักการสำคัญในการพิจารณาคดีอาญาที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 นี้คือ หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีหลักสำคัญว่า การพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และพยานหลักฐานที่ศาลจะใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้นำมาสืบต่อหน้าจำเลยในชั้นพิจารณาเท่านั้น เพื่อให้จำเลยมีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) โดยอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับรองสิทธิดังกล่าวของจำเลยเอาไว้อย่างเด็ดขาด ทำให้จำเลยไม่สามารถสละสิทธินี้ได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายเล็งเห็นว่าจำเลยจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของจำเลย จึงควรให้จำเลยได้รับทราบกระบวนการพิจารณาที่ดำเนินไป รวมถึงรับทราบข้อเท็จจริงทุกอย่างในคดีเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ การที่ศาลในคดีอาญายึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่เปิดโอกาสให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง เท่ากับศาลนำพยานหลักฐานที่ไม่ได้สืบต่อหน้าจำเลยในคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้พยานในคดีก่อนหน้าหลีกเลี่ยงไม่มาเบิกความในศาลต่อหน้าจำเลยในคดีหลัง อันทำให้จำเลยเสียโอกาสในการซักค้าน (Cross-Examination) พยานดังกล่าว⁶ ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 อย่างชัดเจน

⁶ ธานี สิงหนาท, คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ-สยามพับลิชชิง, 2554), หน้า 435.

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของจำเลยที่กฎหมายรับรองให้บนพื้นฐานของหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process of Law) ย่อมถูกจำกัดลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่าในปัจจุบันนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยไม่ได้เป็นที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดแล้ว เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ได้วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลในคดีอาญาสามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม โดยหลักแล้วยังคงต้องถือว่าการพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีที่ศาลจะพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้จะต้องเป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติเอาไว้เท่านั้น ซึ่งการที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หากใช่เป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้แต่อย่างใด การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจึงยังคงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอยู่นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ถือเป็นกรณียกเว้นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ดังนั้น จึงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน

8.1.2.2 ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

หากพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่บัญญัติถึงความหมายของพยานบอกเล่าเอาไว้ว่า “ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า” ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าสถานะของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญโดยสภาพแล้ว ถือเป็นพยานบอกเล่าตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 อย่างชัดเจน

ผลจากการที่ข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่า ทำให้ศาลที่คดีอยู่ระหว่างพิจารณาไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้โดยผลของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 226/3 และถึงแม้อาจพิจารณาได้ว่าข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมน่าเชื่อถือ

ว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตาม แต่ในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่านั้น ศาลก็ต้องปฏิบัติตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1 ได้กำหนดเอาไว้ว่า “ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า...ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน...” ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่าอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของความน่าเชื่อถือได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ดังนั้น การที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่มุ่งตัดพยานบอกเล่าออกจากสำนวนคดี

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้โดยหลักจะต้องมีการนำข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมาผูกพันคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 216 วรรคห้า แต่แนวคิดดังกล่าวก็ยังถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา และเหตุผลเกี่ยวกับบทตัดพยานหลักฐานดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น จึงเห็นควรเสนอให้มีการศึกษาต่อยอดความคิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริงแล้ว คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญควรถูกนำมาใช้เป็นบทตัดสำนวนในคดีอาญาหรือไม่ เพื่อให้เกิดข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนต่อไป

8.2 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครอง

เราได้ทราบมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ได้กำหนดให้คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันศาลซึ่งเป็นองค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ก็ยังมีปัญหาว่าขอบเขตของความผูกพันดังกล่าวมีมากน้อยเพียงไร อีกทั้งยังมีข้อโต้แย้งทางวิชาการอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากกรณีเปลี่ยนจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำพิพากษาของศาลปกครอง ศาลยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่บัญญัติให้นำคำพิพากษาศาลปกครองมาใช้ผูกพันในคดีของศาลยุติธรรม และไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลยุติธรรมในการรับฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาเอาไว้ก่อนหน้าด้วย จึงทำให้ศาลที่

พิจารณาคดีอาญาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลปกครองแต่อย่างใด ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

8.2.1 ผลผูกพันของคำพิพากษาศาลปกครองต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ตามที่ได้กล่าวเอาไว้ในหัวข้อก่อนหน้าว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 10 จะได้จัดให้ศาลยุติธรรมกับศาลปกครองเป็นศาลคนละประเภทกัน อีกทั้งยังวางหลักการสำคัญเอาไว้ในมาตรา 218 ว่า “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” ทำให้ศาลยุติธรรมกับศาลปกครองมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ในบางครั้งอาจเกิดกรณีที่ศาลปกครองและศาลยุติธรรมจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันก็ได้

สำหรับตัวอย่างกรณีแรกที่ศาลปกครองและศาลยุติธรรมอาจต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันก็คือ คดีตามคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 18/2551 ที่ว่า

“ประเด็นแห่งคดีเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีทั้งเจ็ดกล่าวอ้างว่า การสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ในฐานะผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ที่สั่งให้ ยกอุทธรณ์และยุติเรื่องไม่ดำเนินคดีกับผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 หรือแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหาย กรณีผู้ฟ้องคดีทั้งเจ็ดร้องเรียนผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบบุกรุกกลบถมล้ำเหมืองพิพาท ซึ่งเป็นล้ำเหมืองสาธารณประโยชน์ เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และที่ 2 ละเลยไม่ดำเนินคดีกับผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 ขอให้เพิกถอนรายงานการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง ให้เพิกถอนคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และที่ 2 ดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญากับผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 และผู้บุกรุกถมกลบล้ำเหมืองสาธารณะ และให้ชดเชยที่ดินที่ถมล้ำเหมืองสาธารณะดังกล่าวออกให้เหมือนเดิม อันเป็นกรณีพิพาทที่เกิดจากการใช้อำนาจดูแลและบำรุงรักษาที่สาธารณะซึ่งเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ทั้งตามคำฟ้อง คำให้การและคำคัดค้าน คำให้การ คู่กรณีต่างก็รับกันว่า มีการถมดินกลบล้ำเหมืองพิพาทซึ่งอยู่ในแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ ข้อพิพาทในคดีนี้จึงมิใช่คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินระหว่างคู่กรณี แต่เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ตามมาตรา 9

วรรคหนึ่ง (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 อันอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง”

ในคดีนี้ ผู้ฟ้องคดีปกครองนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลปกครองด้วยเหตุที่ผู้ถูกฟ้องคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ด้วยการออกคำสั่งหรือกฎโดยไม่สุจริต รวมถึงละเลยการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาคดีของศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9(1) และมาตรา 9(2) หากศาลปกครองมีคำพิพากษาในคดีดังกล่าวให้เพิกถอนคำสั่งหรือกฎดังกล่าวตามมาตรา 72(1) เพราะฟังข้อเท็จจริงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งหรือกฎดังกล่าวโดยไม่สุจริตจริงหรือสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามหน้าที่ภายในเวลาที่ศาลปกครองกำหนด ตามมาตรา 72(2) เพราะฟังข้อเท็จจริงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หรือศาลปกครองมีคำพิพากษาให้ยกฟ้องเนื่องจากฟังข้อเท็จจริงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งหรือกฎดังกล่าวโดยชอบหรือปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว เมื่อคดีปกครองถึงที่สุดและจบลง ผู้ฟ้องคดีหรือพนักงานอัยการได้นำข้อเท็จจริงดังกล่าวที่ได้มีการพิพากษาโดยศาลปกครองแล้ว มาฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นคดีอาญาต่อศาลยุติธรรมในข้อหาว่ากระทำความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เช่นนี้ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐคนดังกล่าวออกคำสั่งหรือกฎโดยมิชอบ หรือโดยทุจริต หรือออกโดยชอบตามที่ศาลปกครองได้วินิจฉัยเอาไว้โดยเด็ดขาดหรือไม่ ตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel)

ตัวอย่างที่สองที่ศาลปกครองและศาลยุติธรรมอาจต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันก็คือ คดีตามคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 10/2548 ที่ว่า

“จำเลยเป็นราชการส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน มีอำนาจและหน้าที่ตามมาตรา 50 (2) มาตรา 51 (8) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2511 ประกอบกับมาตรา 16 (2) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้เทศบาลตำบลมีอำนาจหน้าที่จัดให้มีและบำรุงทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ อันเป็นกิจการทางปกครองหรือการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนอำนาจและหน้าที่ดังกล่าวย่อมหมายความรวมถึงการกำหนดแบบแปลนและแบบรูปของทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำที่จะทำการก่อสร้างให้ได้มาตรฐานทางวิศวกรรมเพื่อความปลอดภัยของประชาชน ควบคุมดูแลให้การก่อสร้างเป็นไปตาม

แบบแปลนและแบบรูปที่กำหนด และทำนุบำรุงให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้โดย
ไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนอยู่เสมอด้วย คดี
นี้จึงเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของจำเลยซึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครอง
อันเกิดจากการที่จำเลยละเลยต่อหน้าที่ในการดำเนินกิจการทางปกครองหรือการ
บริการสาธารณะที่กฎหมายกำหนดให้จำเลยต้องปฏิบัติและอยู่ในอำนาจพิจารณา
พิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล
ปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542”

ในกรณีตามตัวอย่างนี้ ถ้าหากศาลปกครองมีคำพิพากษาวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าผู้ว่า
ราชการกรุงเทพมหานครประมาทเลินเล่อละเลยต่อหน้าที่เป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีเสียหาย และสั่งให้
กรุงเทพมหานครใช้เงินค่าเสียหายให้กับผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 72(3) หรือ ในทางกลับกันศาลปกครอง
มีคำพิพากษาวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครไม่ได้ประมาทเลินเล่อละเลยต่อหน้าที่
แต่ความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุสุดวิสัย จึงพิพากษายกฟ้อง เช่นนี้ หากในภายหลังผู้ฟ้องคดีนำ
ข้อเท็จจริงเดียวกันนี้มาฟ้องกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นจำเลยในคดีอาญา
ฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ตนได้รับอันตรายแก่กายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390
หรือได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 แล้วแต่กรณี ศาลที่พิจารณา
คดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลปกครองได้เคยวินิจฉัยเอาไว้ก่อนหน้าแล้วตามหลัก
กฎหมายปิดปากเฉพาะคดี (Issue Estoppel) หรือไม่ เพราะคดีทั้งสองมีคู่ความและประเด็นพิพาท
ชุดเดียวกัน (Same Parties and Same Issue)

อนึ่ง มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับสภาพของคดีละเมิดทางปกครองตามที่ยกตัวอย่างมา
ข้างต้นเป็นกรณีที่สองอยู่ว่า โดยลักษณะแล้วคดีละเมิดทางปกครองก็ถือเป็นคดีแพ่งประเภทหนึ่งซึ่ง
เดิมทีเดียวก็อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมนั่นเอง เพียงแต่เมื่อมีการตรา
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติความ
รับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ขึ้นมาแล้วกลับส่งผลให้คดีแพ่งดังกล่าวต้องถูกพิจารณาคดี
โดยศาลปกครอง ดังนั้น หากพิจารณาสภาพของคดีดังกล่าวที่เป็นคดีแพ่ง และศาลปกครองได้มีคำ
พิพากษาวินิจฉัยข้อเท็จจริงในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา กล่าวคือ วินิจฉัยว่า ผู้ว่า
ราชการกรุงเทพมหานครไม่ได้ประมาทเลินเล่อละเลยต่อหน้าที่ แต่ความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุ
สุดวิสัย จึงพิพากษายกฟ้อง เช่นนี้ก็จะสอดคล้องกับแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำ
พิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 ที่ให้นำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญามาใช้รับฟัง
เป็นยุติในคดีอาญาได้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดกำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาซึ่งเป็นศาลยุติธรรม จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลปกครอง ดังเช่นที่บัญญัติเอาไว้ในคดีของศาลรัฐธรรมนูญ อีกทั้งในการที่ศาลอาญาจะนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่ถูกพิจารณาคดีโดยศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญาในฐานะบทตัดสินนั้น ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องใช้ดุลพินิจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้กับคดีอาญาผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยโดยศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญา ซึ่งในประเด็นนี้เห็นว่าไม่สามารถทำได้ เพราะบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ที่บัญญัติว่า “...คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง...” นั้น ความหมายของคำว่า “ศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 หมายความว่าศาลยุติธรรมด้วยกันเท่านั้น ตามความหมายที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(1) ที่บัญญัติว่า “ศาล หมายความว่า ศาลยุติธรรม...” ด้วยเหตุนี้ การที่ศาลอาญาจะนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้ผ่านช่องทางของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 นั้น จะทำได้ต่อเมื่อศาลที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเอาไว้ก่อนหน้าเป็นศาลยุติธรรมด้วยกันเท่านั้น เมื่อศาลปกครองไม่อยู่ในความหมายนี้ และไม่มีบทบัญญัติที่บังคับให้ศาลยุติธรรมต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลปกครอง ศาลอาญาก็ย่อมไม่มีอำนาจที่จะนำข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยเอาไว้โดยศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญาได้

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้ศาลยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลอาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่ศาลปกครองได้เคยวินิจฉัยเอาไว้แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดมาบัญญัติบังคับให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องถูกผูกพันโดยคำพิพากษาของศาลปกครองดังเช่นกรณีของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ อีกทั้งศาลยุติธรรมยังไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้ในคดีอาญาเพื่อเป็นช่องทางในการนำคำพิพากษาของศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญาได้อีกด้วย เพราะศาลตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 หมายความว่าศาลยุติธรรมเท่านั้น

8.2.2 ข้อโต้แย้งการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญา

อนึ่ง เพื่อเป็นการอธิบายสนับสนุนสมมติฐานที่ว่าศาลในคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลปกครอง จึงขอเสนอถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากคำพิพากษาของศาลปกครองได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดีที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา ย่อมอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ดังต่อไปนี้

8.2.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

หลักการสำคัญในการพิจารณาคดีอาญาที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 นี้คือ หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีหลักสำคัญว่า การพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และพยานหลักฐานที่ศาลจะใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้นำมาสืบต่อหน้าจำเลยในชั้นพิจารณาเท่านั้น เพื่อให้จำเลยมีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) โดยอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับรองสิทธิดังกล่าวของจำเลยเอาไว้อย่างเด็ดขาด ทำให้จำเลยไม่สามารถสละสิทธินี้ได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายเล็งเห็นว่าจำเลยจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของจำเลย จึงควรให้จำเลยได้รับทราบกระบวนการพิจารณาที่ดำเนินไป รวมถึงรับทราบข้อเท็จจริงทุกอย่างในคดีเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ด้วยเหตุนี้ การที่ศาลในคดีอาญายึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครอง โดยไม่เปิดโอกาสให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง เท่ากับศาลนำพยานหลักฐานที่ไม่ได้สืบต่อหน้าจำเลยในคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้พยานในคดีก่อนหน้าหลีกเลี่ยงไม่มาเบิกความในศาลต่อหน้าจำเลยในคดีหลัง อันทำให้จำเลยเสียโอกาสในการซักค้าน (Cross-Examination) พยานดังกล่าว⁷ ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 อย่างชัดเจน สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของจำเลยที่กฎหมายรับรองให้บนพื้นฐานของหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process of Law) ย่อมถูกจำกัดลงไป

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่าในปัจจุบันนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยไม่ได้เป็นที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดแล้ว เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ได้วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลในคดีอาญาสามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม โดยหลักแล้วยังคงต้องถือว่าการพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีที่ศาลจะพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้จะต้องเป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติเอาไว้เท่านั้น ซึ่งการที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครอง หากใช้เป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้แต่อย่างใด การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองจึงยังคงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอยู่นั่นเอง

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 435.

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริง เป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครอง ไม่ถือเป็นกรณียกเว้นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาตัดสินหลังจำเลย ดังนั้น จึงขัดต่อหลักการพิจารณา คดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน

8.2.2.2 ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำพิพากษาศาลปกครอง

หากพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่บัญญัติถึงความหมายของพยานบอกเล่าเอาไว้ว่า “ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่ พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็น พยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า” ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าสถานะของคำพิพากษาศาลปกครองในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลที่ พิพากษาพิพากษาคดีอาญาโดยสภาพแล้ว เป็นเพียงพยานบอกเล่าตามความหมายของประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 เท่านั้น

ผลจากการที่ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองมีสถานะเป็นเพียง พยานบอกเล่า ทำให้ศาลที่คดีอยู่ระหว่างพิจารณาไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาล ปกครองได้ โดยผลของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 226/3 และถึงแม้จะพิจารณาได้ว่า ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลปกครองมีสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมน่าเชื่อ ว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธี พิพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตาม แต่ในการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า นั้น ศาลก็ต้องปฏิบัติ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1 ได้กำหนดเอาไว้ว่า “ในการวินิจฉัยชั่ง น้ำหนักพยานบอกเล่า...ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดย ลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมี พยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน...” ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครอง ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่าอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของความ น่าเชื่อถือได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าใน คดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองมีลักษณะของ การเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ดังนั้น การที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองจึงมี

ลักษณะที่ขัดแย้งต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่มุ่งตัดพยานบอกเล่าออกจากสำนวนคดี

จากที่อธิบายมาข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า นอกจากจะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้นำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญาแล้ว การนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญายังอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากศาลปกครองได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา อาจก่อให้เกิดปัญหาการลิดรอนสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของมาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีปกครองและในคดีอาญา จะพบว่า มีมาตรฐานในการค้นหาความจริงที่ใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือ ศาลปกครองใช้รูปแบบการค้นหาข้อเท็จจริงแบบไต่สวน (Inquisitorial System) ในขณะที่ศาลยุติธรรมในคดีอาญาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งถือเป็นระบบการค้นหาความจริงที่มีความเข้มข้นใกล้เคียงกันอย่างมาก ข้อเท็จจริงที่ได้มาจึงมีความหนักแน่นเหมือนกัน หากศาลอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามศาลปกครองก็คงไม่เป็นผลเสียไปทั้งหมด อีกทั้งยังก่อให้เกิดเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงระหว่างศาลยุติธรรมและศาลปกครองอีกด้วย ซึ่งข้อสนับสนุนการนำข้อเท็จจริงในคดีปกครองมาใช้ในคดีอาญาเหล่านี้ก็มีส่วนที่ถูกต้องเช่นกัน ดังนั้น จึงเห็นควรเสนอให้มีการศึกษาต่อยอดความคิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริงแล้ว คำพิพากษาศาลปกครองควรถูกนำมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาหรือไม่ เพื่อให้เกิดข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนต่อไป

8.3 การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหาร

ในหัวข้อก่อนหน้าเราได้ทราบมาแล้วว่าศาลในคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลปกครอง เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ทำเช่นนั้นได้ ในหัวข้อนี้จะนำเสนอถึงคำพิพากษาของศาลทหาร ว่าจะมีผลผูกพันต่อการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีของศาลยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญามากน้อยเพียงไร ซึ่งจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า ไม่มีกฎหมายกำหนดบังคับให้ศาลอาญาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลทหารแต่อย่างใด แม้ข้อเท็จจริงแห่งคดีที่ศาลทั้งสองได้วินิจฉัยจะเป็นข้อเท็จจริงเดียวกันก็ตาม ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

8.3.1 ผลผูกพันของคำพิพากษาศาลทหารต่อข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ความสัมพันธ์ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลทหารนั้น มีลักษณะความเกี่ยวพันที่ใกล้ชิดซึ่งกันและกันมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลปกครอง และศาลยุติธรรมกับศาล

รัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ถึงแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 10 จะได้จัดให้ ศาลยุติธรรมกับศาลทหารเป็นศาลคนละประเภทกัน อีกทั้งยังวางหลักการสำคัญเอาไว้ในมาตรา 218 ว่า “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” ทำให้ศาลยุติธรรมกับศาลทหารมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ประเภทคดีที่อยู่ภายใต้การพิจารณาของศาลยุติธรรมและศาลทหารก็ยังมี ความทับซ้อนกันอยู่ กล่าวคือ ศาลยุติธรรมและศาลทหารต่างมีเขตอำนาจศาลเหนือคดีอาญาด้วยกัน ทั้งคู่ เพียงแต่บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลยุติธรรมและศาลทหารมีความแตกต่างกัน เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงอาจเกิดกรณีที่ศาลยุติธรรมมีข้อเท็จจริงที่จะต้องวินิจฉัยเกี่ยวพันกันกับคดีที่ศาล ทหารได้มีคำพิพากษาเอาไว้แล้วได้เสมอ และปัญหาที่จะตามมาก็คือ ถ้าหากศาลทหารได้มีคำ พิพากษาวินิจฉัยถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันนั้นเอาไว้ก่อนแล้ว ศาลยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาล อาญาจะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลทหารได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้หรือไม่ ตามหลัก กฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel)

สำหรับตัวอย่างของคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันแต่คดีหนึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาล ยุติธรรม และอีกคดีหนึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร ก็เช่น คดีตามคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ ระหว่างศาลที่ 3/2548 ที่ว่า

“จำเลยซึ่งเป็นทหารกองประจำการและนายเฉลิมชัย เฮงประเสริฐ ใช้กำลัง เข้าทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน หลังเกิดเหตุมีพยานเห็นว่าจำเลยหยิบเอาสร้อยและ จี้ทองคำของนายเฉลิมชัยไป ต่อมา นายเฉลิมชัยถูกยื่นฟ้องขอหาทำร้ายร่างกายผู้อื่น ต่อศาลแขวงราชบุรีซึ่งเป็นศาลพลเรือนและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ส่วนจำเลยถูก ยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดทหารบกราชบุรีเป็นคดีนี้ในข้อหาทำร้ายร่างกายและลักทรัพย์ ในเวลากลางคืนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 และมาตรา 335 (1) รวม 2 ข้อหา สำหรับข้อหาทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 แม้จะ ปรากฏข้อเท็จจริงว่า จำเลยและนายเฉลิมชัยมิได้ร่วมกระทำผิดในลักษณะเป็น ตัวการร่วมกันในข้อหาที่ถูกฟ้องด้วยกัน แต่คำว่า กระทำผิดด้วยกันตาม พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 14 (1) บุคคลที่กระทำผิดหา จำต้องมีเจตนาร่วมกันเสมอไปไม่ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยและนายเฉลิมชัย ต่างก็ ได้รับบาดเจ็บด้วยกัน ถ้าปราศจากการกระทำของฝ่ายหนึ่งอาจจะไม่มีการกระทำของ อีกฝ่ายหนึ่ง หรืออาจเป็นเพราะบุคคลทั้งสองสมัครใจต่อสู้กันจึงถือได้ว่าความผิด เกิดขึ้นเพราะต่างได้กระทำผิดด้วยกันทั้งคู่ จึงเป็นคดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร กับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณา พิพากษาของศาลทหาร ตามมาตรา 14 (1) แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.

2498 แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 271 ส่วนข้อหาลักทรัพย์ในเวลากลางคืนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 (1) นั้น เมื่อปรากฏตามคำฟ้องโดยโจทก์บรรยายฟ้องข้อหานี้ เป็นอีกข้อหาหนึ่งแยกต่างหากออกจากข้อหาทำร้ายร่างกายซึ่งในข้อหานี้มีจำเลยเป็นผู้กระทำเพียงฝ่ายเดียวและมีนายเฉลิมชัยเป็นผู้เสียหาย ทั้งเป็นการกระทำที่ต่างกรรมต่างวาระกัน ข้อหาดังกล่าวจึงไม่ใช่คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือนตามมาตรา 14 (2) แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 อันจะอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร”

ในคดีนี้ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำร้ายร่างกายตน จนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายและนำเอาทรัพย์สินของตนไปโดยมีเจตนาทุจริต โดยโจทก์บรรยายฟ้องแยกเป็น 2 ข้อหา คือข้อหาทำร้ายร่างกายข้อหาหนึ่ง และข้อหาลักทรัพย์อีกข้อหาหนึ่ง ซึ่งข้อหาทั้งสองสืบเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดในเหตุการณ์เดียวกัน สำหรับข้อหาแรกคือ ข้อหาทำร้ายร่างกาย ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารเพราะเป็นคดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน (สมัครใจเข้าต่อสู้กัน) จึงอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม ส่วนข้อหาที่สองคือ ข้อหาลักทรัพย์ เป็นกรณีที่จำเลยตกเป็นผู้ถูกกระทำฝ่ายเดียวจึงอยู่ภายในเขตอำนาจพิจารณาคดีของศาลทหาร ในกรณีเช่นนี้ ถ้าหากคดีลักทรัพย์ซึ่งพิจารณาโดยศาลทหาร ได้ดำเนินไปจนถึงที่สุดก่อนคดีทำร้ายร่างกายซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมแล้วไซ้ หากต่อมาศาลยุติธรรมจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีทำร้ายร่างกาย ศาลยุติธรรมจะต้องถูกผูกพันโดยข้อเท็จจริงที่ได้รับการวินิจฉัยเอาไว้แล้วก่อนหน้าโดยศาลทหารหรือไม่ หรือศาลยุติธรรมสามารถฟังพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้

ในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้วพบว่า มีการนำข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลทหารได้วินิจฉัยไว้แล้วมาใช้ในคดีของศาลยุติธรรมอยู่เช่นกัน แต่นำมาใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น กล่าวคือ ในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 54 บัญญัติเอาไว้ว่า “ในการพิพากษาคดีแพ่ง ศาลพลเรือนจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาของศาลทหาร” ซึ่งเป็นบทบัญญัติในทำนองเดียวกันกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 นั้นเอง ทำให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งซึ่งเป็นศาลยุติธรรมประเภทหนึ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลทหารได้วินิจฉัยเอาไว้ตามหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เป็นศาลอาญา กลับไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่บัญญัติให้ศาลพลเรือนที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏใน

คำพิพากษาคดีอาญาของศาลทหาร ทำให้เข้าใจได้ว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลทหารดังเช่นศาลที่พิจารณาคดีแพ่ง

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่าในกรณีที่ศาลทหารได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ถึงที่สุดแล้ว ศาลที่พิจารณาคดีอาญาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมอาจใช้ดุลพินิจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้กับคดีอาญาผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยโดยศาลทหารมาใช้ในคดีอาญาได้ หากคู่ความทั้งสองคดีเป็นคู่ความเดียวกัน ในประเด็นนี้เห็นว่าไม่สามารถทำได้ เพราะบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ที่บัญญัติว่า “...คำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง...” นั้น ความหมายของคำว่า “ศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 หมายความว่าศาลยุติธรรมด้วยกันเท่านั้น ตามความหมายที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(1) ที่บัญญัติว่า “ศาลหมายความว่า ศาลยุติธรรม...” ด้วยเหตุนี้ การที่ศาลอาญาจะนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีอื่นมาใช้ผ่านช่องทางของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 นั้น จะทำได้ต่อเมื่อศาลที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเอาไว้ก่อนหน้าเป็นศาลยุติธรรมด้วยกันเท่านั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้แบ่งประเภทของศาลทหารออกจากศาลยุติธรรมอย่างชัดเจน ศาลทหารจึงไม่อยู่ในความหมายนี้ และไม่มีบทบัญญัติที่บังคับให้ศาลยุติธรรมต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลทหารด้วย ศาลอาญาก็ย่อมไม่มีอำนาจที่จะนำข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยเอาไว้โดยศาลทหารมาใช้ในคดีอาญาได้

กล่าวโดยสรุป ในกรณีที่ศาลยุติธรรมและศาลทหารมีประเด็นข้อเท็จจริงที่ต้องวินิจฉัยเกี่ยวพันกัน และศาลทหารได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนศาลยุติธรรม หากคดีของศาลยุติธรรมเป็นคดีแพ่ง ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลทหาร โดยผลของพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 54 แต่ถ้าหากคดีของศาลยุติธรรมนั้นเป็นคดีอาญา ไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลทหารแต่อย่างใด ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจึงไม่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลทหาร

8.3.2 ข้อโต้แย้งการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลทหารมาใช้ในคดีอาญา

อนึ่ง เพื่อเป็นการอภิปรายสนับสนุนสมมติฐานที่ว่าศาลในคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลทหาร จึงขอเสนอถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากคำ

พิพากษาของศาลทหารได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดีที่เกี่ยวข้องกันเอาไว้ในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา ย่อมอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ดังต่อไปนี้

8.3.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีของศาลทหาร

ประเด็นเกี่ยวกับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีของศาลยุติธรรมเปรียบเทียบกับคดีของศาลทหารถือเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในการที่ศาลยุติธรรมจะถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลทหารได้วินิจฉัยเอาไว้ ศาลทหารก็ควรจะต้องมีมาตรฐานในการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่เท่าเทียมกับศาลยุติธรรมด้วย มิฉะนั้นแล้วจะทำให้ภารกิจในการคุ้มครองสิทธิจำเลยของศาลยุติธรรมต้องเสียหายไปด้วย

จากการศึกษาพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 พบว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติดังกล่าวคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในคดีอาญาน้อยกว่าในการพิจารณาคดีอาญาของศาลยุติธรรมอยู่มาก กล่าวคือ มีการบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการมีทนายความ (Right to Counsel) ตามมาตรา 56 และสิทธิในการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย (Right to Confrontation) ตามมาตรา 59 เท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีข้อกำหนดถึงบทตัดพยานหลักฐานที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ (Exclusionary Rule) เอาไว้โดยตรง เช่น บทตัดพยานบอกเล่า พยานชัดทอด และบทตัดพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากการชู้เชียว หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ ทำให้จำเลยในคดีอาญาของศาลทหารตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในการพิจารณาคดีอาญาหลายประการ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารจึงมีโอกาสดังกล่าวมาจากการละเมิดสิทธิของจำเลยในคดีอาญาหลายประการ เช่นนี้แล้ว หากปล่อยให้ศาลยุติธรรมซึ่งมีมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่สูงกว่าต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ได้มีการวินิจฉัยเอาไว้ในคดีของศาลทหารย่อมเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า มาตรฐานการคุ้มครองสิทธิจำเลยในคดีอาญาของศาลทหารมีน้อยกว่าการคุ้มครองสิทธิจำเลยในคดีอาญาของศาลยุติธรรม ดังนั้น หากปล่อยให้ศาลยุติธรรมที่พิจารณาคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ได้วินิจฉัยเอาไว้ในคดีอาญาของศาลทหารย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะข้อเท็จจริงที่ได้จากการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลทหารอาจเกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยหลายประการก็ได้

8.3.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย

หลักการสำคัญในการพิจารณาคดีอาญาที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 นี้คือ หลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีหลักสำคัญว่า การ

พิจารณาสืบพยานในคดีอาญาจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย และพยานหลักฐานที่ศาลจะใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้นำมาสืบต่อหน้าจำเลยในชั้นพิจารณาเท่านั้น เพื่อให้จำเลยมีสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) โดยอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้รับรองสิทธิดังกล่าวของจำเลยเอาไว้อย่างเด็ดขาด ทำให้จำเลยไม่สามารถสละสิทธินี้ได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายเล็งเห็นว่าจำเลยจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการดำเนินคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของจำเลย จึงควรให้จำเลยได้รับทราบกระบวนการพิจารณาที่ดำเนินไป รวมถึงรับทราบข้อเท็จจริงทุกอย่างในคดีเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ด้วยเหตุนี้ การที่ศาลในคดีอาญายึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหาร โดยไม่เปิดโอกาสให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้าง เท่ากับศาลนำพยานหลักฐานที่ไม่ได้สืบต่อหน้าจำเลยในคดีนี้มาใช้ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้พยานในคดีก่อนหน้าหลีกเลี่ยงไม่มาเบิกความในศาลต่อหน้าจำเลยในคดีหลัง อันทำให้จำเลยเสียโอกาสในการซักค้าน (Cross-Examination) พยานดังกล่าว⁸ ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 อย่างชัดเจนสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของจำเลยที่กฎหมายรับรองให้บนพื้นฐานของหลักศุภนิติกระบวนการ (Due Process of Law) ย่อมถูกจำกัดลงไป

อนึ่ง อาจมีผู้โต้แย้งว่าในปัจจุบันนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาต่อหน้าจำเลยไม่ได้เป็นที่ยึดถืออย่างเคร่งครัดแล้ว เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ได้วางหลักเกณฑ์ให้อำนาจศาลในคดีอาญาสามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม โดยหลักแล้วยังคงต้องถือว่าการพิจารณาสืบพยานในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีที่ศาลจะพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้จะต้องเป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติเอาไว้เท่านั้น ซึ่งการที่ศาลในคดีอาญาถือข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหาร หากใช่เป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยได้แต่อย่างใด การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหารจึงยังคงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอยู่นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ศาลในคดีอาญาต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหาร ไม่ถือเป็นกรณียกเว้นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย ดังนั้น จึงขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน

⁸ ธานี สิงหนาท, คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, หน้า 435.

8.3.2.3 ปัญหาการมีสถานะเป็นพยานบอกเล่าของคำพิพากษาศาลทหาร

หากพิจารณาจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่บัญญัติถึงความหมายของพยานบอกเล่าเอาไว้ว่า “ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า” ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าสถานะของคำพิพากษาศาลทหารในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาโดยสภาพแล้ว เป็นเพียงพยานบอกเล่าตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 เท่านั้น

ผลจากการที่ข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลทหารมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่า ทำให้ศาลที่คดีอยู่ระหว่างพิจารณาไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองได้ โดยผลของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 226/3 และถึงแม้จะพิจารณาได้ว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลทหารมีสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมน่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นในการรับฟังพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ก็ตาม แต่ในการซึ่งนำพยานบอกเล่านั้น ศาลก็ต้องปฏิบัติตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1 ได้กำหนดเอาไว้ว่า “ในการวินิจฉัยซึ่งนำพยานบอกเล่า... ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน...” ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหาร ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่าอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของความน่าเชื่อถือได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหารถือเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหารมีลักษณะของการเป็นพยานบอกเล่าที่ต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ดังนั้น การที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหารจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 ที่มุ่งตัดพยานบอกเล่าออกจากสำนวนคดี

จะเห็นได้ว่า นอกจากจะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้นำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลทหารมาใช้ในคดีอาญาแล้ว การนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลทหารมาใช้ในคดีอาญายังอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่ามาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในศาลทหารมีน้อยกว่าในคดีอาญาสามัญอย่างมาก การนำ

ข้อเท็จจริงในคดีของศาลทหารมาใช้ในคดีอาญาจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก การศึกษาในประเด็นนี้ยังขาดการศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ว่าในต่างประเทศมีการนำ ข้อเท็จจริงในศาลทหารมาใช้ในคดีอาญาหรือไม่ จึงเห็นควรเสนอให้มีการศึกษาต่อยอดความคิดจาก วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริงแล้ว คำพิพากษาศาลทหารควรถูกนำมาใช้เป็น บทตัดสินสำนวนในคดีอาญาหรือไม่ เพื่อให้เกิดข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนต่อไป

จากการศึกษาถึงปัญหาพิเศษเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจ ของศาลยุติธรรมมาใช้ในคดีอาญาพบว่า มีเพียงแต่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่ศาลอาญาพอจะ มีช่องทางตามกฎหมายที่สามารถนำมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาได้ เพราะรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ได้บัญญัติเปิดช่องให้คำวินิจฉัยศาล รัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญ เพียงแต่ขอบเขตของความผูกพันยังไม่มี ความชัดเจนเท่าไรนัก จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่าศาลอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ วินิจฉัยเอาไว้ก่อนหน้าหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของคำพิพากษาศาลปกครอง และคำพิพากษา ศาลทหารนั้น กลับไม่มีกฎหมายในลักษณะเดียวกันกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ที่กำหนดให้นำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาของศาลเหล่านั้นมา ใช้ผูกพันศาลในคดีอาญาได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการถือข้อเท็จจริงใน คดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือศาลทหาร จึงยังคงเป็น ประเด็นที่ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ในเชิงลึกถึงความเหมาะสมต่อไป เพราะข้อมูลที่ปรากฏอยู่ใน วงวิชาการ ณ ขณะนี้ยังมีลักษณะที่จำกัดและมีข้อโต้แย้งทางวิชาการอยู่หลายประการ ผู้เขียนจึงเห็น ควรเสนอให้มีการศึกษาต่อยอดความคิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริง แล้ว ข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลปกครอง และคำพิพากษาศาลทหาร สามารถนำมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาได้หรือไม่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นดังกล่าว และเกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาต่อไป อนึ่ง เมื่อได้พิจารณาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง การนำ ข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาจนครบถ้วนทุกแง่มุมแล้ว ในบทต่อไปผู้เขียนจะนำอภิปรายถึง บทสรุปและข้อเสนอแนะในประเด็นเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาคดี อื่น เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการกำหนดผลผูกพันของคำพิพากษาคดีอื่นที่มีต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริง ในคดีอาญาต่อไป

บทที่ 9

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากสมมติฐานของวิทยานิพนธ์ที่ว่า “แม้ศาลฎีกาจะมีคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานว่าให้นำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา แต่การมีแนวบรรทัดฐานเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะขัดต่อหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญาหลายประการ อีกทั้งยังทำให้วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งตรวจสอบข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากกว่าการเอาชนงกันระหว่างคู่ความไม่บรรลุผลอีกด้วย ดังนั้น ควรมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีส่วนอาญา โดยให้ถือคำพิพากษาคดีอื่นเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเท่านั้น เพื่อให้รัฐสามารถทำหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างเต็มที่ อันจะทำให้การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ” เมื่อได้ศึกษาวิจัยแล้วปรากฏว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะปรัชญาของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาปรับใช้ ดังจะได้อธิบายโดยสรุปและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขดังนี้

9.1 บทสรุป

ปัญหาเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญานั้น มีรากฐานแนวคิดมาจากหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment) โดยวิวัฒนาการของหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาเริ่มต้นมาตั้งแต่ในอดีตที่คำพิพากษาของศาลกษัตริย์ (King’s Court) มีความศักดิ์สิทธิ์อย่างมาก ประชาชนทุกคนต้องเชื่อฟังโดยไม่อาจโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ทำให้นักนิติศาสตร์ในยุคต่อๆ มาเริ่มเห็นตรงกันว่า คำพิพากษาของศาลเป็นจุดยุติข้อพิพาทที่ดีที่สุด หากปล่อยให้มีการดำเนินคดีในเรื่องเดียวกันอีกจะทำให้การดำเนินคดีมีลักษณะที่ไม่มีที่สิ้นสุด และในกรณีที่เป็นคดีอาญา ยังทำให้จำเลยต้องถูกพิจารณาคดีในการกระทำเดียวกันถึงสองครั้งอีกด้วย อันถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง ดังนั้น หากศาลได้มีคำพิพากษาเป็นที่สุดวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เรียบร้อยแล้ว ข้อเท็จจริงดังกล่าวย่อมปิดปากไม่ให้คู่ความโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เรียกว่าหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by Judgment)

หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ หลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องคดี (Estoppel by Cause of Action) และ หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) โดยหลักที่ตรงกับประเด็นในการศึกษาเรื่องการนำข้อเท็จจริงใน

คดีอื่นมาใช้ในคดีอาญานั้น คือหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี ซึ่งมีหลักการสำคัญอยู่ว่า “หากศาลได้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงใดเอาไว้เป็นที่สุดแล้วย่อมมีผลผูกพันคู่ความในคดีดังกล่าว แม้คู่ความจะยกเอาข้อเท็จจริงเดียวกันนั้นขึ้นเป็นข้อพิพาทอีกครั้งหนึ่งในคดีอื่น คู่ความและศาลคดีอื่นก็ย่อมถูกปิดปากไม่ให้โต้แย้งข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้นเป็นประการอื่น” โดยหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดีนี้ถือเป็นหลักในทางกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานที่มีการยอมรับนำไปใช้กันในหลายประเทศทั่วโลก

สำหรับในประเทศไทย ถือว่าได้รับอิทธิพลแนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาอย่างชัดเจน โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักการดังกล่าวนี้มีอยู่ด้วยกันสองฉบับ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 สะท้อนหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในแง่ที่ว่า ศาลในคดีแพ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้า ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 สะท้อนหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีในแง่ที่ว่า ศาลในคดีแพ่งจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา อย่างไรก็ตาม หากสังเกตหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีตามที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 แล้วจะเห็นว่าเป็นการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีแพ่งทั้งสิ้น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่กำหนดให้นำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาดังนั้น จึงเกิดปัญหาต่อมาว่า ถ้าหากเป็นคดีอาญาจะมีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ได้หรือไม่ และหากนำมาใช้ จะมีขอบเขตในการนำมาใช้มากน้อยเพียงไร

ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว ศาลฎีกาของประเทศไทยได้มีแนวบรรทัดฐานแสดงให้เห็นว่า ศาลนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาด้วย ไม่ว่าจะคำพิพากษาคดีก่อนหน้าที่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นที่สุดเอาไว้จะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตามที แต่ในกรณีที่คำพิพากษาคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่ง ศาลจะนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เฉพาะกรณีที่ศาลในคดีแพ่งได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาเท่านั้น โดยในการอ้างอิงกฎหมายสนับสนุนการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญานั้น ศาลฎีกาอ้างอิงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้ ผ่านประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า แม้ประเทศไทยจะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้เอาหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาดังเช่นในคดีแพ่ง แต่ศาลฎีกาได้สร้างแนวบรรทัดฐานให้มีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาได้ด้วย

สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ได้กำหนดกลุ่มประเทศเป้าหมายในการศึกษาออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law Countries) ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law Countries) ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ซึ่งโดยภาพรวมพบว่า หลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมีพัฒนาการอย่างมากในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ในขณะที่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์แทบจะไม่พบว่า มีการนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาเลย

ในประเทศอังกฤษ ศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาเอาไว้ในคดี *R. v. Humphrys (1977)* ว่าหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ไม่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลในประเทศอังกฤษได้ (Issue Estoppel does not apply in English criminal proceedings) ดังนั้น ไม่ว่าคำพิพากษาในคดีก่อนจะเป็นคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ย่อมไม่อาจนำมารับฟังผูกมัดในคดีอาญาได้อย่างแน่นอน

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเด็นเรื่องหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Collateral Estoppel) โดยหลักแล้วจะไม่นำมาใช้ในคดีอาญา เว้นแต่เฉพาะในกรณีที่คำพิพากษาของศาลก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาคดีอาญาที่ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาเท่านั้น (Defensive Collateral Estoppel) หากเป็นการนำมาใช้ในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา (Offensive Collateral Estoppel) หรือถ้าคำพิพากษาคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาคดีแพ่ง ย่อมไม่มีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ได้อย่างแน่นอน

ในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี มีมุมมองที่ปฏิเสธต่อการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาอย่างชัดเจน เพราะทั้งสองประเทศยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่ศาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องร่วมกันค้นหาความจริงโดยปราศจากข้อผูกมัด อีกทั้งการนำคำพิพากษาในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาจะทำให้ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในคดีอาญาในการค้นหาข้อเท็จจริงเฉพาะคดีหมดไปอีกด้วย

เมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบหลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศแล้วพบว่า มีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา และฝ่ายที่ต่อต้านการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา โดยฝ่ายที่สนับสนุนมองว่า การนำหลักกฎหมายปิดปากในประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลที่พิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกัน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการดำเนินคดีซ้ำสอง

กับจำเลยในการกระทำเดียวกัน และป้องกันความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ (Judicial Economy) ที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินคดีซ้ำกันสองครั้งด้วย ในส่วนของฝ่ายที่ต่อต้านการนำหลักกฎหมายปิดปาก เฉพาะประเด็นแห่งคดีมองว่า การนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญา จะขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ (Examination Principle) ซึ่งรัฐต้องดำเนินการหาข้อเท็จจริงแห่งคดีโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ อีกทั้งในประเทศที่ใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบลูกขุน (Jury Trial) ยังมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน (Right to a Jury Trial) และสิทธิในการเสนอพยานหลักฐานว่าตนไม่ได้กระทำความผิด (Right in Presenting a Defense) อีกด้วย และสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาเหล่านี้ย่อมมีน้ำหนักควรค่าแก่การคุ้มครองมากกว่าการป้องกันความสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ (Judicial Economy) อย่างแน่นอน

จากการวิเคราะห์หลักการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาในเชิงเปรียบเทียบ รวมถึงวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียของการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาแล้วเห็นว่า แนวคิดในการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญามีลักษณะที่ไม่เหมาะสมและไม่สมควรนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติในลักษณะที่ให้นำหลักกฎหมายปิดปาก เฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่ให้ศาลนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา การที่ศาลฎีกาสั่งสร้างบรรทัดฐานในการนำหลักกฎหมายปิดปาก เฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในคดีอาญาโดยผลการยอมเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้น เพราะการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาแบบตรวจสอบ และขัดต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่า และยังถ้าหากคำพิพากษาในคดีก่อนหน้าเป็นคำพิพากษาในคดีแพ่งย่อมอาจก่อให้เกิดปัญหาเพิ่มเติมในเรื่องของมาตรฐานการพิสูจน์คดีแพ่งและคดีอาญาที่ต่างกัน รวมถึงปัญหาการดำเนินคดีแพ่งโดยสมยอมกันเพื่อนำมาผูกพันคดีอาญาอีกด้วย ดังนั้น การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาจึงไม่ควรเกิดขึ้น

อนึ่ง สำหรับประเด็นปัญหาพิเศษเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรม ได้แก่ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลปกครอง และคำพิพากษาศาลทหารนั้น จากการศึกษาโดยสังเขปพบว่า โดยหลักแล้วศาลที่พิจารณาคดีอาญาไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลปกครองหรือศาลทหาร เว้นแต่ในกรณีของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งพอจะมีช่องทางตามกฎหมายให้ศาลอาญาวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เพราะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า บัญญัติในเชิงบังคับว่าคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญผูกพันทุกองค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ก็ยัง

มีปัญหาเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ผูกพัน” ว่ามีขอบเขตมากน้อยเพียงไร อีกทั้งแนวคิดดังกล่าว ยังมีข้อโต้แย้งทางวิชาการอยู่บ้าง เพราะ การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาของศาลอื่นจะก่อให้เกิดการขัดแย้งต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลย และหลักการรับฟังพยานบอกเล่า ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการศึกษาในเชิงลึกต่อไปเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนในประเด็นดังกล่าว

เมื่อเราได้ทราบว่า ศาลฎีกาของประเทศไทยมีการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดีมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาด้วย โดยไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดให้อำนาจเอาไว้ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมและขัดแย้งต่อหลักการที่เป็นอยู่ในสากลประเทศ ในหัวข้อต่อไปจะขอเสนอถึงข้อเสนอแนะต่อการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญาในประเทศไทยว่าควรจะมีมุมมองต่อหลักการดังกล่าวอย่างไร

9.2 ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปก่อนหน้านี้เราได้ทราบแล้วว่า การนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา ไม่ว่าจะ เป็นข้อเท็จจริงของคดีอาญาอื่นหรือคดีแพ่งอื่นก็ตาม มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักสากลและไม่เหมาะสมที่จะให้มีการยึดถือหลักการดังกล่าวอีกต่อไป ในหัวข้อนี้จึงนำเสนอถึงข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข เพื่อกำหนดสถานะที่ถูกต้องให้กับคำพิพากษาคดีอื่น โดยจะขอแยกข้อเสนอแนะออกเป็นสองกรณี คือ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ดังนี้

9.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา

เนื่องจากศาลฎีกาของประเทศไทยโดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2396/2554 ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น จึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา ดังนี้

9.2.1.1 ขอเสนอให้ศาลยุติการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้เพื่อผูกมัดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า โดยอ้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จะเปิดโอกาสให้ศาลนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญาเท่าที่จะสามารถใช้บังคับได้ก็ตาม แต่การจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเอง เมื่อหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี ซึ่งเป็นหลักที่สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา 145 มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการขั้นพื้นฐานของคดีอาญาหลายประการ ศาลก็ไม่ควรนำหลักดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด

9.2.1.2 ขอเสนอให้ศาลในคดีอาญารับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าชิ้นหนึ่งในคดี กล่าวคือ เมื่อคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีอาญาก่อนหน้า หากมีการเสนอคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้าเข้ามาในสำนวนคดีในฐานะเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่ง คำพิพากษาในคดีอาญาก่อนหน้าย่อมอยู่ในสถานะที่เป็นพยานบอกเล่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3³⁹⁶ โดยให้ถือเป็นพยานบอกเล่าที่ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา มีความน่าเชื่อถือสามารถพิสูจน์ความจริงได้ แต่ศาลก็ไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน โดยพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ประกอบพยานบอกเล่านั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้ และมีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่อง ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องกลับมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1³⁹⁷ นั้นเอง

9.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา

เนื่องจากศาลฎีกาของประเทศไทยโดยคำพิพากษาฎีกาที่ 2774/2546 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5175/2547 ได้แสดงให้เห็นว่า ศาลในคดีอาญาสามารถรับฟังข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งได้ ถ้าหากข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีแพ่งได้วินิจฉัยเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่

³⁹⁶ มาตรา 226/3 ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลได้นำมาเบิกความต่อศาล หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอาจเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่า นั้น น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น...

³⁹⁷ มาตรา 227/1 ในการวินิจฉัยชี้ขาดพยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่น ที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

จำเลยในคดีอาญา ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น จึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ในคดีอาญา ดังนี้

9.2.2.1 ขอเสนอให้ศาลยุติการนำหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) มาใช้เพื่อผูกมัดให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาต้องถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่ง โดยอ้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จะเปิดโอกาสให้ศาลนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญาเท่าที่จะสามารถใช้บังคับได้ก็ตาม แต่การจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มาใช้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเอง เมื่อหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี ซึ่งเป็นหลักที่สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการขั้นพื้นฐานของคดีอาญาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องความถูกต้องแน่นอนของข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่มีมากกว่าในคดีแพ่งอันเนื่องมาจากมาตรฐานการพิสูจน์ที่สูงกว่า ทำให้ศาลไม่ควรนำหลักดังกล่าวมาใช้ในคดีอาญาแต่อย่างใด

9.2.2.2 ขอเสนอให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งที่มีประเด็นเกี่ยวพันกับคดีอาญา กำหนดแนวปฏิบัติร่วมกันว่า ในการพิจารณาคดีแพ่งที่มีประเด็นเกี่ยวพันกับคดีอาญา ให้ศาลรอการพิจารณาคดีส่วนแพ่งเอาไว้ก่อนโดยการจำหน่ายคดีชั่วคราว จากนั้นเมื่อคดีอาญามีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจนถึงที่สุดแล้ว ก็ให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแถลงต่อศาลขอให้ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป ซึ่งศาลที่พิจารณาคดีแพ่งก็จะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลในคดีส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ด้วย

9.2.2.3 ขอเสนอให้ศาลในคดีอาญารับฟังข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้าในฐานะที่เป็นพยานบอกเล่าขึ้นหนึ่งในคดีเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกับคดีแพ่ง ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหรือไม่ก็ตาม และศาลในคดีแพ่งได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกันนั้นเอาไว้ถึงที่สุดก่อนศาลในคดีอาญา หากมีการเสนอคำพิพากษาคดีแพ่งเข้ามาในสำนวนคดีอาญาในฐานะเป็นพยานหลักฐานขึ้นหนึ่ง คำพิพากษาในคดีแพ่งย่อมอยู่ในสถานะที่เป็นพยานบอกเล่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3³⁹⁸ โดยให้ถือเป็นพยานบอกเล่าที่ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา มีความ

³⁹⁸ มาตรา 226/3 ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาล หรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่า นั้น นำเชื่อว่า จะพิสูจน์ความจริงได้

น่าเชื่อว่าสามารถพิสูจน์ความจริงได้ แต่ในการที่ศาลในคดีอาญาจะชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าซึ่งถือเป็นพยานที่มีข้อบกพร่องอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง กล่าวคือ ไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน โดยพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ประกอบพยานบอกเล่านั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้และมีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่อง ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องกลับมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1³⁹⁹ นั้นเอง

9.2.2.4 ขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคหนึ่ง และเพิ่มเติมบทบัญญัติวรรคสอง ให้มีข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา 46 ในการพิพากษาคดีแพ่งที่มีประเด็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นข้อเท็จจริงในคดีอาญา และศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา

ในกรณีที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีส่วนแพ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนศาลซึ่งพิจารณาคดีส่วนอาญา ให้ศาลที่พิจารณาคดีส่วนอาญารับฟังข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งในฐานะที่เป็นพยานหลักฐานประกอบพยานหลักฐานอื่นในคดีอาญาได้”

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็จะเป็นการระงับปัญหาข้อถกเถียงในทางวิชาการที่ว่า ศาลในคดีอาญาจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งก่อนหน้าหรือไม่ รวมถึงเป็นการปิดช่องไม่ให้ศาลฎีกานำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เรื่องคำพิพากษาผูกพันคู่ความ มาใช้ในคดีอาญาผ่านช่องทางที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น...

³⁹⁹ มาตรา 227/1 ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่น ที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

อาญา มาตรา 15 ได้เปิดช่องไว้อีกด้วย เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 วรรคสองที่ได้เพิ่มเติมขึ้นใหม่ได้กำหนดสถานะของข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาของศาลคดีแพ่งเอาไว้ อย่างชัดเจน ว่าเป็นเพียงพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีอาญาเท่านั้น

9.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรมมาใช้ในคดีอาญา

ในบทก่อนหน้าได้มีการศึกษาถึงการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีอื่นที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลยุติธรรม อันได้แก่ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลปกครอง และคำพิพากษาศาลทหาร มาใช้ในคดีอาญา จึงขอแยกข้อเสนอแนะออกเป็น 3 กรณีดังนี้

9.2.3.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ในคดีอาญา

เราได้ทราบมาแล้วว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า ได้วางบทบัญญัติในเชิงบังคับให้ศาลยุติธรรมจะต้องถูกผูกพันโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้ศาลอาญาที่พิจารณาคดีที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวพันกันกับคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเอาไว้แล้วจะต้องถูกผูกพันโดยคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและประเด็นข้อกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวยังมีข้อโต้แย้งทางวิชาการบางประการ เพราะขอบเขตความหมายของคำว่า “ผูกพัน” ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 216 วรรคห้า ยังไม่มีความชัดเจน อีกทั้งในคดีอาญามีหลักการสำคัญว่าการพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ดังนั้น หากศาลอาญายอมรับเอาข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่มี การพิจารณาสืบพยานใดๆ ในคดีอาญาเลย ย่อมขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน นอกจากนี้ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญยังมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญา ซึ่งการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าในคดีอาญาจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างมาก หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญก็จะขัดแย้งต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่าในคดีอาญาเช่นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญยังมีข้อโต้แย้งอยู่อีกมาก จึงเห็นควรให้มีการศึกษาต่อ ยอดความคิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริงแล้ว คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ควรถูกนำมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาหรือไม่ เพื่อให้เกิดข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนต่อไป

9.2.3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลปกครองมาใช้ในคดีอาญา

จากการศึกษาทำให้สรุปได้ว่าไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่กำหนดให้ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลปกครองได้วินิจฉัยเอาไว้ แม้มาตรฐานการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีปกครองและในคดีอาญาจะมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันก็ตาม นอกจากนี้ หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ศาลปกครองได้วินิจฉัยเอาไว้ ย่อมอาจเกิดปัญหาการขัดแย้งต่อหลักการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญได้ กล่าวคือ ในคดีอาญามีหลักการสำคัญว่าการพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ดังนั้น หากศาลอาญายอมรับเอาข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองโดยไม่มีการพิจารณาสืบพยานใดๆ ในคดีอาญาเลย ย่อมขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดแจ้ง นอกจากนี้ คำพิพากษาศาลปกครองยังมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญา ซึ่งการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าในคดีอาญาจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างมาก หากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาศาลปกครองก็จะขัดแย้งต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่าในคดีอาญาเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาประเด็นนี้ในเชิงลึก รวมถึงยังไม่ได้มีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบแต่อย่างใด จึงเห็นควรให้มีการศึกษาต่อยอดความคิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริงแล้ว คำพิพากษาศาลปกครองควรถูกนำมาใช้เป็นบทตัดสินสำนวนในคดีอาญาหรือไม่ เพื่อให้เกิดข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนต่อไป

9.2.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลทหารมาใช้ในคดีอาญา

เราได้ทราบแล้วว่าไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราใดที่กำหนดให้ศาลในคดีอาญาจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ศาลทหารได้วินิจฉัยเอาไว้ เพราะหากพิจารณาในแง่ของมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาแล้ว ศาลทหารยังมีมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีของศาลทหารที่ต่ำกว่าศาลยุติธรรมมาก อีกทั้งหากปล่อยให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคำพิพากษาของศาลทหารนั้นมีลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยในคดีอาญา ย่อมอาจเกิดปัญหาการขัดแย้งต่อหลักการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญได้ กล่าวคือ ในคดีอาญามีหลักการสำคัญว่าการพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ดังนั้น หากศาลอาญายอมรับเอาข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลทหารโดยไม่มีการพิจารณาสืบพยานใดๆ ในคดีอาญาเลย ย่อมขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดแจ้ง นอกจากนี้ คำพิพากษาศาลทหารยังมีสถานะเป็นเพียงพยานบอกเล่าในคดีอาญา ซึ่งการชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่าในคดีอาญาจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างมาก หากปล่อยให้มีการรับ

ฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นยุติตามคำพิพากษาศาลทหาร ก็จะขัดแย้งต่อหลักการรับฟังพยานบอกเล่าในคดีอาญาเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาประเด็นนี้ในเชิงลึก รวมถึงยังไม่ได้มีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบแต่อย่างใด จึงเห็นควรให้มีการศึกษาต่อยอดความคิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไปอีกว่าตามหลักทฤษฎีที่แท้จริงแล้ว คำพิพากษาศาลทหารควรถูกนำมาใช้เป็นบทตัดสินในคดีอาญาหรือไม่ เพื่อให้เกิดข้อสรุปในประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนต่อไป

ภายหลังจากได้ศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาการนำข้อเท็จจริงในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา จนสิ้นสุดแล้ว ผู้เขียนได้รับองค์ความรู้ใหม่ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ระบบกฎหมายของประเทศไทยได้รับอิทธิพลทั้งจากระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law System) และระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law System) จะเห็นได้จากการที่มีการนำเอาหลักกฎหมายที่เป็นเอกลักษณ์ของทั้งระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์มาประยุกต์ใช้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การนำเอาหลักกฎหมายของระบบกฎหมายอื่นมาใช้จะเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ก็ตาม แต่การนำมาใช้จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง อย่าให้กระทบกระเทือนถึงหลักการสำคัญของระบบกฎหมายที่ประเทศไทยยึดถือเป็นหลัก เพราะจะก่อให้เกิดความลักลั่นขัดแย้งกันเองของระบบกฎหมายภายในอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. หลักกฎหมายในแต่ละเรื่องล้วนมีที่มาทางประวัติศาสตร์ด้วยกันทั้งสิ้น เพราะกฎหมายเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม หากต้องการศึกษาหลักกฎหมายในเรื่องใดหรือต้องการตีความกฎหมายใด ให้พิจารณาประวัติศาสตร์หรือแนวคิดอันเป็นรากฐานของกฎหมายนั้น เพราะจะทำให้ทราบเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายดังกล่าวอย่างชัดเจนถ่องแท้และสามารถวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับหลักกฎหมายนั้นได้อย่างครบถ้วน

3. กฎหมายภายในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันแม้จะเป็นหลักกฎหมายเรื่องเดียวกันก็ตาม ทั้งนี้เพราะการประยุกต์ใช้กฎหมายของแต่ละสถานที่ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม รวมถึงอิทธิพลของนักนิติศาสตร์ในประเทศนั้นๆ ด้วย ดังนั้น การยกเอาหลักกฎหมายของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยทันที โดยไม่คำนึงถึงบริบทแวดล้อมย่อมเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความระมัดระวัง และไม่พึงกระทำอย่างยิ่ง

4. การประยุกต์ใช้หลักกฎหมายใดก็ตาม ศาลจะเป็นต้องพิจารณาข้อดีและข้อเสียให้รอบคอบถี่ถ้วนทุกแง่มุม ยกตัวอย่างเรื่องหลักกฎหมายปิดปากเฉพาะประเด็นแห่งคดี (Issue Estoppel) ในขณะที่หลักกฎหมายดังกล่าวสามารถสร้างความรวดเร็วในการพิจารณาพิพากษาคดี และสามารถประหยัดต้นทุนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งด้านเวลาและค่าใช้จ่ายได้ แต่หลักกฎหมายดังกล่าวก็มีลักษณะที่ขัดแย้งต่อหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และ

ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยในคดีอาญาด้วย การตัดสินใจประยุกต์ใช้หลักกฎหมายใดก็ตามในอนาคตจึงควรทำด้วยความระมัดระวังและรอบคอบอย่างยิ่ง

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนับเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้เขียนได้รับจากการศึกษาวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง การนำข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก 1

ตารางเปรียบเทียบการนำข้อเท็จจริงที่ได้รับการวินิจฉัยแล้วในคดีอื่นมาใช้ในคดีอาญา
ของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมนี และไทย

ประเทศ	การนำข้อเท็จจริงในคดีอาญาอื่นมาใช้ ในคดีอาญา	การนำข้อเท็จจริงในคดีแพ่งมาใช้ใน คดีอาญา
อังกฤษ	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้เพราะศาลไม่นำหลักกฎหมายปิดปากมาใช้ในคดีอาญา	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้ เพราะศาลไม่นำหลักกฎหมายปิดปากมาใช้ในคดีอาญา
สหรัฐอเมริกา	นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้เฉพาะกรณีที่ เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ ระหว่างการพิจารณาเท่านั้น	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้ในคดีอาญาเพราะ จะเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลย ตามรัฐธรรมนูญ
ฝรั่งเศส	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ แต่หากเป็นคดีอาญาสินไหม ในการพิจารณาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้ แต่หากเป็นคดีอาญาสินไหม ในการพิจารณาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา
เยอรมนี	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ เพราะศาลในคดีอาญาแต่ละคดีต่างก็มีอำนาจและอิสระในการค้นหาข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดีอย่างเต็มที่	ไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้ เพราะศาลในคดีอาญาแต่ละคดีต่างก็มีอำนาจและอิสระในการค้นหาข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาคดีอย่างเต็มที่
ไทย	ในอดีตไม่นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้ามาใช้ แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ศาลจะถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาก่อนหน้า	นำข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งก่อนหน้ามาใช้เฉพาะกรณีที่คำพิพากษาในคดีแพ่งวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา

ภาคผนวก 2

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ครั้งที่ ๔๐๗-๑๗/๒๕๖๕

วันอังคาร ที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

ผู้มาประชุมคือ

(๑) พระมณูเวทย์วิมลนาท	ประธานกรรมการ
(๒) พระยาอรรถการีย์นิพนธ์	กรรมการที่ปรึกษา
(๓) หลวงจําริญเนติศาสตร์	กรรมการ
(๔) นายประมุล สุวรรณศร	“
(๕) นายสัญญา ธรรมศักดิ์	“
(๖) นายกำธร พันธุ์ลาภ	“
(๗) พระยาอิศรภักดิ์ธรรมวิเทศ	“
(๘) นายเล็ก จุณณานนท์	“
(๙) พล.ต.ท.บวรลือ เรื่องตระกูล	“
(๑๐) พล.ต.ต.สมคิด ศารทูลสิงห์	“
(๑๑) นายหยุด แสงอุทัย	“
(๑๒) นายมณูญ บริสุทธิ์	“
(๑๓) นายสมภพ โทตระกิตย์	“
(๑๔) พล.ต.ต.อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร	“
นายวัฒนา รัตนวิจิตร	เลขานุการ
นายอักราทรร จุฬารัตน	ผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ไม่มาประชุมคือ

(๑) นายกมล วรรณประภา	ติตราชการ
(๒) นายถวิล สุนทรสารทูล	“
(๓) นายประกอบ หุตะสิงห์	“

เปิดประชุมเวลา ๙.๔๐ นาฬิกา

ระเบียบวาระการประชุมในวันนี้ คือ ตรวจสอบพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นายหยุดฯ - เรื่องมาตรา ๔๓ นั้นไม่มีปัญหา ปัญหาคงมีอยู่แต่เฉพาะในมาตรา ๔๕ เท่านั้นว่าในประเด็นเรื่องเดียวกันทั้งอัยการและผู้เสียหายฟ้องเรียกทรัพย์สินและราคาคืนได้ทั้งคู่ ซึ่งผมเห็นว่าเป็นฟ้องซ้ำ

พล.ต.ต.อรรถสิทธิฯ - ทางแก้มีอยู่แล้วในมาตรา ๔๖ กล่าวคือ เมื่อไปฟ้องทางแพ่ง ศาลก็จะตั้งรอฟังคดีอาญาก่อน

พล.ต.ท.บรรลือฯ - มาตรา ๔๕ น่าจะเป็นข้อยกเว้นของมาตรา ๔๓ มากกว่า คือใช้เฉพาะแก่คดีที่ไม่อยู่ในหน้าที่การเรียกร้องของอัยการเท่านั้น

นายมนูญฯ - ความในมาตรา ๔๕ ไม่ได้จำกัดเพียงแค่นั้น เพราะมาตรา ๔๓ เป็นเรื่องเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน แต่มาตรา ๔๕ อาจเป็นการเรียกค่าเสียหายอื่นๆอีกก็ได้ ซึ่งในกรณีเช่นนั้นอัยการไม่มีอำนาจเรียกแทนผู้เสียหายดังเช่นกับมาตรา ๔๓ แต่อย่างใด

นายประมูลฯ - ผมมีความเห็นว่า มาตรา ๔๓ นั้นมีความหมายว่าอัยการมีสิทธิทำแทนผู้เสียหายในเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อง ดังนั้นถ้าผู้เสียหายเขาบอกว่าไม่ต้องมาใช้สิทธิแทนเขา อัยการก็ทำแทนเขาไม่ได้

พระยาอิศรฯ - ถ้าสามารถแปลได้เช่นนั้นว่าอัยการต้องฟ้องผู้เสียหายด้วยแล้ว ผมก็เห็นด้วยกับร่างมาตรานี้และไม่ติดใจที่จะขอแก้ไขต่อไป

ตกลงที่ประชุมผ่านร่างมาตรา ๔๕ ตามที่ได้ตกลงไปแล้วเมื่อการประชุมครั้งที่แล้ว

จากนั้นประธานฯ ขอให้ที่ประชุมพิจารณาร่างมาตรา ๔๖ ต่อไป

ร่างมาตรา ๔๖ มีข้อความดังนี้

“มาตรา ๔๖ ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา”

นายหยุด - ในประเทศเยอรมันเขาไม่ถือเช่นนี้ โดยเขาถือว่าผู้พิพากษาแต่ละศาลต้องมีอิสระสำหรับมาตรา ๔๖ ของเรานี้อาจจะดำเนินตามระบบกฎหมายของอังกฤษก็ได้ ผมจึงขอเสนอให้ที่ประชุมได้พิจารณาว่าเราจะเปลี่ยนหลักการในเรื่องนี้หรือไม่ เพราะเหตุว่าคดีส่วนอาญานั้นต้องการความรวดเร็ว ถ้าหากพยานมาบ้างไม่มาบ้างศาลตัดสินให้แพคดีไปแล้วจะเอามาถือในคดีแพ่งอย่างไร เพราะในคดีแพ่งอาจหาพยานหลักฐานมาสืบในภายหลังได้ นอกจากนั้นองค์ประกอบความผิดในทางอาญา และองค์ประกอบความรับผิดชอบในทางแพ่งก็ต่างกัน ผู้พิพากษาส่วนอาญาก็มุ่งไปในทางคดีอาญา จึงไม่อาจสืบข้อเท็จจริงทางส่วนแพ่งเลยก็ได้

พระยาอิศรฯ - ผมเห็นว่าหลักการตามกฎหมายปัจจุบันก็เหมาะสมดีแล้ว มิฉะนั้นจะต้องสืบพยานกันยุ่งยาก ต้องถือว่าคดีอาญาเป็นใหญ่ ส่วนคดีแพ่งนั้นเป็นผลซึ่งสืบตามมา

พล.ต.ท.บรรลือฯ - ตามมาตรา ๔๖ นี้คุณกรณีนจะนำพยานมาสืบใหม่ในทางแพ่งได้อีกหรือไม่

ประธานฯ - ไม่ได้เพราะจะต้องถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญา

นายหยุด - ผมเห็นว่าไม่ถูกที่จะเอาคำพิพากษาของศาลหนึ่งมาผูกมัดอีกศาลหนึ่ง ความจริงแล้วควรให้เขาสืบข้อเท็จจริงทางแพ่งอีกได้ เพราะคดีแพ่งกับคดีอาญามีความรับผิดชอบบางอย่างไม่เหมือนกัน อย่างเช่นในเรื่องประมาท เป็นต้น

พล.ต.ต.อรรถสิทธิฯ - ถ้าข้อเท็จจริงอันใดไม่ปรากฏในทางคดีส่วนอาญาก็สืบทางแพ่งได้อีก

นายหยุด - แค่นั้นจึงจะเรียกว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จะถือเอาเฉพาะเหตุที่ศาลใช้เป็นข้อวินิจฉัยหรือเหตุที่ศาลกล่าวทั่วไปในคำพิพากษาทั้งฉบับ

นายกำธรฯ - ต้องเป็นข้อวินิจฉัยชี้ขาดในคดี ไม่ใช่เหตุผลทั่วไป

พระยาอรรถการีย์ฯ - มีปัญหาอยู่ข้อหนึ่ง คือ ในทางปฏิบัติตามมาตรา ๔๖ นี้ไม่ตรงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือในมาตรา ๔๖ นี้บัญญัติไว้ว่า ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ซึ่งหมายความว่า ในขณะที่พิพากษาคดีส่วนแพ่งได้มีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติขณะนี้แม้ยังไม่มีคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ศาลก็ให้สั่งให้รอฟังผลคดีอาญาก่อน แม้ผมจะเห็นด้วยว่าการปฏิบัติเช่นนี้เป็น การเหมาะสม แต่ก็เห็นว่าอาจไม่ถูกต้องกับบทบัญญัติที่ว่าไว้ในมาตรา ๔๖ จึงมีปัญหาว่าเราจะแก้ไขถ้อยคำให้สอดคล้องกับในทางปฏิบัติหรือไม่ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเห็นของที่ประชุมนี้ ถ้าเห็นว่าความในมาตรา ๔๖ นั้นอาจแปลได้แล้วในตัวว่าต้องรอจนมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อนจึงจะตัดสินคดีส่วนแพ่งได้เช่นนี้ ก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไข

นายหยุด - ไม่มีถ้อยคำใดในมาตรา ๔๖ ที่แสดงให้เห็นว่าให้ศาลต้องรอจนมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาก่อนจึงจะตัดสินคดีทางแพ่งได้

พระยาอิศรฯ - ตามมาตรา ๔๒ วรรคสองที่ว่า ศาลจะพิพากษาคดีส่วนอาญาไปที่เดียว สำหรับคดีส่วนแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้ แล้วยอมเห็นได้ว่าเป็นการให้ศาลที่จะตัดสินคดีส่วนแพ่งรอให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาได้

ประธานฯ - ผมเห็นว่าแปลได้อยู่ในตัวว่าศาลคดีส่วนแพ่งต้องรอจนมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ก่อนจึงจะตัดสินคดีแพ่งได้

นายเล็กฯ - ผมมีความเห็นว่ามาตรานี้ไม่จำเป็นต้องแก้ไข เข้าใจในตัวแล้ว ผมกลับมีความเห็นว่า ปัญหาที่ควรจะได้พิจารณาคือ ถ้าคดีอาญานั้นเราไม่มีทางที่จะดำเนินต่อไปจนมีคำพิพากษาได้ เช่น จำเลยหลบหนี ไปในระหว่างการพิจารณาเช่นนี้ คดีส่วนแพ่งจะให้ทำอย่างไร จะต้องรอต่อไปจนไม่มีกำหนดหรืออย่างไร

นายหยุดฯ - ในกรณีเช่นนี้ต้องรอจนหมดอายุความอาญา

นายกำธรฯ - ปัญหาของคุณเล็กนั้นอาจแก้ไขได้โดยอาศัยมาตรา ๓๙ วรรคสอง ป.วิ.แพ่ง โดยศาล อาจสั่งให้มีการพิจารณาคดีแพ่งต่อไปได้

พระยาอรรถการีย์ฯ - การแก้ไขปัญหาโดยอาศัยมาตรา ๓๙ วรรคสอง วิแพ่งนั้น ผมเห็นด้วย แต่ ผมยังสงสัยว่าก่อนที่จะถึงปัญหานี้เราจะอาศัยกฎหมายข้อใดที่ให้คดีส่วนแพ่งต้องรอคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

นายเล็กฯ - การแก้ไขปัญหาโดยอาศัยมาตรา ๓๙ วิแพ่งนั้น ผมยังไม่สนใจเพราะเหตุว่าใน มาตรา ๔๖ นี้เราใช้ถ้อยคำว่า ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

นายหยุดฯ - แต่ก็ต้องหมายความว่าจะต้องมีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาอยู่แล้วจึงจะต้องฟัง และคำพิพากษาดังกล่าวก็ต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วด้วยไม่ใช่อยู่ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ผมมีความเห็นว่า กรณีนี้น่าจะบัญญัติเสียให้ชัดว่าแม้ยังไม่มีคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาก็ให้ศาลส่วนแพ่งรอการพิจารณา

พระยาอิศรฯ - ผมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแต่อย่างใด และบทบัญญัติมาตรา ๔๖ ดังกล่าวก็แปลได้อยู่ในตัวแล้วว่า ไม่ว่าจะจำเป็นคำพิพากษาที่มีอยู่แล้วหรือที่กำลังจะมีด้วย

พระยาอรรถการีย์ฯ - ถ้าที่ประชุมเห็นว่ามาตรา ๔๖ จะแปลเช่นนั้นได้แล้ว ตามข้อเสนอของ ผม ก็ไม่จำเป็นต้องแก้ไขแต่อย่างใด

ในที่สุดที่ประชุมเห็นควรให้ผ่านการพิจารณามาตรา ๔๖ ได้

ปิดประชุมเวลา ๑๒.๐๐ น.

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

เลขานุการ

ผู้ช่วยเลขานุการ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมล พ็ชรวิช. ระบบอัยการของสหรัฐอเมริกา. วารสารอัยการ, 1 (ธันวาคม 2521).
- กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. ว่าด้วยกตหมาย.
- กิตติพงษ์ จิตสว่างไศภิต. ผลผูกพันของคำพิพากษาในคดีแพ่ง: กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538.
- กุศล บุญเย็น. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2541.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการ พิมพ์, 2549.
- . คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2553.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. อัยการนิเทศ, 27 (กุมภาพันธ์ 2531).
- เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2551.
- คนพล จันทน์หอม. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและสื่อการสอนคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- . เหตุใดหลักการในกฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทรศก 127 จึงทันสมัยข้ามศตวรรษ. ใน กฎหมายลักษณะอาญา รัตนโกสินทรศก 127. 2553.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.
- . กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549.
- . บทบาทของศาลในคดีอาญา. วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 1 (มีนาคม-มิถุนายน 2544).
- . วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายและทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. วารสารนิติศาสตร์ 15(กันยายน 2528).
- คณิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, 2551.
- จรัญ ภัคดิธนากุล. กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555.
- . บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย. วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 6 (มีนาคม 2524).
- จรัญชัย เคียงกิตววรรณ. ผลของคำพิพากษาคดีอาญาที่มีต่อการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554.

- จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536.
- . ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกา. ตุลาคม, 5 (มิถุนายน 2501).
- จิรนิติ หะวานนท์. หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ: เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกาและเยอรมัน.
- ชวลิต โสภณวัฒน์. กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ. ตุลาคม, 28 (พฤศจิกายน 2524).
- ชาคริต ชันนาโพธิ์. ผลผูกพันทางกฎหมายของเหตุผลในคำพิพากษาคดีแพ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555.
- ชาคริต อนันทราวิน. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- ชาญชัย แสงศักดิ์. อิทธิพลฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2539.
- ชาญชัย แสงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. สาระน่ารู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและชาวไทย. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2543.
- เชิดวุฒิ สิมพิมลบูรณ. ปัญหาความขัดแย้งของอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจในระบบกฎหมายเยอรมัน. วารสารวิชาการศาลปกครอง, 9 (มกราคม-เมษายน 2552).
- ณรงค์ ใจหาย. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา เสนอต่อ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549.
- ธานินทร์ ภัยวิเชียร. ศาลกับพยานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: นำอักษร, 2521.
- ธานี สิงหนาท. คำอธิบายกฎหมายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร, 2554.
- ธิตินันท์ วงศ์พิทักษ์โรจน์. การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2547.
- ธีรพันธุ์ รัศมิทัต. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958. กรุงเทพมหานคร: 2505.
- บัญญัติ สุชีวะ. การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอื่น. ตุลาคม 13(เมษายน 2509).
- ปกป้อง ศรีสนิท. ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา. ใน 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, 2552.
- . ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งจำต้องถือตามคำพิพากษาคดีอาญาเพียงใด. วารสารนิติศาสตร์, 37 (มิถุนายน 2551).
- ประมุล สุวรรณศรี. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2525.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

- พงษ์อาจ ตรีกิจวัฒนากุล. กฎหมายปิดปาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2546.
- ไพจิตร สวัสดิสาร. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.
- ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารคำสอนรายวิชา 2204180 อารยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ร. แลงการ์ด. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. รายงานการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยและผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษากรณีศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาและศาลศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน. กรุงเทพมหานคร: มีสเตอร์ก๊อปปี, 2550.
- วิสาร พันธนะ. วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา. ตุลาคม, 25 (กันยายน - ตุลาคม 2521).
- วิระพงษ์ บุญญาภาส. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา. วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มีนาคม 2523).
- แวว ยอดพยุง. กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. ธนบุรี: สุทธิการพิมพ์, 2509.
- สง่า ลีนะสมิต. กฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, 2524.
- สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์, 2555.
- สุพจน์ สุโรจน์. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบขั้นสูง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนา
รูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. ใน งานวิจัยส่วนบุคคลหลักสูตร "ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม
ระดับสูง (บ.ย.ส.)" รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2548.
- . บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (G. Padoux) เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะพยาน. วารสารนิติศาสตร์, 18 (มิถุนายน 2531).
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญาเยอรมัน. ตุลาคม, 58 (พฤษภาคม 2554).
- . ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. ตุลาคม, 55 (มกราคม 2551).
- . ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน. ตุลาคม, 55 (พฤษภาคม 2551).
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2543.
- โสภณ รัตนากร. คำอธิบายพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2553.

- หยุด แสงอุทัย. การร่างกฎหมายในไทย. ใน หนังสืองานฉลองครบรอบ 50 ปี ของเนติบัณฑิตยสภา. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2507.
- อุดม รัฐอมฤต. การฟ้องคดีอาญา. ใน หนังสือรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2535.
- . คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- อุดม รัฐอมฤต และคณะ. รายการการวิจัยเรื่อง สภาพบังคับของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส, 2550.
- อุทิศ วีวัฒน์. อัยการสกัดแลนต์และอัยการอังกฤษ. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์, 2533.
- เอกูต์. กฎหมายอาชญา. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2477.
- โอสโล โกติน. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2538.

ภาษาอังกฤษ

- Adhemar, E. A History of Continental Criminal Procedure. United States: Rothman Reprints, 1968.
- Bennion, F. The New Prosecution Arrangements. The Crown Prosecution Service. The Criminal Law Review (January 1986).
- Budak., A. C. Res Judicata in Civil Proceedings in Common Law and Civilian Systems with Special Reference to Turkish and English Law. Civil Justice Quarterly (1992).
- Collateral Estoppel by Judgment. Columbia Law Review (May 1952).
- Cross, R. Cross on Evidence. 7 ed. London: Butterworths, 1990.
- . An Outline of the Law of Evidence. 4 ed. London: Butterworths, 1975.
- David, R. Major Legal Systems in the World Today. London: Stevens & Sons, 1968.
- Donald L.Catlett Charles D.Moreland and Janet M.Thompson. Collateral Estoppel in Criminal Cases: How and Where Does It Apply? Journal of Missouri Bar (November-December 2006).
- E.Willems, K. Constantine and Christianity: The Formation of the Christian State Church. The Concord Review (1993).
- Edward W.Cleary and others. Mccormick on Evidence. 3 ed. St.Paul, Minn: West Publishing, 1984.
- Foster, N. G. German Law and Legal System. 3 ed. London: Blackstone, 1993.
- Gallanis, T. P. Reasonable Doubt and the History of the Criminal Trial. University of Chicago Law Review (Spring 2009).

- Garner, B. A. Black's Law Dictionary. 9 ed. United States of America: West, 2009.
- Halsbury, E. o. The Law of England. 3 ed. London: Butterworths, 1956.
- History of the Principle of Inquisitorial in German Criminal Law. [Online]. Available from:
http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_principle_of_inquisition_in_German_criminal_law.
- Hodgson, J. French Criminal Justice. United States: Hart Publishing, 2005.
- Howland, A. C. Ordeals Compurgation Excommunication and Interdict. United States: The Department of History of the University of Pennsylvania, 1901.
- Langbein, J. H. Comparative Criminal Procedure: Germany. United States: West Publishing, 1977.
- M.Wells, P. B. W. a. K. Law Enforcement and Criminal Justice: An Introduction. United States: Goodyear Publishing, 1972.
- Neumann, K. Manual of German Law. London: Her Majesty's Stationary Office, 1952.
- Nigel G. Foster and Satish Sule. German Legal System and Laws. 3 ed. Wiltshire: Antony Rowe, 2002.
- Nokes, G. D. An Introduction to Evidence. 3 ed. London: Sweet & Maxwell, 1962.
- Ploscowe, M. Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure. Journal of Criminal Law and Criminology, 23 (September 1932).
- Rubin, E. L. Trial by Battle, Trial by Argument. Arkansas Law Review (2003).
- Schlegel, R. B. Zinger V. Terrel: The Collateral Effect of Criminal Judgment in Subsequent Civil Litigation: New Law in Arkansas and the Question Unanswered. Arkansas Law Review (2001).
- Scott, A. W. Collateral Estoppel by Judgment. Harvard Law Review, 56 (September 1942).
- Scott, W. R. L. A. W. Criminal Law. United States: West Publishing, 1972.
- State and Federal American Jurisprudence. 2 ed. United States: W.Y. Bancroft-Whitney, 1966.
- Tapper, R. C. a. C. Cross on Evidence. 7 ed. London: Butterworths, 1990.
- Ugnow, S. Evidence: Text and Materials. London: Sweet & Maxwell, 1997.
- Wayne R.LaFave Jerold H.Israel and Nancy J.King. Criminal Procedure. 3 ed. St. Paul, Minn.: West Group, 2000.
- Willkins, R. C. a. N. An Outline of the Law of Evidence. 5 ed. London: Butterworths, 1980.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาย ไกรพล อรัญรัตน์ เกิดเมื่อ วันพฤหัสบดีที่ 10 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2531 ที่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนอนุบาลระยอง ชั้นมัธยมศึกษา จากโรงเรียนระยองวิทยาคม และปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ในปีพุทธศักราช 2554 นอกจากนี้ยังสอบผ่านหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรม วิชาว่าความ สภานายความแห่งประเทศไทย รุ่นที่ 35 ในปีเดียวกัน และสอบไล่ได้ในลำดับที่หนึ่ง ใน การสอบความรู้ชั้นเนติบัณฑิตจากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 64 ปี การศึกษา 2554 อีกด้วย ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต หลักสูตรนิติศาสตร มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประกอบอาชีพอาจารย์ประจำคณะ นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY